

การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
ชาวปกากะญอ

นางสาวจุรี ขยัน

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอก

ระบบ

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Development of a Learning Resource Center Model to Impart Local
Wisdom for Pgazkoenyau People

Miss. CHUREE KAYAN

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Doctor of Philosophy in Nonformal Education

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อคุณสมบัติ	การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
ชื่อและนามสกุล	นางสาวจรี ชัยัน
แขนงวิชา / วิชาเอก	การศึกษานอกระบบ
สาขาวิชา	ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ 2. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์

คุณสมบัตินี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาเอก เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2566
คณะกรรมการสอบคุณสมบัติ

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวิวัฒนะกุล)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวลัย)
..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อคุณุณีนิพนธ์ การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ผู้วิจัย นางสาวจรี ชัยน รหัสนักศึกษา 4562000150

ปริญญา: ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ สุภวรรณ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนาถ บุญวัฒน์กุล (3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ 2) พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ และ 3) ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีงานวิจัย และศึกษาภาคสนามจากศูนย์การเรียนรู้ในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน จำนวน 4 ศูนย์ฯ ได้แก่ ศูนย์การเรียนมอวาตี ศูนย์การเรียนโงะมาโลลือหล่า ศูนย์เรียนดอยผาลัม และศูนย์เรียนหญ้าแพรกสาละวิน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวบ้านในชุมชน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศูนย์ละ 15 คน รวมเป็น 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ โดยศึกษาข้อมูลจากระยะที่ 1 เพื่อยกร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ และจัดสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนและ ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรูปแบบและปรับปรุงรูปแบบศูนย์ฯ เครื่องมือที่ใช้ คือ แนวคำถามในการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกข้อมูล และระยะที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการสนทนากลุ่ม จากตัวแทน 4 ศูนย์ฯ คือ ตัวแทนผู้ใช้ ผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวบ้านในชุมชน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ศูนย์การเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมและวิถีความเป็นชุมชน เป็นทุนทางวัฒนธรรม จัดการเรียนการสอนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ยึดรูปแบบการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้เสื่อมโทรม การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ บุคลากรในพื้นที่ขาดทักษะการจัดการเรียนรู้ ขาดงบประมาณ และปัญหาการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ทางการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ สำหรับความต้องการของศูนย์ฯ พบว่า ต้องการการพัฒนาในด้านการยกระดับคุณภาพบุคลากร การจัดการเรียนรู้ การรับรองสถานะบุคลากรทางภูมิปัญญาอย่างเป็นทางการ การสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา 2) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ (2) หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ (3) กลุ่มเป้าหมาย (4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ (5) สถานที่ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) การมีส่วนร่วมของชุมชน (8) เครือข่าย และ (9) ปัจจัยสนับสนุน และ 3) ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ พบว่ารูปแบบศูนย์การเรียนรู้มีความเหมาะสมในทุกองค์ประกอบ เป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่สะท้อนการศึกษาของท้องถิ่นและสามารถสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมทุกประการ

คำสำคัญ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปกากะญอ

Dissertation title: “Development of a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People”

Researcher: “Miss. CHUREE KAYAN”; ID: “4562000150”;

Degree: Doctor of Philosophy (Nonformal Education);

Dissertation advisors: (1) Associate Professor Dr. Sareepan Supawan (2) Associate Professor Dr. Chanoknart Boonwatthanakul (3) Assistant Professor Dr. Gumpanat

Boriboon , Academic year: 2023

Abstract

The purposes of this research were to 1) study of Conditions, Problems, and Needs of a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People 2) develop a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People and 3) examine the quality of a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People

The qualitative research was conducted in three phases. Phase 1: Study of Conditions, Problems, and Needs of a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People: This phase involved a study of documents, concepts, theories, and research on the learning resource center. Field studies were also conducted at four Learning Resource Centers in Chiang Mai and Mae Hong Son province: Mowakhe Community school, JAO Malo Lue La Learning Resource Center, Doi Pha Som Learning Resource Center and Ya Prak Slaween Learning Resource Center. Data were collected from 60 informants, 15 people from each group, including community leaders, local wisdom groups, villagers, representatives of local organizations, and relevant agencies. The data collection instruments used were observation and interview forms. The data were analyzed using content analysis. Phase 2: develop a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People: This phase involved studying the data from Phase 1 to draft a model for a Learning Resource Center, organizing a focus group discussion with 20 experts in a Learning Resource Center, community leaders, villagers, representatives of local organizations, and relevant agencies to collect feedback on the draft model and improve it. The data collection instruments used were a focus group question guide and a data recording form. Phase 3: examine the quality of a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People: This phase involved a focus group discussion with 21 representatives from the four Learning Resource Centers, including users, practitioners, community leaders, local wisdom groups, villagers, representatives of local organizations, relevant agencies, and experts in Learning Resource Centers. The data collection instrument used was a focus group question guide, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that: 1) The Learning Resource centers are located in a community environment and have a cultural capital. The learning and teaching are managed by the community with a focus on learner-centered learning. The problems encountered include deteriorating environment, buildings, structures, and learning resources, lack of materials and equipment, lack of skills to manage learning, lack of budget, and management problems related to educational benefits and participation in the management of the learning resource centers. The needs of the learning resource centers include the development of human resource quality, improvement of learning management, official certification of local wisdom personnel, and support for budget and educational resources; 2) a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People include 2.1) Importance of a learning resource center, 2.2) Principles, rationale, and objectives, 2.3) Target groups, 2.4) Structure and management, 2.5) Location, 2.6) Learning activities, 2.7) Community participation, 2.8) Networks, and 2.9) Supporting factors; and 3) The results of the quality assurance of a Learning Resource Center Model to Impart Local Wisdom for Pgazkoenyau People is appropriate in all components. It is beneficial for the inheritance of the local wisdom of the Pgazkoenyau People, reflecting local education and enabling the inheritance of local wisdom in all aspects.

Keywords : Learning Resource Center Model, Local wisdom, Pgazkoenyau

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์สกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ที่ปรึกษาร่วมผู้ให้คำปรึกษา แนะนำทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและให้ข้อคิดเห็น พิจารณาตรวจสอบ เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือวิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ตระการศุภกร ครูชั้นแก้ว รัตนวิไลลักษณ์ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมทางด้านวิชาการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมให้รูปแบบมีความสมบูรณ์มากขึ้น มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ และ ด้านประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้และรับรองรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ ประธานกรรมการสอบดุชนิพนธ์ และคณะกรรมการสอบทุกท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชนกนารถ บุญวัฒน์สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธาน พัฒนาไพรวลัย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำทางวิชาการเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ กลุ่มประชาชนในท้องถิ่นได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวบ้านในชุมชน ตัวแทนผู้ใช้ศูนย์การเรียนรู้ ตลอดจน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศูนย์การเรียนมอวาคี ศูนย์การเรียนโจ๊ะมาโลลือหล่า ศูนย์การเรียนรู้อูเซิง ปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุตอยผาส้ม และ ศูนย์การเรียนหญ้าแพรกสาละวิน ที่ใส่ใจ และเป็นกำลังใจ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณบิดา มารดา และ น้องๆ ที่เป็นผู้เสียสละ สนับสนุนการวิจัย เป็นกำลังใจ ในการศึกษา และ ทำดุชนิพนธ์ จนสำเร็จด้วยดี ตลอดรวมไปถึงอาจารย์ทุกท่านที่ ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ กระบวนการคิด และทักษะต่างๆ ให้ผู้วิจัยและขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอก การศึกษานอกกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
คำถามการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	8
ขอบเขตการวิจัย	9
ขอบเขตด้านเนื้อหา	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต	12
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	24
แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้	29
แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญา	47
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชน	50
มติกรม. และกฎหมาย ระเบียบกระทรวงเกี่ยวกับการศึกษา	54
องค์กรที่มีลักษณะใกล้เคียงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ	61
ปกากะญอ (กะเหรี่ยง)	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	91
ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ	92

สารบัญ

	หน้า
ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ.....	97
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	101
บทที่ 5 สรุปรการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	199
สรุปรการวิจัย	199
อภิปรายผล	215
ข้อเสนอแนะ	220
บรรณานุกรม	222
ภาคผนวก	234
ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย.....	235
ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	240
ค ภาพกิจกรรม.....	269
ประวัติผู้วิจัย	276

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา และใช้ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตมีการบูรณาการสืบต่อมาหลายชั่วอายุคน ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ เช่น ด้านปัจจัยสี่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านศาสนา ประเพณีที่บุคคลหรือกลุ่มคนได้เรียนรู้ เลือกรสรร ประพฤติปฏิบัติ ปรับปรุงและพัฒนามาให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิต และสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมแล้วถ่ายทอดสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง และประกอบไปด้วยองค์ความรู้ที่หลากหลายที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคติ ความเชื่อ และหลักการพื้นฐานของชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต เป็นหลักการประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง เป็นแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ โดยมีความหลากหลายได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุน และธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ตลอดจนงานด้านโภชนาการ (สุมาลี สังข์ศรี, 2564). ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นมรดกทางปัญญา เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นเองและนำไปใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย และภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความสำคัญในฐานะเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาแต่อดีตยาวนาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของคนในท้องถิ่น ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิต และใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและของชุมชน จนกลายเป็นรากฐานสำคัญของชีวิต และสังคมอันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต อีกทั้งยังต่อยอดย้ำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมที่มีรากเหง้า นำไปสู่การปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับบริบทของสังคม ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นรากเหง้าความรู้ดั้งเดิมของคน ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กเยาวชน ได้เรียนรู้ ชื่นชม เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือในวิถีชีวิตประจำวันได้ และมีการสนับสนุนการวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้ง

สนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่มีการสั่งสมกันมายาวนานเอื้อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง ทั้งยังเป็นสิ่ง ที่เหมาะสม ทรงคุณค่าและมีความสำคัญอันอเนกประโยชน์ในการทำงาน เพื่อพัฒนาชนบทของกลุ่มบุคคลทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยใช้เป็นแนวทางในการทำงาน ให้สอดคล้องและผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิต (หทัยชนก คະตะสมบุรณ,2565) เช่นเดียวกับในแผนการศึกษาอาเซียน พ.ศ. 2559-2563 (THE ASEAN Work Plan On Education 2016 – 2020) และ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2561) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาไว้ในฐานของความรู้พื้นเมือง และการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงการศึกษา โดยไม่เลือกปฏิบัติ และสนับสนุนทุกภาคส่วนในการดำเนินงานให้มีบทบาทในการพัฒนาคนเพื่อเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ใน ประเด็นสำคัญ 8 ประการ อันเป็น Key Elements on Education ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนผ่านการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์และความรู้พื้นเมือง 2) ยกระดับคุณภาพและสร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษา ขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน โดยไม่ละเลยผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส 3) พัฒนาการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร 4) สนับสนุนการพัฒนาการอาชีวศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) ส่งเสริมการดำเนินงานของทุกภาคส่วนในการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 6) เสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้กับการอุดมศึกษาด้วยการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ 7) ส่งเสริมบทบาทของการอุดมศึกษาให้เข้มแข็งด้วยการสร้างเครือข่ายระหว่าง ผู้ประกอบการกับมหาวิทยาลัย และ 8) ดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทาง การศึกษา

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึง เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับชาวบ้าน หรือคนในชุมชนไม่จำเพาะชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง แต่ทุกชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดความก้าวหน้า เป็นอัตลักษณ์ เป็นความเชื่อมั่น ความภาคภูมิใจของตนเองและกลายเป็นสิ่งเกื้อกูลให้เกิดการสร้างสิ่งใหม่ๆ หรือ ภูมิปัญญาใหม่ขึ้นมา ตลอดจนก่อให้เกิดเป็นรากเหง้าแห่งวิถีชีวิตเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม เป็นสิ่งที่มีจุดหมาย เป็นสิ่งสำคัญ มีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สามารถดำรงตนและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอก ภูมิปัญญาจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอยู่ได้เป็นฐานวัฒนธรรม ฐานทุนของชุมชนในการต่อสู้ยืนหยัดกับสภาวะการณ์ของกระแสเศรษฐกิจทุนนิยม จะเสริมระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง เป็น ฐานความรู้ในการสร้างระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง (ศรายุทธ คชพงศ์ และคณะ, 2563) ถ้าถูกละเลย ขาดการสืบสาน หรือถูกทำลายลง ก็จะสูญหายไป การไร้ซึ่งภูมิปัญญาของตนเอง ทำให้คนไม่

มีศักดิ์ศรี ขาดความภาคภูมิใจในตน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญและปลูกฝังเด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ในสังคมทุกสังคม

ปกากะเอยอ เป็นคำเรียกชื่อตนเองของกลุ่มกะเหรี่ยงสะกอ ในภาษาของกะเหรี่ยงสะกอ แปลว่า “คน” สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของตนเอง จากการใช้คำ “กะเหรี่ยง” หรือ บางที เรียก “ยาง” อันเป็นการเชื่อมโยง บอกนัยถึง การแบ่งเขาแบ่งเรา ความล้าหลัง และความไม่พัฒนา และไม่เท่าเทียม ทั้งนี้ คำว่า “ปกากะเอยอ” ไม่ได้ครอบคลุมกะเหรี่ยงกลุ่มอื่นที่ยังคงเรียกคากลุ่มชาติพันธุ์โดยรวม ว่า “กะเหรี่ยง” ในขณะที่ กะเหรี่ยงสะกอ เรียกตนเองว่า “ปกากะเอยอ” เท่านั้น (ศุภย์มานุษยวิทยาสรีนธร,2566) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานหลายร้อยปี และ ปัจจุบันได้ตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินอยู่ในบริเวณจังหวัดต่างๆในภาคเหนือ 9 จังหวัด คือ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก กำแพงเพชร แพร่ และสุโขทัย และในพื้นที่จังหวัดภาคกลางทางด้านตะวันตก รวม 6 จังหวัด คือ อุทัยธานี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งหมดเป็น 15 จังหวัด ใน 67 อำเภอ อยู่ในภาคเหนือ 50 อำเภอ และอยู่ในภาคกลางอีก 17 อำเภอ (ศุภย์มานุษยวิทยาสรีนธร,2566) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปกากะเอยอ ที่มีการสืบทอดไว้ มีด้วยกัน 10 ด้าน ประกอบด้วย ภาษาแม่ ประวัติศาสตร์ปกากะเอยอ การปกครอง (กฎระเบียบจารีตและการปกครองตามประเพณี) บ้านและชุมชน เศรษฐกิจ การดูแลสุขภาพ ศิลปะและวรรณกรรม บันเทิง นิเวศน์ โลกทัศน์และศาสนา และใน 10 ด้านนี้สามารถจำแนกได้ตามกลุ่ม ได้จำนวน 9 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กะเหรี่ยง(ปกากะเอยอ) ระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของกะเหรี่ยง(ปกากะเอยอ) ประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีการผลิตและการดำรงชีวิต กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับ ศาสนาความเชื่อ และพิธีกรรม กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาภาษา กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นบ้านศิลปะ หัตถกรรม ดนตรี การละเล่น กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับสุขภาวะพื้นบ้านองค์กรวม และ กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นบ้าน (มอวาคี, 2557)ปกากะเอยอ ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุด (รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร,2560) เป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตยาวนานกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย(เครือข่ายปกากะเอยอเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม,2549) ตามหลักฐานเก่าแก่ของทางภาคเหนือ จดหมายเหตุทริภุญไชยซึ่งเป็นอาณาจักรมอญโบราณ ชาลส์ คายส์(Charles Keyes, 1979) พบว่ามีการกล่าวถึง การตั้งถิ่นฐานของปกากะเอยอ ว่าอยู่ในป่าใกล้เคียงกับ “ลัวะ” (ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ลเวือะ”) รอบๆ เมืองเชียงใหม่ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 (ประมาณ1,200 ปีมาแล้ว) เป็นชนเผ่าที่มีองค์ความรู้ มีวัฒนธรรมของตนเองที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้มาช้านาน และมีภาษา

ของตนเอง ที่เรียกว่า “ลิวา” มีการฝึกฝนทักษะการดำรงชีวิตแก่สมาชิกในครอบครัว ในชุมชน และข้ามวัฒนธรรมชุมชนด้วยภูมิปัญญา

ปกากะเอยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ มีการสืบทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาเป็นเวลาช้านาน มีสิทธิในภูมิปัญญาของตนเอง ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 บัญญัติว่า “ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ ” ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงทำให้สังคม ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป หลายชุมชนมีการต่อสู้ ยืนหยัดในเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการยอมรับในสังคมและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ ด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตนเองภายในชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่มีชีวิต บนพื้นฐานวัฒนธรรม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยภาคประชาชาชนและชุมชนซึ่งอยู่นอกภาครัฐ ชุมชนอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการจัดการศึกษา อันนำมาซึ่งความเคารพตนเอง เคารพผู้อื่น ภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณี ภาษา ท้องถิ่นของตนเอง สามารถต่อยอดองค์ความรู้และคุณค่าเดิมของตนเอง และที่สำคัญคือ สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม (ประเสริฐ ตระการศุภกร,2554)

ปัญหาที่ ชุมชนปกากะเอย ประสบปัญหาอยู่ คือ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งปัญหาดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องจากการได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนา หรือโครงการต่างๆ ของรัฐ ที่ให้คุณค่าและความสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ระบบการปกครองของรัฐแบบทางการที่บังคับใช้ มีผลทำให้บทบาทผู้นำตามประเพณีถูกลดทอนความสำคัญลง สถานการณ์ที่รุกรัดของระบบทุนนิยม เกิดกระแสการหลั่งไหลของสิ่งแปลกใหม่จากภายนอกเข้าสู่สังคมชุมชน ทั้งในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ผ่านโดยการออกไปติดต่อกับบุคคลนอกชุมชนหรือบุคคลที่เข้าไปติดต่อกับชุมชน ตลอดจนความทันสมัยของเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสื่อมวลชนรูปแบบต่างๆ (ประเสริฐ ตระการศุภกร,2554) และ ขณะเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ถูกนำไปใช้ ในเชิงพาณิชย์ทำให้เสียอัตลักษณ์ในความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนเสียประโยชน์ (ธนภัทร ถือตรง และ อุดมศักดิ์ สิริพิงษ์,2561) เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงที่ต้องสัมพันธ์กับภายนอกชุมชน ทำให้การร่วมพิธีกรรมต่างๆในชุมชนมีน้อยลง มีผลทำให้ขาดกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้เรื่องต่างๆ เกิดช่องว่าง ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ จึงทำให้การสืบทอดและการอนุรักษ์ท้องถิ่นค่อย ๆ ลดลง แม้ภูมิปัญญาบางอย่างจะยังคงอยู่ แต่ก็กำลังจะหายไป (จุฑามาศ มะขาม,2564)ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ตนเอง เยาวชนจำนวนมากไม่สามารถกลับไปรู้จักเหง้าของตนเอง และนำไปสู่การไม่สามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ได้ คนรุ่นใหม่ขาดความรู้ในเรื่องชาติพันธุ์ของตนเอง มีค่านิยมในการอพยพเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ การอาศัย

อยู่ในเมืองจึงได้พยายามซ่อนเร้นอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งส่งผลเสียโดยตรงต่อการอ้างชาติพันธุ์ และชีวิตของปัจเจกบุคคลที่ขาดรากฐานยึดเหนี่ยวทางวัฒนธรรม และการบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ ก่อเกิดปัญหา ในด้านบุคลากร คณะกรรมการ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการเพื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีปัญหาในวิธีการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูภูมิปัญญาที่เกิดปัญหา ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชนรุ่นใหม่เข้าใจ เพราะผู้อาวุโส ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา ยังใช้วิธีแบบที่ตนเคยได้รับการสืบทอดมาใช้ เช่น การเรียนรู้ จดจำผ่านมุขปาฐะ เรื่องเล่าต่างๆ ในขณะที่บริบททางสังคมชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ทันสมัยขึ้น เหล่านี้ เป็นปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ และเป็นปัญหาที่ส่งผลถึงวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชนที่มีส่วนทำให้ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ระบบอาวุโส วิถีชีวิตที่ดั้งเดิมของชาติพันธุ์ อันเป็นภูมิปัญญาสืบทอดกัน ก่อให้เกิดผลกระทบต่องานวิถีชีวิต และนำไปสู่การสูญเสียฐานทรัพยากร และลดการพึ่งพาตนเอง เปลี่ยนจากชุมชน ผู้ผลิตเป็นผู้บริโภคได้

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว คนในชุมชนจึงได้แสวงหาแนวทางในการสืบทอดองค์ความรู้ให้คงอยู่ เสริมสร้างการยอมรับ การเคารพ และ ส่งเสริม สนับสนุน การอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ให้เป็นจริงในชีวิตประจำวันของพื้นที่ทั้งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ไปสู่ความยั่งยืน (สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์,2561)โดยทั้งนี้ ได้ สอดคล้องกับที่ การกำหนดความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 66 บัญญัติว่า “ให้บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิสืบทอดหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” ต่อเนื่องมาจนถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 บุคคลและชุมชน ย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ และมาตรา 57 บัญญัติว่า รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 25 ระบุไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริมการ ดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวน สัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬา และ

นันทนาการ ศูนย์การเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ และให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ต่อเนื่องมา จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าว มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เป็นการศึกษาสำหรับประชาชนตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต และตามแผนการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ดังกล่าวนั้น ย่อมต้องมีปัจจัยเกื้อหนุน ให้ประชาชนสามารถที่จะเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องและพัฒนาศักยภาพได้ ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีส่วนสำคัญ ต่อการศึกษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ศูนย์การเรียนรู้ เพราะเป็นศูนย์รวม หรือศูนย์กลางของความรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของการเรียนรู้ มีประโยชน์ทั้งในแง่การกระจายโอกาสทางการศึกษา การให้การศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงมีประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าศูนย์ การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มผลต่อการสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับการจัดการ พัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และ มาตรา 70 บัญญัติว่า รัฐพึงส่งเสริมและให้ ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิต ในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และ วิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เเท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตราย ต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพ ออนามัย

จากบริบทในรัฐธรรมนูญที่เอื้อให้คนในชุมชน หากสามารถพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ จะทำให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์การจัดกิจกรรมในชุมชน ที่ทุก คนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้และสามารถจัดหรือร่วมกิจกรรมได้ตามความต้องการและความ พร้อมของคนในชุมชน จะช่วยให้คนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ได้เรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้เพิ่มขึ้นก่อ เกิดความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดความรัก ห่วงแหนงภูมิปัญญาของตนเองจนเกิด การสืบทอดรุ่นต่อรุ่นต่อไปอัตลักษณ์ของชุมชนก็จะไม่สูญสลายไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนา รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ซึ่งจะก่อประโยชน์ ประการแรก คือ เป็นแหล่งสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน หรือมีการสืบสาน หรือสร้างให้เกิดขึ้นมาใหม่ และมี การส่งต่อข้อมูลเพื่อให้ลูกหลาน เยาวชน ผู้ได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรที่

จะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นรากเหง้าของตนได้อย่างมีสาระอย่างแท้จริง ด้วยวิธีการ รูปแบบที่เหมาะสม ตอบสนองจิตสำนึกชุมชน ประการที่สอง เป็นแบบอย่างให้กับพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เรียนรู้ ทดลอง และปฏิบัติ ปรับใช้ ภายใต้วิถีวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ประการที่สาม องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความเป็นสากลยิ่งๆ ขึ้น ตอบสนองความต้องการของคนใน และคนนอกชุมชนได้ ประการที่สี่ ชุมชนกลายเป็นมหาวิทยาลัยชีวิต ที่จะมีรูปแบบการสืบทอดที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่สุด ประการที่ห้า เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือ ชนเผ่าพื้นเมือง ต่อไป และประการที่หก สุดท้าย ทำให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

2. คำถามการวิจัย

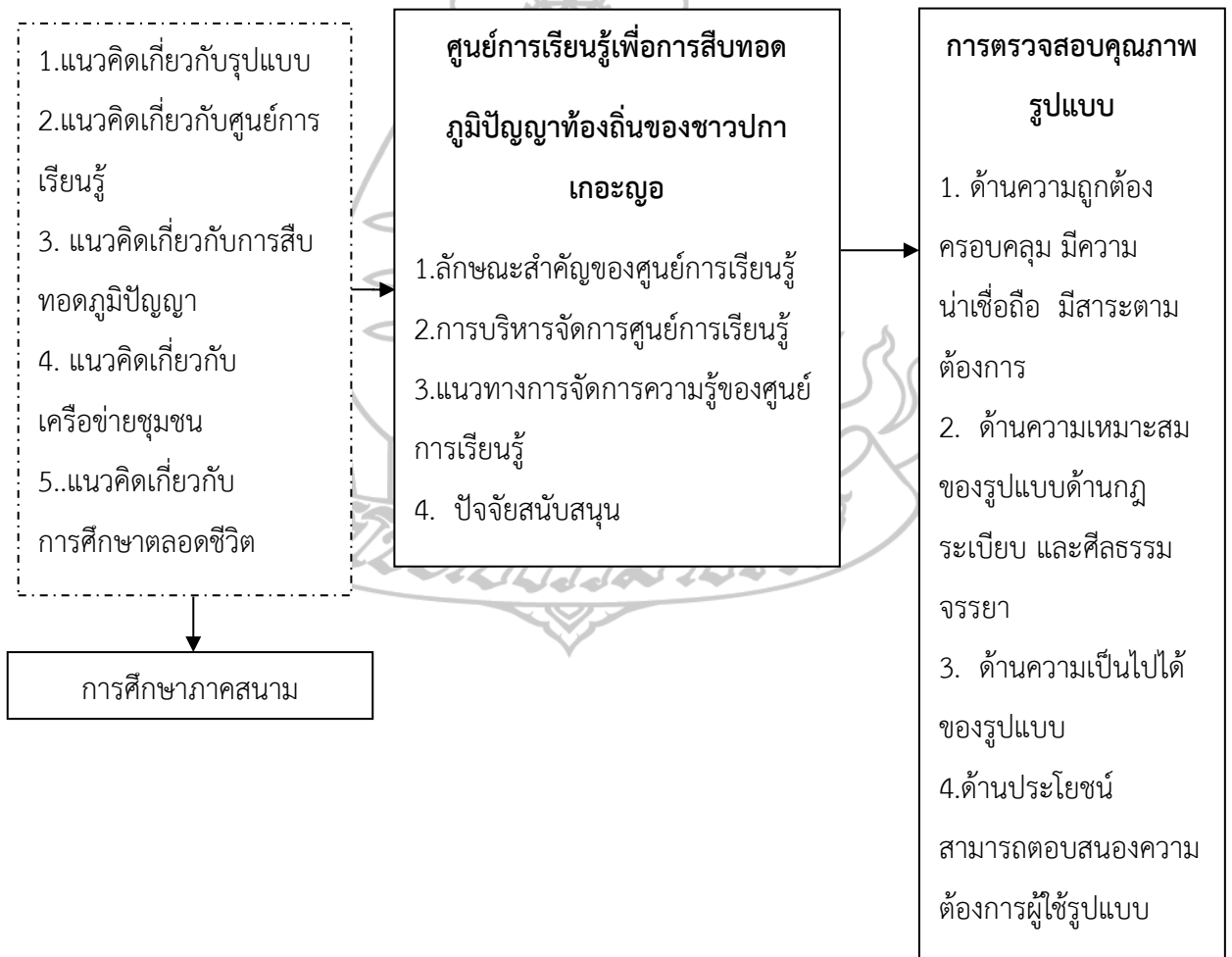
- 2.1 สภาพ ปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอคืออะไร
- 2.2 รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีลักษณะใด
- 2.3 คุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีความถูกต้อง เหมาะสมและมีประโยชน์หรือไม่

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
- 3.2 เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
- 3.3 เพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยได้จากการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญา แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ประกอบด้วย 4 หัวข้อ 1) ประกอบด้วย ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ 2) การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ 3) แนวทางการจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ 4) ปัจจัยสนับสนุน โดยมีการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ครอบคลุม มีความน่าเชื่อถือ มีสาระตามต้องการ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบด้านกฎ ระเบียบ และศีลธรรมจรรยา ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ และ ด้านประโยชน์ สามารถตอบสนองความต้องการผู้ใช้รูปแบบ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ 3 ประเด็น คือ ขอบเขตพื้นที่ ขอบเขตประชากร และ ขอบเขตเนื้อหา

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการดำเนินงานวิจัย จำนวน 4 ศูนย์การเรียนรู้ ในจังหวัดเชียงใหม่ และ แม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศูนย์การเรียนนอวาคี ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนโจ๊ะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ ศูนย์การเรียนหญ้าแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน โดยมีหลักการในการเลือกพื้นที่ในการวิจัย คือ 1. ทุกศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 4 ศูนย์การเรียนรู้นี้เป็นศูนย์การเรียนที่ดำเนินการโดยภาคประชาชน ชุมชน หรือ องค์กรชุมชน 2. ทุกศูนย์การเรียนมีประสบการณ์ในการดำเนินงานทางการศึกษามาเป็นเวลานานด้วยตนเอง 3. ทุกศูนย์การเรียนเป็นศูนย์ที่มีการต่อสู้เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้อำนาจอยู่ และ ให้เป็นที่ยอมรับและสนับสนุนจากทางสังคมและรัฐบาล

5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key per formants) ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

5.2.1 ประชากร/ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้อำนาจเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 15 คน ได้แก่

1) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่นได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชน

2) องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2.2 ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลด้านการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้อำนาจเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 20 คน ได้แก่

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้อำนาจ

2) กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน

3) องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2.3 ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลด้านการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อำนาจเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 15 คน ได้แก่

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้อำนาจ

- 2) ผู้นำชุมชนและชาวบ้านหรือผู้แทนชาวบ้าน
- 3) ตัวแทนผู้ใช้ศูนย์การเรียนรู้
- 4) กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้
- 6) ผู้แทนหน่วยงานภายในท้องถิ่น

6. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยมีขอบเขตด้านเนื้อหาศูนย์การเรียนรู้ครอบคลุมเกี่ยวกับ ลักษณะสำคัญ ของศูนย์การเรียนรู้ การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ แนวทางการจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ และปัจจัยสนับสนุน รายละเอียด ดังต่อไปนี้

6.1 ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ อันได้แก่ วิสัยทัศน์ นโยบาย วัตถุประสงค์ แนวคิดเกี่ยวกับบริบท สภาพของศูนย์การเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้

6.2 การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้

จำนวน 4 ด้าน 4 M ได้แก่ Man : บุคลากร/คณะกรรมการ Money : งบประมาณ Material : วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ Management : การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา

6.3 แนวทางการจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้

อันได้แก่ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีสอน) สื่อ เอกสาร การประเมินผลการเรียนรู้

6.4 ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ปัจจัย ภายในและภายนอก

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ หมายถึง สถานที่ที่ใช้สำหรับการเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสังคมและความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในชุมชนเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ

ชาวปกากะญอซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (1) ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ (2) หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ (3) กลุ่มเป้าหมาย (4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ (5) สถานที่ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) การมีส่วนร่วมของชุมชน (8) เครือข่าย และ(9) ปัจจัยสนับสนุน

7.2 การสืบทอดภูมิปัญญา หมายถึง การส่งต่อ หรือ การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ อันเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าที่มีอยู่ในวิถีชีวิตจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตต่อไปในอนาคต

7.3 ปัจจัยสนับสนุน หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ อันได้แก่ ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก

7.4 ปกากะญอ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า ปกากะญอ อาศัยบนพื้นที่สูง หรือ เขตภูเขาของประเทศไทย ในที่นี้หมายถึง ชาวปกากะญอ ในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน จำนวน 4 ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้โง๊ะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน

7.5 การตรวจสอบรูปแบบ หมายถึง การประเมินคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ได้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอที่มีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวปกากะญอ

8.2 เป็นแนวทางในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับชุมชนอื่นๆ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของตน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต
2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
3. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญา
5. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชน
6. มติกรม. และกฎหมาย ระเบียบกระทรวงเกี่ยวกับการศึกษา
7. องค์กรที่มีลักษณะใกล้เคียงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ของชาวปกากะญอ

8. ปกากะญอ (กะเหรี่ยง)
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต

ปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกได้นำเอากรอบคิดทางการศึกษาตลอดชีวิตเป็นกรอบหลักในการจัดการศึกษา ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตมีความหลากหลายทางมิติ ทั้งมิติด้านปรัชญา การศึกษาทางเลือก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาตลอดชีวิต ได้มีการนิยามไว้ ดังต่อไปนี้

การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการของการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมนุษย์ เป็นการศึกษาหรือการเรียนรู้ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่จัดขึ้น โดยมีกฎ ระเบียบ แบบแผน โดยสถาบันการศึกษา การศึกษานอกระบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจัดบริการทางการศึกษาแก่บุคคลทั่วไป และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่จัดให้บุคคลทุกช่วงอายุ โดยในแต่ละช่วงชีวิตบุคคลอาจได้รับการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งนี้ เพื่อมุ่ง

พัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการปรับตัว เข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต (อาชัญญา รัตนอุบล, 2562. สุมาลี สังข์ศรี 2561)

การศึกษา ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นิยามความหมายของการศึกษา ว่า "กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรค้จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต" และมาตรา 15 ได้กำหนดระบบการศึกษาในการจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยและในมาตรา 8 ได้ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก 3 ประการ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งก็ได้ให้ความสำคัญต่อผู้เรียน โดยได้ระบุไว้ว่า "ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต" ทั้งนี้การจัดการกระบวนการให้มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะมีลักษณะ 1.)เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล 2.)เป็นการจัดที่มีวางแผน ทำให้ได้รับความรู้ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ 3.)เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง 4.)ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภททั้งในระบบ นอกระบบ และไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย เช่นเดียวกับ อาร์ เอช เดฟ (R.H.Dave,1976) นักการศึกษาให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งรวมการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของเวลา (ช่วงชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้ การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหาและเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้อาจมีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ ที่ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคล แต่ละของกลุ่ม และการที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตหรือได้รับการศึกษาทุกช่วงชีวิตอย่างต่อเนื่องนั้น ต้องมีการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ ที่เอื้อต่อเวลา และเหมาะสมกับสภาพการณ์ในแต่ละช่วงชีวิต จากการศึกษาข้อคิดข้อเสนอของนักการศึกษาหลายๆ ท่าน เช่น Dave, Axinn, Knowles, Houle, Ryan, Coombs, ก่อ สวัสดิพานิชย์ โกวิท วรรณพัฒน์ สุนทร สุนันท์ชัย ฯลฯ ได้แบ่งประเภทของการศึกษาที่บุคคลได้รับในปัจจุบันนี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ และให้คำอธิบายการศึกษาแต่ละรูปแบบไว้ สรุปได้ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี 2561)

1. การศึกษาในระบบ (formal education) หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้น โดยมีโครงสร้าง กฎระเบียบต่างๆ ค่อนข้างตายตัว เช่น ในเรื่องของการแบ่งระดับชั้นเรียน การเรียนการสอน อายุของผู้เรียน การกำหนดหลักสูตร การกำหนดเวลาเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องเรียนเต็มเวลา การกำหนดคุณสมบัติของผู้สอน การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละระดับชั้น การมีเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวในการวัดและประเมินผล การใช้เวลาเรียนยาวนาน เพื่อมุ่งเตรียม เยาวชนหรือผู้เรียน ให้นำความรู้ไปใช้ในวิชาชีพ การเรียนการสอนมีโครงสร้างที่ตายตัว เนื้อหาหลักสูตรค่อนข้างจะเป็นวิชาการ เป็นทฤษฎี และให้ผู้เรียนในทุกท้องถิ่นเรียนเนื้อหาเดียวกัน การศึกษาในระบบโรงเรียนจะจัดให้แก่บุคคลในช่วงอายุที่กำหนดเท่านั้น การเรียนจะต้องเรียนต่อเนื่องจนจบหลักสูตรการเรียนการสอน เกิดขึ้นในสถานที่หรือสถาบันที่จัดขึ้นโดยเฉพาะ ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย

2. การศึกษานอกระบบ (non-formal education) หรือแต่เดิมนิยมเรียกว่า การศึกษาผู้ใหญ่ (adult education) การศึกษานอกระบบ หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนทั้งหมดซึ่งครอบคลุม ตั้งแต่ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียน แต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ และประชากรที่มีอายุพ้นวัยเรียนในระบบโรงเรียนไปแล้ว ประชากรวัยแรงงาน และวัยอื่นๆ โดยไม่จำกัดวัย เพศ พื้นฐานการศึกษา อาชีพประสบการณ์ ความสนใจ ฯลฯ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางด้านทักษะอาชีพ และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม การศึกษาประเภทนี้มีความยืดหยุ่นในเรื่องระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอายุของผู้เรียน ระยะเวลาเรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สถานที่เรียน ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อม หยุดเรียนได้เมื่อมีภาระความจำเป็น และกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อต้องการ เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและสังคม หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ จัดการ ศึกษาประเภทนี้ ไม่จำกัด เฉพาะสถาบันการศึกษา อาจจะเป็นหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่ไม่มีการกำหนดหลักสูตรระยะเวลาเรียน สถานที่เรียน วิธีเรียน ไม่กำหนดอายุ เพศ พื้นฐานการศึกษา การศึกษาหรือการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเอง เริ่มจากตัวบุคคลเอง การศึกษาหรือการเรียนรู้จะเป็นในลักษณะของการจงใจศึกษาหาความรู้ของบุคคล เช่น การเข้าห้องสมุด การไปหาความรู้จากผู้รู้หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จากสื่อต่างๆ เพื่อหาความรู้ในสิ่งที่ตนสนใจและอีกลักษณะหนึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการที่บุคคลได้รับความรู้ ประสบการณ์ ได้เสริมเจตคติ ค่านิยมและ ทักษะต่างๆ จากครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อม และจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิตประจำวัน การได้รับความรู้จะได้จากการพูดคุย สนทนา การสังเกตการณ์ การเข้าร่วมกิจกรรม

การประกอบอาชีพการงาน การที่บุคคลได้รับความรู้โดยวิธีการดังกล่าวนี้ก็เรียกว่า การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลเป็นการ “เรียนรู้ตลอดชีวิต” หรือ Lifelong Learning เพื่อมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และพัฒนาต่อเนื่องไป อย่างเต็มศักยภาพ โดยบุคคลต้องมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ชี้นำตนเองเป็น Self-directed Learning เพื่อดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว เฉลิมพระเกียรติ (2023) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือ Lifelong Learning คือ รูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวเอง โดยไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหนก็สามารถเรียนรู้ได้ต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาเรียนรู้ไม่ได้จบแค่ในโรงเรียนหรือมหาลัย ไม่จำกัดวัย วัยผู้ใหญ่หรือวัยชราสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพราะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ บนโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกของเทคโนโลยีและการสื่อสาร การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้สามารถปรับตัวง่ายขึ้น มีเป้าหมายในการมีชีวิตอยู่ที่ชัดเจน สามารถโฟกัสในสิ่งที่สนใจ และเติมเต็มคุณค่าการมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความหมายมากขึ้น โดยมีทักษะที่น่าสนใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอันได้แก่

- 1) Creativity หรือ ความคิดสร้างสรรค์ การมีความคิดสร้างสรรค์ทำให้เรียนรู้ได้อย่างไม่มีการอบและไม่จำกัด ช่วยพัฒนาต่อยอดความคิดไปในด้านอื่นๆ
- 2) Problem Solving หรือ ทักษะการแก้ปัญหา อันเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิต รวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้เพราะเมื่อใดที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาหรือความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ก็จะสามารถแก้ไขได้เป็นอย่างดี
- 3) Critical Thinking หรือ การคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการคิดแบบ Critical Thinking เป็นทักษะที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่าง กล้าคิด กล้าถามคำถามในสิ่งที่ต่างออกไป
- 4) Leadership หรือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้นำเป็นทักษะที่ทำให้กล้าคิดกล้าทำ และนำความรู้จากสิ่งที่เรียนรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อีกด้วย
- 5) Communication หรือ การสื่อสาร การสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญไม่ว่าคุณจะทำอะไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่การเรียนรู้อยู่ในรูปแบบออนไลน์

6) Collaboration หรือ การประสานงาน เป็นการเสริมทักษะที่จะช่วยให้เรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง และเป็นการประสานงานหรือการทำงานกับผู้อื่น เป็นส่วนที่จะทำให้สามารถพัฒนาตัวเองก้าวหน้า และมองเห็นภาพรวมมากขึ้น

7) Information Management หรือ การจัดการข้อมูล ในยุคที่มีข้อมูลมากมาย ผู้รับข้อมูลสามารถที่จะเลือกรับได้อย่างไม่จำกัด ทำให้การเรียนรู้มีมากมาย การจัดการข้อมูลและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านและนำไปใช้ในอนาคต

8) Adaptability หรือ การปรับตัว เป็นทักษะสำคัญในยุคของโลกและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวและเรียนรู้เป็นการเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นแบบคาดเดาไม่ได้ในอนาคต

9) Curiosity หรือ ความอยากรู้อยากเห็น ความอยากรู้อยากเห็นเป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ การกระหายความรู้เป็นสิ่งที่ทำให้เราพัฒนาและเรียนรู้ทักษะต่างๆ ได้ตลอดชีวิต

จึงกล่าวได้ว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นการรับรู้ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ประสบการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย อย่างเป็นระบบ และ ไม่เป็นระบบจากการศึกษา หรือ กิจกรรมในวิถีชีวิต นับแต่เกิดจนตาย ก่อให้เกิด กระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล

1.1 ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งนี้มนุษย์แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมทุกขณะ เช่น จากการทำมาหากิน การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมพิธีกรรม และการสมาคม เป็นต้น ขณะเดียวกัน การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้จำกัดแต่เพียงในโรงเรียนแต่ครอบคลุมถึงการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกิดได้ตามโอกาสจึงไม่มีวันสิ้นสุด และการศึกษาตลอดชีวิตเปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้รับการศึกษา สามารถเลือกเรียนตามรูปแบบที่ตนต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส สามารถเรียนรู้ได้จากทุกแห่งตามโอกาสจะอำนวย (สุมาลี สังข์ศรี, 2561 และนันทภา ปัญญารัตน์, 2556) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ในเชิงปรัชญา การศึกษาตลอดชีวิต

1.1 จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง - สามารถปรับตนตามความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ไม่ให้เกิดผลกระทบในทางเสียหายแก่มนุษย์

1.2 จำเป็นต่อการพัฒนาตนเองให้บรรลุความสมบูรณ์ - คือต้องพัฒนาทั้งกาย ปัญญา สังคม อารมณ์ มนุษย์เราต้องใช้เวลายาวนานเพื่อจะสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ตนเอง

1.3 จำเป็นต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ - มุ่งสร้างคนให้เป็นคนใหม่ มีความอยากรู้ อยากรู้อะไรเห็นตลอดชีวิต มองเห็นลำดับของสิ่งสำคัญต่างๆ และสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล

1.4 จำเป็นต่อสังคมแห่งประชาธิปไตย เพื่อความเสมอภาคและมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม ให้คนได้คิดเห็นข่าวสารและข้อมูลระหว่างกัน ยอมรับความแตกต่าง ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ได้ดีขึ้น

1.5 การศึกษาเป็นสิ่งธรรมดาที่เกิดแก่มนุษย์ มนุษย์จึงมีสิทธิ์ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการความสะอาดทำให้เกิดการเรียนรู้ เท่ากับเป็นการส่งเสริมสิทธิของมนุษย์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

2. ในเชิงจิตวิทยา การศึกษาตลอดชีวิตสอดคล้องกับความจริงที่ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย และอุปสรรคของการเรียนในเชิงจิตวิทยานั้นแก้ไขได้

3. ในเชิงสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นต่อการพัฒนาให้บุคคล

3.1 การรู้จักเลือกในสังคมที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น - จะเลือกรับค่านิยมใด ระหว่างค่านิยมเก่าและใหม่ที่เกิดขึ้น จะวางแผนชีวิตตนเองอย่างไร การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลสามารถเลือกได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น รู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนและสังคม

3.2 การบูรณาการการศึกษากับชีวิต - การนำเอาวิชาการต่างๆมาสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์ ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับวิชาการแขนงต่างๆในชีวิตความเป็นจริง

3.3 การศึกษาเพื่อการเข้ารับบทบาทต่างๆในชีวิต - การศึกษาเพื่อครอบครัว การศึกษาเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม วิชาชีพต่อเนื่อง ส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมทำหน้าที่ในบทบาทต่างๆของตนได้ดียิ่งขึ้น

3.4 การศึกษาเพื่อความเสมอภาค - การศึกษาตลอดชีวิตมีบทบาทสำคัญที่จะลดช่องว่างความไม่เสมอภาคทางการศึกษาให้แก่บุคคลที่ขาดโอกาส

3.5 การศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิต - การศึกษาสามารถสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชนได้ ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสามารถเลือกปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ และเมื่อสังคมมีการตระหนักร่วมกันก็อาจร่วมมือกันระงับสิ่งที่เป็นผลเสีย

4. ในเชิงเศรษฐกิจ การศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็น ดังนี้

4.1 การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ - ผลผลิตย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของคนงาน การลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาทำหน้าที่ฝึกคุณลักษณะที่ดีให้คนงาน และการศึกษาเป็นเครื่องมือคัดกรองคนที่เหมาะสมและฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง

4.2 การศึกษากับการเปลี่ยนสภาพการแบ่งงานกันทำ การศึกษาไม่แยกงานและชีวิตออกจากกัน คือ ฝึกหัดและเรียนรู้ไปพร้อมการทำงาน ได้ประสบการณ์จากการทำงานและการ

ดำเนินชีวิต การฝึกอบรมไม่เพียงแต่เน้นการปรับตัวเข้ากับงานที่มีอยู่ แต่ต้องพัฒนาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อการสร้างชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดขึ้นมา ด้วยเหตุผล 6 ประการดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2561)

1. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม บทบาทและหน้าที่ของบุคคล เปลี่ยนแปลงไปตามวัย
2. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป คนต้องการ ความรู้ใหม่ๆ เพื่อจะได้ปรับตัวได้อย่างเหมาะสม
3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเมือง ทำให้บุคคล ต้องรับการศึกษาและข้อมูลข่าวสารตลอดเวลา
4. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน เศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้องค์กรต่างๆ ต้องพัฒนาคนเพื่อลดต้นทุนการผลิตและรักษาความสามารถในการแข่งขัน เทคโนโลยี สมัยใหม่ถูกนำมาใช้ในทางธุรกิจ คนจึงจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น
5. ข้อจำกัดของการศึกษาในระบบ ที่มีระเบียบและกฎเกณฑ์ตายตัว ทำให้คนบางกลุ่มพลาดโอกาสทางการศึกษา จำเป็นต้องส่งเสริมให้เข้าถึงโอกาสและความเสมอภาค
6. โครงสร้างของประชากรที่เปลี่ยนไป มีประชากรวัยเด็กลดน้อยลง ประชากรวัยผู้ใหญ่และวัยชรามีแนวโน้มสูงขึ้น บุคคลเหล่านี้ควรได้รับ การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อความสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 มาตรา 7 ได้ระบุถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อจัดให้มีระบบกระตุ้น ชี้นำ หรืออำนวยความสะดวกด้วยวิธีการใดๆ ให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในเรื่องที่ตนสนใจหรือตามความถนัด ของตน สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทได้ในเวลา ที่ตนสะดวกโดยไม่มีภาระค่าใช้จ่ายเกินสมควร และเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวาง รู้เท่าทันพัฒนาการของโลกอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งนำความรู้ไปเติมเต็มชีวิตให้แก่ตนเองหรือเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยอาจได้รับการรับรองคุณวุฒิ ตามความเหมาะสม

1.2 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

หลักการการศึกษาตลอดชีวิต Knapper & Cropley, 1991 and Skager, 1978 (อ่างใน นันทภา ปัญญารัตน์ .2556, น.21-22) ได้มีการกล่าวถึงไว้หลายประการที่มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยงโดยเน้นความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

2. หลักความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตน การศึกษาควรเป็นสิทธิ ขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนในการเข้าถึงการศึกษาทุกระดับในสังคม

3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับพื้นฐานและความสนใจของผู้เรียน จัดแบ่งคุณลักษณะและความจำเป็นของการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย

4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนและสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตน เป็นการศึกษาที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

5. หลักการเรียนรู้เพื่อการคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา บนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผลที่เพียงพอและเหมาะสมเฉพาะบุคคลกลุ่ม หรือชุมชน

6. หลักการกระจายอำนาจ โดยให้ผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วม เน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับชุมชน ท้องถิ่น

7. หลักการความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้การศึกษามีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง

การศึกษาตลอดชีวิต (พระมหาเทวินทร์ วรรณบุญ, 2563) มีหลักการของการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการของเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ที่มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ตลอดเวลาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จำต้องเข้าใจหลักการเรียนรู้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมเกิดความรู้อย่างแท้จริง เนื่องด้วยทุกวันนี้ สังคมมีลักษณะเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกสถาบันทางสังคม โดยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาไม่ได้สิ้นสุด เมื่อจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษา แต่การเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถวางแผนการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและแหล่งความรู้ที่มีอยู่ได้ตลอดเวลา

2. ครอบครัวและสังคม มีความสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน้าที่วางรากฐานในการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดไปจนตลอดชีวิต

3. สังคมและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ลำดับต่อมา ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้จากแหล่งเรียนรู้ในสังคม เช่น โรงเรียน สถาบัน โรงพยาบาล วัด

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและผสมผสาน ตั้งแต่เกิดจนตาย และได้รับการพัฒนาทุกด้านในช่วงชีวิตหนึ่ง ให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันทุกกลุ่มในสังคม

5. เป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต

6. สิ่งจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ โอกาส แรงจูงใจ ความสามารถที่เรียนรู้ โดย สร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เหมาะกับสถานะ ของแต่ละบุคคล

7. การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ ต้องเรียนรู้จากสภาพจริง มีความจำเป็นสำหรับทุกช่วงชีวิต เพื่อสามารถพึ่งพาตนเอง แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงวัยได้อย่างเหมาะสมด้วยตนเอง

จากหลักการการศึกษาตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ทุกคนเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตนเองตลอดเวลา มีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อการดำรงอยู่ในสังคม อันมีเป้าหมายเพื่อความสำเร็จ เป็นสำคัญ

1.2 แนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิต

แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ในแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2560) ได้นำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 คือ หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) โดยกำหนดวิสัยทัศน์(Vision)ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาและเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21” ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม เป็นกลไกหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชนในทุกช่วงวัย เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งและจะถูกขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิต จึงเป็นการศึกษาสามารถนำไปใช้ได้ ดังต่อไปนี้

1.2.1 การจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อการศึกษตลอดชีวิต

การเรียนรู้ให้สามารถอ่านและเขียนตัวอักษร หรือหนังสือได้ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาเบื้องต้นรวมถึงความรู้ เจตคติ และทักษะที่เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับพลเมืองด้วยลักษณะของการศึกษาพื้นฐาน คือ

1) เป็นการศึกษาสำหรับทุกเพศทุกวัย

2) มุ่งหมายสร้างความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้เรียนในเรื่อง การรู้หนังสือ การคิด คำนวณ และเนื้อหาที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตเช่น สุขภาพอนามัย การติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ ที่จำเป็น

3) มุ่งหมายสร้างทักษะที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักถาม รู้จักสังเกต รู้วิเคราะห์ แยกแยะ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้วิธีค้นคว้า หาความรู้ และมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4) มุ่งสร้างเจตคติที่จำเป็นในเรื่อง ความอยากเรียนอยากรู้ ความเต็มใจที่จะมีบทบาทในสังคม ความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ความเต็มใจที่จะทำานร่วมกับผู้อื่น

1.2.2 การจัดเครือข่ายเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

เครือข่าย เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่าง คน กลุ่มคน ชุมชน องค์กร ก่อให้เกิดเชื่อมโยงและเกื้อกูลกันและกัน โดยมีแนวทางส่งเสริมเครือข่ายคือ

1) การแสวงหา – รวบรวมกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่ออะไร กลุ่มเป้าหมายคือใคร

2) การสร้างแนวร่วม - จัดทำแผนกำหนดหลักการเป้าหมาย และแนวทางร่วมกันของหน่วยงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

3) การส่งเสริม – การสนับสนุนและเสริมสร้างความพร้อมในการจัดบริการ การศึกษาตลอดชีวิตแก่หน่วยงานเครือข่าย เช่น การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนด้านสื่อการเรียน การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนด้านการจัดการ

4) การพัฒนาและรักษาเครือข่าย – พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ เสริมแรงเพิ่มขวัญและกำลังใจ เช่น การให้รางวัลและประกาศนียบัตร

1.2.3 การจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

1) เปิดโอกาสให้เข้าออกได้ตามความจำเป็น โดยไม่จำกัดว่าผู้เรียนจะอายุเท่าไร ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเรียนให้จบจึงออกทำงาน แต่อาจออกไปทำงานก่อน แล้วกลับมาเรียนก็ได้

2) เปิดโอกาสให้เรียนเร็ว-ช้า ได้ตามกำลังความสามารถ

3) เปิดโอกาสให้เลือกได้หลายๆ วิธี

1.2.4 การจัดหลักสูตรให้กว้างและผสมผสาน

1) วิชาที่เป็นเครื่องมือ สำหรับนำไปใช้หาวิชาความรู้ต่อไปคือ วิชาภาษา

2) เนื้อหาหลักสูตรควรสอดคล้องกับชีวิต สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

3) หลักสูตรควรผสมผสาน

1.2.5 การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับบทบาทต่างๆ ของชีวิตมนุษย์

ในช่วงชีวิตต่างๆของมนุษย์บทบาทจะเปลี่ยนแปลงไป การจัดการศึกษาควรคำนึงถึงบทบาทที่ทุกคนจะต้องมีในแต่ละช่วงชีวิต เช่น บทบาทในฐานะที่เป็นตัวของตัวเอง สมาชิก

ของครอบครัว สมาชิกของชุมชน พลเมืองของประเทศ สมาชิกของกลุ่มอาชีพ และสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรม

1.2.6 การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ผู้เรียน

การศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นจริงได้เมื่อผู้เรียนได้พัฒนาให้ตนเองมีทักษะเหล่านี้
คือ

- 1) การอ่าน การเขียน จนสามารถค้นคว้าได้
 - 2) รู้จักการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ เช่น เรียนกับครู หรือเรียนเองโดยไม่ต้องมีครูเรียนเป็นกลุ่ม
 - 3) รู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล รู้จักแปลความ รู้จักค้นคว้า
 - 4) รู้จักใช้สื่อต่างๆ เช่น แบบเรียน แบบฝึกหัด หนังสืออ่านทั่วไป
 - 5) รู้จักชี้ระบุความต้องการของตนเอง รู้จักวางแผนดำเนินการการศึกษาเล่าเรียนและประเมินผล
 - 6) รู้จักใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนให้เป็นประโยชน์ เช่น ศิลปวัฒนธรรม
- ขนบธรรมเนียม

1.2.7 การประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักการศึกษตลอดชีวิต

- 1) การฝึกให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลได้ด้วยตนเอง
- 2) การประเมินควรเน้นทักษะการเรียนรู้ว่าก้าวหน้าไปเพียงไร

1.2.8 การปรับบทบาทของครูให้สอดคล้องกับการศึกษตลอดชีวิต

- สิ่งที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนและจะต้องทำคือ
- 1) ทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้น ให้บุคคลได้เรียนรู้ เป็นผู้ประสานในกิจกรรมการเรียนรู้ บางทีก็อาจเป็นผู้เรียนร่วมไปกับผู้อื่น
 - 2) ต้องคุ้นเคยกับแนวคิดการศึกษตลอดชีวิต และวิธีการจัดให้เป็นไปตามแนวคิดการฝึกหัดครูจะต้องฝึกครูให้เป็นผู้มีเจตคติสอดคล้องกับการศึกษตลอดชีวิต และพร้อมทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ สอนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักค้นคว้า รู้จักใช้แหล่งวิชา รู้จักวางแผนการเรียน
 - 3) ครูผู้สอนควรสอนให้ครบ 4 ด้าน ได้แก่ การรู้จักตนเอง รู้จักวัฒนธรรม และสังคม รู้จักผลิต รู้จักสิ่งแวดล้อม

1.2.9 การจัดแหล่งความรู้ให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลและใช้ศึกษาหา

ความรู้อย่างทั่วถึง โดยการศึกษตลอดชีวิตมีแหล่งความรู้ที่ใช้ในการจัด อยู่ 4 ประเภท คือ ประเภทรายบุคคล ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ประเภทสื่อ และ ประเภทวัตถุและอาคารสถานที่

ทั้งนี้ การศึกษาตลอดชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายโดยการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีรูปแบบหลากหลายและมีความต่อเนื่องในชีวิต มีเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหลายประการและมีการกำหนดเสาหลักที่สื่อถึงเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1. การเรียนเพื่อรู้ (Learning to know) 2. การเรียนเพื่อลงมือทำ (Learning to do) 3. การเรียนเพื่อมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) และ 4. การเรียนเพื่อสร้างตัวตน (Learning to be) กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีเป้าหมายทั้งเพื่อการสร้างความแน่นแฟ้นในสังคมและการพัฒนาตนเอง(กลุ่มยุทธศาสตร์กำลังคนในระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ,2563) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ ปรับตัวจากการเป็นผู้เรียนรู้แบบตั้งรับ (passive learner) ให้เป็นผู้เรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (self-directed learner) และมีความตื่นรู้ (agile learner) มีทัศนคติของความเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial mindset) เป็นคนที่มี คุณภาพ และสามารถปรับตัวรับกับความผันผวนของโลกในมิติต่างๆ โดยเฉพาะทาง เทคโนโลยี ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มจะมีคุณลักษณะที่คาดหวังเฉพาะที่แตกต่างกันไป ได้แก่

1. เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา การมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้ ในการดำรงชีวิต การทำงาน การอยู่ในสังคม หรือ แม้กระทั่งการกลับเข้าสู่การศึกษา เด็ก เยาวชน มีความรู้ ความคิดในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตย่อมมีความมั่นใจยิ่งขึ้น

2. นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มีทักษะที่ตอบโจทย์การทำงานหรือการเป็นผู้ประกอบการในอนาคตได้ มีวัฒนธรรมของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถปรับตัวเป็นที่ ต้องการของตลาดงาน และมีภูมิคุ้มกันวิกฤตด้านเศรษฐกิจและสังคม

3. กำลังแรงงาน ทั้งในระบบและนอกระบบ และแรงงานอิสระที่รับงานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (gig workers) กำลังแรงงานทักษะกลางและต่ำ (medium and low-skill workers) มีทักษะขั้นพื้นฐานด้าน ดิจิทัลและภาษาต่างประเทศที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ มีทัศนคติส่งเสริมการพัฒนา (growth mindset) พร้อมยกระดับไปสู่การเป็นกำลังแรงงานทักษะสูง และกำลังแรงงานทักษะสูง (high-skill workers) มีทักษะที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถพัฒนาตนเองเพื่อทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้นหรือพร้อมปรับตัวเข้าสู่ อาชีพใหม่สามารถแข่งขันในตลาดงานได้

4. ผู้สูงวัยและผู้ที่กำลังเข้าสู่การเป็นผู้สูงวัย สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขกับตนเอง ครอบครัว หรือชุมชนรอบข้าง สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีทักษะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต สามารถทำประโยชน์ได้ตามที่สุขภาพกายและจิตเอื้ออำนวย

กล่าวได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำมาบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ทางด้านการศึกษาเข้าไว้ด้วยกันได้ มีความครอบคลุม เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ ทั้งต่อ

ตนเอง และ เพื่อสังคมมีความจำเป็นต่อชีวิต ทั้งในฐานะปัจเจกชน และ ในกลุ่ม ระดับสังคมต่างๆ ในโลกที่ไร้พรมแดน

2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ ประกอบไปด้วย ความหมายรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี และ องค์ประกอบของรูปแบบ

2.1 ความหมายรูปแบบ

เกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ มีผู้ให้ความหมายของรูปแบบ ไว้หลากหลาย ดังนี้ ทิศนา แคมมณี (2550) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิด โดยบุคคลได้แสดงออกมาเป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม แผนภาพ หรืออย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สามารถเข้าใจชัดเจนขึ้น ใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

พัฒนา พรหมณีและคณะ (2560) ได้ให้ความหมายของ รูปแบบ ว่าหมายถึงแบบจำลองหรือตัวแบบอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผ่านการศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบาย ปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการแสดงโครงสร้างทางความคิดหรือองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ เป็นขั้นเป็นตอนสำหรับถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อ หรือเครื่องมือเข้าช่วยเพื่อทำให้เกิดความรู้ เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง สามารถวัด ตรวจสอบ และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจได้

พิรดา มาลาม (2560, น.14) อธิบายว่า รูปแบบ คือ สิ่งที่เป็นโครงสร้างทางความคิด โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบจำลองสภาพความเป็นจริง ที่มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ โดยพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือ ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ตามองค์ประกอบ ที่ศึกษาจากรูปแบบนั้นๆ สอดคล้อง กับความหมาย ของ Nadler, 1980; Michael et al., 1985; Stoner & Wankel, 1986) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบหมายถึงการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์นั้นๆ เป็นแผนผังหรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ

โยธิน บุญเฉลย (2555, น.12) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบ ไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบ หมายถึงแบบย่อส่วนของจริงแบบจำลอง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ เป็นภาพ 3 มิติ ที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เป็นตัวอย่างเพื่อสำหรับการเลียนแบบ

3.รูปแบบ หมายถึงการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์
Hauser (1980) อธิบายถึงรูปแบบ ว่า เป็นสิ่งที่ออกแบบมาแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการ ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎี กับปรากฏการณ์จริง

Carter V.Good (1973) กล่าวว่า รูปแบบ เป็นแบบอย่างของสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง การทำซ้ำ เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เป็นแผนภาพ ตัวแทนของสิ่งหนึ่ง เป็นหลักการ แนวคิด เป็นชุดปัจจัย องค์ประกอบ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นสัญลักษณ์ทางสังคม สามารถเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยาย

Reber (1985, p.447)ให้ความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนสะท้อนภาพ (mirror) ทำซ้ำ (duplicate) เลียนแบบ (imitate) สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ สังเกตได้จากข้อมูล จากธรรมชาติ ลักษณะรูปแบบเป็นวัตถุ เช่น รูปแบบที่ สร้างขึ้นมาในการศึกษาการทำงานของหู หรือเป็นทางคณิตศาสตร์ เช่น รูปแบบที่ใช้ในการศึกษาทางจิตวิทยา หรืออาจจะเป็นการผสมผสานระหว่างลักษณะของทั้งสองประการ

Stoner & Wankel (1986) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นการจำลองสถานการณ์ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ให้ง่ายขึ้น

Willer (1986) รูปแบบเป็นกระบวนการสร้างความคิดรวบยอดของปรากฏการณ์ ด้วยวิธีการของเหตุผลที่มีจุดหมายเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในนิยามที่แสดงถึงความสัมพันธ์และข้อเสนอของระบบรูปร่างที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาความหมาย ของคำว่า รูปแบบของนักวิชาการหลายคนสามารถสรุปความหมายของรูปแบบได้ว่า “รูปแบบ” เป็นการจำลองความคิด อธิบายเป็นรูปธรรม แสดงความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เป็นคำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม แผนภาพ ความเหมาะสม มีการระบุถึงองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบรอง บอกรายละเอียดและขั้นตอน การพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน มีแนวคิด ทฤษฎี รองรับ สามารถตรวจสอบ เปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริง และสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อปรับใช้ ต่อไป

2.2 ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบได้มีการกล่าวถึงรูปแบบ โดย Smith and others, 1980 (อ้างใน อุไรวรรณ เชาวน์ชื่น. 2561 หน้า 84-85) ได้มีการกล่าวถึง รูปแบบว่า รูปแบบ มี 2 ประเภท คือ รูปแบบเชิงกายภาพ และรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ โดย

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง และ

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Keeves (1988, p.561-595) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

3. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษา

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น

ดังนั้น จึงพบว่า รูปแบบมีหลากหลายประเภท และ มีการพัฒนามาจากเทคนิควิธีการต่างๆ แสดงความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผล มีรูปแบบการใช้ที่แตกต่างกันไป

2.3 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

นักวิชาการได้กล่าวถึงคุณลักษณะ ของรูปแบบ ไว้ ดังนี้

Keeves (1997, p.386-387) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีลักษณะเป็น รูปแบบที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง เป็นรูปแบบที่สามารถถูกตรวจสอบได้โดยการ สังเกต และทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิง เหตุผลของเรื่อง que ศึกษา สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ เป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และ สร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา เช่นเดียวกับที่ ทิศนา แคม มณี (2550, น.3-4) กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1. มีปรัชญาหรือทฤษฎี หรือหลักการหรือแนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็น หลักการของรูปแบบการสอนนั้นๆ 2. มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการ เรียนการสอน 3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของ ระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการพิสูจน์ ทดลองถึงประสิทธิภาพ ของระบบนั้น

รูปแบบมีคุณลักษณะที่ดี หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณา การตัดสินใจ ความ เหมาะสมของรูปแบบ การเลือกใช้ อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ปรัชญา แนวคิด การประเมิน สิ่ง ที่ ต้องการให้เกิด

2.4 องค์ประกอบของรูปแบบ

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบ และได้กำหนดรูปแบบไว้ต่างกัน ดังนี้

Brown and Moberg (1980, p.16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิง ระบบ (system approach) กับหลักการการบริหารตามสถานการณ์ (contingency approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย สภาพแวดล้อม (environment) เทคโนโลยี (technology) โครงสร้าง (structure) กระบวนการจัดการ (management process) และการ ตัดสินใจสั่งการ (decision making) เช่นเดียวกับ ที่ Vancevich (1989) กล่าวถึง รูปแบบว่าต้อง ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบเป็นการกำหนดว่าจะสร้างและ พัฒนารูปแบบเพื่อวัตถุประสงค์อะไร 2. รูปแบบสร้างขึ้นจากฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง 3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบสำหรับใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักการและบรรลุตาม วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 5. แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ . 6. คำอธิบายประกอบรูปแบบเพื่อสื่อความ ให้มี ความเข้าใจตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้ 7. การระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ 8. การจัดทำคู่มือ การใช้รูปแบบ เพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจ ศึกษาและนำรูปแบบไปใช้

Getzels, & Guba, 1957 อ้างถึงใน ชานนท์ คำปิวทา (2565, น.86) องค์ประกอบรูปแบบถูกกำหนดไว้ 2 ประการ คือ 1. สถาบัน (Institution) เป็นระบบของสังคมที่มีการกำหนดแนวปฏิบัติได้ เพื่อเป็น แนวทางและมีการนำเอาแนวปฏิบัติมาใช้อย่างสม่ำเสมอ หน่วยย่อยของสถาบัน แบ่งออกเป็นบทบาท (Role) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งบทบาทจะเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของบุคคลในบทบาทนั้น เป็นลักษณะของตำแหน่งหน้าที่และสภาพซึ่งอยู่ภายใต้สถาบันและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้สวมบทบาทนั้น ในขณะที่ความคาดหวังเป็นเรื่องของเกณฑ์มาตรฐานของสังคมหรือสถาบันที่มุ่งหวังจะได้รับจากผู้สวมบทบาท บทบาทที่สมบูรณ์ควรกำหนดความสัมพันธ์กับบทบาทอื่น ๆ ภายในสถาบัน แนวคิดนี้เองทำให้การกำหนดงานในแต่ละหน้าที่เป็นไปในรูปแบบของการจัดลำดับขั้น โดยกำหนดให้ บทบาทหนึ่งมีบทบาทต่อเนื่องไปกับอีกบทบาทหนึ่งต่อไปเรื่อย ๆ จนทำให้การดำเนินงานของสถาบัน บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บุคคล (Individual) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบสังคม มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบย่อย 2 ประการร่วมด้วย คือ บุคลิกภาพ (Personality) และความต้องการ (Need Disposition) บุคลิกภาพ ของบุคคล มีความสำคัญต่อการวางตัว การสวมบทบาทและความต้องการในการทำงาน ในส่วนของ ความต้องการเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้เหมาะสมและปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีความคาดหวังบนพื้นฐานในการแสดงออก

วลิดา อุ่นเรือน (2563, น.184) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้และผลที่เกิดกับผู้เรียน

ชัยญาภรณ์ นาจำปา (2564, น.190-198) กล่าวว่า องค์ประกอบรูปแบบ มี 6 องค์ประกอบหลัก ที่สำคัญ ในการนำไปสู่เป้าหมาย ได้แก่

1. องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีองค์ประกอบย่อย 6 ประการ คือ 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา 2) มินิโยบาย วิสัยทัศน์ 3) วัฒนธรรมองค์กร การทำงาน และบรรยากาศของสถานศึกษา 4) ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 5) การนิเทศการเรียน การสอนและการปฏิบัติงานของครู 6) การทบทวนการ ออกแบบสถานศึกษา

1.2 ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) คุณลักษณะและความสามารถของครูผู้สอนในการเรียนรู้ เข้าใจ การยอมรับการเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการปฏิบัติตามนโยบาย วิสัยทัศน์ ของสถานศึกษา 3) ด้านการร่วมสร้างวัฒนธรรมองค์กร การทำงานและบรรยากาศของสถานศึกษา 4) การทบทวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี

1.3 ด้านผู้เรียน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านคุณลักษณะผู้เรียน 2) ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการรู้ได้อย่างทันทีทันใด 3)ความสามารถในการกำหนดรูปแบบการอ่านจากสื่อออนไลน์ 4) ด้านการพัฒนาตนเองที่มีสมรรถนะ 5)ด้านการตอบสนองต่อความชื่นชอบในการเรียนรู้ด้วยความสนุกสนานและเพลิดเพลิน

1.4 ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการรู้เกี่ยวกับยุค ดิจิทัล 2) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 3) ด้านการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ และ 4) ด้านผลิตภาพที่มีคุณภาพสูง

1.5 ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ประกอบด้วย ได้แก่ 1) ระบบ เก็บข้อมูลและประมวลผลระบบสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 2) อุปกรณ์ช่วยติดต่อสื่อสาร 3) เครือข่ายสังคมออนไลน์ 4) อุปกรณ์เชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ต

1.6 ด้านกระบวนการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การออกแบบดีไซน์ 3) การนำไปปฏิบัติ 4) การประเมินผล 5) การสะท้อนผล

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบ มีลักษณะสัมพันธ์กันตามลำดับที่ได้มีการออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้นๆ เป็นหลัก ช่วยอธิบายหรือแสดงให้เห็นถึงโครงสร้าง หรือกระบวนการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่น่าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามต้องการได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ อาจเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กิจกรรม ศูนย์วิชาการ มุมประสบการณ์ หรืออื่นๆ ตามแล้วแต่ อย่างไรก็ตาม ศูนย์การเรียนรู้ ยังคงเป็นแหล่ง หรือ พื้นที่ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ บุคคล หรือ กลุ่มคน หรือ องค์กรได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ในการพัฒนาทางปัญญา ตามความสนใจของตนเอง อย่างเป็นอิสระ ศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน

3.1 ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ที่ 2 พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 18 ข้อ (3) ได้ให้นิยาม ศูนย์การเรียนรู้ว่า เป็นสถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัดโดย การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา

ดังต่อไปนี้ 1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น 2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น เช่นเดียวกับ กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของบุคคลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ.2554 ได้ อธิบายว่า “ศูนย์การเรียน” หมายความว่า สถานที่เรียนที่บุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่แสวงหากำไร มี “ครู ภูมิปัญญา” หมายความว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใดซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน มี “บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียน” หมายความว่า ผู้จัดการศึกษา ผู้บริหารศูนย์การเรียน รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหาร การศึกษาของศูนย์การเรียน มี “ผู้จัดการศึกษา” อันหมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้จัดตั้งศูนย์การเรียนมี “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาที่ศูนย์การเรียนตั้งอยู่

พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ได้ให้ความหมาย ศูนย์การเรียนรู้ ว่าเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ เป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ศูนย์การเรียนรู้ ระดับตำบล ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ ศูนย์หรือสถาบันการเรียนรู้เฉพาะด้านหรือเฉพาะกิจการ หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ มี “ภาคีเครือข่าย” อันหมายความว่า หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน เอกชน ชุมชน ครอบครัว สถาบันทางศาสนา และบุคคลอื่นใด ที่ประสงค์จะร่วมจัด ส่งเสริม หรือสนับสนุนการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเรียนรู้หรือหน่วยจัดการเรียนรู้ โดยทำการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้การพัฒนาตนเอง และ การเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ หรือ จัดส่งเสริม และ สนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ได้ โดยคำนึงถึงความหลากหลาย และความต้องการของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้บุคคลทุกเพศทุกวัยมีโอกาสเรียนรู้และเข้าถึง แหล่งเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับด้านปรัมาโทษ น้อยวัน (2554 : 45) ได้กล่าวถึง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไว้ว่า หมายถึงศูนย์รวมการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึง และครอบคลุมทุกพื้นที่ ตลอดจนเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ตามวิถีของประชาชนในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้และการพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย

สุวดี วรวิทย์พินิต (2560) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสใน

การเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่างๆ

จากความหมาย ข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง ศูนย์รวมแห่งการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง มีสภาพที่เอื้อต่อหน้าที่ที่จะสามารถพัฒนาการไปสู่ความคิด ความเข้าใจ ในคุณค่า และทัศนคติ ช่วยเสริม และพัฒนาการเรียนรู้และการศึกษาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับชีวิต

3.2 วัตถุประสงค์ ของศูนย์การเรียนรู้

Vander Krogt (1988) ได้กล่าวถึง ศูนย์การเรียนรู้ว่า ศูนย์การเรียนรู้จัดทำขึ้นช่วยเสริมสร้างสังคม ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาของสังคมในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับที่ Cunningham (1993)กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ล้วนต้องแก้ปัญหาขององค์กร เป็นพื้นฐานการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยการศึกษา ริเริ่ม แสวงหา ได้มา และใช้ความรู้ สอดคล้องกับ สุวดี วรวิทย์พินิต วรณวีร์ บุญคุ้ม และนรินทร์ สังข์รักษา(2560) ได้ กล่าวถึง ศูนย์การเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแหล่งการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และการด ารงชีพ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้เป็นสถานที่ในการส่งเสริมให้บุคคล กลุ่มคนให้ได้เกิดการเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ และกระทั้งสร้างสรรค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพ ในรูปแบบต่างๆ ตามต้องการ

3.3 องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้

ทิสนา แวมมณี (2550: 220) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ไว้ว่า 1.มีรูปแบบที่สามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ และสังเกตได้ 2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้นๆ เป็นปรากฏการณ์เชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและ อธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา 3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา และช่วยสืบเสาะความรู้ 4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง และการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการ และการบริหารจัดการตามความคิดของ Brown and Moberg (1980, p. 98) ยังได้กล่าวถึง องค์ประกอบ มีดังต่อไปนี้ สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี(Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการ จัดการ(Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ(Decision making)

ธวัช ชลารักษ์(2562)กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของศูนย์การเรียนรู้ ว่าการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้เป็นเรื่องที่จะต้องคิดจากชุมชนเองเป็นโดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพวิถีชีวิตของชุมชนโดยองค์ประกอบที่สำคัญต้องประกอบด้วย

1. มีสถานที่ที่สามารถใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สะดวกในการมาใช้บริการยึดหลักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

2. มีคณะกรรมการเป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ

3. มีบุคลากร ทำหน้าที่จัดกระบวนการศึกษา หาดองค์ความรู้ไว้บริการและเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

4. มีสื่ออุปกรณ์ที่หลากหลายครบถ้วนให้บริการความรู้ได้ในทุกรูปแบบทันสมัย

5. มีข้อมูลสำหรับการให้บริการแนะแนวต่างๆอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

6. มีเจ้าภาพสำหรับจัดกิจกรรมให้เกิดการเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา

ศราวิน ชินวงศ์ ไอริน โรจน์รักษ์ (2561) กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้มีองค์ประกอบอันประกอบด้วย

1. โครงสร้างและการบริหาร มีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการอันประกอบไปด้วย บุคลากรที่มาจากผู้นำชุมชนหรือนักการเมือง ครู นักเรียน หรือ ผู้เรียน ตัวแทนผู้ให้บริการ ตัวแทนภาคธุรกิจ และตัวแทนหน่วยงานต่างๆ กรรมการจะไม่ได้รับค่าตอบแทน มีบทบาทหน้าที่ คือ รวบรวมความต้องการของประชาชน สำรวจ และรวบรวมทรัพยากรที่ต้องใช้ และกระตุ้นให้ชุมชนมีความต้องการการเปลี่ยนแปลง สร้างการมีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตย จัดสรรทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับศูนย์การเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ และกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ สรรหาบุคลากรและอาสาสมัครต่างๆ ออกแบบหลักสูตรการศึกษา พัฒนากลยุทธ์ในการระดมทรัพยากร ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ ควบคุมและติดตามการดำเนินโครงการ ประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายในการตอบสนองความต้องการและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวมทั้งบริหารจัดการเงินงบประมาณ

2. บุคลากร บุคลากร ได้แก่ ผู้ดูแลศูนย์ ผู้สอน และ อาสาสมัคร

ค่าจ้างบุคลากรประเภทต่างๆ ได้จากนอกองค์การ ส่วนศูนย์การเรียนรู้ที่มีความเข้มแข็ง สามารถสรรหาค่าจ้างจากค่าธรรมเนียมการให้บริการได้ บุคลากรมีหน้าที่ ช่วยชุมชนในการกำหนดความต้องการเรียนรู้ ช่วยคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ในการกำหนดนโยบาย ช่วยคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ในการออกแบบโครงการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ บริหารงบประมาณ ดูแลเจ้าหน้าที่ ผูกอบรมเจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร จัดการสารสนเทศและเอกสาร ดูแลเรื่องการจัดทำและกระจายวัสดุ ครุภัณฑ์ แสวงหาทรัพยากรบุคคล กระตุ้นให้อาสาสมัครให้เข้ามามีส่วน ร่วมในการดำเนินงาน จัดให้บริการสารสนเทศ การให้คำแนะนำปรึกษา งานทั่วไปของศูนย์และโครงการพัฒนาชุมชน จัดทำรายงานการดำเนินงานแก่คณะผู้บริหารศูนย์เรียนรู้ ผู้สอน และอาสาสมัคร

ผู้ดูแลศูนย์เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการดำเนินงานของศูนย์และปฏิบัติงานเต็มเวลาและได้รับค่าจ้างจากงบประมาณการดำเนินงานของศูนย์

ผู้สอน มีบทบาทหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ฝึกทักษะ จัดกิจกรรมทางสังคม เผยแพร่ข่าวสาร ให้คำแนะนำปรึกษา จัดกิจกรรมสาธิต การจัดศึกษานอกสถานที่ โปรแกรมนำเที่ยว การจัดแข่งกีฬา เป็นต้น รวมทั้งการให้คำแนะนำในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้แก่บุคคลและชุมชนอื่นๆ

อาสาสมัคร คือ ผู้ที่คอยช่วยเหลือในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ ช่วยในการบริหารจัดการศูนย์ ชักจูงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนสอนในโครงการ จัดเวทีสนทนา ส่งเสริมกิจกรรม เลือกลงและจัดการจุดเรียนรู้ที่เหมาะสม จัดการประชุม ช่วยกิจกรรมทางสังคม กีฬา ชักชวนคนอื่นๆ เข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร

3. งบประมาณ

โครงการต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับงบประมาณและการได้รับการสนับสนุน อาจไม่ปัญหาหากได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐอย่างพอเพียง และจะดียิ่งขึ้นหากสามารถหารายได้สนับสนุนการดำเนินงานเองได้ รายได้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนมาจาก คือ

- 1) การหารายได้เอง เช่น ค่าสมัครสมาชิก ให้เช่าพื้นที่ ให้เช่าทรัพยากร ขายสินค้า หรือ รายได้จาก การจัดแสดง เช่น จัดนิทรรศการ การสาธิต งานแสดงทางด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
- 2) รายได้จาก การบริจาค เช่น จากผู้ประกอบการหรือผู้สนับสนุน อาสาสมัคร ของที่ระลึกที่อาจเป็นตัวเงิน สิ่งของหรือสถานที่ งบประมาณจากภาครัฐและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น งบประมาณ โครงการระดับชาติ และนานาชาติ และการสนับสนุนจากภาคเอกชน เป็นต้น
- 3) การยืมและการเช่า เช่น การยืมหนังสือ จากห้องสมุดต่างๆ การเช่าวัสดุ ครุภัณฑ์ที่ราคาถูกจากที่อื่น การยืมจากโรงเรียน การสร้างความร่วมมือเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันกับ ภาคอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์ หรือการกู้ยืม เป็นต้น การใช้จ่าย งบประมาณ ประกอบด้วย งบประมาณในการสร้างอาคาร ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ ค่าจ้างบุคลากร ค่า ทรัพยากร และค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและบริการต่างๆ ในช่วงเริ่มต้นอาจได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น รวมทั้งคนในชุมชน หากมีศักยภาพเพียงพอที่จะหารายได้ อาจ จัดเป็นค่าจ้างบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและ บริการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยไม่ต้อง อาศัยงบประมาณจากหน่วยงานราชการ

4. อาคาร สถานที่

อาคาร ควรตั้งอยู่ในอาคารสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก มีพื้นที่ใช้สอย เพียงพอต่อการใช้งานตามบทบาทหน้าที่ คือ เพื่อการศึกษา และฝึกอบรม เพื่อให้บริการและเผยแพร่ สารสนเทศ เพื่อการพัฒนาชุมชน และเพื่อการสร้างความร่วมมือ

5. วัสดุครุภัณฑ์เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรการเรียนรู้

ทรัพยากรการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบไปด้วยสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อมัลติมีเดีย โปสเตอร์และแผนภูมิ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หนังสือ โบชัวร์ แผ่นพับ เกมและ แบบทดสอบเกมเพื่อการศึกษา แผนที่ นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

6. โครงการกับกิจกรรมต่างๆ

บริการโดยทั่วไปของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ บริการด้านการศึกษาและฝึกอบรม บริการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ บริการพัฒนาชุมชน และบริการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย กระบวนการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนตามบทบาทหน้าที่ที่มีนั้น มีการจัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ โดยครอบคลุมบทบาท หน้าที่ทั้งหมดของศูนย์และมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปคือ องค์กรประกอบรูปแบบสามารถมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของ ปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา หรือออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนด

3.5 ประเภท ของศูนย์การเรียนรู้

การศึกษาของ Prager (1991) กล่าวถึงประเภทของศูนย์การเรียนรู้ไว้ว่า มี 3 ประเภท คือ

1. ศูนย์ทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resource Center) มีลักษณะเหมือนห้องสมุด มีหน้าที่สนับสนุนข้อมูลความรู้ เป็นแหล่งค้นคว้า อ้างอิง เป็นห้องปฏิบัติการ ให้บริการช่วยสอนในห้องเรียน และการเรียนทางไกล

2. ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะสาขาวิชา (Discipline-Based Support Centers) ทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนในสาขาวิชาเฉพาะต่างๆ ในลักษณะคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การฝึกหัด สอนเนื้อหา และทดลองทางวิทยาศาสตร์

3. ศูนย์การเรียนรู้อิสระ (Stand-Alone Learning Centers) เปิดบริการให้กับบุคคลทั่วไป เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ เช่น การอ่านเขียน โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้บริการอย่างกว้างขวาง ตามโอกาสและความต้องการ

ส่วน วรวรรณ เหมชะญาติ (2561) ได้กล่าวไว้ใน “การจัดประสบการณ์แบบศูนย์การเรียน” ว่าศูนย์การเรียนสามารถแบ่งประเภทได้ตามสถานที่ในการใช้งาน กล่าวคือ

1. ประเภทไม่แยกเป็นเอกเทศจากห้องเรียน แต่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงห้องเรียนเป็นสถานที่ในการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน (Learning Center Classroom) โดยการเปลี่ยนแปลงห้องเรียนแบบธรรมดาให้เป็นห้องเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน มีกิจกรรมสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ มีการทำงานกลุ่ม การศึกษารายบุคคล

โดยแบ่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง ศูนย์การเรียนตามวัตถุประสงค์หรือศูนย์การเรียนหลัก โดย ออกแบบศูนย์การเรียน ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ มีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีการ ทำการประเมินชัดเจน ออกแบบกิจกรรมและเปลี่ยนแปลงกิจกรรมได้ มีความหลากหลายแตกต่างกัน ไป เช่น ศูนย์ประดิษฐ์แมลงจำลอง ศูนย์ทำแซนวิช ศูนย์ปอกเปลือกไข่ เป็นต้น และกลุ่มที่ สอง คือ ศูนย์การเรียนแบบถาวรหรือศูนย์การเรียนเสริม เป็นศูนย์ที่ออกแบบกิจกรรมให้เด็กเลือกได้ตามความ สนใจ และมีอิสระ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อผ่อนคลายความเครียด เน้นวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เช่น ศูนย์บ้าน ศูนย์ดนตรี ศูนย์หนังสือ ศูนย์ทราย ศูนย์บทบาทสมมติ ศูนย์ไม้บล็อก ศูนย์ศิลปะ เป็น ต้น

1.2 ศูนย์การเรียนในห้องเรียน (Classroom Learning Center) เป็นห้องเรียน ที่มีศูนย์การเรียนต่างๆ ข้างผนังห้อง หรือตามมุม มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมไว้ศึกษา เพื่อผู้ศึกษาได้ ค้นคว้าด้วยตนเอง ศูนย์ลักษณะนี้อยู่ในกลุ่มศูนย์การเรียนถาวร หรือ ศูนย์การเรียนเสริม ครูไม่ได้เป็น ส่วนหนึ่งของการสอน เป็นการจัดเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศของห้องเรียน เช่น ศูนย์หนังสือ ศูนย์ วิทยาศาสตร์ ศูนย์บทบาทสมมติ เป็นต้น

2. ประเภทเอกเทศจากห้องเรียน (Resource Learning Center) เป็นศูนย์ที่ไม่ใช่ ห้องเรียนจัด แยกออกจากห้องเรียน อาจอยู่บริเวณเดียวกัน เพื่อสะดวกในการใช้ ศูนย์นี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตามความสนใจ หรือ ตามเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2553 (อ้างใน ศราวิน ชินวงศ์, ไอริน โรจน์รักษ์, 2561, น.7-9) กล่าวถึง รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไว้ 8 ประเภท คือ

1. ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอศิลป วัฒนธรรม และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น
2. ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน ส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง ให้บริการสืบค้นข้อมูล และจัดบริการส่งเสริมการศึกษาในระบบทางไกล
3. ห้องวิชาการชุมชน บริการสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ ด้านต่างๆ
4. ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน เผยแพร่ผลงาน รวมกลุ่ม ฝึกและพัฒนาอาชีพ เปิดโอกาสทางการตลาด กลุ่มอาชีพ
5. ร้านค้าชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงธุรกิจ เพื่อการพัฒนา ก้าวสู่รูปแบบต่างๆ ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต และการตลาดชุมชน
6. ลานกิจกรรมชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ในทุกวัยในกิจกรรมเรียนรู้ สร้างสรรค์ ความสัมพันธ์อันดีของครอบครัว

7. ห้องสมุดประชาชน จัดการเรียนรู้และกิจกรรมตามความต้องการผู้ใช้บริการ ในรูปแบบต่างๆ

8. ที่อ่านหนังสือ จดรับ ส่ง สารและความรู้ต่างๆ ส่งเสริมการอ่าน

ศราวิน ชินวงศ์ ไอริน โรจนรักษ์ (2561) และ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2566, น. 20-21) ได้กล่าวถึง ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้

1. รูปแบบของการจัดตั้งที่ขึ้นอยู่กับตัวสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความปลอดภัยของพื้นที่เป็นเกณฑ์

1.1 ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา (Institution Based) จัดตั้งขึ้นในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา เช่น ภายในโรงเรียน องค์ความรู้ในศูนย์มีลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเขียนโดยส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนในการค้นหาคำความรู้ นำไปสู่การประยุกต์ในสถานการณ์ต่าง ๆ

1.2 ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) เป็นลักษณะศูนย์การเรียนรู้ในเชิงให้ข้อมูล ซึ่งมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน เป็นความสนใจในความเฉพาะของตัวองค์กรและหน่วยงาน เช่น ค่ายทหาร, เรือรบ, สถานีอนามัย, บริษัทขนส่งจำกัด, โรงงานและในสถานประกอบการ องค์ความรู้ที่เกิดเป็นลักษณะการรับรู้ของข้อมูลเพื่อนำไปส่งเสริมความรู้มุ่งเน้นองค์ความรู้โดยตัวบุคคล

1.3 ศูนย์การเรียนรู้ในต่างประเทศที่ก่อตั้งเพื่อการศึกษาสำหรับคนไทยในต่างประเทศให้สามารถมีศักยภาพในการเรียนรู้มุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่เข้ามาใช้เป็นพื้นที่ประชุม อ่านหนังสือเพิ่มพูนความรู้

2. แบ่งตามรูปแบบพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ ที่มองพื้นที่เป็นเกณฑ์ คือ ไม่แยกเอกเทศจากห้องเรียน มีการแบ่งพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมนำไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งจำแนกลงลึกได้อีก 2 ลักษณะโดย ลักษณะที่ 1) คือห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้มีลักษณะของการแบ่งพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมกลุ่มที่เอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและลักษณะที่ 2) คือศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน จะมีการใช้พื้นที่ในลักษณะที่เป็นสัดส่วน

กล่าวได้ว่า การแบ่งประเภทของแบบของศูนย์การเรียนรู้ มีการแบ่งตามจุดมุ่งหมาย และกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป

3.5 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้

ธวัช ชลารักษ์ (2562) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ในฐานะ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นแหล่งบริการข้อมูลข่าวสาร เป็นสถานที่ให้บริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ฯลฯ ที่ชุมชนเข้าถึงได้ ศูนย์การเรียนรู้จึงเปรียบเสมือน สถานีเติมปัญญาให้กับประชาชนในชุมชน ในรูปแบบของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เช่นเดียวกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2562) กล่าวถึง บทบาทของศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการศึกษาโดยชุมชนและองค์กรเอกชนว่า มีบทบาทในการจัดการศึกษาในรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งเรียนรู้จากสถานที่จริง แหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งอาจจัดการศึกษาแบบคณะชั้น และอายุ หรือจัดให้มี การศึกษาร่วมกับสถานศึกษาอื่น โดยมีข้อตกลงร่วมกันและเทียบโอนผลการเรียนซึ่งกันและกันได้
2. ดำเนินการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย หรือตามสภาพจริง ของพัฒนาการ ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในกรณีที่มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษาอื่นให้มีการวัดและประเมินผลร่วมกัน
3. ออกหลักฐานทางการศึกษาแก่ผู้เรียน หรือผู้สำเร็จการศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้ว่า ได้ศึกษา หรือสำเร็จการศึกษา ภายใต้การกำกับและการรับรองของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ
4. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานและสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
5. จัดทำทะเบียน หลักฐานทางการเงินและบัญชี ในกรณีที่ได้รับสิทธิประโยชน์ด้านเงินอุดหนุน จากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรเอกชนอื่นเพื่อจัดการศึกษา
6. สามารถแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่ศูนย์การเรียนรู้

3.6 รูปแบบการจัดศูนย์การเรียนรู้ในต่างประเทศ

รูปแบบการจัดศูนย์การเรียนรู้ ได้ทำการจำแนกประเภทตามสถานที่ตั้งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ศูนย์การเรียนรู้ที่ประกาศตั้งในสถานศึกษา(Institution Base) ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนเทศบาล เป็นต้น
2. ศูนย์การเรียนรู้ในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ในค่ายทหาร เรือรบ สถานีอนามัย บริษัทขนส่งจำกัด โรงงาน สถานประกอบการ เป็นต้น
3. ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน (Community Based) ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน แออัด วัด สภาตำบล มัสยิด โบสถ์ เป็นต้น

ศูนย์การเรียนรู้ที่ประกาศจัดตั้งในต่างประเทศมีหลายศูนย์การเรียนรู้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ศูนย์การศึกษาชุมชนของสหรัฐอเมริกา

ศูนย์การศึกษาชุมชนแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา ตั้งอยู่ที่เมืองฟลินท มลรัฐมิชิแกน ซึ่งเป็นที่ตั้งของ บริษัท เจเนอรัล มอเตอร์ (General Motors) และการจัดการศึกษาชุมชนสมัยใหม่ ศูนย์แห่งนี้ตั้ง เมื่อ ค.ศ.1935 โดยครั้งแรกเน้นการจัดโปรแกรมการศึกษาด้านพลาสมา การพักผ่อน หย่อนใจการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่ออบรมครูในโรงเรียน ต่อมาปรับสภาพเป็นโรงเรียนชุมชน ซึ่งจัดกิจกรรมสนองความต้องการของชุมชน สร้างผู้นำชุมชน โดยร่วมดำเนินงานกับมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นมิชิแกน จัดฝึกอบรมและเผยแพร่งานการศึกษาชุมชน โดยถือว่าทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในการผลักดันงานของชุมชน ผู้นำชุมชนต้องดำเนินงานในหลายรูปแบบ ศูนย์มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน ผู้ที่เข้ารับการอบรมต้องผ่านการประเมิน คือ ประเมินตนเอง ด้านความรู้ ความเข้าใจงานการศึกษาชุมชน รู้แหล่งความรู้หมู่บ้าน ความสัมพันธ์ถึงหน่วยงานอื่น ๆ และเครือข่ายการศึกษาชุมชน หลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมจะกลับไปปฏิบัติงานในชุมชนของตนเอง มีการประเมินการดำเนินงานหลังจาก 6 เดือน เพื่อดูว่าสามารถนำไปใช้กับสภาพชุมชนของตนเองหรือไม่ (Brown, 1990 อ้างถึงใน คมพล สุวรรณภู, 2550, น.26-27) โครงการเกี่ยวกับระบบการศึกษาชุมชนของสหรัฐอเมริกาได้รับการใส่ใจมาอย่างต่อเนื่องตลอด โดยเฉพาะเกี่ยวกับผู้ใหญ่ [Annie Waldman](#), [Aliyya Swaby](#) and [Anna Clark](#) (2022) ระบบการศึกษาผู้ใหญ่ของอเมริกา พังทลาย ผู้ใหญ่ชาวอเมริกัน 48 ล้านคนประสบปัญหาในการอ่านภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน ตามข้อมูลของศูนย์สถิติการศึกษาแห่งชาติ ทำให้ไม่สามารถหางานที่เหมาะสมได้ เสี่ยงต่อการถูกหลอกลวงและเผชิญกับการตีตราและความอับอาย วิธีแก้ไขหลักที่มีคือการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่: ชั้นเรียนฟรีที่สามารถพัฒนาการอ่านและรับประกาศนียบัตร การวิจัยพบว่าบางโปรแกรมใช้วิธีผลักดันผู้เรียนที่ประสบปัญหาออกจากชั้นเรียน บางโปรแกรมมุ่งเน้นไปที่การให้การสนับสนุนแบบตัวต่อตัวมากขึ้น เขตห้องสมุดลาสเวกัส-คลาร์กเคาน์ตีเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ร่วมงานกับโค้ชที่โทรมาและให้กำลังใจในขณะที่ทำงาน นักศึกษาโครงการหลายคนเคยทำงานในอุตสาหกรรมบริการมาหลายปี และตกงาน พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศขาดชั้นเรียนการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ และผู้อยู่อาศัยต้องเดินทางหลายสิบลไมล์เพื่อลงทะเบียนในโปรแกรม ในมิสซิสซิปปี บางส่วนของพื้นที่ชนบทของเนวาดา ผู้คนต้องเข้าเรียนเสมือนจริงหรือขับรถเป็นระยะทางไม่เกิน 70 ไมล์ แม้แต่ในเขตเมือง การจัดตารางเรียนที่ไม่ยืดหยุ่นอาจทำให้ผู้คนเข้าเรียนได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดในการปรับปรุงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ผู้เชี่ยวชาญหลายคนกล่าวว่าเงินที่มากขึ้นมีความสำคัญต่อการปรับปรุงระบบของประเทศ หลายรัฐได้พัฒนานวัตกรรมแม้ว่าจะมีเงินทุนที่จำกัดก็ตาม มีวิธีที่จะช่วยให้ผู้ใหญ่เอาชนะการไม่รู้หนังสือได้ และการทำให้ความช่วยเหลือนั้นเข้าถึงได้ในวงกว้างมากขึ้นช่วยแก้ปัญหาสำหรับบุคคลและชุมชน โดย

1. ให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่ที่มีทักษะการอ่านออกเขียนได้ต่ำที่สุดมากขึ้น

2. เพิ่มความพร้อมและความยืดหยุ่นของชั้นเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท
 3. ฝึกอบรมนักการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ที่มีความพิการ
 4. ลงทุนเงินมากขึ้นในโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่
 5. เพิ่มค่าจ้างครูและเพิ่มครูประจำมากขึ้น บางรัฐพบวิธีที่จะพัฒนาวิชาชีพครู เช่น แอมสชาซูเซตส์และมินนิโซตามีโปรแกรม "ฝึกอบรมผู้ฝึกอบรม" ซึ่งครูที่มีประสบการณ์จะฝึกอบรมครูรุ่นใหม่ ในรัฐอาร์คันซอ ครูทุกคนจะต้องได้รับการรับรองในด้านการศึกษา ใบอนุญาต เพิ่มพูนความสามารถ ครูผ่านการฝึกอบรมวิธีการสอนผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ในระดับต่างๆ
 6. ช่วยให้นักเรียนเอาชนะอุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้เข้าชั้นเรียน รัฐมิสซิสซิปปีได้ริเริ่มโครงการ MIBEST โดยให้การสนับสนุนแก่นักศึกษาบางคน เช่น การดูแลเด็ก การเดินทาง ความช่วยเหลือด้านอาหาร ความช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการทดสอบ และการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ
 7. จ่ายเงินผู้ใหญ่เพื่อกลับห้องเรียน โปรแกรมที่เป็นนวัตกรรมใหม่ล่าสุดบางโปรแกรมผสมผสานการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่และงานจริงเพื่อส่งเสริมให้เข้าเรียน การมี Skills for Life ของดีทรอยต์ ซึ่งจ่ายเงินให้ผู้อยู่อาศัยกลับไปโรงเรียนสัปดาห์ละสองวัน และจ่ายเงินให้ทำงานในเมืองอีกสามวันที่เหลือ ในรัฐจอร์เจีย แผนกสุขภาพของ DeKalb County เปิดโอกาสให้พนักงานที่ไม่มีประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าชั้นเรียนเสมือนจริงตามเวลาของบริษัท แผนกยังครอบคลุมค่าธรรมเนียมสำหรับการสอบหนังสือรับรอง
 8. เปิดโปรแกรมการศึกษาสำหรับนักเรียนทุกคน โดยไม่คำนึงถึงสถานะการเข้าเมือง
 9. ผสมผสานการสอนด้านเทคนิคและวิชาการเข้าด้วยกันเพื่อเตรียมคนให้พร้อมสำหรับงาน
 10. ปกป้องสิทธิในการอ่านออกเขียนได้ของเด็กนักเรียน
2. ศูนย์การศึกษาชุมชนของสหราชอาณาจักรอังกฤษ (United Kingdom)
 ศูนย์การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (Community Education Development) ของอังกฤษ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1977 เพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชน จัดฝึกอบรม วิจัย และเผยแพร่ งานการศึกษานอกโรงเรียน โดยดำเนินงานในลักษณะโครงการจัดประชุมสัมมนา เพื่อช่วยเหลือผู้ดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชน จัดความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทำงานประสานกับ องค์การภาครัฐ เอกชน มหาวิทยาลัย มูลนิธิต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางการพัฒนางานพัฒนาชุมชนของประเทศ และต่างประเทศ ศูนย์เน้นการประชุมและสัมมนา อภิปรายเกี่ยวกับงานชุมชน ศึกษา เผยแพร่งานวิจัย สัมมนางานการศึกษาชุมชน ขยายเครือข่าย จัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรให้กับ โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองโดยการจัด

การศึกษา และกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน วัตต์(Watts, 1990 อ้างถึงใน คมพล สุวรรณภูมิ,2550 : 27) และ Council run or commissioned adult and community education (ACE) สภา ดำเนินการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่และชุมชน (ACE) ที่ดำเนินการโดยสภา มีบทบาทสำคัญในการ สนับสนุนเพื่อเรียนรู้ทักษะ ความก้าวหน้าในการทำงาน ให้ผู้คนมีความสุข มีสุขภาพดี มีความมั่นใจ มีความสามารถ สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการที่หลากหลายตั้งแต่ หลักสูตรระดับเริ่มต้นไปจนถึงคุณวุฒิทางวิชาชีพ ตลอดจนการสนับสนุนโปรแกรมในชุมชนต่างๆ ACE มอบโอกาสให้ได้เข้าถึงการเรียนรู้ . โดยทำงานร่วมกับบริการอื่นๆ เช่น การจ้างงาน การฟื้นฟู การศึกษา สุขภาพ และวัฒนธรรม รวมถึงการเชื่อมต่อกับหน่วยงาน เช่น Jobcentre Plus และ วิทยาลัยท้องถิ่น การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เชื่อมโยงกับการมีสุขภาพดี เพิ่มความมั่นใจและความภาคภูมิใจ ในตนเอง การให้ความหมายและเป้าหมายในชีวิต การมีส่วนร่วม ได้แก่ การพัฒนาทักษะการทำงาน ร่วมกันและความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา นวัตกรรม และความสามารถในการปรับตัว ปรับปรุง สุขภาพกายและสุขภาพจิต การเมืองและการมีส่วนร่วมของชุมชน และความหลากหลาย สรุป คือ 6 ประเด็น เพื่อการสนับสนุน

1. การจ้างงาน ทักษะ และคุณวุฒิ เพื่อความก้าวหน้าของชีวิต
2. สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี: การสนับสนุน และช่วยเหลือ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ กายและสุขภาพจิต ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ
3. การบูรณาการและการรวมกลุ่ม: ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และการบูรณาการ และความเป็นชุมชน
4. วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์: สนับสนุนบุคคลและชุมชนในการเป็นผู้ผลิตที่ สร้างสรรค์และวัฒนธรรม
5. ทักษะ ทักษะ ความถนัด และคุณลักษณะ: เสริมสร้าง คุณสมบัติที่จำเป็น และการมี ส่วนร่วม ในการทำงาน และ การดำรงชีวิต
6. การเปลี่ยนแปลงในชีวิต: ช่วยให้ผู้คนเผชิญกับความท้าทายต่างๆ เช่น การ เกษียณอายุและการเลี้ยงดูบุตร

โดยทั้ง 6 ประการนี้มีผลทำให้ 1) เพิ่มการเข้าถึงการเรียนรู้ของชุมชนสำหรับผู้ใหญ่ นำโอกาสใหม่ๆ และปรับปรุงชีวิต 2) การฟื้นฟูสังคมโดยนำชุมชนท้องถิ่นมารวมตัวกันเพื่อความสุข ในการเรียนรู้และความภาคภูมิใจที่มาพร้อมกับความสำเร็จ 3) ผลที่ได้ของการเรียนรู้ของชุมชนต่อ ความเป็นอยู่ทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของชุมชนคือ:

1. เน้นการให้ทุนสาธารณะแก่ผู้ด้อยโอกาสและมีโอกาสเข้าร่วมน้อยที่สุด รวมถึง ประชาชนในพื้นที่ชนบทและผู้มีรายได้น้อยและมีทักษะต่ำ

2. เก็บรายได้ค่าธรรมเนียมจากผู้ที่มีความสามารถในการจ่าย และใช้สิ่งนี้เมื่อเป็นไปได้เพื่อขยายการสำรองไปยังผู้ที่ไม่สามารถจ่ายได้

3. ขยายการมีส่วนร่วมและเปลี่ยนแปลงชะตากรรมของผู้คนโดยสนับสนุนความก้าวหน้าที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ส่วนบุคคล

4. พัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นด้วยพลเมืองที่พึ่งพาตนเอง เชื่อมต่อ และกระตือรือร้นมากขึ้น

5. มอบหมาย ส่งมอบและสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบที่สนับสนุนวัตถุประสงค์เหล่านี้โดยตรง

และ ESFA ซึ่งเป็นหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ (DfE) มอบเงินทุนสำหรับทักษะสำหรับผู้ใหญ่และการเรียนรู้ในชุมชน คำแนะนำด้านเงินทุน โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใน 'ความท้าทายใหม่ โอกาสใหม่' ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในการพัฒนาทักษะ ความมั่นใจ แรงจูงใจ และความยืดหยุ่นของผู้ใหญ่ เพื่อความก้าวหน้าในการเรียนรู้หรือการทำงาน ปรับปรุงสุขภาพ และ ความเป็นอยู่ที่ดีและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง (Local government association. Improvement and Development Agency for Local Government company, 2020)

3. ศูนย์การศึกษาชุมชนของออสเตรเลีย

ศูนย์การเรียนรู้ของประเทศออสเตรเลีย เกิดขึ้นจากการที่โรงเรียนมัธยมศึกษาในออสเตรเลีย มีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการศึกษา ทำให้ต้องดึงความร่วมมือจากชุมชนมามีส่วนร่วมพัฒนา จึงเกิดโครงการการศึกษาพัฒนาชุมชน โดยสำรวจความต้องการของชุมชน องค์กรท้องถิ่น เช่น โรงเรียน วัด ห้องสมุด เพื่อหาจุดรวมในการให้บริการชุมชน ชุมชนจะมีศูนย์ดำเนินการจัดกิจกรรมตามความสนใจของชาวบ้าน ผู้ประสานงานแต่ละศูนย์จะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ รับลงทะเบียน ค่าเรียน ค่าสอน และอื่น ๆ โดยมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Centre or Neighborhood Centre) เป็นตัวแทนเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาการศึกษาและตัวแทนสถาบันการศึกษาต่างๆ ศูนย์เหล่านี้อาจตั้งอยู่ที่ชานเมืองในโรงเรียนที่ไม่ใช้แล้ว (Disused School) หรือปรับสถานที่ในร้าน หรือที่ว่างในหน่วยงานของรัฐ อาคารว่างในชุมชน หรือที่บริษัทเอกชนจัดสำหรับบริการกิจกรรมการศึกษาเพื่อเสนอความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ในศูนย์บางแห่งจัดสอนวิชาสายสามัญ โดยให้ประกาศนียบัตร (สฤกตดา จันทรวิมล อ้างถึงใน คมพล สุวรรณภูมิ, 2550, น.27) เช่นเดียวกับ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน West End Community House และองค์กรร่วม อันได้แก่ Acacia Ridge Community Support Inc , Benarrawa Community Development Association, Communiy, New Farm Neighbourhood Centre, Sherwood Neighbourhood Centre, West End Community House, Yeronga Flood Recovery Centre.

ดำเนินการเพื่อแก้ไข โดยการพยายามเชิญชวน คนในท้องถิ่นเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของท้องถิ่นอันเป็นการเพิ่มบทบาทสำคัญในการสร้างขีดความสามารถของชุมชน มีกิจกรรมและโปรแกรมที่สนับสนุนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย และสร้างความสามัคคีทางสังคม การให้บริการ การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการวางแผนและพัฒนาขึ้นใหม่ การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมความร่วมมือกับหุ้นส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการเข้าถึงโอกาสและมีส่วนร่วมกับชุมชนในวงกว้างในการแก้ปัญหา เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และนวัตกรรมในการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นสร้างความสัมพันธ์และความสัมพันธ์ในชุมชน อย่างสามัคคี ส่งเสริมชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา ดำเนินงานภายใต้กระบวนการทัศน์เชิงบวกที่เน้นไปที่จุดแข็งของผู้คนและศักยภาพของบุคคล ชุมชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งช่วยลดการพึ่งพาการให้บริการรูปแบบอื่นๆทั้งนี้บทบาทของศูนย์ฯในการตอบสนองต่อความต้องการปัญหา และท้องถิ่นเป็นไปอย่างยั่งยืนและเหมาะสม West End Community House (2011)

4. ศูนย์การศึกษาชุมชนของญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นใช้ศาลาประชาคม หรือ Citizen's Public Hall เป็นศูนย์ชุมชนทำหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษา และวัฒนธรรมในชุมชน โดยมีห้องสมุด ห้องเล่นกีฬา ห้องเรียน ฯลฯ เป็นที่อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ ปาฐกถา อภิปราย บรรยาย สาธิต นิทรรศการภาพยนตร์ กีฬา เป็นต้น ดำเนินงานโดยคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น จัดทำธนาคารข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำทะเบียนกลุ่มอาสาสมัคร จัดทำระบบเครือข่ายห้องสมุด (Library Information Network System) จัดศูนย์บริการปรึกษาการเรียนรู้ (Library Consultation Service) และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชนในลักษณะการให้สัมภาษณ์โทรศัพท์ ให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมกลุ่ม โปรแกรมการเรียนทั้งในระบบโรงเรียน การสอบเทียบ (สุกฤตดา จันทรวิมล อ่างถึงโน คมพล สุวรรณกฎ, 2550 : 28) ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุ สตรีผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา รัฐบาลมีการออกกฎหมาย นโยบาย ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีหน่วยงานที่ส่งเสริมทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลาง หน่วยงานของท้องถิ่นรวมถึงทุกภาคส่วนของสังคมก็มีส่วนร่วม มีหลายรูปแบบ เช่น Community center สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนทางไกล ระบบ ELNET ที่ใช้ดาวเทียมเพื่อการศึกษาถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน ทรงสุดา น้ำจันทร์ (2559) ศูนย์การเรียนรู้ Kidzania Tokyo คือ ศูนย์การเรียนรู้และความบันเทิงสำหรับเด็ก ตั้งอยู่ใน ห้างลาลาพอร์ต (Lala Port) สร้างขึ้นเมืองจำลองขนาดย่อส่วน ให้กลายเป็นเมืองสำหรับเด็กๆโดยเฉพาะ เปิดให้เยาวชน ที่มีอายุ อายุ 3 – 15 ปี ได้เข้ามาทดลองสวมบทบาทเป็นอาชีพที่ตนเองใฝ่ฝัน ค้นหาความถนัดและสิ่งที่ชอบด้วยความสนุกสนาน โดยเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการฟื้นฟูสังคมและชุมชนท้องถิ่น เป็นการ ดำเนินการสนับสนุนโรงเรียนในสำนักงานใหญ่ระดับภูมิภาคและห้องเรียนหลังเลิก

เรียนสำหรับประชาชน ในชุมชนท้องถิ่นที่เข้าร่วม และ การส่งเสริมนโยบายในอนาคต และผลักดันนโยบายต่าง ๆ ที่มุ่งฟื้นฟูสังคม ขับเคลื่อนด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจากการศึกษา กลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ผลลัพธ์และความสำเร็จ ของ 5 ประเทศชั้นนำทางการศึกษา The Common WORLD (2021) ได้กล่าวถึง ประเด็นทางสังคมที่ทำนายของญี่ปุ่นในปัจจุบัน คือเรื่องการพัฒนาผู้สูงอายุ เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบรัฐบาลมีแนวทางพัฒนาให้ญี่ปุ่นเป็นสังคม 5.0 ที่มุ่งเน้น “IOT” (Internet of Things) หมายถึง การที่ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเชื่อมโยงสู่โลกอินเทอร์เน็ตผ่านเทคโนโลยียุคใหม่ โดยสิ่งนี้มีส่วนอย่างมากในการเข้ามาช่วยสนับสนุนชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรสูงวัย ขณะที่หน่วยงานด้านการศึกษามีความพยายามส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น และ ในกลุ่มเด็กเยาวชน ได้ มีนโยบายให้การศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โครงการ “Super Science High School” เพื่อพัฒนาความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ระดับโรงเรียน การสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้เป็นพลเมืองโลกที่มีภาวะผู้นำ มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาสังคม มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีความสามารถในการสื่อสาร ในระดับอุดมศึกษา มีโครงการ “Super Global University” เพื่อสร้างนวัตกรรมที่แข่งขันได้ในระดับนานาชาติ เตรียมพลเมืองเข้าสู่ปี 2030 อย่างมีความสุขและเท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็น “หลักสูตรไปสู่สังคม” มุ่งพัฒนาคน 3 ข้อ คือ 1) ให้ทุกคนมีความรู้และทักษะในการทำงานประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ 2) ให้นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ โดยปลูกฝังให้เด็กมีความสามารถในการคิด ตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็น และ 3) ให้มีการเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสังคม ให้กินดีอยู่ดี สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และหล่อหลอมความเป็นมนุษย์

5. ศูนย์การศึกษาชุมชนของมาเลเซีย

ประเทศ มาเลเซียเป็นประเทศที่ประชากรมีพื้นฐานความแตกต่างในด้านต่าง ๆ เช่น ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนสภาพทางภูมิศาสตร์ ทุกรัฐบาลใช้นโยบายการศึกษาและบทบาทผู้ดีของกฎหมายเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางใน การพัฒนาประเทศโดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทางการศึกษาที่แตกต่างกันออกไปการศึกษาที่มีลักษณะเป็นการศึกษานอกระบบ (Non – formal Education) มีกรมจากกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตร เป็นต้น (มหาวิทยาลัยบูรพา,2561) ด้านศูนย์การเรียนรู้ มีหน่วยงานเฉพาะเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น กรมการศึกษาผู้ใหญ่และพัฒนาชุมชน กระทรวงเกษตรแห่งมาเลเซีย ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งศูนย์บริการชุมชน โดยให้ทุกศูนย์จัดหาอุปกรณ์โปรแกรมการสอนสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชน เพื่อประสานงานและใช้ทรัพยากร แหล่งภูมิปัญญาชาวบ้านสร้างศูนย์การศึกษาในชุมชน โดยดำเนินและนิเทศกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (สุกฤตดา จันทรวิมล อ่างถึงใน คมพล สุวรรณภู,2550, น.28)

6. ศูนย์การศึกษาชุมชนของอิสราเอล

ในเขตชุมชนใหญ่ของอิสราเอล มีศูนย์ชุมชน (Community Centre) ให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยมาแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกับผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการท้องถิ่นกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดกิจกรรมต่างๆ แตกต่างกันไปตามวัยและเพศ เพื่อสนองความต้องการของผู้มาใช้บริการภายในศูนย์และมีห้องจัดกิจกรรมกีฬา วาดภาพ ประดิษฐ์เศษวัสดุและของเล่น กลุ่มหนุ่มสาวจะมีกิจกรรมสนทนากัน บางศูนย์จะจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ออกไปบริการประชาชนในภาคฤดูร้อน ศูนย์ชุมชนร่วมกับศูนย์เยาวชน จัดกิจกรรมพักผ่อนตามหมู่บ้าน หรือชนบทห่างไกล เพื่อฝึกเยาวชนให้มีความรับผิดชอบ ความอดทน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (สุกฤตดา จันทรวิมล อ่างถึงใน คมพล สุวรรณภู, 2550, น.28) The Common WORLD (2021) กล่าวถึง อิสราเอลว่าเป็นประเทศที่เผชิญกับภัยสงครามมายาวนาน อิสราเอลได้รับการขนานนามว่าเป็น “ชาติแห่งสตาร์ทอัพ” เพราะมีผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีความสามารถมากมาย และเป็นศูนย์กลางนวัตกรรมชั้นนำของโลก กระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมของอิสราเอล กำหนดแผนแม่บท ICT เพื่อการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อรองรับการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมกับการมีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการพัฒนา 3 ด้านได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไอที การพัฒนาเนื้อหาอิเล็กทรอนิกส์ในทุกระดับวิชา เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนทั้งในแบบออฟไลน์และออนไลน์ และการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน รัฐบาลอิสราเอลทุ่มเทกับการลงทุนด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม ควบคู่กับการบ่มเพาะบุคลากรด้านวิศวกรรมศาสตร์เป็นจำนวนมาก เต็มไปด้วย Know-How สำหรับการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ มีการผลักดันและสนับสนุนให้ภาคการศึกษา ค้นคว้านวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยจัดตั้งศูนย์ TTO (Technology Transfer Organization)

7. ศูนย์การศึกษาชุมชนของทานซาเนีย

ศูนย์บริการชุมชนของประเทศทานซาเนีย เกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยใช้ศูนย์เป็นแหล่งจัดกิจกรรมบันเทิงแก่ทหารผ่านสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาได้เปลี่ยนวัตถุประสงค์เป็นศูนย์บริการให้ความรู้สามัญพื้นฐาน ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูลูก สอนการอ่านออกเขียนได้ส่งเสริมการจัดคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และจัดตั้งศูนย์ผลิตเอกสารเสริม ต่อมาในปี ค.ศ.1970 รัฐบาลทานซาเนีย ได้เปลี่ยนรูปแบบการจัดโดยจัดให้มีศูนย์บริการชุมชน 2 แห่ง ต่อ 1 อำเภอ และจัดกิจกรรมสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น มีการทำวิจัยเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมโปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสม แปลงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นสถาบันการศึกษาที่สามารถให้ความรู้ขั้นพื้นฐานแก่ทุกคนในชุมชนทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ สร้างอาคารอำนวยความสะดวก เพื่อจัดกิจกรรม เช่น ศาลาประชาคม ห้องสมุด ห้องฝึกงาน ห้องเอนกประสงค์ สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ และสำนักงานทั่วไป

8. ศูนย์การศึกษาสิงคโปร์

ระบบเศรษฐกิจบนฐานความรู้ (Knowledge-based economy) สิงคโปร์ เตรียมความพร้อมประชาชนให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยปักธงเรื่อง “dynamic future” ให้เป็นเป้าหมายแห่งชาติ สิงคโปร์ปลูกฝังให้เด็กรุ่นใหม่มีวิสัยทัศน์ที่พ้นไปจากกรอบเดิมๆ เพื่อแก้ปัญหาใหม่ๆ และสร้างโอกาสใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในอนาคต ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการเสริมทักษะดิจิทัล ในปี 2014 มีการเปิดตัวโครงการ “SkillsFuture” มีเป้าหมายในการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ สนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ใหญ่วัยทำงานอย่างเท่าเทียม และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปี 2016 ได้เกิดโครงการ SkillsFuture Credit มีเป้าหมายหลักคือการยกระดับความรู้และเสริมทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัลให้กับคนในประเทศ ชาวสิงคโปร์ที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไปจะได้รับเครดิตคิดเป็นเงิน 500 ดอลลาร์สิงคโปร์ เพื่อนำไปลงทะเบียนหลักสูตรพัฒนาทักษะใหม่ๆ โดยมีผู้ให้บริการในโครงการมากกว่า 500 ราย รวมกว่า 10,000 หลักสูตร ตั้งแต่ความรู้ทางการเงิน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ การถ่ายภาพ ไปจนถึงการทำอาหาร ชาวสิงคโปร์ได้รับประโยชน์จากโครงการ SkillsFuture ส่งผลให้เชิงบวกต่อภาคแรงงานและเศรษฐกิจ และจะทำให้เกิดวัฒนธรรมการศึกษาตลอดชีวิตที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ และสิงคโปร์มุ่งผลิตบุคลากรในสายอาชีพศึกษาเป็นหลักเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานของประเทศ ทุกคนที่จบออกมาจะมีงานทำและเป็นที่ต้องการของบริษัท รวมทั้งผลักดันให้กลุ่มคนวัยทำงานได้รับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทักษะความรู้อย่างต่อเนื่อง

9. ศูนย์การเรียนรู้ แคนาดา

แคนาดา มุ่งพัฒนาทักษะใหม่ กระตุ้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้คนทุกวัย ให้ความสำคัญกับการเตรียมให้พร้อมสำหรับตลาดแรงงาน มีการกำหนดนโยบายการเรียนรู้แห่งชาติ เพื่อผลักดันให้เกิดการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มคนทำงานที่เป็นผู้ใหญ่ ให้มีทักษะเพิ่มเติมจากทักษะเดิม และสามารถรับงานในอนาคตได้ รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษา มุ่งยกระดับคุณภาพและโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฟูทางไปสู่อีกหลายโครงการสำคัญเพื่อสร้างความมั่นคงในการทำงาน เช่น ข้อตกลงด้านการพัฒนากำลังแรงงาน ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาทักษะ เพิ่มพูนประสบการณ์การทำงาน ไปจนถึงการริเริ่มธุรกิจใหม่ๆ โครงการ “Future Skills” ที่มีบทบาทวิเคราะห์แนวโน้มสำคัญของโลก รวมทั้งทดสอบวิธีการและนวัตกรรมในการเตรียมชาวแคนาดาให้พร้อมกับการทำงานในอนาคต ระบบ “Canada Training Credit” ซึ่งแรงงานอายุระหว่าง 25-64 ปี จะได้รับเครดิตสำหรับฝึกอบรม 1,000 เหรียญแคนาดา เพื่อนำไปใช้สำหรับการเข้าฝึกอบรมในเรื่องที่ตัวเองสนใจ มีโครงการ “Youth Employment and Skills Strategy” ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ารับการอบรมและฝึกทักษะจากการทำงานจริงในองค์กรต่างๆ

10. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เอสโตเนีย

เอสโตเนียเป็นประเทศแรกของโลกที่ประกาศให้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เอสโตเนียมีบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ปี 2002 ใช้เป็นพาสปอร์ตเพื่อท่องเที่ยวทั่วยุโรป เป็นประเทศแรกที่มีการเลือกตั้งออนไลน์ได้จากที่บ้าน ประชาชนสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ด้วยบริการ Wi-Fi ฟรี สามารถใช้บริการด้านสุขภาพแบบดิจิทัลและรับใบสั่งยาดิจิทัล ขณะที่การทำธุรกรรมต่างๆ ก็สามารถทำได้สะดวกรวดเร็ว เช่น การเปิดบริษัท ใช้เวลาเพียง 20 นาที โดยใช้หลักฐานแค่บัตรประชาชนใบเดียวหลักสูตรการศึกษาของประเทศ มีเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ในทุกๆ ระดับชั้น เด็กทุกคนมีทักษะในการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ทั้งยังสร้างโอกาสในการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ให้เพิ่มพูนความสามารถด้านดิจิทัล เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและช่วยทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีจุดมุ่งหมาย 5 ประการ คือ 1) **เปลี่ยนวิธีการเรียนรู้** โดยกำหนดหลักสูตรแห่งชาติที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม เน้นความคิดสร้างสรรค์ การคิดแบบมีตรรกะ และภาษาอังกฤษ 2) **สร้างความสามารถและแรงจูงใจครูและผู้บริหารโรงเรียน** โดยปรับฐานเงินเดือนครูให้สูงขึ้นและให้อิสระอย่างเต็มที่กับครูในการสอน 3) **สร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต** ให้ทุกเขตมีโรงเรียนสายอาชีพให้ทุกคนเข้าถึงและเดินตามฝันได้ ไม่ว่าจะอยู่ส่วนไหนของประเทศ 4) **เน้นเทคโนโลยีดิจิทัล** สามารถเข้าถึง E-learning 100% ทั่วประเทศ 5) **สร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต** ในรูปแบบสวัสดิการทางสังคม เช่น นักเรียนทุกคนได้เรียนฟรี ได้รับอาหารกลางวันฟรี และยังมีทุนการศึกษาต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ

สรุปได้ว่าศูนย์การเรียนรู้ เกิดจากการที่ประเทศเห็นความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นต้องส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้ทันต่อระบบการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจที่มีความเจริญก้าวหน้า เพื่อคุณภาพของชีวิต และการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า และมีความสุข แต่ละประเทศการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้มีการเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามเป้าหมาย ตามแผนพัฒนาระบบการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกัน คือ การกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายชาติอย่างชัดเจนพร้อมกับวิสัยทัศน์ที่มองไปข้างหน้า ดังจะเห็นได้จากการมีเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เด็ก เยาวชน ผู้ใช้แรงงาน และผู้สูงอายุ ที่ต้องเพิ่มพูนทักษะ สมัยใหม่ต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตทุกวัยและจัดขึ้นภายใต้การดูแลของผู้ที่ได้รับมอบหมาย

4. แนวคิดเกี่ยวกับ การสืบทอดภูมิปัญญา

จินต์ประวีร์ เจริญฉิม (2563) ได้ให้ความหมาย ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความเชื่อ ความเชี่ยวชาญ การใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยถ่ายทอดผ่านการเล่าเรื่อง พิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยมทางวัฒนธรรม ฯลฯ ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันภายในสังคม โดยได้มีการคิดค้น ประดิษฐ์ ปรับปรุง พัฒนา ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เช่นเดียวกับ จุฑามาศ มะขาม (2564, น.6) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การสั่งสมความรู้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจากประสบการณ์ของผู้รู้ในชุมชน จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ ให้เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยอยู่บนฐานทางสังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นโดยมีการสืบทอดภูมิปัญญา เพื่อเป็นการส่งต่อองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ในชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ อาทิเช่น การบอกเล่า การอธิบาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติจริง การประกอบพิธีกรรม และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน

ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมความรู้และประสบการณ์อันยาวนานโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่างๆ เลือกสรรมาประพฤติปฏิบัติ ปรับปรุง พัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเองและคนในสังคม และมีการสืบทอด มาจนถึงปัจจุบัน เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) สุมาลี สังข์ศรี (2550) ธัญรดี ปัตตังเว และใจเพชร นิลสิงห์ขร อ่าง ใน จินต์ประวีร์ เจริญฉิม และสิริชัย ดีเลิศ (2563) ได้กล่าวถึง การสืบทอดภูมิปัญญาที่มีรูปแบบที่หลากหลาย อันได้แก่ 1) การบอกเล่า บรรยายด้วยวาจา 2) การสาธิต 3) การปฏิบัติจริง 4) วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง 5) วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ 6) วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ 7) วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ ดังรายละเอียดดังนี้

1.การบอกเล่า บรรยายด้วยวาจา เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบายหรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด ในรูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟัง และจดจำ ความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

2. การสาธิต เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจ

วิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาคือการสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

3. การปฏิบัติจริง อาจหมายถึงการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยมีบุคคลเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอนและได้ผลงานตามที่ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย จนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นับเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เน้นทักษะกระบวนการและผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติ

4. การเรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง เป็นวิธีที่จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

5. การจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาดนัดภูมิปัญญา และตำราต่าง ๆ เปิดกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ทุกเวลา

6. การใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ เป็นวิธีที่ใช้การแสดงที่ชาวบ้านนิยมชมชอบ เป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา โดยที่ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้

7. การบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ตำราต่าง ๆ และในรูปของสื่ออื่น ๆ รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ให้สูญหาย

จึงกล่าวได้ว่า การสืบทอดภูมิปัญญาที่มีการใช้กันอยู่ มีการสืบทอดภูมิปัญญาในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้ง แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์ มีการบันทึกไว้ในรูปแบบที่แตกต่างกันของวัสดุ หรือ สื่อต่างๆ เพื่อให้คนรุ่นต่อไป ได้เรียนรู้

4.1 ความสำคัญของภูมิปัญญา

ด้านความสำคัญของภูมิปัญญา รุ่ง แก้วแดง (2543, น.230-232) ได้กล่าว ไว้ว่าภูมิปัญญาที่มีความสำคัญ จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนานำไปใช้และสืบทอดกันต่อไป เพื่อมิให้สูญหายไปจากวิถีชีวิต กระบวนการที่จะทำให้ภูมิปัญญาไทยฟื้นคืนชีพกลับมามีชีวิต ก็คือ กระบวนการศึกษา โดยใช้วิธีการสอนที่มีลักษณะเหมาะสมกับยุคสมัย เช่นเดียวกับที่จินต์ประวีร์ เจริญฉิม (2562) กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ กล่าวคือ 1.เสริมสร้างความภูมิใจ สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน 2.ภูมิปัญญาที่มีความเด่นชัดในการยอมรับนับถือ และให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติอย่างยิ่ง 3. สามารถปรับประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนดำรงวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ 4.ช่วย

เปลี่ยนแปลงปรับวิถีชีวิตของคนให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย แม้ว่าความรู้ สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามา แต่ภูมิปัญญาก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย

4.2 กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา

หลักการของกระบวนการสืบทอด ที่จะทำให้ภูมิปัญญาดำรงอยู่ได้ จินตประวีร์ เจริญฉิม(2562) ได้กล่าวไว้ มีดังต่อไปนี้

หลักการที่ 1. รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญา เป็นการเรียนรู้สิ่งที่คนรุ่นหนึ่งได้ศึกษาไว้ และถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้องค์ความรู้ดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อคนรุ่นต่อไป รูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดความรู้มี 4 รูปแบบ 1) การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของอาชีพของชุมชน ทุกครัวเรือนทำการส่งต่อความรู้นับตั้งแต่ในครัวเรือนเป็นต้นไป อันได้แก่ ด้านการเกษตรกรรม การทำนาทำไร่ หัตถกรรม เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา งานจักสาน การทอผ้า 2) การสืบทอดความรู้ความชำนาญเฉพาะสมาชิกในครอบครัว เป็นเรื่องความสามารถเฉพาะ ได้แก่ การรักษาโรค การทอผ้า เป็นต้น 3) การฝึกหัดจากผู้รู้ชำนาญเฉพาะอย่าง โดยผู้เรียนจะไปเรียน ขอเรียน โดยสมัครเป็นศิษย์เพื่อรับการสืบทอดความรู้ อาจเสียค่าเล่าเรียนหรือเป็นแรงงานไปอยู่อาศัยในครัวเรือนผู้เป็นครู 4) การฝึกฝนและพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง

หลักการที่ 2. วิธีการสืบทอดภูมิปัญญา โดย 1) การสืบทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ตามขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ 2) การสืบทอดที่เป็นลายลักษณ์อักษร

หลักการที่ 3. แนวทางการสืบทอดภูมิ โดย 1) ผ่านการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน เป็นการถ่ายทอดวิธีการและการ ปฏิบัติงานโดยอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดในชีวิตประจำวัน จากพ่อแม่ไปสู่ลูกหลาน 2) การศึกษาเล่าเรียน โดยมีผู้สอน คือ ครู ผู้รับการถ่ายทอด คือ นักเรียน 3) การรับรู้ภูมิปัญญาจากสื่อ ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือ เป็นต้น การสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีการพัฒนามายาวนาน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, น.46-48) ได้กล่าวว่า การสืบทอดภูมิปัญญาของมนุษย์ ต้องมีการพัฒนาการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยมีกระบวนการหรือแนวทาง ดังนี้

1. การลองผิดลองถูก ทำให้มนุษย์ต้องใช้ปัญญาขบคิดแก้ปัญหา ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
2. การลงมือกระทำ ในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมจริง การเรียนและสะสมประสบการณ์จริง ปฏิบัติจริงที่ส่งต่อถึงคนรุ่นต่อไปในแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกลายเป็นแบบธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติ

3. การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า การสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

4. การเรียนรู้โดยพิธีกรรม ตोकย้า ความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่ม
ชน แนวปฏิบัติและความคาดหวัง

5. การผ่านด้านศาสนา หลักธรรมคำสอน ศิลและวัตรปฏิบัติ พิธีกรรม กิจกรรม
ทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ที่มีส่วนยกย้าภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิต

6. การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่
หลากหลายกว้างขวาง การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

7. ครูพักลักจำ หรือการแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดู เป็นการเฝ้าดู
อย่างเงียบๆอันแนวทางแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพแนวทางหนึ่ง

สรุปว่า ภูมิปัญญา เป็นแนวคิดที่ทรงคุณค่า มีความสำคัญ ผูกพันกับสำนึกของคน
ได้มีการส่งต่อความรู้ ความเข้าใจมาจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง หรือ กลุ่มคนหนึ่ง ไปสู่กลุ่มคน
หนึ่ง โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอดที่หลากหลายด้วยกัน ได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความ
เข้าใจ อุดมการณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ภาษา ตลอดจนปรากฏออกมาในลักษณะ
ของ สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม งานฝีมือ

5. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชน

5.1 ความหมายของเครือข่าย

Wheatly (1999) กล่าวว่า สรรพสิ่งทั้งหลายต่างก็มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการดำรง
อยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นข่ายใยแห่งความสัมพันธ์ มีความเป็นอิสระต่อกัน และมีตัวตนที่แท้จริง
กล่าวคือ สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยง มีการขยายผลและเติบโตอย่างต่อเนื่อง สามารถ
ปรับเปลี่ยนรูปร่าง รูปทรงและเปลี่ยนพลังงานเพื่อการเข้าสู่ภาวะที่เหมาะสม

E.Mark Hanson (2003) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย (Network) ว่า หมายถึง
รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือ หลายองค์กรที่มีทรัพยากรของตัวเอง
ซึ่งเข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลาพอสมควร จะมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ก็ตาม
แต่จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความต้องการจะขอความช่วยเหลือหรือขอความ
ร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาและสามารถติดต่อกันต่อไปได้ และการที่ปัจเจกบุคคลหรือสถาบัน
มารวมกันเป็นกลุ่มนั้น จะต้องมีความสนใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใดร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตามเพียงการ
รวมกลุ่มเท่านั้นยังไม่อาจเป็นเครือข่ายงานได้ เพราะจะมีลักษณะเพียงการทำงานร่วมกันคือมีบุคคล
ร่วมสนทนากัน หากจะให้ป็นเครือข่ายที่ดีได้ต้องมีปัจจัยความร่วมมือกันที่จะติดต่อสื่อสาร เต็มใจที่

จะประสานงานกัน และที่สำคัญสมาชิกต้องยอมรับที่จะทำกิจกรรมร่วมกันไม่ใช่เพียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเท่านั้น

ประเวศ วะสี (2541) กล่าวถึง เครือข่ายทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปว่า เครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงเพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อยๆทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อานาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้นั้นจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมจากแนวตั้งไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงในความสัมพันธ์ในทุกทิศทางเป็นเครือข่ายทางสังคมแห่งกัลยาณมิตร หรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Social Networks) โดยที่เครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องหรือมีการขยายแนวคิด กระบวนการ ออกไปจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545) ให้ทัศนะเกี่ยวกับนิยามของเครือข่ายว่า มีความหมายแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละคน และให้นิยามของเครือข่ายเพื่อการปฏิรูปการศึกษาว่า หมายถึง “การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสาน เชื่อมโยง เข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปฏิรูปการศึกษา” กลุ่มเครือข่าวนั้น ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2549) อธิบายว่าเครือข่าย (Network) หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆองค์กร ที่ต่างมีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย วิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควร เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการความช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อได้จากการให้ความหมายในข้างต้น

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2560) กล่าวว่า เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือ จัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กร สมาชิก ยังคงมีความเป็นอิสระในความหมายนี้ สำคัญคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไป โดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมี ลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อ ความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

สรุป ได้ว่า เครือข่ายเป็นรูปแบบการทำงานในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง อันมี คน สติปัญญา ความสามารถและทรัพยากรในการทำงาน และเป็นแนวทางที่ตรงกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันหลายด้าน

5.2 องค์ประกอบของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545) กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่าย 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การรับรู้มุมมองด้วยกัน (Common Perception) ที่ถือว่าเป็นหัวใจของเครือข่าย สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาาร่วมกัน และมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น
2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) เป็นการมองเห็นภาพของจุดหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่รับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจนทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลังและเกิดเอกภาพ
3. การมีผลประโยชน์และมีความสนใจร่วมกัน (Mutual Interest/Benefit) เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (all stakeholders participation) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน
5. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) โดยใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่ง ไปช่วยแก้ปัญหาจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง
6. การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence) ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย เพื่อเป็นการเสริม สร้างซึ่งกันและกัน และยังส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ
7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายด้วย

นฤมล คำอ่อน ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2563) กล่าวถึง เครือข่าย มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1. สมาชิก /ผู้นำ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเครือข่ายชุมชน ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้
2. เป้าหมาย/ วัตถุประสงค์/ ผลประโยชน์ทำให้สมาชิกสามารถมองเห็น อนาคตที่เป็นภาพเดียวกันมีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน สร้างกระบวนการขับเคลื่อน
3. กิจกรรมของเครือข่ายชุมชน มีกิจกรรมที่สมาชิกสามารถร่วมกันดำเนินงาน เพื่อเป้าหมายของเครือข่ายชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและประสบความสำเร็จ

4. การบริหารจัดการเครือข่าย เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเสมือนกลไกขับเคลื่อน ให้เครือข่ายชุมชนสามารถดำเนินงานไปได้การจัดการเครือข่ายชุมชนทำให้การจัดการ เครือข่ายชุมชนมีประสิทธิภาพ

5. การประชาสัมพันธ์/การสื่อสาร เป็นการสร้างความเข้าใจให้แก่สมาชิก

6. ทูณ ได้แก่ ทูณมนุษย์ ทูณทรัพยากร ทูณวัฒนธรรมประเพณีและทุนเงิน ซึ่งนำไปสู่ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชน

ขจรวรรณ ภูษจร(2564: 128-133)กล่าวถึง องค์ประกอบเครือข่ายว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัย ประกอบด้วย หน่วยงานเครือข่าย ความร่วมมือ คือ หน่วยงานสมาชิกเครือข่าย และหน้าที่ของหน่วยงานเครือข่ายความร่วมมือ ลักษณะ ของเครือข่าย ความร่วมมือความร่วมมือ งบประมาณ และขอบข่ายความร่วมมือ การดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จนั้นประกอบด้วยปัจจัยที่หลากหลาย โดยปัจจัยถือเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลไปยังผลลัพธ์ ที่จะเกิดขึ้น

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. มีการวางแผนความร่วมมือ การประชุม การมีคณะทำงานเครือข่าย การประสานงานเครือข่ายความร่วมมือ การดำเนินงานที่ดีควรมีการกำหนดคณะทำงานให้ชัดเจน เพื่อประสานการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือและร่วมกันวางแผนเพื่อเป็นแนวทาง ในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จนเกิดผลลัพธ์ได้ตามที่ตั้งเป้าหมายร่วมกันไว้

2. การดำเนินงานตามแผนความร่วมมือ เป็นการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ของเครือข่ายความร่วมมือ มีการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วน การดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ หลังจากการวางแผนถือเป็นการบริหารเครือข่ายความร่วมมือที่สำคัญที่จะสามารถทำให้เกิดความร่วมมือตามวัตถุประสงค์ได้โดยต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และภารกิจที่ชัดเจนตามแผนที่กำหนดไว้

3. การนิเทศติดตามความร่วมมือ เป็นการนิเทศติดตามให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามแผนของเครือข่ายความร่วมมือ และจัดทำข้อมูลข่าวสารของเครือข่าย ความร่วมมือ เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูล การดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดประสิทธิผลที่ดีได้นั้น ควรพัฒนาจากความผิดพลาดหรือข้อมูลสารสนเทศที่ได้รับจากการดำเนินงานก่อนหน้าโดยจัดทำข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานและนำข้อมูลดังกล่าวมารวบรวมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

4. การประเมินผลความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ประเมินตนเองในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการจัดทำรายงานผลการประเมินความร่วมมือเพื่อนำไปปรับปรุงความร่วมมือ

5. การนำผลการประเมิน มาปรับปรุงความร่วมมือ เป็นการที่คณะทำงานเครือข่ายความร่วมมือนำรายงานผลการประเมิน ความร่วมมือของแต่ละหน่วยงาน มาสรุปเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงความร่วมมือ และแสวงหา เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ มาช่วยส่งเสริมกัน องค์ประกอบที่ 3 ผลลัพธ์ อันเป็นเรื่องของคุณภาพของการดำเนินการเครือข่าย ที่สามารถนำมา ปรับปรุง ต่อไป ตามคุณลักษณะที่คาดหวังไว้

สรุปได้ว่า ได้ว่าองค์ประกอบของเครือข่าย ประกอบไปด้วยส่วนประกอบภายในที่หลากหลาย มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีลักษณะระบบที่มีกิจกรรมความร่วมมือ หนุนเสริม สนับสนุนกิจกรรมกัน ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกัน จนปรากฏผลงานร่วมกัน

6. มติ ครม. และกฎหมาย ระเบียบกระทรวงเกี่ยวกับการศึกษา

6.1 มติครม. 3 ส.ค. 53 เรื่องแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง

มติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 เรื่อง นโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง คณะรัฐมนตรีเห็นชอบตามที่กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) เสนอดังนี้

1. เห็นชอบหลักการแนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง
2. มอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงไปปฏิบัติ ในประเด็นด้านการศึกษา และอัตลักษณ์ ชชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และการสืบทอดกำหนดในข้อต่างๆ ไว้ว่า

ข้อ 1. อัตลักษณ์ ชชาติพันธุ์และวัฒนธรรม

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนชาวกะเหรี่ยงในเรื่องอัตลักษณ์ ชชาติพันธุ์ (Ethnic identity) และวัฒนธรรมกะเหรี่ยงว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาติที่มีความหลากหลาย วธ.

กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)

1.2 ส่งเสริมสังคมให้มีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม โดยให้เรียนรู้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง วธ. พม.

ข้อ 4. การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม

4.1 ส่งเสริมศูนย์วัฒนธรรมชุมชน โดยเชื่อมโยงและ สอดคล้องกับวิถีชีวิตกับฐานคิดดั้งเดิม ให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมที่มีชีวิต วร. โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดย ศูนย์บูรณาการไทยสายใยชุมชน เครือข่ายกะเหรียงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4.2 สนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม ชุมชน และการทำกิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรียง วร. พม.

ข้อ 5. การศึกษา

5.1 ให้ชุมชนมีส่วนในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาที่ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งสามารถจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง และส่งเสริมการจัดการศึกษาโดย ท้องถิ่น เช่น งบประมาณ ศธ.

5.2 พัฒนาศักยภาพผู้บริหารการศึกษา ครู คนในท้องถิ่น เช่น กรรมการโรงเรียนให้สามารถจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยการฝึกฝนอบรมและศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และปรับระบบการบริหารของโรงเรียนให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชน ศธ.

5.3 สนับสนุนทุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาที่จำเป็นในการพัฒนาชุมชนเช่น ด้าน สาธารณสุข มท. ศธ. กระทรวงสาธารณสุข (ศธ.)

3. การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม กำหนดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรียงโดยมีพื้นที่นำร่องเช่น

3.1 บ้านห้วยหินลาดโน ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

3.2 ตำบลไลโว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

3.3 บ้านหนองมณฑา (มอวาคี) ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

3.4 บ้านเลตองคู้ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ทส. มท. พม. ศธ. วร.

4. การศึกษา

4.1 ปรับระบบการสอบบุคลากรครู โดยการส่งเสริมให้ทุนแก่กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มกะเหรียงใหม่มากขึ้น เพื่อให้สามารถกลับไปทำงานยังชุมชนของตนเอง หากเป็นครูกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจะต้องสามารถพูดภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ได้ หรือพร้อมที่จะเรียนรู้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ศธ.

4.2 รัฐจะต้องผ่อนปรนเงื่อนไขที่กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการการสอนและถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และภาษาของท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะครูที่สอนในระดับเด็กเล็กจนถึงชั้นประถมศึกษา ศธ. วร.

4.3 ส่งเสริมนโยบาย "พหุภาษา" เพื่อให้เกิดการยอมรับและเข้าใจในภาษาพูดและภาษาเขียนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศธ. วธ.

4.4 ปรับเปลี่ยนรูปแบบของโรงเรียนให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชน เช่น ปรับเป็นโรงเรียนสาขาโดยไม่ยุบโรงเรียน ไม่ว่าชุมชนแห่งนั้นจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาท้องถิ่นผ่านการร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน นักวิชาการ องค์กรอิสระ เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ศธ.

6.2 กฎหมาย ระเบียบกระทรวงเกี่ยวกับการศึกษา

ประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา จึงได้มีกฎหมาย ระเบียบ ต่างๆ เข้ามามีส่วนในการคุ้มครองและส่งเสริมประชาชนที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย เพื่อให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ที่หลากหลาย อันได้แก่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ให้การคุ้มครอง และส่งเสริมประชาชนพลเมืองของประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดหลักการสำคัญ ในมาตรา 49 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา จัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550, หน้า 28) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553** มาตรา 12 ได้ระบุไว้ว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษา เป็นการระดมความร่วมมือทุกส่วนในสังคม และได้กำหนดระบบการศึกษาในหมวด 3 มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยและสอดคล้องกับมาตรา 25 ที่กล่าวว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบและอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขสอดคล้องเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้มีการระบุเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างชัดเจนใน มาตรา 8 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่ต้องการเน้นย้ำว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้ 1) เป็นการศึกษาลดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยสรุปแนวคิดของการศึกษาลดชีวิตนั้นอาจมีความแตกต่างกันบ้างขึ้นอยู่กับบริบทในแต่ละช่วงเวลานั้น แต่ก็มีหลักของแนวคิดที่ไม่แตกต่างกัน นั่นคือเป็นการส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองตามความต้องการของตนเอง เป็นการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ เติมเต็มในส่วนที่ต้องการพัฒนาหรือขาดหาย อันมีพื้นฐานจากความรู้เดิมและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้นตลอดช่วงชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทันกับสังคมนอกด้านของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และต่อเมื่อมาได้มีการระบุอย่างชัดเจนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ใน มาตรา 54 ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษา ดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อย ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

6.3 กฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ. 2555

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้ ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้ “ศูนย์การเรียน” หมายความว่า สถานที่เรียนที่องค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชน จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายกระทรวงนี้ “องค์กรชุมชน” หมายความว่า คณะ

บุคคลซึ่งประกอบด้วยผู้บรรลุนิติภาวะจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ที่มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่อาศัยประจำอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการในลักษณะเป็นองค์กร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ ไม่แสวงหากำไร และมีที่ตั้งอยู่ในท้องที่เดียวกันกับศูนย์การเรียนนั้น

“ผู้จัดการศึกษา” หมายความว่า องค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชนซึ่งได้รับความเห็นชอบจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้จัดตั้งศูนย์การเรียน

ข้อ 2 องค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนอาจจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนสำหรับผู้ซึ่งขาดโอกาสในการเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ ทั้งนี้เพื่อให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และสนองตอบ วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนนั้น โดยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้ (1) มุ่งเรียนรู้จากสถานที่จริง แหล่ง เรียนรู้ในเขตพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยให้ใช้หลักสูตรที่ศูนย์การเรียน ได้พัฒนาขึ้น

6.4 ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง

สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ โดยอาศัยวัตถุประสงค์และหลักการแห่งกฎบัตร สหประชาชาติและโดยความสุจริตใจในการทำให้พันธกรณีของรัฐบรรลุผลตามกฎบัตรฉบับนี้ยืนยัน ว่าชนเผ่าพื้นเมืองมีความเสมอภาคเท่ากับคนอื่น ๆ ทั้งปวง ในขณะที่รับรู้ถึงสิทธิของผู้อื่นทั้งปวงว่ามี ความแตกต่างกัน พิจารณาว่าพวกตนก็แตกต่าง และพึงได้รับความเคารพเช่นนั้นยืนยันด้วย ว่าผู้คน ทั้งปวงเป็นส่วนของความหลากหลาย และความมั่งคั่งแห่งอารยธรรมและวัฒนธรรมทั้งหมด

ชนเผ่าพื้นเมืองแต่ละคนมีสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ในด้านสิทธิมนุษยชน ทุกประการที่ได้รับรับรองตามกฎหมายระหว่างประเทศ และยอมรับว่าชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิองค์รวม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ การอยู่ดีกินดีและการพัฒนาในฐานะเป็นประชาชาติยอมรับว่า สถานการณ์ของชนเผ่าพื้นเมืองแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศ และความสำคัญของ ลักษณะเฉพาะและความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในภูมิภาคและประเทศเป็น ประเด็นที่ควรนำไปพิจารณา ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการในปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิ ของชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อเป็นมาตรฐานให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของการเข้าเป็นภาคีและการเคารพ ซึ่งกันและกัน **โดยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจรรโลง อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และที่ เกี่ยวข้อง** ทั้งนี้โดย **มาตรา 3. กล่าวว่** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในการกำหนดตนเอง โดยเหตุแห่งสิทธิ นั้น พวกเขามีอิสระที่จะกำหนดสถานภาพทางการเมืองและดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรมของตนได้อย่างอิสระ เช่นเดียวกับ **มาตรา 4. ระบุว่า** ชนเผ่าพื้นเมือง ในการใช้สิทธิในการ กำหนดตนเอง มีสิทธิในความเป็นอิสระ หรือในการปกครองตนเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายใน และกิจการในท้องถิ่นของตน รวมทั้งวิธีและแนวทางในการสนับสนุนทางการเงินแก่หน่วยกิจกรรมอัน

เป็นอิสระของตน โดยที่ **มาตรา 15. กล่าวว่**า ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในศักดิ์ศรีและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และความมุ่งหวังในชีวิตอันจักต้องได้รับสะท้อนออกมาอย่างเหมาะสมในการศึกษาและข้อมูลสาธารณะ**มาตรา 33.** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิตัดสินใจในการกำหนดอัตลักษณ์หรือสมาชิกภาพที่สอดคล้องตามจารีตและประเพณีของตนเอง ในการนี้ต้องไม่ทำให้เขาเสียสิทธิในการที่จะได้รับสัญชาติจากรัฐในประเทศที่เขาอาศัยอยู่ **มาตรา 34.**ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในการส่งเสริม พัฒนาและธำรงรักษาโครงสร้างทางสถาบันและจารีตประเพณี จิตวิญญาณ วัฒนธรรม กระบวนการและปฏิบัติการที่มีลักษณะเฉพาะและในกรณีที่ยังมีอยู่ ระบบยุติธรรม หรือระบบตามจารีตหรือประเพณี ที่สอดคล้องตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ **มาตรา 9.** ชนเผ่าพื้นเมืองและบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนพื้นเมืองหรือชาติ อันเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและประเพณีของชุมชนหรือชาติที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่อาจให้มีการเลือกปฏิบัติใดๆ เกิดขึ้นจากการใช้สิทธินี้ **มาตรา 11.** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะปฏิบัติและฟื้นฟูขนบธรรมเนียมและประเพณีของตน ซึ่งรวมถึงสิทธิในการธำรงรักษา คุ่มครองและพัฒนาการแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต เช่น แหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ประดิษฐกรรม แบบลวดลาย พิธีกรรม เทคโนโลยี และทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงและวรรณกรรม **มาตรา 13.** 1)ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะฟื้นฟู ใช้ พัฒนาและถ่ายทอดประวัติศาสตร์ ภาษา ธรรมเนียมมุขปาฐะ ปรัชญา ระบบตัวเขียน และวรรณกรรมของตน รวมทั้งการกำหนดและการรักษาชื่อเดิมของชุมชน สถานที่และบุคคลไปสู่คนรุ่นต่อไป **มาตรา 16.** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะจัดทำสื่อที่เป็นภาษาของตนเอง และมีสิทธิในการเข้าถึงสื่อในทุกรูปแบบที่มีใช้ของชนเผ่าพื้นเมืองโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ **มาตรา 20.** 1)ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะธำรงรักษาและพัฒนาระบบหรือสถาบันการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของตนเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการใช้ชีวิตทางของตนในการยังชีพและการพัฒนาและเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ของตนอย่างเสรี 2)ชนเผ่าพื้นเมืองผู้ซึ่งถูกพรากวิถีการยังชีพและการพัฒนาของตนต้องมีสิทธิได้รับการชดเชยอย่างยุติธรรม **มาตรา 23** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในการตัดสินใจและการพัฒนาลำดับความสำคัญและยุทธศาสตร์สำหรับการใช้สิทธิในการพัฒนาของตน โดยเฉพาะชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะเข้าไปร่วมในการพัฒนาและกำหนดแผนงานด้านสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อพวกเขาและ เท่าที่จะกระทำได้ บริหารแผนงานเหล่านี้โดยผ่านสถาบันของตนเอง **มาตรา 39.** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณและทางวิชาการจากรัฐและโดยผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญานี้

โดยรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการคุ้มครอง ดังที่ปรากฏ ในมาตรา ต่างๆ คือ มาตรา 2. ชนเผ่าพื้นเมืองและบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองมีเสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมกับกลุ่มคนและบุคคลอื่นๆ และมีสิทธิที่จะใช้สิทธิของเขาโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะบน

พื้นฐานของความเป็นชนเผ่าพื้นเมืองโดยกำเนิดหรือโดยอัตลักษณ์ของตน **มาตรา 5** ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะดำรงรักษาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันมีลักษณะเฉพาะของตน ในขณะที่ยังคงรักษาสิทธิในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในชีวิตทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของรัฐ ตามที่พวกเขาเลือก **มาตรา 8.** ชนเผ่าพื้นเมืองและบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม หรือ ทำลายวัฒนธรรมของตน โดยที่ รัฐต้องจัดหากลไกที่มีประสิทธิภาพสำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสำหรับ การกระทำใดๆ ที่มีเป้าหมายหรือมีผลให้ต้องพรากพวกเขาจากบูรณภาพแห่งตนในฐานะที่เป็นกลุ่มชนเฉพาะหรือจากคุณค่าทางวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ของตน **มาตรา 12.** 1)ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในการแสดงออก ปฏิบัติการ พัฒนาและสอนประเพณีทางจิตวิญญาณและศาสนา ขนบธรรมเนียมและพิธีกรรม มีสิทธิในการดำรงรักษา คุ้มครอง และมีช่องทางส่วนตัวในการเข้าถึงแหล่งทางศาสนาและวัฒนธรรมของตน มีสิทธิในการใช้และควบคุมวัตถุทางพิธีกรรม และมีสิทธิในการส่งกลับคืนชิ้นส่วนของมนุษย์สู่ถิ่นกำเนิด 2)รัฐต้องพยายามให้มีการเข้าถึง และหรือ การส่งคืนวัตถุทางพิธีกรรมและชิ้นส่วนมนุษย์ที่ได้ครอบครองไว้โดยผ่านกลไกที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรมที่พัฒนาร่วมกับชนเผ่าพื้นเมืองที่เกี่ยวข้อง **มาตรา 14.** 1)ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะจัดตั้งและควบคุมระบบการศึกษาและสถาบันการศึกษาของตนในการให้การศึกษาด้วยภาษาของตนเองในลักษณะที่เหมาะสมกับวิถีทางวัฒนธรรมของการสอนและการเรียนรู้ของตนเอง 2) บุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมือง โดยเฉพาะเด็กมีสิทธิในการศึกษาของรัฐทุกรูปแบบและทุกระดับโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ3)รัฐจะต้อง โดยร่วมมือกับชนเผ่าพื้นเมือง มีมาตรการที่มีประสิทธิผล เพื่อให้ปัจเจกบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมือง โดยเฉพาะเด็ก และผู้อาศัยอยู่นอกชุมชนของตน มีการเข้าถึงการศึกษา เมื่อสามารถกระทำได้ตามแบบวัฒนธรรมและภาษาของตนเอง **มาตรา 21.**รัฐต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิผลและมาตรการเฉพาะ ตามความเหมาะสม ในการที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชนเผ่าพื้นเมือง โดยให้ความใส่ใจเป็นการเฉพาะในเรื่องสิทธิและความต้องการพิเศษของผู้อาวุโส สตรี เยาวชน เด็กและผู้พิการชนเผ่าพื้นเมือง **มาตรา 29. มาตรา 31** ที่กล่าวว่า ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะดำรงรักษา ควบคุม คุ้มครองและพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ตามประเพณีและการแสดงออกทางวัฒนธรรมของเขา เช่นเดียวกับการแสดงออกทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวัฒนธรรมของตน รวมถึงทรัพยากรมนุษย์และพันธุกรรมอื่น ๆ เมล็ดพันธุ์ เวชภัณฑ์ ยา ภูมิปัญญาในด้านคุณสมบัติของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ธรรมเนียมมุขปาฐะ วรรณคดี แบบลวดลาย กีฬา เกมส์และทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง พวกเขายังมีสิทธิที่จะรักษา ควบคุม คุ้มครองและพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาของเขาต่อมรดกทางวัฒนธรรม ความรู้พื้นบ้านและการแสดงออกทางวัฒนธรรมของพวกเขา โดยที่ รัฐโดยความร่วมมือกับชนเผ่าพื้นเมือง ควรจะมีมาตรการที่มีประสิทธิผลในการยอมรับและคุ้มครองการใช้สิทธิดังกล่าว **มาตรา 32.**รัฐต้องจัดหากลไกที่มีประสิทธิผลสำหรับการ

ชุดเซย์ที่ดีและยุติธรรมสำหรับกิจกรรมดังกล่าว และจัดหามาตรการที่เหมาะสมในการบรรเทาผลกระทบในทางลบของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมหรือจิตวิญญาณ **มาตรา 41.** องค์การและทบวงการชำนัญพิเศษแห่งสหประชาชาติ และองค์การระหว่างรัฐอื่น ๆ ควรมีส่วนร่วมทำให้ บทบัญญัติในปฏิญญาฉบับนี้มีการปฏิบัติอย่างเต็มที่ โดยการระดมในด้านต่าง ๆ เช่น ความร่วมมือ ทางด้านการเงินและการช่วยเหลือทางวิชาการ ให้มีการจัดตั้งแนวทางและวิธีการที่แน่ใจถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมของชนเผ่าพื้นเมืองในประเด็นที่มีผลกระทบต่อพวกเขา

จากปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง จึงกล่าวได้ว่า ชนเผ่าพื้นเมืองมีความเสมอภาคเท่ากับ ชนชาติอื่นๆ สามารถเข้าถึงสิทธิใดๆ ได้ และสามารถที่จะมีส่วนร่วม ความหลากหลาย และ ความมั่นคงของอารยธรรม และวัฒนธรรมได้ สามารถ จรรโลง อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และที่เกี่ยวข้องของตน ขณะเดียวกันรัฐก็ต้องมีหน้าที่คุ้มครองด้วย

7. องค์การที่มีลักษณะใกล้เคียงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

องค์การที่มีลักษณะใกล้เคียงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ตามรายละเอียด ดังนี้

7.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชนชาติ บ้านห้วยฟ่าน อ.เชียงกลาง จ.น่าน

7.1.1 วิสัยทัศน์

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชนชาติบ้านห้วยฟ่าน มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มศักยภาพ เป็นคนดีและคนเก่ง สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกลมกลืนกับวิทยาการสมัยใหม่ สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมด้วยคุณธรรม ภูมิปัญญา และสำนึกในความเป็นพลเมืองดี

7.1.2 นโยบาย

ผู้เรียน ครู ผู้ปกครองและคนในชุมชน สร้างการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

7.1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เด็กๆ ในหมู่บ้านได้เรียนรู้ถึงกิจกรรมประเพณีของชุมชนตัวเอง
- 2) เพื่อให้เด็กในหมู่บ้าน มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กที่อยู่ในอำเภอหรือในตัวเมืองที่เจริญกว่า

7.1.4 การบริหารจัดการ

เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งจดทะเบียนโดยองค์กรชาวบ้าน สพป.น่าน เขต 2 รับรอง เปิดทำการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

7.1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้

ครูและชุมชนร่วมกันจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ เรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน มีผืนป่า ผืนนา สวน ลำน้ำ เป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ มีครูชาวไทย และชาวต่างประเทศ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ดูแลรักษา พื้นฟูฐานทรัพยากรชุมชน ได้แก่ ป่า-น้ำ-ดิน-วัฒนธรรมชุมชนและความมั่นคงทางอาหาร

7.1.6 สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ได้มีการใช้สื่อที่มีความหลากหลายได้แก่ สื่อท้องถิ่น สื่อชุด อุปกรณ์ดิจิทัล มีการปรับใช้ในชีวิตจริง

7.1.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กำหนดเขตอนุรักษ์สงวนไว้เป็นวังปลาในแม่น้ำน่าน และลำห้วย แบ่งรูปแบบการจัดการน้ำและป่า เป็น 3 ช่วง คือ อนุรักษ์ถาวร กึ่งถาวร และใช้สอย ซึ่งกฎระเบียบต่างๆ ได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด รวมถึงการเฝ้าระวังป่าและน้ำ มีการจัดการศึกษาให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ดูแลรักษา พื้นฟูฐานทรัพยากรชุมชน ได้แก่ ป่า-น้ำ-ดิน-วัฒนธรรมชุมชน และความมั่นคงทางอาหาร

7.1.8 การประเมินผล

การประเมินผลไม่เน้นเรื่องการแข่งขัน แต่เน้นเรื่องการนำไปใช้ในชีวิตจริงและสอดคล้องกับชีวิต

7.1.9 เครือข่าย

เครือข่ายการทำงาน ได้แก่ เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายบ้านเรียน โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ศูนย์การศึกษาโง๊ะมาโลลือหล่า โรงเรียนสมเด็จย่า โรงเรียนชุมชนมอวาตี สพป.น่าน เขต 2 สพป.น่าน เขต 2 และอื่นๆ

7.2 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร)

ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี

7.2.1 วิสัยทัศน์

การศึกษาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของพ่อแม่ ประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง และการอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งเป็นบ้านของตนเอง เป็นการศึกษาที่ไม่เน้นวิชาการ

7.2.2 นโยบาย

จัดการศึกษาของตนเอง ในระดับมัธยมศึกษาในลักษณะเฉพาะที่เน้น วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

7.2.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อ เตรียมกาย ความรู้สึก (จิตใจ) และความคิด (ปัญญา) ให้ตื่นรู้ รู้จัก และเท่าทันตนเอง สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกได้อย่างสมดุล
- 2) เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมชุมชน

7.2.4 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการในลักษณะ ศูนย์การเรียนชุมชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นนับหนึ่งของการกระจายอำนาจด้านการศึกษา โดยชุมชนบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองทั้งระบบ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ตามกฎกระทรวงว่า ด้วยสิทธิองค์กรชุมชน และองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ.2555 มีการลงนามอนุมัติการจบการศึกษาโดย ผู้ใหญ่บ้านที่มีตำแหน่งเป็นผู้จัดการศูนย์ฯและสมาชิก อบต.ที่มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์ วุฒิบัตรได้รับการรองรับมีศักดิ์และศรี เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป

7.2.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนฯ ที่มีการเตรียมกาย ความรู้สึก (จิตใจ) และความคิด (ปัญญา) ให้ตื่นรู้ รู้จักและเท่าทันตนเอง สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกได้อย่างสมดุล รวมถึงมีทักษะชีวิตที่กลมกลืนกับวัฒนธรรมชุมชน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำจิตศึกษา และบูรณาการเรียนการสอนกลุ่ม 8 สาระการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ Problem Base Learning (PBL) และ วิชาภาษา กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นวิชาที่เพิ่มเติมจาก 8 กลุ่มสาระ มีเรียนทุกวันศุกร์ โดยตอนเช้าจะเรียนการเขียนภาษา กะเหรี่ยง การท่องและเขียนศัพท์ ตอนบ่ายจะเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรม การเล่านิทาน และประเพณี ความเป็นมา โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ทอผ้า และการทำการเกษตร

7.2.6 สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ สื่อการสอน ที่มีความหลากหลาย นอกเหนือไปจากสื่อต่างๆที่ใช้ในห้องเรียนอันได้แก่

1. สื่อวัสดุ เช่น เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ สื่อธรรมชาติ
2. สื่ออุปกรณ์ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตจริง ด้านการประกอบอาชีพ และสื่อการเรียนการสอน สมัยใหม่ เช่น วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์
3. สื่อเทคนิคหรือวิธีการ เช่น โครงการงาน การฝึกปฏิบัติ และสถานการณ์

จำลอง

4. สื่อการเรียนรู้ เช่น บทเพลง นิทาน ที่มีอยู่ในชีวิต และที่จัดทำมาจากเอกสาร ตำราต่างๆ
5. สื่อที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น ป่า เขา หมู่บ้าน ไร่ นา ที่เป็นธรรมชาติ และโบสถ์ วัด สถานสำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้น
6. สื่อที่เป็นบุคคล เช่น ครู ผู้เฒ่าผู้แก่และครูภูมิปัญญาทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ผู้ปกครอง

7.2.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการเรียนร่วมกันแบบไม่เครียด เน้นความเข้าใจ ความสนุกสนาน ความรักสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ ไม่ทิ้งเพื่อนพัฒนากาย ความรู้สึก (จิตใจ) และความคิด (ปัญญา) ให้ตื่นรู้ รู้จักและเท่าทันตนเอง สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกได้อย่างสมดุล รวมถึงมีทักษะชีวิตที่กลมกลืนกับวัฒนธรรมชุมชน

7.2.8 การประเมินผล

การประเมินผลการเรียน จัดให้มีการวัดและประเมินผล ตามมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ จัดทำรายงานการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน รายงานการจัดการเรียนการสอนและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาการวัดและประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรฯ

7.2.9 เครือข่าย

เครือข่ายมีหลายองค์กร เช่น มูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน และสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ไร่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 (สพม.8)

7.3 โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม

โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม ต.ช่างเคิ่ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ กล่าวได้ว่า การเกิดขึ้นของสถานศึกษาพิเศษชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กับโครงการพระเมตตาสมเด็จพระย่า และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ โดยข้อตกลงความร่วมมือดังนี้

- 1.จัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในบริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอันดับแรก
- 2.แสวงหารูปแบบการจัดการศึกษาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และชุมชนเพื่อสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง

4. ส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรที่มีอยู่ ศักยภาพ และความเหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในโครงการและกฎข้อบังคับที่วางด้วยชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า”

เป็นสถานศึกษาชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” ที่มั่นคงแข็งแรง และเป็นต้นแบบของการจัดการศึกษาด้วยหลักสูตรพิเศษให้กับเยาวชนชาติพันธุ์ โดยมี รายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์

มุ่งให้เกิดพัฒนาการในตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง จากผลของการเรียนรู้ตามสภาพจริง การปฏิบัติจริง โดยใช้วิถีชีวิตและโจทย์ของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนบ้านเกิด เป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้เท่าทันตนเอง เท่าทันสังคม เท่าทันโลก สามารถนำความรู้ทักษะ ประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างเหมาะสมมีคุณภาพ ตลอดจนสามารถเป็นผู้นำเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้ทั้งตนเองและชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. นโยบาย

เพื่อให้เป็นต้นแบบโรงเรียนสาธิตทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนห่างไกล รวมทั้งยังประโยชน์ต่อการวิจัยสร้างองค์ความรู้ศึกษาศาสตร์ชุมชน และเป็นสถานที่ฝึกสอนของนิสิตฝึกสอนจาก มศว

3. วัตถุประสงค์

โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” มศว แม่แจ่ม

3.1 มุ่งเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนในชุมชนบนพื้นที่สูงห่างไกลตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

3.2 มุ่งความเป็นนวัตกรรม สร้างองค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ในฐานะที่เป็นโรงเรียนสาธิต ตามภารกิจปฏิรูปการศึกษาของ มศว ในแนวทางสัมมาชีพศึกษา โดยบูรณาการผสานทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ วิชาท้องถิ่นและวิชาชีวิต

3.3 มุ่งเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนแม่แจ่ม โดยเฉพาะในความเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ ให้เกิดการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในทางศิลปะ วัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร ประสานไปกับวิทยาการความรู้ใหม่ๆ ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว แม่แจ่ม

4. การบริหารจัดการ

ตามแนวทางสถานศึกษาและพัฒนาการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และชุมชนมีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

5. การจัดกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ เป็นไปตามแนวทางสถานศึกษาและพัฒนาการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฝึกความเป็นผู้นำเพื่อให้สามารถกลับไปเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนของตนเองในด้านต่างๆ เป็นชุมชนการเรียนรู้ “สมเด็จย่า” หลักสูตรสำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้หลักสูตรการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า จัดทำโดยสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน และอนุมัติโดยสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนปลายใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

การจัดการเรียนรู้ใช้แนวความคิดและทฤษฎีประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักๆ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Center)
2. การเรียนรู้แบบบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและปัญหาของชุมชน
3. เรียนรู้จากการกระทำ เน้นการปฏิบัติจริงจากสถานการณ์จริง เช่น การเรียนรู้และทำงานไปพร้อมกัน ตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนบริเวณรอบชุมชนการเรียนรู้ฯ ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้
4. จัดและบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะโครงการ (Project based) ให้ผู้เรียน ได้คิด ได้ทำ และทบทวนตนเองอย่างสม่ำเสมอ ใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ ถ่ายทอดและเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวิถีชีวิต
5. จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของชุมชน ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ให้รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

6. สื่อการเรียนรู้

1. สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. ใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ ถ่ายทอดและเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวิถีชีวิต
3. เรียนรู้จากการกระทำ เน้นการปฏิบัติจริงจากสถานการณ์จริง เช่น การเรียนรู้และทำงานไปพร้อมกัน ตาม แนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

7. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

7.1 ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

การเกษตร ทำนา ปลูกข้าว ปลูกผัก ศิลปหัตถกรรม การทอผ้า และผลงานเพื่อจำหน่าย การแสดง จี๊กลี กระทบไม้ และการแสดงวิถีชีวิต และการขับร้อง สืบสานประเพณีและวัฒนธรรม ทำบุญสืบชะตา

7.2 ด้านวิชาการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

นักเรียนเรียนวิชาการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 บูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่น ครบทั้ง 8 สาระวิชาการเรียนรู้

8. การประเมินผล

ความรู้ที่ได้ ทักษะ ประสบการณ์ สามารถใช้ในวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชนตามสภาพจริง ประกอบอาชีพในชุมชนอย่างเหมาะสม มีคุณภาพ สามารถเป็นผู้นำเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

9. เครือข่าย

โครงการพระเมตตาสมเด็จย่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว) องค์การบริหารส่วนตำบลช่างเคิ่ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ โพรวิซชาลัยแม่สอด มศว ตาก สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตศาลายา เครือข่ายภูมิปัญญาชุมชนร่วมจัดการศึกษา เครือข่ายการศึกษาทางเลือก และสมาคมบ้านเรียนไทย

4. โรงเรียนวัดท่าสะท้อน อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช

4.1 วิสัยทัศน์

โรงเรียนวัดท่าสะท้อน มุ่งจัดการศึกษาให้ผู้เรียน อ่านออก เขียนได้ เท่าทันสถานการณ์บ้านเมือง มีคุณธรรม รักษาจารีตของชุมชน ปกป้องรักษาชุมชน

4.2 นโยบาย

4.2.1 การศึกษาสอดคล้องกับผู้เรียน และสอดคล้องกับชุมชน

4.2.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างเด็กให้มีความหลากหลายตามศักยภาพ

4.2.3 จัดให้เด็กได้เรียนรู้ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ภูมิปัญญา การทำมาหากิน จารีตประเพณีอันดีงามของชุมชน โดยครูภูมิปัญญาชุมชน

4.2.4 ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างหลากหลายเพื่อยืดหยุ่นความเป็นตัวตนของชุมชน นำพาชุมชนและพึ่งตนเองได้

4.2.5 ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน

4.3 วัตถุประสงค์

4.3.1 เด็กนักเรียนทุกคน ซึ่งเป็นหัวใจของชุมชนได้รับการดูแลจากชุมชน

4.3.2 เด็กนักเรียนทุกคนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพอย่างทั่วถึง

4.3.3 เด็กนักเรียนทุกคนมีความเป็นคนของชุมชนเคารพจารีตของชุมชน

4.3.4 เด็กนักเรียนได้เรียนรู้การทำมาหากินอยู่บนพื้นฐานของการดูแลทรัพยากรของชุมชน

4.3.5 ชุมชนเป็นเจ้าของโรงเรียนอันแท้จริง

4.3.6 ชุมชนเป็นห้องเรียน เป็นโรงเรียนของเด็กๆ ที่มีคนในชุมชนเป็นครูได้

4.4 การบริหารจัดการ

ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตราที่ 27 และในร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีส่วนร่วมและมีกระบวนการของการค้นหารากฐานของชุมชนโดยไม่ละเลยหลักสูตรแกนกลางที่เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ และหลักสูตรท้องถิ่น

4.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้

โรงเรียนวัดท่าสะท้อน พยายามที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงและตามรูปแบบที่ถนัดของผู้สอน การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยใช้บ้านของพี่น้องในชุมชน ไปเรียนรู้ในป่า พรุ และสถานที่ต่างๆ ในชุมชนในการเรียนการสอน นักเรียนเข้าไปสัมผัสชีวิตความรู้ และจิตวิญญาณของชีวิต ครูมีอาชีพ (ครูชาวบ้าน) ถ่ายทอดบอกเล่า อบรม สั่งสอน แนะนำ ชวนกันทำ และครูในโรงเรียนสนับสนุน วางแผนการเรียนรู้ และการสรุปร่วมกัน มีการเรียนรู้ที่ เดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้โดยครูคอยดูแล โดยไปเรียนถึงบ้าน วัด หรือ สถานที่จริง หรือการปฏิบัติงานในโรงเรียนวิชาเกษตรปลอดภัย แหล่งเรียนรู้ในป่าพรุ การออกไปเสาะข้อมูลตามบ้านของชาวบ้านในชุมชน เช่น ในวิชาสมุนไพรนอกจากจะเรียนที่บ้านแล้ว ยังไปสัมภาษณ์ในชุมชน หรือสถานที่ต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับคนในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น แล้วมาสรุปเป็นความรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ และสถานที่ เป็นรูปแบบที่หลากหลายปรับตามเนื้อหาสาระที่ต้องการเรียนสภาพอากาศและสภาวะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

การเชื่อมต่อกับการศึกษาในระบบ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยเดินเรื่องกิจกรรมสาระท้องถิ่นเชื่อมโยงไปสู่วัตถุประสงค์ของสาระแกนกลางโดยใช้ครูผู้สอนเป็นผู้เชื่อมโยง เช่น เรียนหัตถกรรมท้องถิ่นเย็บใบจาก เรียนวิทยาศาสตร์ ระบบนิเวศในป่าสาคร และเรียนคณิตศาสตร์การคูณ จากการคำนวณใบจาก หรือ เรียน เรื่อง “ศาลา” การคิดคำนวณจำนวนไม้ในการทำศาลาและเรียนศิลปะจากการออกแบบศาลา เป็นต้น

วิชาการมาจากชีวิตจริง กระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดท่าสะท้อน พยายามดึงเอาวัตถุประสงค์ในสาระแกนกลางจากการเรียนจากสิ่งที่ชีวิตใช้ในชุมชนจริง ๆ

4.6 สื่อการเรียนรู้

การเรียนการสอนของโรงเรียนวัดท่าสะท้อนใช้สื่อ ทางธรรมชาติ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การหาอยู่หากิน

4.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยึดหลักผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การหาอยู่หากินเพื่อความอยู่รอดในภูมิศาสตร์พื้นที่ซึ่งเป็นบ้านของตนเอง

4.8 การประเมินผล

การประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีรูปแบบที่หลากหลายปรับตามเนื้อหาสาระที่เด็กเรียน เชื่อมโยงวิชาการจากชีวิต ดึงเอาสาระแกนกลางจากการเรียนจากสิ่งที่ชีวิตใช้ในชุมชนจริง

4.9 เครือข่าย

เครือข่ายได้แก่ ศิษย์เก่าโรงเรียนวัดท่าสะท้อน เจ้าคณะอำเภอลำทะเมนชัย เจ้าคณะตำบลชะอวด รักษาการเจ้าอาวาสวัดท่าสะท้อน นายกอบต.ชะอวด กำนันตำบลชะอวด ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเครือข่ายทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศูนย์พลเมืองเด็กสงขลา เครือข่ายการศึกษาเพื่อเด็ก(กรุงเทพฯ) กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์(สุราษฎร์ธานี) เครือข่ายญาติของพี่น้องในชุมชน ศูนย์พลเมืองเด็กสงขลา

8. ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง)

ปกาเกอญอ หรือกะเหรี่ยงสะกอ เป็นหนึ่งในจำนวนกะเหรี่ยงซึ่งอยู่ในประเทศไทย ที่มีจำนวนมากที่สุด ในจำนวน 4 กลุ่มของกะเหรี่ยง ซึ่ง มีการจำแนกจำนวนกลุ่มของกะเหรี่ยงแบ่งตามลักษณะภาษาและความเป็นอยู่ ได้ 4 กลุ่ม ได้แก่

กะเหรี่ยงสะกอ ในภาคเหนือเรียกกะเหรี่ยงสะกอว่า “ยางขาว ยางกะเลอ ยางป่า ยางเปียง” แต่ กะเหรี่ยงสะกอเรียกตัวเองว่า “ปากะญอ” หรือ “ปกากะญอ” เป็นกะเหรี่ยงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

กะเหรี่ยงโป หรือ “พล่อ” หรือ “โพล่ง” บ้างก็เรียกว่า “ยางदै่แค้ แต้ ยางบ้าน” กะเหรี่ยงโปมีจำนวนประชากรเป็นที่สองรองจากกะเหรี่ยงสะกอ อาศัยอยู่แถบจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง ลำปาง แพร่ ตาก อุทัยธานี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

กะเหรี่ยงคะยา หรือ แแบ หรือ บเว ในภาคเหนือ กะเหรี่ยงคะยาว่า “ยางแดง” ตามการแต่งกายของหญิงที่แต่งงานแล้วซึ่งนิยมใส่เสื้อและนุ่งซิ่นซึ่งทอแซมด้วยสีแดง อาศัยอยู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กะเหรี่ยงตองสู/ตองตู หรือปาโอ/พะโอ พม่าและไทยใหญ่เรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ตองสู” ผู้หญิงกะเหรี่ยงตองสูใส่ชุดสีดำ เรียก “กะเหรี่ยงดำ” กะเหรี่ยงตองสู อาศัยอยู่ในเขต จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นอกเหนือจากกะเหรี่ยง 4 กลุ่มที่กล่าวไปแล้วนี้ ยังมีกะเหรี่ยงกลุ่มเล็กๆ คือ ปาดอง หรือ กะเหรี่ยงคอยาว ที่อพยพมาภายหลัง และ อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ต่อมา คือ กะเหรี่ยงหุยาว หรือ กะยอ

กะเหรี่ยงเป็นเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่จัดอยู่ในตระกูลทิเบต-พม่า แหล่งกำเนิดเดิมอยู่ในดินแดนทางตะวันออกของทิเบต และได้อพยพเข้ามาอยู่ในจีนราวสามพันปีมาแล้ว โดยตั้งเป็นอาณาจักรขึ้น ซึ่งชาวจีนเรียกพวกเขาว่า พวกโจว ต่อมาได้ถูกชนชาติจีนรุกรานจนแตกกระจายหนีมาอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำแยงซีเกียง แต่ก็ถูกขับไล่อีกจนต้องถอยร่นมาอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง และมากที่สุดตามลุ่มแม่น้ำสาละวินในพม่า กะเหรี่ยงหรือที่ชาวพม่าเรียกว่า กะยีน มีชื่อเรียกอยู่หลายชื่อ เช่น กะหรั่งหรือยาง เป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด กะเหรี่ยงได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน เข้ามาอาศัยอยู่บริเวณพรมแดนไทย-พม่า เช่น กะเหรี่ยงแดงอยู่ในรัฐคะยา หรือ กะเหรี่ยงขาวอยู่ในรัฐก่อตู และยังมีกระจัดกระจายอยู่ตามดอยสูงในรัฐฉานของพม่าอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งประมาณว่ามีกะเหรี่ยงกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในตอนกลางและตอนใต้ของพม่าราว 3 ล้านกว่าคน แต่ที่อพยพเข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทยนั้น เป็นกะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยงตองสู หรือพะโอ และกะเหรี่ยงคะยา หรือยางแดงซึ่งมีจำนวนมากถึง 2 แสนกว่าคน ในราวๆปีพุทธศักราช 2528 โดยชาวกะเหรี่ยงจะแยกย้ายอาศัยอยู่ตามดอยสูงทางภาคเหนือของประเทศไทยหลายจังหวัด เช่น เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก และแม่ฮ่องสอน เป็นต้น และอยู่ตามเขตชายแดนในภาคกลางอีกหลายจังหวัด เช่น เพชรบุรี กาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมักจะถูกเรียกว่า กะหรั่ง

เมื่อประมาณ 400 ปีที่ผ่านมา สมัยพระเจ้าอลองพญาแห่งพม่าทำสงครามกับชาวมอญ กะเหรี่ยงซึ่งเป็นมิตรกับชาวมอญก็ได้ทำการสนับสนุนมอญสู้รบกับพม่า แต่เมื่อมอญพ่ายแพ้แก่พม่า จึงทำให้กะเหรี่ยงพากันหลบหนีภัยอพยพเข้ามาอยู่ตามแนวชายแดนเขตไทย ต่อมาในสมัยที่อังกฤษยึดพม่าเป็นเมืองขึ้นได้ กะเหรี่ยงที่ไม่ยอมอ่อนน้อมต่ออังกฤษ ก็ถูกปราบจนต้องหลบหนีเข้ามาอยู่ในเขตดินแดนประเทศไทยอีกพวกหนึ่ง ทำให้จำนวนกะเหรี่ยงที่เข้ามาอยู่ในดินแดนไทยมีมากขึ้น นับแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานพอที่จะยืนยันว่า กะเหรี่ยงที่เข้ามาอาศัยในแถบดอยสูงทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอมาแจ่ม ดอยอินทนนท์ เป็นกะเหรี่ยงที่อยู่มานานเกินกว่า 200 ปีแล้ว อพยพเคลื่อนย้ายมาจากลุ่มแม่น้ำสาละวินในพม่าเมื่อครั้งอดีต ส่วนกะเหรี่ยงที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่แถบอำเภอแม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน เป็นพวกที่อพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่ในช่วง 100 ปี ที่ผ่านมานี้เอง

ปัจจุบัน จำนวนประชากรชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ แต่ก็ไม่สามารถยืนยันตัวเลขได้ชัดเจน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างพม่ากับกะเหรี่ยง รวมทั้งชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆ จนเกิดการสู้รบกัน เป็นแรงกดดันทำให้ชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากอพยพเข้ามาออกในประเทศไทยเสมอด้วยสาเหตุเหล่านี้เอง ในบางครั้งชนชาติกะเหรี่ยงมีความขัดแย้งกับพม่าจนเกิดเป็นการสู้รบแย่งชิงพื้นที่ทางยุทธศาสตร์กัน เมื่อชนชาติกะเหรี่ยงมีความเพียงพอแล้วก็ได้มีการรุกและถอยหนีเข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยเป็นการชั่วคราว และเมื่อกองกำลังทางฝ่ายพม่าได้รุกไล่ติดตามเข้ามาก็เป็นเหตุทำให้มีการรุกรานเขตแดนไทย จนก่อให้เกิดเป็นปัญหาของชาติไปในยุคบางสมัย เช่นกัน ในปัจจุบันมีชนชาติกะเหรี่ยงที่ถือว่าเป็นพลเมืองของไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน ออกให้โดยกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก บนดอยสูง

การแต่งกาย

ชาวกะเหรี่ยงดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สมถะ ผู้ชาย นิยมใส่เสื้อแขนสั้น สีแดง หรือ สีอื่นๆ มีเชือกถักเป็นพู่ติดเอว สวมกางเกงสีดำขายาวแบบจีน ซึ่งเรียกว่า “เตี๋ยสะดอ” หรือ สวมกางเกงขายาว หรือบางครั้งก็สวมโสร่ง ใช้ผ้าโพกศีรษะสีต่างๆ สำหรับผู้หญิง ซึ่งมีกฎข้อห้ามอยู่มาก มีการแต่งกายที่แยกแยะออกไปอย่างชัดเจนระหว่างหญิงที่โสด และหญิงที่แต่งงานแล้ว และถือประเพณีการแต่งกายอย่างเคร่งครัด โดยหญิงสาวโสดชาวกะเหรี่ยงมักจะสวมชุดกระโปรงกระสอบสีขาว ยาวลงไปถึงข้อเท้า เสื้อ แขนสั้น คอเป็นรูปตัววี ถักด้วยสีแดงขลิบรอบคอ เสื้อ ผ่าลงไปถึงช่วงล่าง ระหว่างเอวจะทอดด้วยผ้าสีแดงคาดเอาไว้คล้ายเข็มขัด เรียก “เซวา” ไว้ผมยาวทำเป็นมวนพันด้วยด้ายสี หรือโพกผ้าเป็นสีเดียวกัน ใส่ต่างหูเป็นรูปกลมมีพู่ พันคอด้วยเส้นด้าย และสร้อยลูกปัด หญิงกะเหรี่ยงบางกลุ่มจะแต่งกายด้วยสีแดง จึงเรียกตนเองว่า ยางแดง ส่วนหญิงชาวกะเหรี่ยงที่แต่งงานแล้ว จะไม่แต่งชุดสีขาว เปลี่ยนเป็น “เซโมซู” คือ การสวมเสื้อ กับ ผ้าซิ่น เสื้อคอ

วิธีดำ ฟ่า น้ำตาล ลั่นแคเอว เย็บด้ายสี ประดับลูกเดือยหรือลูกปัดขาว เป็นรูปตารางหมากรุกหรือจุด สีขาวๆ สวมผ้าขึ้นสีแดงหรือลายอื่นๆ ยาวถึงข้อเท้า และโพกศีรษะ

สังคมและชีวิตประจำวัน

สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคม ที่มีการอยู่อาศัยรวมกัน ทั้งเป็นครอบครัวเดี่ยว อันประกอบไปด้วย พ่อ-แม่-ลูก รวมทั้งครอบครัวชายที่มีญาติพี่น้อง เช่น ตา-ยาย สังคมกะเหรี่ยงนับถือญาติฝ่ายมารดา โดยผู้หญิงจะเป็นผู้นำในบ้าน ด้านผู้ชายจะเป็นผู้นำในการทำมาหากินและงานก่อสร้างต่างๆ

การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษ สืบเนื่องจากการนับถือฝ่ายมารดา จึงให้การเคารพในผีฝ่ายมารดา ที่จะช่วยคุ้มครองทุกคนในบ้านให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขได้ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งผูกพันอยู่กับผีและวิญญาณอย่างแน่นแฟ้น หากใครทำผิดประเพณีผีจะโกรธ และลงโทษด้วยการทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยหรือเกิดเหตุร้ายต่างๆ เช่น ฝนแล้ง สัตว์เลี้ยงตาย และเหตุอื่นๆ การขอโทษผีหรือขอให้ผียกโทษไม่โกรธเคือง ก็จะต้องประกอบพิธีกรรมตามประเพณี ด้วยการเลี้ยงผี ซึ่งประกอบด้วยเหล้าและอาหาร เช่น แกงไก่ หรือหมู นำมาบวงสรวง เช่น ไหว้ผีและวิญญาณ

สภาพสังคมทั่วไป เป็นสังคมเกษตรกรรมในลักษณะผลิตเพื่อเลี้ยงชีพปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยทำนาดำแบบขั้นบันได และการทำไร่ข้าวแบบไร่หมุนเวียน

การทำนาขั้นบันได ทำในบริเวณที่มีการท่อน้ำได้ เป็นบริเวณที่ราบหุบเขา นาขั้นบันไดเป็นแหล่งทำกินที่ถาวร การทำนาขั้นบันได พื้นที่ใด แสดงให้เห็นถึงการตั้งหลักปักฐานอย่างถาวร

การทำไร่หมุนเวียน การทำไร่ข้าวหรือปลูกพืชผักในไร่ใดๆ ก็ตาม จะทำเพียงปีเดียวแล้วย้ายไปที่อื่น ตามแต่จะตกลงกันในหมู่บ้าน จากนั้น ก็เปิดโอกาสให้ป่า และดินได้ฟื้นตัวสัก 4-5 ปี จึงย้อนกลับมาทำไร่ในพื้นที่นั้นอีก ดังนั้นเองจึงเรียกว่าเป็นการทำไร่แบบหมุนเวียน โดยการทำไร่หมุนเวียนถือเป็นวิถีการผลิตที่เอื้อต่อธรรมชาติและระบบนิเวศน์ที่แสดงให้เห็นว่า คน สัตว์ป่า และป่าอาศัยอยู่ร่วมกันได้ การทำไร่หมุนเวียนไม่ทำลายระบบนิเวศน์หรือใช้สารเคมี เป็นแหล่งรวมพืชพันธุ์อันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเก็บรักษาพันธุ์พืชที่เอื้อต่อทั้งคนและสัตว์ป่า การทำไร่หมุนเวียนทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ ทำงานร่วมกันมีการลงแขกมีการละเล่นในระหว่างที่มีการแลกเปลี่ยนแรงงานด้วย

ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณี และวัฒนธรรม สัมพันธ์กับชีวิต ด้วยความเชื่อและนับถือในเรื่องผีและวิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวกะเหรี่ยงมีประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ผีที่ชาวกะเหรี่ยงนับถือมีหลากหลาย ผีเรือน คือ ผีบรรพบุรุษ เช่น ปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณยังคงเวียนคุ้มครองลูกหลานอยู่ ก็จะมีพิธี ประเพณี แสดงความเคารพ เพื่อให้ปลอดภัยจากการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือรอดพ้นจากภัยทั้งปวง และ พิธีเลี้ยงผีไร่ ผีนา ผีป่า ในพื้นที่ ที่คนได้มีความเกี่ยวข้อง หรือ ผี วิญญาณ ที่

คนคิดว่าก่อให้เกิดความเจ็บป่วย ก็จะมีพิธีกรรม มาเกี่ยวข้อง เพื่อขอขมา ขออภัย จะได้หายอาการเจ็บป่วย ดังนั้นความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ จึงมีผลต่อสังคมชาวกะเหรี่ยงอย่างมาก และทำให้เกิดคุณธรรมขึ้น

ประเพณีปีใหม่ เป็นประเพณีที่สำคัญ โดยถือกำหนดเอาเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี แต่การจัดงานอาจจะไม่ตรงกันทุกปี ฮีโซ่ หรือ ซีโซ่ ผู้นำทางจิตวิญญาณ จะแจ้งให้ทราบ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นระยะเวลาก่อนจะถึงฤดูกาลเกษตร คือหลังจากปีใหม่แล้วจะเริ่มทำงานในไร่ ในนา ทันทิปิธีปีใหม่ ทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านจะหมักเหล้าเตรียมเอาไว้ เมื่อถึงวันกำหนดงาน เริ่มจากบ้านของฮีโซ่ ก่อนเป็นหลังแรก แล้วกระทำต่อไปจนครบทุกหลังคาเรือน ซึ่งกินเวลาประมาณ 3 วัน จึงจะเรียบร้อยโดยพิธีกรรมก็คือ มีการนำเหล้าและไก่มาบวงสรวงต่อผีและวิญญาณ จากนั้นจะตีหมากกันตามประเพณี และทำพิธีผูกข้อมือด้วยด้ายดิบเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขทุกบ้าน การผูกข้อมือกะเหรี่ยงมักนิยมทำกันในพิธีต่างๆ เรียกว่า “กีจื้อ” หรือการมัดมือ งานประเพณีปีใหม่นี้ มีการนำไก่และหมูเป็นเครื่องเซ่นไหว้ และเลี้ยงกันในหมู่บ้านแต่ละแห่ง

ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ หากสร้างบ้านเสร็จแล้วไม่ได้ทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ ผู้เข้าอยู่อาศัยก็ จะไม่มีความสุข ดังนั้นต้อง จัดพิธีขึ้นบ้านใหม่ โดยจัดเลี้ยง เหล้าป่า หรือ เหล้าดอย หรือ ที่รู้จักกันว่า เป็นเหล้าต้ม ของชุมชน อาหารคือ หมู และ ไก่ เลี้ยงกัน สำหรับแม่บ้านก็จะจัดทำขนมหรือข้าวปุก(ข้าวเหนียวตำคูลูกงา) และข้าวต้มมัด นำมาทำพิธีกรรม เลี้ยงแขก และ อวยพรให้อยู่ดีสบาย

ประเพณีกินข้าวใหม่ เป็นการขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลให้ได้ผลผลิต มีการจัดพิธีกินข้าวใหม่ภายหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวในไร่

ความเชื่อและข้อห้าม

ในจารีตประเพณีมีกฎข้อห้ามที่เป็นไปตามความเชื่อ การเคารพ ที่มีต่อผีและวิญญาณ ที่นับถือ เพื่อเป็นแนวทางในการควบคุม ทางสังคมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

กฎข้อห้ามเพื่อการอยู่ร่วมกันมีหลากหลาย เช่น ในเรื่องความสัมพันธ์ของหญิงชาย จารีตประเพณีของชาวกะเหรี่ยง ในการปกป้องลูกสาว หรือผู้หญิง ถือว่าเพศหญิงเป็นเพศแม่ที่พึงให้ความเคารพ และมีความสำคัญ ในสังคมนับถือวิญญาณบรรพบุรุษทางฝ่ายหญิงหรือฝ่ายแม่ พึงให้ความเคารพเพศหญิง และไม่มีพฤติกรรมใดๆ ที่เป็นการล่วงเกิน ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น การกระทำที่ก้าวร้าวหรือใช้กำลังไม่มีปรากฏในชุมชน หมู่บ้าน สังคม รวมถึงการไม่ส่งเสียงดังก่อความไม่สงบ

อีกประการหนึ่ง คือ การเคารพในศาสนาใหม่ และศาสนาดั้งเดิมซึ่งก็คือการเคารพนับถือบรรพบุรุษ และความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ไม่ลบหลู่ความเชื่อ และความศรัทธา ศาสนาที่คนในชุมชนเปลี่ยนมานับถือได้มีการปรับเปลี่ยน และผสมผสานกับความเชื่อการนับถือดั้งเดิมเป็นระบบความเชื่อ หรือจารีตที่เป็นแบบเฉพาะของชุมชนนั้นๆ แตกต่างกันไป

เมื่อมีการละเมิด หรือ กระทบผิด จะมีการใช้กฎจารีต มีการปรับโทษ การชดเชยการทำพิธีกรรม และหากรุนแรง อาจมีเรื่องกฎหมายมาเกี่ยวข้อง ซึ่งที่เป็นเรื่องกฎหมาย มักจะเป็นเรื่องราวกระทำที่กระทบส่วนรวม เช่น เรื่อง ป่า น้ำ หรือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งก็คือ การบุกรุก ทำลาย นั่นเอง เป็นต้น สัญลักษณ์ ที่แสดงถึง การห้าม ก็คือ แฉลว เมื่อ อยู่ตรงไหน แสดงว่า ต้องมีความระมัดระวัง ไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นข้อห้ามนี้

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นงานวิจัยต่างประเทศ และ งานวิจัยในประเทศ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

9.1 งานวิจัยในประเทศ

กัญญาภัค วงษ์ธัญญ์ วิทยา จันทร์ศิลา และปัญญา สังขวดี.(2019) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มี 4องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 2) คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3) ขอบข่ายภารกิจศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และ 4) กระบวนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทั้งนี้การประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอที่นำเสนอ มีความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ชัชวาล ชุมรักษา (2560) ได้ทำการศึกษา วิจัย เรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “คน น้ำ ป่า เขาปู่” เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “คน น้ำ ป่า เขาปู่” เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ แบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ 1) ศูนย์การเรียนรู้มีชีวิต ใช้กระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คนจากนั้นใช้กระบวนการสนทนากลุ่มประเมินศูนย์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และ 2)ศูนย์การเรียนรู้เสมือน ใช้กระบวนการพัฒนาสื่อเสมือนจริง (Augmented Reality) ตามหลักการ ADDIE Model และประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 ผลการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยศูนย์การเรียนรู้มีชีวิต เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียน จำนวน 25 คน และศูนย์การเรียนรู้เสมือน เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียน

จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า 1)รูปแบบศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ปรัชญา (2) วิสัยทัศน์ (3) ปณิธาน (4) วัตถุประสงค์ (5) บทบาทหน้าที่ (6) โครงสร้างการดำเนินงาน (7) เนื้อหา/กิจกรรม และ (8)ภาคีเครือข่าย และศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตเป็นกลไกในการเสริมสร้างจิตสำนึก รักษ์น้ำ และศูนย์การเรียนรู้เสมือนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 2) ผลการใช้ศูนย์การเรียนรู้มีชีวิต ผู้เรียนมีจิตสำนึกรักษ์น้ำอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ศูนย์การเรียนรู้เสมือน ผู้เรียนมีจิตสำนึกรักษ์น้ำอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3)ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าผู้เรียนมีจิตสำนึกรักษ์น้ำ

ดวงพร สุภาพร, ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ, และกัมปนาท บริบูรณ์ (2561) ศึกษาวิธีการเรียนรู้กับการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนธรรมชาติบ้านห้วยพ่าน พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ เกิดขึ้นเนื่องมาจากสถานศึกษาของภาครัฐตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน มีภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา และการเดินทาง ความรู้ที่แปลกแยกไปจากวิถีชีวิตของนักเรียน เหตุปัจจัย เหล่านี้ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันในนาม “องค์กรชุมชนบ้านห้วยพ่าน” ยื่นขออนุญาตจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชน จนกระทั่งได้รับอนุญาตให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่ว่า “ศูนย์การเรียนรู้” ซึ่งในการจัดตั้งและการดำเนินงานบริหารศูนย์การเรียนรู้มีปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ คือ บริบทของชุมชน ผู้นำชุมชน และการร่วมมือ ในส่วนของการดำเนินงานนั้นมีการดำเนินการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามที่กฎกระทรวงได้กำหนดไว้ และดำเนินงานบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย การบริหารวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป สำหรับการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้มีการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชุมชนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน นอกจากการเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้แล้วนักเรียนยังได้เรียนรู้จากครอบครัวและจากวิถีชุมชน ทั้งหมดเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติร่วมกับผู้อื่นทั้งครูและเพื่อน ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ คนในครอบครัวและคนในชุมชน หรือเรียกว่า “การเรียนรู้ในวิถีชีวิต”

พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก) (2560) วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีและกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ในกำกับของส่วนวางแผนและพัฒนการอบรม สถาบันวิปัสสนา

ธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 394 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความเหมาะสม ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 1) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มี 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถีพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ 2) สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาในโรงเรียนวิถีพุทธมี 8 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านนักเรียน 3) ด้านครู 4) ด้านผู้บริหารโรงเรียน 5) ด้านผู้ปกครอง 6) ด้านอาคารสถานที่ 7) ด้านการจัดการกิจกรรม 8) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ พบว่าประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ 1) ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 2) กระบวนการ ประกอบด้วย องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 3) การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล 3. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ศราวีน ชินวงศ์และไอริน โรจน์รักษ์ (2561) วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการที่ตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูในโรงเรียน และครูในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการชุมชนและประชาชนในตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 15 หมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 379 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบสัดส่วนและกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จของเครซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแนวทางการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบหาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแยกตามรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุและอาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ส่วนแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านบุคลากร ควรให้เจ้าหน้าที่เป็นบุคคล

ในตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการและมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ด้านงบประมาณ ควรได้รับการจัดสรรจากภาครัฐและจากท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ด้านวัสดุและอาคารสถานที่ ควรจัดให้เพียงพอต่อการใช้งาน เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยในชุมชนบางปลา และด้านการบริหารจัดการ ควรเป็นรูปแบบคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกจากชุมชน และมีการแบ่งโครงการการนำไปงานอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

สุวิมล วรวิทย์พินิต วรณวีร์ บุญคุ้ม และนรินทร์ สังข์รักษา (2561) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่ในการศึกษา จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่พระสงฆ์ ครู ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 379 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางหุบเขา และติดทะเล ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรและปศุสัตว์ และมีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสนใจที่จะรู้แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแบบวิถีเมืองเพชรของจังหวัดเพชรบุรี ยังมีบทบาทในการให้ความรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่และนอกพื้นที่ 2) รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้น คือ “PETCH Model” มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ Participation (การมีส่วนร่วม) Evolution enough (ความพอเพียง) Technology (การนำเอาเทคโนโลยีและหลักวิทยาศาสตร์มาปฏิบัติ) Community (ชุมชน) และ Harmony (ความกลมกลืน) 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ารูปแบบการพัฒนาจะต้องนำไปควบคู่ไปกับ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ดั้งเดิมอันประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วนๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับการทามาหาเลี้ยงชีพ และ 4) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าภาพรวมอยู่ระดับมาก

พันธ์ศักดิ์ แสนพรมมา สุชาติ ลีตระกูล แสงระวี ณ ลำพูน และกัมพล ไชยน์นันท (2562) วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารจัดการ

ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา 2)ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่มีการปฏิบัติที่ดีของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา 3)พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา และ 4)ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยาที่ประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2) การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่มีการปฏิบัติที่ดีจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทรัพยากร ด้านการบริหารจัดการ 3) รูปแบบการบริหารจัดการ MANAGEMENT Model เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้จังหวัดพะเยา 4) รูปแบบการบริหารจัดการ MANAGEMENT Model ที่ค้นพบจากการวิจัยมีความเหมาะสมมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการและเหตุผลของรูปแบบ ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ด้านองค์ประกอบของการบริหารจัดการศูนย์ฯ ด้านการใช้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ

จรัสศักดิ์ ประทุมรัตน์ (2563) วิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้ดำเนินงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวน 19 คน ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อมูลในการพัฒนาระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้การสนทนากลุ่ม 9 คน และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับรองต้นแบบระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 5 คน วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แบบประเมินจากการสนทนากลุ่ม และการประเมินเพื่อตรวจสอบรับรองต้นแบบระบบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย ข้อมูลเชิงปริมาณนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ เนื้อหาความรู้ การให้บริการ บุคลากร งบประมาณอาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี เครือข่ายความร่วมมือ และปัจจัย/ สิ่งสนับสนุน มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบด้วย CLCM-APOSCARE ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ บริบท การวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การประสานความร่วมมือ การจัดสรรทรัพยากร การ รายงาน และการประเมินผล 2) ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรองระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ ให้ ระบบมีความเหมาะสมในระดับมาก และควรปรับปรุง

แก้ไขตามข้อเสนอแนะโดยควรเพิ่มกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ

เปรม เดชแก้ว ญาณิศา บุญจิตรี และบรรจง เจริญสุข (2565) วิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชุมพรสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ 3) ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ การวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ในจังหวัดชุมพร จำนวน 5 โรงเรียน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษาสภาพการนำไปงานของศูนย์การเรียนรู้ ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดอบรมให้ความรู้กับครูในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชั้นเรียน กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความต้องการของชุมชน บริหารจัดการตามโครงสร้างบริหารงาน 4 ฝ่าย จัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์การจัดการเรียนรู้ผ่านโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปี วางแผนการเบิกจ่ายอย่างเป็นระบบ จัดแหล่งเรียนรู้และฐานการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน จัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกกลุ่มสาระ พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมและพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือของผู้บริหาร คณะครู นักเรียนและชุมชน ในการขับเคลื่อนอัตลักษณ์ของโรงเรียนสู่อัตลักษณ์ของศูนย์การเรียนรู้ ดำเนินการเสวนาบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ สร้างเครือข่ายขยายผลโดยใช้โรงเรียนในเขตพื้นที่บริการเป็นฐานตลอดจนเป็นที่ศึกษาดูงานและเป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนที่จะรับการประเมิน กำกับติดตามการดำเนินงานของฐานการจัดการเรียนรู้โดยตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามและมีการนิเทศการจัดการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระ 2) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) ระบบงานและกลไก และ (4) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ และ 3) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

จุฑามาศ พันสวรรค์ (2562) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษา ในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมี วัตถุประสงค์1) ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาในการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครเชียงใหม่ 2) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนคร เชียงใหม่ 3) ศึกษาปัญหาและ อุปสรรคของการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครเชียงใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลาง ($\mu = 2.60$, $\sigma = 0.47$) ส่วน ปัญหาของการมีส่วนร่วม คือ คณะกรรมการสถานศึกษาบางคน ตัดภารกิจไม่สามารถมาประชุมได้ อีกทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการเป็น คณะกรรมการสถานศึกษา 2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหาร จัดการศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครเชียงใหม่ 3 รูปแบบ คือ 1) สร้างการเรียนรู้ชุมชนทางวิชาชีพ 2) เพิ่ม ช่องทางการติดต่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ไลน์เฟสบุ๊ก วารสาร 3) การสร้างความ ตระหนัก ได้แก่การประชุมคณะกรรมการก่อน-หลัง 4 ครั้ง/ปี 3. ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล นครเชียงใหม่ คือ จ านวนโครงการที่มี มากเกินไป ทำให้ครูและบุคลากรมีภาระงานเพิ่มมากขึ้น

จินต์ประวีร์ เจริญฉิม และสิริชัย ดีเลิศ (2563) ได้ทำการศึกษา กระบวนการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาารูปแบบ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุใน เขตพื้นที่กรุงเทพฯ และ ศึกษาารูปแบบการจัดการ ความรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาที่ยั่งยืนของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบ กรณีศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการ สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า 1) รูป แบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ (1) การปฏิบัติจริง (2) การสาธิต (3) การบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ (4) ถ่ายทอด เฉพาะ สมาชิกในครอบครัวเท่านั้น 2) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาที่ยั่งยืนของ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ กรุงเทพฯมี 5 ขั้นตอนหลักที่สำคัญ ได้แก่ (1) การกำหนดประเด็นความรู้ จาก การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดมาจากครอบครัว คนรู้จัก จากคนรุ่นหลังที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา (2) การแสวงหาความรู้ การนำความ รู้เดิมจากครอบครัวมาพัฒนาต่อยอด การเรียน ศึกษาดูงาน (3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในรูปแบบการประชุม การบรรยายตามชุมชน การพูดคุยผ่านทางสื่อ ออนไลน์ พบปะสังสรรค์ในวงทานข้าว (4) การจัดเก็บความรู้ มุ่ง เน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล

และ (5) การถ่ายทอดความรู้ ผ่านการปฏิบัติจริง การสาธิต บันทึกลงเป็น ลายลักษณ์อักษร และถ่ายทอดให้เฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

ศุภนิช จันทร์สอง (2564) ทำการศึกษา การสื่อสารผ่านบทเพลงความเป็นชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเพลงของชาวปกากะญอ “เพลงเก๋ตอเก” ในตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเพลงความเป็นชาติพันธุ์ของชาวปกากะญอ และ 2) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเพลงในสังคมความเป็นชาติพันธุ์ชาวปกากะญอ ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารที่มีเนื้อหาเพลงชาวปกากะญอ “เก๋ตอเก” และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง รวมถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาบทเพลง และการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลพบว่า ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนเนื้อหาเพลงความเป็นชาติพันธุ์ของชาวปกากะญอในเพลง “เก๋ตอเก” พบว่า 1) เนื้อหาของบทเพลงได้กล่าวถึงลักษณะพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย มรดกที่ชาวปกากะญอต้องช่วยกันเก็บรักษา ดูแลไม่ให้สูญหาย การอนุรักษ์การเล่นของชาวปกากะญอ เครื่องดนตรี ภาษา การสื่อสารภาษาความเป็นชาติพันธุ์ของชาวปกากะญอ รวมถึงการแต่งกายที่แสดงออกถึงความชาติพันธุ์ในลักษณะสีดำและสีขาว การสวมเสื้อผ้าปกากะญอเพื่อไปพบปะเพื่อนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอด้วยกัน 2) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกับดนตรี เพลงของชาวปกากะญอ พบว่า วัฒนธรรมของชาวปกากะญอจะอยู่ในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การทำพิธีกรรมเลี้ยงผี บวงสรวงดวงวิญญาณ ด้วยการต้มเหล้า ฆ่าไก่-แกง และมัดมือผู้ร่วมพิธีด้วยฝ้ายดิบ ซึ่งเกี่ยวข้องกันกับประเพณีปีใหม่ อยู่ในการเล่นของชาวปกากะญอที่นิยม ได้แก่ การร้องเพลงกระโดดไม้ไผ่ โดยมีเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงเพลง ได้แก่ “เตหน่า” ที่ใช้ในพิธีกรรมสำคัญ ๆ กิจกรรมยามว่าง และเพื่อความสนุกสนาน

ชนิษฐา กาทั้ง (2561) วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แตดน้อย อำเภอภักดีนิคม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ และเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนบ้านแม่แตดน้อย อำเภอ ภักดีนิคม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานักเรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้นจำนวน 65คน มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ แบบบันทึกข้อมูล แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจสอบข้อมูล ดำเนินงานวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

และระยะที่ 3 การตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีตรวจสอบซ้ำกับกลุ่มเป้าหมายเดิม ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้แหล่งเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ดังนี้ 1.1 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ห้องสมุดมีชีวิต ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องอาเซียน พิพิธภัณฑ์ผ้าทอปกากะญอ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา เป็นต้น 1.2 แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน เช่น ราษฎรชาวบ้าน วัด โบสถ์ร้านค้า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยจัดการต้นน้ำแม่แจ่ม แหล่งน้ำธรรมชาติป่าชุมชน แหล่งทอผ้า ดนตรีพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น 2. แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 2.1 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้ามาเป็นหลักการในการ บริหารจัดการสถานศึกษาในทุกมิติ คือ ด้านบริหารงานทั่วไป ด้านนโยบายและแผนฯ ด้านบริหาร งบประมาณ และด้านบริหารงานบุคคลรวมถึงในเรื่องชุมชนสัมพันธ์ 2.2 การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทและ ภูมิสังคมของสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียน 2.4 การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้ได้เรียนรู้และพัฒนาการปฏิบัติตนและ ปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง 2.5 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการบ่มเพาะอุปนิสัย “อยู่อย่าง พอเพียง” เช่น ความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย มีแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 2.6 การนำชุมชน หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียน

จริญญา จารุพิสิฐธร (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ มีวัตถุประสงค์ 1)ศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2)เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ3)นำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากร และสมาชิกของกรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 แห่ง จำนวน 15 คน ผู้วิจัยพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ พัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนร่วมกับครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำนวน 14 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบบันทึกและแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแนว

ทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์ จำนวน 10 ท่าน ผลวิจัยพบว่า

1. บริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีเป้าหมายหลักเป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ โดยสมาชิกประกอบด้วยคนในชุมชน/องค์กร และคนภายนอกที่มีความสนใจ มีกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้เริ่มจากปัญหาที่เกิดขึ้นและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น โดยการสนับสนุนจากภายในและภายนอก สมาชิกของชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การประเมินผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เพื่อวิเคราะห์และติดตามความก้าวหน้า และการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์ความรู้และการปฏิบัติที่ดีเป็นการสร้างความเข้มแข็งแก่ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาปัญหา การจัดการเรียนการสอน (2) การร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน (4) การสะท้อนคิดและการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ และ (5) การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ และประกอบด้วยบริบทของการพัฒนา อันได้แก่ การมุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน การมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิก การเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้างและจริงจัง โครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะและต่อเนื่อง และเครือข่ายทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

วนิดา นาคีสงษ์ (2464) วิจัยเรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนและการปรับตัวของชุมชนในการดำเนินงานด้านการศึกษาทางเลือก: กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนหญ้าเปิดน้ำจืดแม่ฮ่องสอนโดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนและการปรับตัวของชุมชน ในการดำเนินงานการศึกษาทางเลือกของศูนย์การเรียนหญ้าเปิดน้ำ การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวิธี วิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยยึดแนวทางการศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนแห่งหนึ่งที่ใช้นามสมมติว่า ชุมชนหญ้าเปิดน้ำ ซึ่งเป็นชุมชนของชนกลุ่มน้อย ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลของจังหวัดแม่ฮ่องสอน การรวบรวมข้อมูลดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 21 คน ควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้เขียนสวมบทบาทเป็นบุคลากรในศูนย์การเรียนหญ้าเปิดน้ำ ทำการเฝ้าสังเกตและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ เนื้อหา การจัดหมวดหมู่

ข้อมูล การตีความ และการวิเคราะห์เหตุผลเชิงตรรกะ ผลการวิจัยพบว่าชุมชนหมู่บ้านเปิดน้ำมีกระบวนการขับเคลื่อน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง ความตระหนักในการเป็นนักพัฒนาท้องถิ่น 2) การสร้างกลุ่มเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ 3) การดำเนินการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต 4) การถอดบทเรียนเพื่อทบทวน กิจกรรม ค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข 5) การขยายผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 6) การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การดำเนินงานการศึกษาทางเลือกของศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านเปิดน้ำมีการปรับตัว 2 ระดับ คือ 1) ระดับชุมชนและองค์กร ได้แก่ การปรับตัวโดยการสู้และการประนีประนอมสถานการณ์และ 2) ระดับบุคคล ได้แก่ การปรับตัวด้านร่างกาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันกับหลายฝ่าย ด้านอัตมโนทัศน์ซึ่งเป็นการปรับค่านิยมเกี่ยวกับเป้าหมายทางการศึกษาจากการเรียนเพื่อเป็นเจ้าของคน มาเป็นการเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตที่ดีงาม ด้านบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ซึ่งปรับบทบาทไปเป็น ผู้จัดการศึกษาและผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ และด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งต้องพึ่งพาองค์ความรู้บุคลากร และงบประมาณ ทั้งจากการพัฒนาภายในชุมชนผ่านการทำวิสาหกิจเพื่อสังคมและจากการสนับสนุน ของภาคีเครือข่าย ผลลัพธ์ของการปรับตัวของคนในชุมชนสามารถดูได้จากพฤติกรรมการปรับตัว อันสะท้อนให้เห็นจากผลการจัดการศึกษาทางเลือกที่สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งใน ระดับชุมชนและองค์กร ที่เกิดแนวทางใหม่ในการจัดการทรัพยากรให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา ทางเลือก และระดับบุคคล ที่พยายามยกระดับความสามารถของผู้ที่เป็นแกนนำในการดูแลตัวเอง ครอบครัว และชุมชน

ประภาศรี จุฑามี. (2565). ได้ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต3. เพื่อ(1) ศึกษาสภาพการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน(2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ และ (3) ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม สถิติพื้นฐาน ได้แก่ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาสภาพการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านลำดับสูงสุดได้แก่ วิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ทีมงานร่วมแรงร่วมใจ หรือร่วมมือร่วมพลังอยู่ในระดับมาก ชุมชนกัลยาณมิตรอยู่ในระดับมาก การสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน อยู่ในระดับมาก ร่วมเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอยู่ในระดับมาก และรายด้านลำดับต่ำสุดได้แก่ โครงสร้างสนับสนุนชุมชน อยู่ในระดับมาก

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่าส่วนที่ 1 ชั้นเตรียมการเป็นข้อมูลพื้นฐานอธิบายถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้เนื้อหาสาระหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ประเภทเครือข่ายการเรียนรู้กำหนดไว้ 3 ประเภทคือ 1) ปัจเจบุคคล 2) กลุ่มบุคคล และ 3) หน่วยงานหรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมเรียนรู้ ส่วนที่ 2 ชั้นการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเรียนรู้ 5 ชั้น 1) ชั้นรวมคนรวมพลัง 2) ชั้นร่วมคิดร่วมวางแผน 3) ชั้นร่วมทำร่วมดำเนินการ 4) ชั้นร่วมสรุปเป็นบทเรียน และ 5) ชั้นร่วมรับผลการกระทำ

3. ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้พบว่า โรงเรียนบ้านทับกระดาศมีการวางแผนก่อนการทดลองใช้รูปแบบเพื่อเตรียมความพร้อมของโรงเรียน และโรงเรียนบ้านหนองปลากระดี่ปฏิบัติกิจกรรมเป็นระบบ เพราะคณะครูได้ศึกษาคู่่มือการใช้รูปแบบ มีการร่วมประชุมระดมความคิด การจัดกิจกรรมได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชน ผู้ปกครอง และเต็มใจให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะกิจกรรมการนิเทศงานในส่วนของ การแลกเปลี่ยนกันนิเทศผู้เรียนได้รับความรู้และสนใจกิจกรรมการเรียนเป็นอย่างดีและเปรียบเทียบสภาพการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพก่อนการทดลองใช้รูปแบบพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหลังการทดลองใช้รูปแบบพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและประเมินรูปแบบ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านลำดับสูงสุดได้แก่ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และรายด้านลำดับต่ำสุดได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Joni Rahmat Pramudia (2017) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการการศึกษานอกระบบบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการการศึกษานอกระบบสำหรับคนอินโดนีเซีย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ชื่อว่า R & D. (การวิจัยและพัฒนา) พื้นที่การวิจัย คือ West Java, Bandung, Cimahi, Bogor, Tasikmalaya, and Karawang. ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการแบบ CLC ที่มีอยู่บนฐานแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและการพัฒนาทางสังคม เป็นรูปแบบที่ค่อนข้างใหม่ ซึ่งได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับอย่างสูงในชุมชนสามารถพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการบริการการศึกษานอกโรงเรียน

Ai Tam Pham Le (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของศูนย์การเรียนชุมชน ที่มีต่อการพัฒนาคนและชุมชน กรณีศึกษา ศูนย์ 3 แห่ง ใน ป่าแดง ประเทศ เมียร์มา โครงการศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน (CLC) เริ่มดำเนินการครั้งแรกใน UNESCO AsiaPacific หลักสูตรการศึกษา มุ่งพัฒนาบนแนวทางแบบบูรณาการเพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่ทุกคน ศูนย์การเรียนรู้ดำเนินการโดยคนในชุมชน ส่งเสริมบทบาทในการให้การศึกษานอกระบบด้วยวิธีการเรียนรู้แบบทางเลือก มี

จุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของ CLC ในการปรับปรุงชุมชนในเมียร์มา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์ที่เข้าเยี่ยม จากข้อมูลบทสนทนาจากบุคคล การโฟกัสกรุ๊ป หรือ การอภิปรายกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับชาวบ้าน และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและตัวแทน NGO วัตถุประสงค์ในการนี้ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนโดยมีปัจจัยสามประการที่เอื้ออำนวยการดำเนินงานของ CLC ได้แก่ ความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ฐานองค์กรชุมชน ที่ ส่งเสริมความเป็นเจ้าของร่วมกัน บทบาทสำคัญของผู้ที่อำนวยความสะดวก และความเข้มแข็งของชุมชนมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาดตนเองและพัฒนาชุมชนจากการวิจัยยังพบว่า CLC มีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาดตนเองและพัฒนาชุมชนเสริมสร้างทัศนคติและทุนทางสังคมของชุมชนในการดำเนินการร่วมกัน และ Sonja Belete, · Chris Duke, · Heribert Hinzen, · Angela Owusu-Boampong, · Huu Phuoc Khau, (2022) ได้ทำการศึกษา เรื่อง Community Learning Centres (CLCs) for Adult Learning and Education (ALE): development in and by communities หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (CLCs) เพื่อการเรียนรู้และการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ (ALE)เป็น การศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการเรียนรู้และการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ในรูปแบบสถาบัน อันได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (CLCs) เป็นพื้นที่ ที่ให้การฝึกอบรมด้านต่างๆ การเขียน และ ทักษะทางด้านสุขภาพ ความ เป็นพลเมือง เป็นการศึกษาศึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในบริบทของชุมชนท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ และ เน้นการมีส่วนร่วม มีแหล่งเรียนรู้ที่มีบทบาท อันได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สโมสร และศูนย์กีฬา ผลการวิจัยชี้ว่าผู้ใหญ่โดยทั่วไปมีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบางและกลุ่มที่ไม่อาจเข้าถึงการบริการนี้ได้ ผู้วิจัย ได้นำเสนอ อภิปรายตามคำถาม การศึกษาวิจัย ที่ เกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการศึกษาของผู้ใหญ่เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และบทบาทของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่ควรได้รับความสนใจมากขึ้นในข้อผูกพันระหว่างประเทศ เช่น ดัง การประชุมนานาชาติด้านการศึกษาผู้ใหญ่ (CONFINTEA) และ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติ (SDGs) โดยที่ ควรให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตามข้อเสนอแนะที่ CONFINTEA VII ในปี 2022

Zarina akbar (2021) วิจัยเรื่อง Community learning centre in improving disasters awareness through environmental education มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการเข้าถึง การศึกษาในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในการเพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติในชุมชนโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติน้ำท่วมที่มักเกิดขึ้นในพื้นที่ วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อค้นหา: (1) กลยุทธ์ในการเพิ่มบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการปรับปรุงการรับรู้ภัยพิบัติผ่านสิ่งแวดล้อมการศึกษา (2) การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำไปใช้ในการเพิ่มความตระหนักรู้ภัยพิบัติได้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจากร์ตาตะวันออก (3) ปัจจัยสนับสนุนและ ขัดขวางกลยุทธ์สร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติผ่านการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ณ ศูนย์การ

เรียนรู้ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ในการเพิ่มบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการเพิ่มภัยพิบัติ การรับรู้ยุทธศาสตร์เพิ่มบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการสร้างความตระหนักถึงภัยพิบัติโดยเฉพาะน้ำท่วมในภูมิภาคจากรัตตะวันออก สามารถทำได้โดยการส่งมอบสื่อการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโดยอาจารย์ผู้สอนที่เน้นการปฏิบัติมากขึ้นโดยใช้วิธีการบรรยาย คำถาม และคำตอบ และสถิติให้ผู้เข้าร่วมศึกษาเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม วิธีการที่หลากหลายนี้เป็นวิธีที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินการตามแผนที่ได้จัดทำขึ้นในกิจกรรมจริงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ได้เตรียมไว้อย่างเหมาะสม

Walainart Meepan (2022) วิจัยเรื่อง The Comparative Study of Community Learning Center Model: The Case Study of Oketo Town Kominkan, Japan and Songkhla Smart Center, Thailand การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่นในการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมในชุมชนระหว่างเมืองโอเคโตะ โคมินกัน ประเทศญี่ปุ่น และศูนย์สมาร์ตสงขลา ประเทศไทย ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่ากุญแจสำคัญในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่น ประกอบด้วย นโยบายสนับสนุนการดำเนินงานทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน วัตถุประสงค์ของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เนื้อหาหลักของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ดำเนินการ CLC ควรคำนึงถึงบริบทของชุมชนในการนำ แหล่งเรียนรู้ที่ดีที่สุดทั้งความรู้และภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาและการฝึกอบรม บริการข้อมูลและทรัพยากรชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และการประสานงานและสร้างเครือข่ายที่สามารถพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีและชุมชนดีขึ้น

AGNES JEAN A. CABUNILAS | AURORA O. GABUTERO | ARMEDA B. BALUNO (2021) วิจัยเรื่อง Enhanced Implementation of Community Learning Center Based on the Reading Level of the Learners of San Roque Elementary School During Pandemic การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ในด้านการอ่านของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และมุมมองในการนำ CLCs ไปใช้เพื่อออกแบบแผนดำเนินโครงการใหม่ ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้พบว่า แม้ว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะถูกมองว่ามีประสิทธิผล แต่สิ่งต่อไปนี้อาจนำมาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงได้ ได้แก่การจัดตั้ง CLC เพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เช่น ผู้ปกครอง เยาวชน LGU และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ CLCs เป็นสถานที่สำหรับการกระจายและเรียกค้นวัสดุ และ CLCs เพื่อส่งเสริมให้อาสาสมัครช่วยครูในการส่งมอบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียน การศึกษาครั้งนี้บอกเป็นนัยว่า CLC ต้องเป็นความรับผิดชอบของครูและสมาชิกในชุมชน ครูและสภากำกับดูแลโรงเรียนควรทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการจัดตั้ง CLCs ในทุกพื้นที่

Entoh Tohani, Lutfi Wibawa (2023) วิจัยเรื่อง The Performance of Internal Quality Assurance of Community Learning Centers during the Covid-19 Outbreak มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินการประกันคุณภาพภายใน (IQA) ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (CLC) ในแง่ของการกำหนด การปฏิบัติตาม การประเมิน และพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่สามารถรับประกันการทำงานของการดำเนินการตามโปรแกรมการศึกษาและการจัดการสถาบันให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่าในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ประสิทธิภาพของ IQA อยู่ในระดับสูงสำหรับตัวชี้วัดที่ได้รับการประเมินได้แก่ ข้อมูลนำเข้า ผลลัพธ์ ผลลัพธ์ และผลกระทบ อย่างไรก็ตาม ผู้ดูแลระบบ IQA ควรพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการ IQA ที่จำกัดเฉพาะด้านการเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกเป็นส่วนใหญ่ และถูกจำกัดโดยสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อปรับปรุงคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ ประสิทธิภาพจึงควรถูกกำหนดโดยความต้องการและความสามารถภายในของ CLC โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการทำงาน ครอบคลุมทุกด้านและการเรียนรู้ในระยะยาว

Darmadi, H. (2018) ได้ทำการศึกษา การจัดการศึกษาระดับพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (การศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในกาลิมันตันตะวันตก) การศึกษาเป็นความพยายามโดยเจตนาและวางแผนไว้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและศักยภาพของ "ผู้เรียน" ที่เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล เพื่อผลประโยชน์ในชีวิตทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและในฐานะสมาชิกของชุมชน การศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่มีพลวัตอยู่เสมอ ตามความเร่งของอัตราการเปลี่ยนแปลงและพลวัตของวัฒนธรรมของชุมชน โดยคาดหวังว่าการศึกษาระดับพื้นฐานจะเป็นพื้นฐานของค่านิยม ความคิด และศีลธรรมของชาติ เพื่อให้สามารถผลิตคนรุ่นที่นำเกรงขามในด้านความศรัทธา บุคลิกภาพ อุดมด้วยสติปัญญา และเหนือกว่าในด้านความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและข้อมูล การศึกษาของชาติมีหน้าที่ในการพัฒนาความสามารถและสร้างลักษณะนิสัยและอารยธรรมของชาติที่มีเกียรติเพื่อให้การศึกษาแก่ชีวิตของประเทศชาติ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมที่ไม่สามารถแยกออกจากภาษาของสังคมได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านปากต่อปาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ที่นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต เพลง และเกมของผู้คน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นพบผ่านการรวบรวมประสบการณ์ในการลองและบูรณาการเข้ากับความเข้าใจในวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่ ประกอบกับการพัฒนาของยุคสมัยพร้อมกับกระแสข้อมูลและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เริ่มถูกละเลย จึงต้องมีการถ่ายทอดสู่สังคมรุ่นน้องเพื่อไม่ให้วัฒนธรรมแห่งปัญญาสูญหายไปตามกาลเวลา

Nikodemus Niko(2019) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาความหลากหลาย อันเป็นการศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวดายักในชุมชนชายแดนอินโดนีเซีย-มาเลเซีย ในชื่อ

“Diversity Development: Studies from Local Wisdom of Dayak in the Border Community of Indonesia-Malaysia กลุ่มชาติพันธุ์ดายักไม่สามารถแยกตัวออกจากธรรมชาติ พวกเขาดำรงชีวิตแถบชายแดนอินโดนีเซีย- มาเลเซีย เป็นชุมชนเล็กๆ และมีภูมิปัญญาเป็นของตนเองอันเป็นความหลากหลายของพื้นที่เขตชายแดน การศึกษาวิจัยได้จากข้อมูลปฐมภูมิ และ ทฤษฎี ภูมิ อันเป็น ข้อมูลมือสอง หรือ ข้อมูลเชิงเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ ประมวลผลออกมา และอธิบาย โดยข้อค้นพบ จากการศึกษา เล่าถึงวิถีชีวิตของชุมชนดายักในพื้นที่บริเวณชายแดนและการ มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนในประเทศมาเลเซีย หัตถกรรมชุมชน และ คุณค่าหัตถกรรมซึ่งเป็นงานฝีมือ ท้องถิ่น และคุณค่าของภูมิปัญญาที่ควรรักษา สานต่อภูมิปัญญาเหล่านี้ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อไป เพื่อให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ความพยายามที่จะ สร้างความเคารพซึ่งกันและกันและความหลากหลายด้วยความเคารพ การดำเนินการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและความขัดแย้งทางการเกษตรที่เกิดขึ้น ความพยายามเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่น ให้เป็น ความเชื่อมโยงวัฒนธรรมข้ามชาติระหว่างสังคมอินโดนีเซียและมาเลเซียโดยที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน การแก้ไขปัญหาคืออาชีพชายแดนระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซีย

Mochamad Heri Putu Agus Ariana และ Kadek Yudi Aryawan (2023)

วิจัยเรื่อง DEVELOPMENT MODEL OF BATUR TENGAH VILLAGE AS AN INNOVATIVE VILLAGE WITH A HEALTH PERSPECTIVE BASED ON LOCAL WISDOM การศึกษานี้มี วัตถุประสงค์เพื่อออกแบบรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านพนัธมิตร (หมู่บ้านบาตูร์เต็งกาห์) ให้เป็นหมู่บ้าน นวัตกรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคลากรระดับอุดมศึกษามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมในการ ช่วยเหลือรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในการทำลายห่วงโซ่การแพร่กระจายของเชื้อโควิด-19 ที่ ระดับหมู่บ้านผ่านการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาหน่วยธุรกิจในบ้านผ่านการเผยแพร่ผลการวิจัย หมู่บ้าน การออกแบบรูปแบบกิจกรรม MBKM สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพบุเลเลง วิธีการ ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์/แบบจำลองการพัฒนาหมู่บ้านที่ เป็นนวัตกรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น การทดสอบและรับรองแบบจำลองกับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์/แบบจำลอง ผลิตภัณฑ์และคำแนะนำ กิจกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งหมดมี ความจำเป็นต่อการนำแบบจำลองการพัฒนาหมู่บ้านพนัธมิตร (หมู่บ้านบาตูร์เต็งกาห์) ให้เป็นหมู่บ้าน นวัตกรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

Sucihatningsih Dian Wisika Prajanti, Dalila Daud, Syaiful Amin,

Subiyanto, Fauzul Adzim (2023) วิจัยเรื่อง A sustainable creative economy development model using a penta-helix approach based on local wisdom in Magelang City, Indonesia การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนด้วย แนวทางเพนตะเฮลิกซ์โดยอิงจากภูมิปัญญา OriginalPaper ในท้องถิ่นในเมืองมาเกลัง เมืองมาเกลัง

หนึ่งในพื้นที่ในจังหวัดชวากลางที่มีศักยภาพมหาศาลในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยกำหนดว่ามี 10 กลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ การเพิ่มความถูกต้องตามกฎหมายของธุรกิจ ทักษะและความสามารถของผู้ประกอบการ การจัดการธุรกิจที่ยั่งยืน กำลังการผลิต เทคโนโลยีที่เหมาะสม (TTG) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพิ่มการเข้าถึง เงินทุน คุณภาพผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ธุรกิจ และนวัตกรรมส่งเสริมการขายและการตลาด นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกัน ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องและยั่งยืนระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือที่เรียกว่า Penta-helix ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ ธุรกิจ ชุมชน ภาครัฐ และสื่อ

DAH GAYATRI, TARSISIUS MURWADJI, VERONICA KOMALAWATI, ETTY MULYATI (2023) วิจัยเรื่อง COMMUNITY EMPOWERMENT BASED ON LOCAL WISDOM TO BECOME SOCIAL CAPITAL IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการเสริมพลังชุมชนซึ่งเป็นแกนหลักของการพัฒนาที่ครอบคลุม การเพิ่มขีดความสามารถการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนผ่านการศึกษา ความรู้ และทักษะ ผลการวิจัยพบว่า ทำให้ชุมชนมีความเป็นอิสระและไม่ต้องพึ่งพารัฐบาลในการสร้างงานโดยสมบูรณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในแนวทางนี้ โดยพิจารณาว่าแต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งจำเป็นต้องมีแนวทางแก้ไขที่ปรับให้เหมาะสม อีกทางเลือกหนึ่ง แนวคิดของการพัฒนาบนพื้นฐานทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเน้นการใช้วัสดุและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ในการบรรลุเป้าหมายทางนิเวศน์ที่บูรณาการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รัฐบาลริเริ่มแนวทางพัฒนาชุมชน การเสริมพลังชุมชนมาจากภายในชุมชนโดย แนวทาง "จากล่างขึ้นบน" การเพิ่มขีดความสามารถ และการปกป้องโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งรวมถึงระบบนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อจัดการกับความยากจนอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอนั้น ผู้วิจัยมีการนำแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นแหล่งสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึก โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ 3) เพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1. ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ระยะที่ 2. พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ระยะที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ในการดำเนินการวิจัย ทั้ง 3 ระยะ มีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือก คือ 1)เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ทั้งที่เป็นของภาครัฐ หรือเอกชน 2) มีประสบการณ์ด้านการจัดการศูนย์การเรียนรู้ในหน่วยงานไม่น้อยกว่า 3 ปี

ระยะที่ 1 ประชากร/ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวนศูนย์ฯ ละ 15 คน ได้แก่

1. กลุ่มประชาชนในท้องถิ่นได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชน

2. ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลด้านการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 20 คน ได้แก่

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้

2. กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน
3. ผู้แทนองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลด้านการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 21 คน ได้แก่

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้
2. ผู้นำชุมชนและชาวบ้านหรือผู้แทนชาวบ้าน
3. ตัวแทนผู้ใช้ศูนย์การเรียนรู้
4. ตัวแทนกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้
6. ผู้แทนหน่วยงานภายในท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ขั้นที่ 1 การศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ หรือเอกสาร ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ เป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญา แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจน มติกรม. แผนแม่บทการพัฒนาภาคพื้นดินในประเทศไทย และกฎหมาย ระเบียบกระทรวงเกี่ยวกับการศึกษา การศึกษาองค์กรที่มีลักษณะใกล้เคียงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชาวปกากะญอ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และดัชนีที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การศึกษาภาคสนาม ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 4 ศูนย์การเรียนรู้ ในจังหวัดเชียงใหม่ และ แม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศูนย์การเรียนมอวาคี ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียน โจ๊ะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์เรียนตอยผาสัม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ ศูนย์การเรียนหญ้าแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน โดยมีหลักการในการเลือกพื้นที่ ในการวิจัย คือ 1.ทุกศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 4 ศูนย์การเรียนรู้ เป็นศูนย์การเรียนที่ดำเนินการโดยภาคประชาชน ชุมชน หรือ องค์กรชุมชน 2. ทุกศูนย์

การเรียนรู้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางการศึกษามาเป็นเวลานานด้วยตนเอง 3. ทุกศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์ที่มีการต่อสู้เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนดำรงอยู่ และให้เป็นที่ยอมรับและสนับสนุนจากทางสังคมและรัฐบาล

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1.2 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1.2.1 แบบสังเกต

การสร้างแบบสังเกต

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสังเกต โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนปกากะญอ จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลทางราชการเกี่ยวกับสำมะโนประชากร การพัฒนาชุมชน และเอกสารข้อมูลขององค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง

2) สร้างแบบสังเกตเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการสังเกตสภาพปัญหา ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ในด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และการมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

3) นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบสังเกตที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ด้านการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ ด้านวิจัย ตรวจสอบ ความเหมาะสมของข้อคำถาม และผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

ผู้วิจัยนำแบบสังเกตที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.3.1 ขอความอนุเคราะห์ออกหนังสือส่งจากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสังเกต

1.3.2 ผู้วิจัยนำแบบสังเกตไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ในระหว่างเดือนมกราคม พศ 2563-ธันวาคม พศ 2563 พื้นที่ 4 ศูนย์การเรียนรู้ ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้โงะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน

ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้ดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ ศูนย์การเรียนรู้
หมู่บ้านแพรวาสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต มี 3 ระดับ

- 1) สสำรวจสภาพชุมชน
- 2) สังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมตามประเด็นที่กำหนดไว้
- 3) บันทึกข้อมูลผลการสังเกต และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตภาคสนาม

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลทำพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล การสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกและดำเนินต่อไปภายหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง โดยมี

1.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก

1.4.2 การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นข้อความบรรยายเหมือนกัน แต่เป็นการกระทำกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร

1.5 แบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และ ไม่มีโครงสร้าง มีดังต่อไปนี้

1.5.1 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนปกากะญอ จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางราชการเกี่ยวกับสำมะโนประชากร การพัฒนาชุมชน และเอกสารข้อมูลขององค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง

1.5.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์สภาพ ปัญหา ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ใน ด้านบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การประเมินผล แลการมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์

2) แบบสัมภาษณ์ความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ด้าน การศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ ด้านวิจัย ตรวจสอบ และผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

5) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปใช้

1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.6.1 ขอความอนุเคราะห์ออกหนังสือส่งจากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์

1.6.2 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ใน ระหว่างเดือน มกราคม พศ 2563- ธันวาคม พศ 2563 พื้นที่ 4 ศูนย์การเรียนรู้ ใน จังหวัดเชียงใหม่ และ แม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศูนย์ การเรียนนอวาติ ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้ โฉะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะ เมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้ดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ ศูนย์การเรียนรู้ อำเภอพร้าว จ.แม่ฮ่องสอน

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทำพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินต่อไปภายหลัง การเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง โดยมี

1.7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความ บรรยาย ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก

1.7.2 การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นข้อความบรรยายเหมือนกัน แต่เป็นการกระทำกับ ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยได้กระทำการ 3 วิธี คือ

1.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็น รูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น หรือสังเกตหลาย ๆ เหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วจึงลงมือสรุป ตลอดเวลาที่ทำกรวิจัย และลงมือวิเคราะห์ข้อมูล มีการบันทึกโดยจำแนกออกเป็นใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร อะไร มีความหมายอย่างไรในการทำสิ่งเหล่านี้ ในการพิสูจน์สมมติฐาน ผู้วิจัยจะไม่ กำหนดสมมติฐานจากกรอบแนวคิดอันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะ จะปรับและเปลี่ยนสมมติฐานอยู่เสมอ โดยอาศัยการพิสูจน์สมมติฐานเหล่านั้นตลอดเวลา ซึ่งสมมติฐานอาจถูกหรือผิดก็ได้ เมื่อสมมติฐานนี้ ถูกพิสูจน์และตรวจสอบแล้ว จึงจะเป็นข้อสรุป

1.2 การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล

แบบใช้ทฤษฎี โดยการแยกชนิดในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการยึดแนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบ ซึ่งแบ่งเป็น การกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรม สภาพหรือสถานการณ์ การกระทำหรือกิจกรรมเกิดขึ้นจริง ขณะที่ทำการศึกษา

แบบไม่ใช้ทฤษฎี โดย การจำแนกข้อมูลที่วิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับ ข้อมูล เมื่อจำแนกข้อมูลเป็นชนิดแล้ว จะพิจารณาความสม่ำเสมอของการเกิดของข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานในการอธิบาย

1.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทำโดยการที่ผู้วิจัยสังเกต หรือ รวบรวมข้อมูลได้หลาย ๆ อย่าง แล้วนำมาแยกตามชนิด นำมาเปรียบเทียบกัน

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลและมีการตรวจสอบข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหารูปแบบพฤติกรรมหรือหาข้อเท็จจริง และการให้คำอธิบายหรือให้ความหมายแก่พฤติกรรม โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การถอดเทปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างละเอียด ชนิดคำต่อคำ
2. การจัดเตรียมข้อมูล มีการจัดบันทึกข้อมูล และนำข้อมูลเหล่านี้มาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล
3. การให้รหัส จัดหมวดหมู่ข้อมูล หรือการทำดัชนี เป็นการเลือกคำบางคำมาใช้เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล เป็นคำ เป็นประโยค เป็นแนวคิด
4. การทำข้อสรุปชั่วคราวและการตัดทอนข้อมูล
5. การเสนอข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และการนำเสนอ เป็นการนำข้อสรุปย่อยๆ มาเชื่อมโยงกัน เพื่อหาข้อสรุปซึ่งจะตอบปัญหาการวิจัย โดยอาจจัดทำเป็นแผนที่ แผนภูมิ ตารางบรรจุเนื้อหา เครือข่ายของเหตุและผล การจัดแบ่งประเภทของคำ ความคิด
6. การประมวลและสรุปข้อเท็จจริง ได้แก่ การค้นหา แบบแผน การจัดกลุ่ม การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีกับสิ่งที่ค้นพบ
7. การพิสูจน์บทสรุป โดยการโยงข้อสรุปเชิงนามธรรมกลับไปสู่รูปธรรมในเหตุการณ์ใหม่อีกครั้งเพื่อให้แน่ใจว่าบทสรุปที่ทำไว้นั้นเหมาะสมดีแล้ว มีความน่าเชื่อถือ วิธีการที่นำมาใช้ยืนยันความถูกต้องของข้อสรุป ได้แก่ การตรวจสอบความเป็นตัวแทนของข้อมูลว่ามาจากแหล่งที่เป็นตัวแทนจริงหรือไม่ การตรวจสอบตัวนักวิจัยเองว่ามีอคติหรือไม่ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การประเมินคุณภาพของข้อมูล และตรวจสอบบทสรุปที่ได้กับผู้ให้ข้อมูล เมื่อแน่ใจว่าบทสรุปที่ได้มีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ การตรวจสอบสามเส้า หมายถึง การเปรียบเทียบข้อค้นพบของปรากฏการณ์ที่ศึกษาจาก แหล่งมุมมองที่ต่างกัน เพื่อยืนยันความ น่าเชื่อถือของข้อมูล/สิ่งที่ค้นพบ ดังนี้
 - 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เพื่อ ตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มา ถูกต้องหรือไม่ จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ
 - 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล การตรวจสอบจาก ผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร หากพบว่าข้อ ค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บ มาจาก ภาคสนามตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ต่างวิเคราะห์ข้อมูลได้ข้อค้นพบ แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

4) การตรวจสอบสามเส้าโดยการทบทวนข้อมูล การให้บุคคลต่างๆ ที่ไม่ใช่ ผู้วิจัย ทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย ซึ่งอาจเป็น บุคคลหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการ ตรวจสอบสามเส้า จะทำให้ได้เรียนรู้มากขึ้น มีความแม่นยำความสมบูรณ์ ความเป็นธรรม และความ น่าเชื่อถือ ในการวิเคราะห์ข้อมูล เกิดความคิดหรือการตีความใหม่ๆ เพิ่มเติม

5) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้อ มาจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วนำมาพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้สอดคล้องกัน หรือไม่ ข้อมูลประเด็นเดียวกัน ซึ่งเก็บโดยวิธีต่างกัน นำมาเปรียบเทียบคุณลักษณะและความสอดคล้อง ของข้อมูล

6) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี การใช้มุมมองของทฤษฎีที่แตกต่างกัน มาพิจารณาตีความข้อมูลชุดเดียวกัน การทำให้เกิดความเข้าใจข้อสันนิษฐาน และหลักทฤษฎีที่ใช้ อ้างอิงว่ามี อิทธิพลต่อข้อค้นพบ และการตีความของงานวิจัย

2. การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

1. ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นสำหรับคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์
2. วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อ หรือข้อความที่จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท

3. คำนึงถึงบริบท หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ เช่น ใครเป็นผู้เขียน เขียนให้ใครอ่าน ช่วงเวลาที่เขียนเป็นอย่างไร เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ มีการบรรยายคุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหาโดยไม่โยงไปสู่ลักษณะของเอกสาร ผู้ส่งสาร และผู้รับ

4. การวิเคราะห์เนื้อหาจะทำตามเนื้อหาที่ปรากฏ ในเอกสารมากกว่ากระทำกับ เนื้อหาที่ซ่อนอยู่ ไม่ตีความคำหรือข้อความ การตีความจะทำเฉพาะตอนที่สรุปเท่านั้น

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ

2.1 ศึกษาข้อมูลเพื่อยกร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอ ได้ดำเนินการโดย การนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 คือ ผลการศึกษาและวิเคราะห์

ข้อมูลด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการของศูนย์ฯ ทั้ง 4 ที่ได้กระทำแล้วโดยการจัดระบบใน
ขณะที่ทำการวิจัย นำข้อมูลการพัฒนาในรูปแบบตามขั้นตอนศึกษาเพื่อยกร่างรูปแบบและประมวผล
การวิเคราะห์

2.2 ร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ โดยการประมวผลผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาร่างรูปแบบ
ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

2.3 จัดสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสื
บทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมให้รูปแบบมีความสมบูรณ์มากขึ้น
ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ และ ด้านประโยชน์ในการนำ
รูปแบบไปใช้

2.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและปรับปรุงรูปแบบ โดยปรับปรุงแก้ไขโดย
การแนะนำให้คำปรึกษาและความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อให้ได้
ร่างรูปแบบพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกข้อมูล
โดยแนวคำถามสนทนากลุ่ม นั้น ดำเนินการสร้าง ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแนวคำถามการสนทนากลุ่ม
2. สร้างแนวคำถามการสนทนากลุ่ม เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การ
เรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมให้รูปแบบมี
ความสมบูรณ์มากขึ้น ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ และด้าน
ประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้
3. ผู้วิจัยนำแนวคำถามการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษา
ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
4. นำแนวคำถามการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา
เสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (กลุ่มเดิม) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของคำถาม

ระยะที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ

เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะ ประเมิน ความเหมาะสม ความ
เป็นไปได้ และ ทำการรับรองรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปก
ากะญอ โดยการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยนำไปปรับปรุง

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่มเพื่อ ประเมินคุณภาพของร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวปกากะญอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแนวคำถามการสนทนากลุ่ม
2. สร้างแนวคำถามการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความเหมาะสมในการนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอไปใช้
3. ผู้วิจัยนำแนวคำถามการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
4. นำแนวคำถามการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (กลุ่มเดิม) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของคำถาม

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขออนุญาต และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
2. ผู้วิจัยส่งหนังสือเชิญ พร้อมด้วยแนวคำถามการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการประเมินความเหมาะสมในการนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอไปใช้ ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ก่อนวันสนทนากลุ่ม 7 วัน เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการสนทนากลุ่ม
3. ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 28 มิถุนายน 2566 เวลา 10.00-12.00 น และใช้แนวคำถามการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการสนทนา โดยดำเนินการดังนี้
 - 1) ผู้วิจัยเริ่มจากการแนะนำตนเอง แจ้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการสนทนากลุ่ม
 - 2) จากนั้นเริ่มต้นสนทนากลุ่มตามประเด็นการสนทนากลุ่มทุกประเด็นตามลำดับ เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็น และผู้วิจัยจดบันทึกการสนทนากลุ่มตลอดเวลาจนกระทั่งการสนทนากลุ่มสิ้นสุดลง
 - 3) ผู้วิจัยทำการสรุปเนื้อหาที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และนำสรุปเนื้อหาดังกล่าวส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง
 - 4) ผู้วิจัยนำเนื้อหาที่ได้จากการสนทนากลุ่มที่ผู้ทรงคุณวุฒิรับรองไปทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทำการ
วิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล ทำการปรับปรุงร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึก เน้นการบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ลึกซึ้ง แสวงหาความจริง เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ และเพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอโดยนำเสนอผลการวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

- 1.1 ศูนย์การเรียนมอวาติ
- 1.2 ศูนย์การเรียนรู้โง๊ะมาโลลือหล่า
- 1.3 ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม
- 1.4 ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแพรกสาละวิน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ การตรวจสอบคุณลักษณะ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ตอนที่ 3 ผลการสังเคราะห์ และ ปรับปรุงร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

1.1 ผลการศึกษา และ วิเคราะห์ข้อมูล ด้านสภาพทั่วไปของศูนย์การเรียนมอวาติ

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ศูนย์การเรียนมอวาติ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 16 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านมอวาติ หรือบ้านหนองมณฑาในภาษาราชการ ในอดีตรู้จักกันในชื่อ “บ้านขุนแม่มุต” ชื่อของหมู่บ้านมาจากชื่อของหนองน้ำแห่งหนึ่งในเขตป่าของหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันนี้หนองน้ำแห่งนั้นได้กลายเป็นทุ่งนาไปแล้ว หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2248 จากหลักฐานเครื่องใช้เก่าและเจดีย์

ร้าง เคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานชาวลัวะมาก่อน และหลักฐานชุมชนและวัดร้างของชาวลัวะ ในบริเวณที่ตั้ง หอ่อมบ้านใหม่ปัจจุบัน คือ "เก้อ หว่า โล" แปลว่า ป่าช้าของชาวลัวะ ที่อยู่ห่างจากชุมชนมอวาคี ประมาณ 1 กิโลเมตร โดยมีการอาศัยอยู่ในเขตป่ามอวาคีมาแล้วหลายชั่วอายุคน และหลายกลุ่ม ผู้ที่ เข้ามาอาศัยอยู่กลุ่มแรกย้ายมาจากหมู่บ้านแม่โต และบ้านแม่ชะปู กลุ่มน้ำอำเภอสะเมิงโดยมีนายตา เชื้อหล่อเป็นคนแรกที่เข้ามาอยู่ การมาตั้งถิ่นฐานในสมัยนั้นมีการกระจายกระจัดกระจาย ซึ่งมีบริเวณที่เคย เป็นที่ตั้งชุมชน หรือ "แดลอ" ประกอบไปด้วย 4 หอ่อมบ้านตามการปกครองทางราชการ คือ บ้านหนองมณฑา บ้านใหม่ บ้านปางมะโอ และ บ้านขุนวิน

1.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านแม่มุต หมู่ที่ 6 ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านทุ่งหลวง หมู่ที่ 2 ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง

สภาพพื้นที่เป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา และป่าเต็ง ไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้เนื้อแข็งมี

การขยายพันธุ์ของต้นสนชนิดต่างๆ มากมาย เช่น สนดำ สนสองใบ เป็นต้น

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนตั้งเรียงรายตามเส้นทางสายหลักในหมู่บ้านและ

กระจายตัวตามพื้นที่ราบระหว่างแนวภูเขา

1.1.3 การคมนาคม

1) เส้นทางเชื่อมระหว่างบ้านหนองมณฑากับอำเภอมะนัง ในช่วงระหว่างแม่ วางถึงปากทางเข้าบ้านทุ่งหลวง ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร จากปากทางบ้านทุ่งหลวง ถึงบ้าน หนองมณฑา ระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร

2) เส้นทางเชื่อมระหว่างบ้านหนองมณฑา กับบ้านขุนวินระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร

3) เส้นทางเชื่อมระหว่างบ้านหนองมณฑา กับบ้านป่าคานอกระยะทาง ประมาณ 7 กิโลเมตร

1.1.4 ประชากร

เป็นชาติพันธุ์ปกากะญอ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ

1.1.5 เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจ ของชุมชน ขึ้นอยู่กับ ด้านเกษตรกรรมรองลงไป คือ ประกอบอาชีพ รับจ้าง หัตถกรรม ทอผ้า การท่องเที่ยว โดยมี การขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวเดินป่า มีโฮมส เตย์ให้นักท่องเที่ยว และการรับจ้างนอกชุมชน

1.1.6 สภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งทรัพยากรและการท่องเที่ยว

1) สิ่งแวดล้อม และแหล่งทรัพยากร

สิ่งแวดล้อมแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งภูเขา แหล่งน้ำจากต้นน้ำบนภูเขา น้ำตก ผลไม้ป่า พืชสมุนไพร หน่อไม้ เห็ด เซซาหรือเกาลัดป่า ผึ้งขึ้นกเสาวรส มัลเบอร์รี่

พื้นที่ชุมชน ถูกแบ่งออกเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ใช้สอยทางการเกษตร พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งถือว่า มีมากที่สุด ประมาณ 8,507 ไร่ พื้นที่พิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น ป่าต้นน้ำ ป่าเดปอ ป่าเดหมีเบอ ต่าเดโต ฯลฯ มีข้อห้ามและความเชื่อกำกับสำหรับการใช้ประโยชน์ เช่น ห้ามตัดไม้ใหญ่มากที่มีอายุเก่าแก่ ห้ามตัดต้นไม้ในป่าต้นน้ำ ป่าเดปอ ในทุกปีชุมชนมีวิธีการดูแลพื้นที่จากไฟป่าโดยจะมีการทำแนวกันไฟรอบ ๆ หมู่บ้าน และ พื้นที่ใกล้กับไร่หมุนเวียน

ดิน ส่วนใหญ่เป็นดินร่วน ดินร่วนปนทรายและดินภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกใช้ในการทำนาและทำไร่ เพื่อใช้บริโภคในครอบครัว

น้ำ ในหมู่บ้านมีแหล่งน้ำหลายแห่ง แหล่งน้ำใช้ในหมู่บ้านมาจากต้นน้ำบนภูเขาสูงและน้ำตกในป่าใกล้ชุมชน โดยใช้ระบบประปาภูเขาแต่ยังมีปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง เพราะแหล่งน้ำค่อนข้างแห้ง

พื้นที่ทำกินจะอยู่รอบๆหมู่บ้านโดยมีลำห้วยสายสำคัญหลายสายไหลผ่าน

2) แหล่งท่องเที่ยว

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น ไร่ นา น้ำตก หมู่บ้าน โบสถ์ วัด และ รอบหมู่บ้าน

1.1.7 การศึกษา

การศึกษา มีส่วนราชการ ที่ทำหน้าที่ การจัดการศึกษานอกระบบ มาเป็นผู้จัดการศึกษาให้กับประชาชนพร้อมๆ กับการทำงานประสานกับศูนย์การเรียนมอวาติ การศึกษาของประชาชนในพื้นที่มอวาติ ทั้ง 4 หย่อมบ้าน พบว่า กลุ่มแรก ยังไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ และหลายคนสามารถใช้คำเมือง หรือภาษาล้านนา ในการพูดคุยสื่อสารได้ กลุ่มที่สอง อ่านพอออก เขียนพอได้ แต่ไม่คล่อง และกลุ่มที่สามใช้ภาษาไทยได้ดีมาก ซึ่งเป็นผู้ที่เคยเรียนในระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่ ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และส่วนหนึ่ง เมื่อจบการศึกษา ได้ลงไปเรียนต่อนอกชุมชน แต่มีจำนวนไม่มาก

1.1.8 ระบบสาธารณสุข และ สุขภาพ

มีโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขเข้ามาดูแลเป็นประจำ และมี ออสมัครสาธารณสุข(อสม.) ประจำทุกหย่อมบ้าน เพื่อทำการติดต่อ ประสานงานกับทางการ และ ให้ความช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยในชุมชน และ ทุกคน ใช้สิทธิบัตรทองกับทางโรงพยาบาลได้

1.1.9 ระบบสาธารณูปโภค

น้ำสำหรับอุปโภค บริโภคได้จากแหล่งน้ำต้นน้ำบนภูเขาสูงและน้ำตกในป่าใกล้ชุมชน มีแท็งก์น้ำใหญ่อยู่กลางชุมชนและในศูนย์การเรียนรู้

การติดต่อสื่อสารใช้วิธีการบอกข่าวกันปากต่อปากและการสื่อสารที่เป็นไปตามยุคสมัย คือ การใช้โทรศัพท์ แต่ บางครั้งก็ไม่สามารถติดต่อสื่อสารได้ เนื่องจากความไม่เสถียรของสัญญาณ

1.1.10 วัฒนธรรม ประเพณี

ทุกหย่อมบ้าน เป็นปกากะเอยที่ยังคงวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา องค์ความรู้ และภูมิปัญญาต่างๆ ไว้ได้ และมีผู้รู้ คุรุภูมิปัญญาที่ยังคงทำหน้าที่ในการสืบทอดให้กับคนรุ่นหลังๆ ท่ามกลางความสมัยใหม่ที่ก้าวเข้ามาในสังคมชุมชน

1) การแต่งกาย ยังคงใส่เสื้อผ้าทอมือ ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานยังคงใส่ชุด “เซวา” ชุดขาวทรงกระบอกยาวกรอมเท้า และผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องใส่ชุด “เซซู” เสื้อทรงกระบอกสีดำปักลูกเต๋อยและหนังกอ ผ้าซิ่นทรงกระบอกสีแดง ส่วนผู้ชายใส่เสื้อ (เซกอ)

2) ประเพณี วัฒนธรรม ในชุมชนยังมีการรักษา และประกอบประเพณี วัฒนธรรม บ้านเรือนส่วนใหญ่ ยังคงเป็นการก่อสร้างแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตยังอาศัยประเพณีวัฒนธรรมเป็นตัวนำ และมีระบบ ความเชื่อตามรูปแบบดั้งเดิมอยู่ เช่น ประเพณีการแต่งงาน การแต่งกายชุดประจำชนเผ่า การละเล่น เช่น การตีกลอง ตีฉาบ เล่นเตหญา เป่าแกว เป่าส่อเซ พิธีมัดมือ (กัจจือ) จักสาน ทอผ้า สร้างบ้าน สร้างยุ้งที่เถียงนา ตัดไม้ใหญ่ในไร่ พิธีหั้นซอไซ(ปีใหม่) เก็บไข่มดแดง ทำแนวกันไฟ ตากไร่ เผาไร่ กั้นรั้วนา หลู่ที่บั้งไซ (รดน้ำดำหัว) ลงนา หว่านข้าวไร่ ข้าวนา เก็บเห็ดพื้นดิน เก็บหน่อไม้ พิธีกรรมเลี้ยงผีไร่ผืนนา (ต่าบลี) เกี่ยวข้าวไร่ ตีข้าว(แควะซี) ทำพิธีเรียกขวัญ ถางไร่ เก็บเมล็ดพันธุ์พืชไร่ “ต่าแกละพือ” พิธีกรรมสู่ขวัญ พิธีเรียกขวัญข้าว (เกาะทอโทว) และกินเข้าเฒ่าเล่านิทาน

1.1.11 ศาสนา ความเชื่อ การนับถือ

ศาสนา และความเชื่อ ของชุมชน มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพ สังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป มีการนับถือทางความเชื่อ และศาสนาตามสมัครใจ และ ทุกศาสนา ความเชื่อ อยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน และการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่สำคัญยังมีการสืบทอด เช่น การเลี้ยงผีป่า ผีน้ำ ผีบรรพบุรุษ และการยึดถือปฏิบัติตามข้อห้ามจารีตของหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด ยังดำรงอยู่

การนับถือความเชื่อดั้งเดิม

คนในชุมชน มีความเชื่อ การเคารพนับถือในสิ่งที่ได้เรียนรู้ สืบทอดมา เป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับชีวิต สัมพันธ์กับสังคม และ สิ่งแวดล้อมรอบตัวทางธรรมชาติ การเคารพนับถือในฐานะ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการนับถือในฐานะบรรพบุรุษเป็นความเชื่อ การนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ และแสดงออก หรือสะท้อนผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเจ็บป่วย การเกษตร การเกิด การตาย ซึ่งยังคงดำรงอยู่ สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยความเชื่อและความศรัทธา ในการนับถือความเชื่อดั้งเดิมนี้นี้ ดำรงอยู่ในกลุ่มคนของชุมชนที่ยังคงเคารพในแบบแผน และจารีตของชาติพันธุ์ และกลุ่มบุคคลที่หันมานับถือพุทธศาสนาในลักษณะของศาสนาแบบผสม

พุทธศาสนา

เป็นระบบความเชื่อ การนับถือรูปแบบของปกากะญอที่มีการรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาในชีวิต ด้วยความเชื่อ และศรัทธา ในพระสงฆ์ ขณะเดียวกันก็ยังคงมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษของตนเอง จึงมีรูปแบบของความเชื่อ การนับถือ ตามแบบตนเอง ตามปรากฏในพิธีกรรมต่างๆ มีการสืบทอดวิญญานบรรพบุรุษ ผ่านของเช่น ของถวายในวันสำคัญของชีวิตชาวปกากะญอ หรือ การมีพระสงฆ์ในพิธีกรรมการตาย เป็นต้น

สิ่งก่อสร้าง ทางพุทธศาสนา ที่ปรากฏ คือ อาศรมพระธรรมจาริก มีพระมาจำพรรษาเป็นระยะๆ ที่ห่อมบ้านมอวาคี และการมีวัด ตั้งอยู่ ณ ห่อมบ้านใหม่ คือ วัดใหม่มอวาคี จากการสนับสนุน และเผยแพร่พุทธศาสนา โดย วัดถ้ำดอยโตน ซึ่งเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐาน และมีพระสงฆ์ ที่ชาวปกากะญอ เคารพเลื่อมใส บ่มเพาะคุณธรรม และ ให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ดังคำพูดที่พระสงฆ์ท่านกล่าวว่า “จะให้คนเปลี่ยนแปลง มีความเชื่อ ความศรัทธาที่เหมาะสมทันทีมันเป็นไปได้ยาก เขาปลูกฝังกันมานาน เป็นการหักพรวดด้วยเข้า ต้องให้ค่อยๆ เข้าใจ และรู้ในความเป็นจริง เขาจะเปลี่ยนเป็นสัมมาทิฐิเองเมื่อถึงเวลา”

ศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์ เข้ามาในชุมชนโดยเข้ามาให้ความช่วยเหลือในหลายๆ ด้าน รวมถึงด้านการศึกษา มีจำนวนผู้นับถือเพิ่มขึ้น เช่น ห่อมบ้านปางมะโอ ทั้งห่อมบ้านหันมานับถือศาสนาคริสต์ และห่อมบ้านใหม่ และ มอวาคีหลายหลัง โดยทั้ง 3 ห่อมบ้าน มีผู้นำทางศาสนาคริสต์ อยู่ที่ห่อมบ้านใหม่ มีการปฏิบัติที่เคร่งครัดตามหลักศาสนา ดังที่ พระดิเนาะคือ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “เปลี่ยนศาสนาแล้ว ทำให้ได้ หากไม่ทำก็ผิดบาป”

1.1.12 การเมืองการปกครอง

การปกครอง ใช้ระบบทางราชการ โดยมี ผู้ใหญ่บ้าน ดูแล และ การมีผู้นำพิธีกรรมตามศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมเป็นผู้นำทางพิธีกรรม

ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพปัญหา และความต้องการของ ศูนย์การเรียนรู้มอวาติ

1. การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้

ชุมชนมอวาติและทุกหย่อมบ้านมีความต้องการให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือ ต้องการให้มีโรงเรียนและมีครูชุมชน ไม่ต้องการให้จากบ้านจากชุมชน สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา แห่งประเทศไทย (IMPECT) ซึ่งเป็นองค์กรด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มีบทบาทสนับสนุนให้ชุมชนและเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองมีความเข้มแข็งสามารถคุ้มครองสิทธิและกำหนดวิถีชีวิตตามกรอบวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ได้ให้การสนับสนุนทางด้าน แนวคิด วิชาการ ต่าง ๆ และ ร่วมประสานไปยังศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ โดยมี แกนนนำชุมชนกลุ่มน้ำวาง (นายจอนิโอดเชา) และ ผู้นำอีกหลายคนในพื้นที่ศึกษาและร่วมวิเคราะห์สภาพการณ์ชุมชนมอวาติและร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนกับชาวชุมชน จึงเกิดแผนการศึกษาเป็นประเด็นเร่งด่วน จึงมีการติดต่อศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน มีการฝึก การอบรมด้านการศึกษาในชุมชน มีการจัดตั้งขึ้น เมื่อปี 2537 ชื่อ “อาศรมมอวาติ” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา (ศคช.)” มีผู้รู้หรือครุภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ พระตินะดิชิ, พระตีกีหลู พระตีบีกะ พระตีสุข พิหน่อเจาะ และ อีกหลายๆ ท่าน ต่อมาปรากฏเป็นชื่อ “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านหนองมณฑา” ปัจจุบัน คือ ศูนย์การเรียนรู้มอวาติ(ที่มา: เอกสารหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนชุมชนมอวาติ) และ ปัจจุบัน คือ ศูนย์การเรียนรู้มอวาติ (หนองมณฑา)

2. ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้

เป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ ซึ่งมีความหมาย คือ พื้นที่ที่ชุมชนธำรงวิถีชีวิตบนฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาตามประเพณีของชนเผ่าพื้นเมือง ที่ผสานเข้ากับความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นที่เป็นบริบทปัจจุบัน มีนัยของความพอเพียง ความมีคุณธรรมจริยธรรม การอนุรักษ์ และความยั่งยืนในกระบวนการดำเนินวิถีชีวิต เป็นชุมชน ที่ยังคงมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ระบบความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม มีการปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยใช้สถานศึกษา “โรงเรียนชุมชนมอวาติ” ที่ชาวบ้านเรียกกันคั่นหู หรือ “ศูนย์การเรียนรู้มอวาติ” เป็นกลไกอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน และ พัฒนา สืบสานด้านการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชน เพื่อร่วมกันในการรักษาคุณค่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

3. แนวคิดพื้นฐานของศูนย์การเรียนรู้

1. จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนให้สามารถเรียนต่อในระบบการศึกษาจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ
2. สนับสนุนผู้เรียนที่รักวิถีชีวิตชนบทและต้องการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้สามารถนำความรู้ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข
3. เสริมสร้างให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

4. วิสัยทัศน์

มีความรู้ คู่คุณธรรม บนฐานวัฒนธรรมอย่างมีความสุข

5. นโยบาย

การศึกษาเพื่อความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม

6. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างฐานให้เด็กเล็กบนพื้นที่สูงมีความพร้อมทางด้านวัฒนธรรมและภาษาของตนเองก่อนเข้าสู่วัยเรียน
- 2) พัฒนาและผลักดันหลักสูตรท้องถิ่นเข้าสู่ในระบบการศึกษา เพื่อให้เด็กชนเผ่าได้เรียนรู้และพัฒนา ความสามารถบนฐานวัฒนธรรมของตนเอง
- 3) เพื่อเสริมสร้างการเป็นผู้นำเยาวชนชนเผ่าที่มีมิติความเป็นคนสองวัฒนธรรม

7. สภาพปัญหาของศูนย์การเรียนรู้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ (Material)

1.1 สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

ศูนย์การเรียนรู้มอวาคีเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนเนินสูงปากทางเข้าหมู่บ้านเป็นป่าพิธีกรรมเดิม ที่เรียกว่า “เดปอ” หรือ ป่าสะดือ และเป็นที่ฝังศพสัตว์เลี้ยง เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน และได้รับการประกาศเป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ โดย ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ได้กล่าวย้าว่า “ มอวาคี เป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ และเป็นพื้นที่ที่ดูแล อนุรักษ์ วิถีแบบดั้งเดิม” ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ประกอบด้วย อาคารเรียน 1 หลัง สำหรับชั้น ป.1-ป.6 ห้องสมุด 1 หลัง อาคารศูนย์วัฒนธรรม 1 หลัง บ้านพักเด็ก 1 หลัง อาคารเด็กอนุบาล 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง ห้องน้ำหญิง 1 หลัง ห้องน้ำชาย 1 หลัง

อาคารเรียนจำนวน 1 หลัง สำหรับนักเรียน ชั้น ป.1 – ป.6 ลักษณะอาคารเรียน ทำด้วยไม้ทั้งหลัง หลังคากระเบื้อง ภายในห้องเรียนประกอบด้วย โต๊ะ เก้าอี้ โดยโต๊ะ เป็นโต๊ะยาว มีเก้าอี้เดี่ยว และม้านั่งยาวสำหรับนั่งเรียนกันหลายๆ คน เปิดใช้ วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ และเป็นสถานที่ประชุมภายในหมู่บ้าน ประชุมผู้ปกครอง เป็นสถานที่ตรวจสุขภาพของนักเรียนและของชุมชน

ด้านกฎระเบียบการใช้สถานที่ มีเวลาเปิดปิด เวลา 8.00 -16.00 ข้อห้าม คือ ห้ามดื่มเหล้า สูบบุหรี่ หรือทำ กิจกรรมใดๆ ที่ผิดกฎหมาย อย่างเด็ดขาด ภายในบริเวณ ศูนย์การเรียนรู้ฯ

บริเวณลานกว้าง เป็นสนามสำหรับเล่น และเป็นลานกิจกรรมของชุมชน เป็น ลานวัฒนธรรม แสดงการละเล่น หรือ พิธีกรรม และเมื่อมีแขกมาเยี่ยมชุมชน หรือศูนย์ฯ ลานแห่งนี้ก็จะ เป็นลานต้อนรับ เพื่อ นั่งล้อมวงรอบกองไฟ พูดคุยกันในยามค่ำคืน เช่น การกินข้าวเฒ่า เล่านิทาน ที่ เรียกว่า “เอาะ-ชแวง” อันเป็นสิ่งที่ชุมชนมอวาคีมีการปฏิบัติสืบทอดกันมานับแต่รุ่นสู่รุ่น ในค่ำคืนของการกินข้าวเฒ่า เล่านิทานนั้น เป็นโอกาสที่เด็กๆ และผู้ใหญ่ ผู้เป็นพ่อแม่ ปู่ย่าตายายจะได้ให้การอบรมบุตรหลานของตนเอง โดยมีพิธีกรรมการมัดมือ (กัจจือ) ร่วมด้วย กินข้าวเฒ่าเล่านิทานจะมีจัดขึ้น ภายหลังจากที่มีการเก็บเกี่ยวข้าวในไร่เรียบร้อยแล้ว เด็ก พ่อแม่ ผู้ใหญ่ ครู ก็จะได้ไปเกี่ยวข้าวในไร่ ซึ่งอยู่ไกลจากหมู่บ้านไป การเกี่ยวข้าวไร่ แต่ละครอบครัว จะไม่มีการจ้างแรงงาน แต่จะมีการเอามือเอาร่วมกัน ครอบครัวไหนที่มีลูกหลานมาก ก็มาช่วยพ่อแม่เกี่ยวข้าวทำให้การเก็บเกี่ยวเสร็จเร็ว ครอบครัวไหนที่ลูกหลานออกไปทำงานต่างถิ่น ลูกหลานเหล่านั้นก็จะลางาน กลับมาช่วยเกี่ยวข้าว ซึ่งทำให้ คนในครอบครัว ญาติพี่น้องได้มีโอกาสใกล้ชิดกันอีกครั้ง พ่อแม่ปู่ย่าตายายก็จะได้มีโอกาสอบรม บุตรหลาน นำเรื่องราวคำสอน บทบาท หรือ บทกวีปกาเกอญอ มาถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ฟัง นอกจากนี้ยังเป็นช่วงเวลาที่หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบปะ พูดคุยกัน ช่วยกันในการทำข้าวเฒ่า เมื่อลูกเฒ่ากันก็จะสานต่อสัมพันธ์ ผูกพันกันต่อไป จนกลายเป็นครอบครัวใหม่

อาคารห้องเรียนเด็กอนุบาล 1 หลัง สร้างด้วยอิฐ หลังคามุงลอน หรือกระเบื้อง มี 1 ห้อง เปิดโล่ง ประตูทางเข้าทางเดียว มีหน้าต่าง หลายบาน เพื่อให้อากาศถ่ายเทสะดวก

ห้องสมุด เป็นห้องสมุดที่ได้รับการออกแบบที่เหมาะสมสำหรับการใช้สอย เป็นสถานที่สำหรับการเข้าไป อ่าน เขียน ศึกษา ค้นคว้า โดยมีหนังสือมากมาย หลายประเภท ล้วนเป็นหนังสือที่ดี มีประโยชน์ รับผิดชอบมาเป็นส่วนใหญ่จากภายนอกชุมชน เป็นหนังสือที่เด็กนักเรียนสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากตำราเรียนได้ อาคารห้องสมุดแห่งนี้ สร้างขึ้นโดยการได้รับการสนับสนุนจากสำนักปฏิบัติธรรมวัดถ้ำดอยโตน และญาติโยม รวมถึง ชาวบ้านทั้ง 4 หย่อมบ้าน ภายในห้องสมุดมีหนังสือหลากหลายประเภท และ คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะหลายเครื่อง เอาไว้บริการสำหรับการศึกษาเรียนรู้ แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับความต้องการของผู้เรียน

ห้องสมุดมีการเปิด-ปิดเป็นเวลาตามเวลาเรียนของศูนย์ฯมอวาคี ฝึกฝนให้นักเรียนเรียนรู้ระบบการจัดเก็บหนังสือ และการให้บริการยืม-คืน มีครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ

และฝึกฝน โดยหมั่นเวียนนักเรียนเข้ามาเรียนรู้ ผู้มาใช้บริการของห้องสมุด ก็ต้องช่วยกันดูแลรักษา จัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทิ้ง เป็นภาระของผู้ดูแล รับผิดชอบ และหากเกิดข้อผิดพลาด เช่น ประตูหน้าต่าง ลืมปิด หรือไม่ได้จัดเก็บหนังสือ ดูแลความเรียบร้อย นักเรียนผู้รับผิดชอบก็ได้รับคำตักเตือนจากทางครูเพื่อให้ปรับปรุงการทำงานต่อไป หรือ อาจได้ภาระงานเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการลงโทษเชิงสร้างสรรค์ เช่น การคัดแยกหนังสือ การทำความสะอาดห้องสมุด เป็นต้น

อาคารศูนย์วัฒนธรรมของศูนย์ฯมอวาคี สิ่งก่อสร้างทำด้วยไม้ทั้งหลัง ยกพื้นสูง โดยความร่วมมือของคนในชุมชนช่วยกันก่อสร้างบริเวณภายในด้านบนของศูนย์วัฒนธรรมเป็นห้องโถงกว้าง เป็นที่จัดเก็บข้าวของเครื่องใช้และเสื้อผ้าของชาวปกากะญอ แสดงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การเปิด ปิด หรือการให้บริการ เป็นปกติในช่วงเวลา แต่ละวัน จนถึง การเลิกเรียน และ ช่วงที่มีกิจกรรม หรืองานด้านการศึกษา เมืองค์หรือหน่วยงานต่างๆ ภายนอกชุมชน เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการศึกษา มีการจัดนิทรรศกาล และสาธิตเกี่ยวกับวิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ในอาคารศูนย์วัฒนธรรม เช่น ประเพณีมัดมือ การทอผ้า การเป็นสถานที่สำหรับการจัดพิธีทางการศึกษา การจบการศึกษาของนักเรียนชั้น ป. 6 ก็จะมีพิธีกรรมมัดมือ หรือผูกข้อมือ อันเป็นการเรียกขวัญ ให้กำลังใจแก่เด็ก โดยผู้เฒ่าผู้แก่ ครูอาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชาวบ้าน มาร่วมพิธีกรรมนี้ เพื่ออวยพรให้นักเรียนที่จบการศึกษาประสบความสำเร็จในอนาคต ผู้ที่จบการศึกษาจากศูนย์การเรียนมอวาคี ออกไปศึกษาต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนประจำอำเภอ หรือโรงเรียนต่างอำเภอ บางคน มุ่งสู่การบรรพชา เป็นเณร เพื่อจะได้มีโอกาสเข้าเรียนต่อ เช่น เด็กชายสะพือ (นามสมมุติ) เลือกลงบวชเรียน และเข้าเรียนโรงเรียนสำหรับสงฆ์ในอำเภอเมือง เนื่องจากมีญาติ คนรู้จัก บวชเป็นภิกษุอยู่หลายคน และ ผู้เป็นพ่อแม่ คำนึงกับพระสงฆ์ นับถือพุทธศาสนา ด้านค่าเรียน สำหรับโรงเรียนพระ เณร ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย พ่อกับแม่เด็กจึงตัดสินใจส่งลูกเข้าเรียน และพักอยู่ในวัด โดยมั่นใจว่า ลูกจะอยู่รอดปลอดภัย จากสิ่งไม่ดี คนไม่ดีและอบายมุข การมัดมือในวันจบการศึกษา ถือเป็น การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ที่จบการศึกษา ดังที่ เด็กหญิงหน่อแก้ว (นามสมมุติ) กล่าว ว่า “รุ่นพี่ทุกคนที่จบจากมอวาคี มัดมือทุกคน หนูเมื่อเรียนจบแล้วก็ต้องมัดมือ หากไม่มัดกลัวว่าจะไม่ดี” เด็กบางคน ไม่มีความต้องการที่จะไปเรียนต่อ แต่อยากทำมาหากินอยู่กับบ้าน ทำไร่ ทำนา และรับจ้าง เช่น เด็กชายสะนอ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ผมไม่อยากจะเรียน ไม่ชอบ ปวดหัวครับ ผมชอบไปน้ำตก ชอบทุ่งนาครับ” เช่นเดียวกับ เด็กชาย สะงอ (นามสมมุติ) ที่กล่าวว่า “ผมไม่อยากจะไปเรียน ไปแล้วไม่มีใครช่วยแม่ทำงานในไร่ ไม่มีใครเลี้ยงน่อง บ้านผมไกล ผมเดินมาเรียน บางครั้งก็ไม่ได้มา ต้องไปทำไร่กับ พ่อแม่ ขาดเรียนบ่อย และ พ่อแม่ไม่มีเงินให้ผมไปเรียนไกลๆ เหมือนเพื่อนคนอื่น” ทั้งนี้ ผู้วิจัยก็ได้ถามต่อ เรื่องหากมีโอกาสจะไปเรียนหรือไม่ เด็กชายก็ยัง ให้คำตอบเดิม คือ ไม่ไป

อาคารศูนย์วัฒนธรรม เป็นอาคารไม้ทั้งหลัง ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกับ อาคารเรียน คือ ปลูก กัดแทะ ทำลายเนื้อไม้ โครงสร้างอาคาร ดังนั้น ทั้งครู นักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนผู้รู้หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องคอยสอดส่องดูแลเป็นพิเศษโดยทำความเข้าใจ สละอาดบ่อย ๆ

บ้านพักเด็ก หรือเรือนนอน เป็นบ้าน 2 ชั้น สร้างด้วยไม้เกือบทั้งหลัง โดยเฉพาะ ตัวโครงสร้าง เรือนนอนชั้นบน และชั้นล่าง เฉพาะส่วนฐาน คือ พื้นและฝาผนังครึ่งหนึ่งเป็นปูนซีเมนต์ นอกนั้นเป็นไม้ทั้งหมด ด้านบนซึ่งเป็นเรือนนอน รองรับคนได้ประมาณ 20 คน ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่โล่ง ไม่มีเตียง แต่จะมีผ้าปูนอน พร้อม หมอน และผ้าห่ม ทุกเช้าเมื่อตื่นนอนจะต้องพับเก็บไว้ในตู้ให้เรียบร้อย ถัดจากพื้นที่โล่ง จะมีอีก 2 ห้องเล็กๆ เป็นห้องนอนครูผู้ดูแลเด็ก ด้านหน้าเรือนนอน เป็นระเบียงไว้สำหรับ นั่งเล่น ทำการบ้าน อ่านหนังสือ พูดคุยกัน เพื่อไม่ให้รบกวนเพื่อนที่นอนหลับ ชั้นล่างของเรือนนอน หรือ ใต้ถุน จัดแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ห้องเก็บของ ห้องครัว และพื้นที่สำหรับรับประทานอาหารซึ่งมีโต๊ะเก้าอี้พร้อมไว้ และหากไม่ต้องการใช้ก็จะมีพื้นที่โล่งกว้างพร้อมเสื่อที่ปูไว้แล้วสำหรับนั่งล้อมวงรับประทานอาหารร่วมกัน บ้านพักเด็ก จึงออกแบบ และก่อสร้าง ตามวิถีความเป็นอยู่ที่ยืดหยุ่น และเป็นจริงของวิถีชีวิต ดังที่ เด็กชายสนธิ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “นั่งบนพื้นรับบ้านผมก็นั่งพื้น ไม่มีโต๊ะ กินข้าวเสร็จก็เก็บครับ”

บ้านพักเด็กจัดไว้สำหรับให้นักเรียนบ้านไกล การเดินทางลำบาก ที่เดินเท้ามาเรียน หรือ พ่อมาส่งในเช้าวันจันทร์ และ วันศุกร์ก็จะมารับ หรือ บางครั้ง เด็กก็จะพากันเดินมาเองเป็นกลุ่มในวันจันทร์ และ กลับในเย็นวันศุกร์ ความเป็นอยู่ของเด็กที่มาพักในบ้านพัก มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานกันทำในแต่ละด้าน เช่น ทำอาหาร ดูแลความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ เป็นต้น โดยมีครูให้คำแนะนำ ทั้งนี้บ้านพักเด็กไม่อนุญาตให้ บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไป ยกเว้นแต่ได้รับอนุญาตจึงจะเข้าได้ เช่น ครูผู้รับมอบหมายดูแลในแต่ละวัน แม่บ้านซึ่งก็คือผู้ปกครองที่มีจิตอาสาทำอาหารกลางวันประจำ และมาช่วยดูแลความสะอาดในระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ในเวลาเย็นประมาณสามทุ่มนักเรียนจะขึ้นนอนหมด ประตูด้านล่างของบ้านพักก็จะปิดล็อก ถือเป็นระเบียบปฏิบัติ และเปิดอีกครั้งในตอนเช้า สำหรับไปเรียน เรือนนอนจะถูกปิดเมื่อสอบเสร็จในแต่ละภาคการศึกษา เพื่อให้เด็กที่มาพักทุกคนเดินทางกลับบ้านของตนเอง เปิดอีกครั้งเมื่อมีการเปิดเรียนภาคการศึกษาต่อไป

โรงอาหาร สร้างขึ้นจากความร่วมแรงร่วมใจของคนทั้งชุมชน อยู่บริเวณหลังอาคารเรียน ติดกับเรือนนอนของนักเรียน เป็นโรงอาหารที่สะอาดมีประตูเปิดปิด 4 ด้าน หลังคายกสูง ผนังสองด้านเป็นไม้ สูงเพิงอก และปล่อยโล่งเพื่อให้อากาศถ่ายเทสะดวก และอีกสองด้านเป็นผนังทึบ สร้างด้วยอิฐและปูนซีเมนต์ โรงอาหารถูกใช้เป็นที่ประชุมของทางศูนย์การเรียนรู้ เมื่อมีประชุมเด็กจะมาประชุมพร้อมกันที่โรงอาหาร และใช้โรงอาหารเพื่อประโยชน์อื่นๆ อีก เช่น สำหรับทำกิจกรรมการ

แสดง เมื่อไม่สามารถใช้พื้นที่บนลานวัฒนธรรมได้ หรือ มีฝนตกก็จะมาทำกิจกรรมกันที่โรงอาหาร และ โรงอาหารจะเป็นที่ประชุมของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะพาลูกบ้านมาประชุมที่ศูนย์การเรียนรู้ เพราะพื้นที่กว้างขวาง สะดวก นอกจากนี้ ยังใช้เป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดี พื้นที่พบปะกัน สำหรับแขกที่มาเยี่ยม เกิดการพูดคุยกัน ในระหว่างรับประทานอาหารด้วย การใช้พื้นที่ของโรงอาหาร เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมต่างๆ มีการบอกกล่าวแก่ทางศูนย์การเรียนรู้ หรือ บอกผู้ใหญ่บ้าน ก็สามารถทำได้ และเมื่อเข้ามาใช้ประโยชน์ก็ต้องช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด เรียบร้อย และรักษาทรัพย์สินส่วนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์ยืนนาน โดยทุกคนให้ความร่วมมือ ในการดูแลรักษาของส่วนรวมเป็นอย่างดี ดังนั้น ปัญหาที่ตามมาจึงไม่มีเกิดขึ้น

ห้องน้ำของศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีจำนวน 2 หลัง โดยแต่ละหลังจะมีห้องเล็กๆ อีกหลายห้องสำหรับครู และนักเรียน

ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี นอกจากจะเป็นสถานที่เรียนของเด็กแล้ว ยังใช้เป็น ที่ประชุมชาวบ้าน และ เป็นสถานที่ สำหรับการตรวจ และ รักษาคนป่วย เมื่อมีหน่วยสาธารณสุขเคลื่อนที่เข้ามาให้บริการการตรวจรักษา อีกด้วย

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

1. ตัวอาคารเรียน มีโครงสร้างเป็นไม้ จึง ถูกปลวกกัดกิน เสียหายมาก ทางศูนย์ฯ ได้ทำการซ่อมแซม ปรับปรุงหลายครั้งตามกำลังของชุมชน และใช้วัสดุที่มี ดังนั้น ความแข็งแรง และ ความคงทนของตัวอาคาร ในการใช้ระยะยาว จึงมีไม่มาก

2. ศูนย์การเรียนรู้มอวาคีตั้งอยู่ติดถนนหลักหมู่บ้านที่มีรถสัญจรผ่านไปมา โดยไม่มีรั้วที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก เป็นเพียงรั้วไม้ไผ่ รั้วธรรมชาติ มีต้นไม้เป็นแนว นักเรียนจึงมุดผ่านเข้าออกรั้ว อาจก่อให้เกิดอันตรายหรือ ได้รับอุบัติเหตุจากรถได้ เช่น การมุดรั้วเก็บฟุตบอล

1.2 แหล่งเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีแหล่งเรียนรู้ ที่น่าสนใจ หลายแห่ง ทั้งที่อยู่ในชุมชน และนอกชุมชน

แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

- เป็นสิ่งก่อสร้างในหมู่บ้าน ในชุมชน อันได้แก่ บ้านเรือน ที่มีรูปทรงต่างๆ ทั้งแบบดั้งเดิม และแบบสมัยใหม่ และ สิ่งประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น ครกกระเดื่อง บ้านเรือน

- วัฒนธรรมการแต่งกายที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ หญิง ชาย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ของทั้ง 4 หย่อมบ้าน ยังคงรูปแบบการแต่งกายของปกากะญอเป็นวิถีชีวิตปกติ ที่ศูนย์การเรียนรู้มอวาคีจัดให้มีการแต่งกายที่เน้นความเป็นชาติพันธุ์ ควบคู่ไปกับการแต่งกายในแบบชุดนักเรียน เช่นเดียวกับโรงเรียน หรือ สถานศึกษาอื่น เพื่อให้ผู้เรียน ได้รู้ถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการแต่งกาย

- พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต อันได้แก่ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การเจ็บป่วย การแต่งงาน การตาย

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติมากมาย ที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตก ลำห้วย ภูเขา ป่าไม้ สัตว์ป่า เช่น ไก่ป่า ชะนี กระรอก และนกชนิดต่างๆ และบริเวณรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่เขตป่า

ป่าอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ป่าชุมชน เป็นป่าดงดิบ (ป่าศักดิ์สิทธิ์) เป็นต้นน้ำ ป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา

ป่ารอบหมู่บ้าน เป็นป่าที่มีความเกี่ยวข้องกับเชื้อเกี่ยวกับการเกิด คือ เป็นป่าสะดือหรือ สายสะดือ โดยมีการนำสายสะดือของเด็กทารกไปผูกติดกับต้นไม้ โดยเชื่อว่าขวัญของเด็กก็จะอยู่กับต้นไม้ต้นนั้น จะมีการอนุรักษ์ รักษาต้นไม้ในพื้นที่นี้ เรียกว่า ป่าสะดือ

ไร่หมุนเวียน ชุมชนมอวาคี มีไร่หมุนเวียนเป็นระบบทางการเกษตร ที่มีมานานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ การใช้พื้นที่ จะมีการใช้ 1 ปี และปล่อยทิ้งอีก 5-7 ปีเพื่อฟื้นสภาพป่าให้มีระบบนิเวศน์ วิทยาที่ดี มีความยั่งยืน

นาขั้นบันได เป็นระบบการเกษตรของคนบนภูเขา ไม่เพียงแต่ปกากะาะถูเท่านั้น แต่ชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง หรือภูเขาต่างก็คุ้นเคยกับการทำนาขั้นบันได มีการใช้ที่ดินอย่างเต็มที่ เพื่อการเกษตรในระบบวิถีชุมชนและมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อปลูกในครั้งต่อไป

น้ำตกเป็นแหล่งเรียนรู้ และ แหล่งอาหารของชุมชนด้วย และมีนักท่องเที่ยวต่างชาติดมากับทัวร์ป่า เข้ามาเยี่ยมชม มาพักผ่อนในพื้นที่บริเวณน้ำตก ทางชุมชน โดยผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และทางศูนย์การเรียนรู้ได้มีการประสานไปยังภาครัฐ และ บริษัทเพื่อให้รับทราบกฎระเบียบ เพื่อช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่โดยรวม ตลอดจนขอห้ามกระทำผิดต่อป่า ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือมีพฤติกรรม การกระทำที่ไม่เหมาะสม โดยย้ำว่า เป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และเป็นพื้นที่ต้นน้ำ เป็นแหล่งน้ำใช้สอยของคนทั้งชุมชน มีหลายครั้งที่นักท่องเที่ยว เข้ามาและทิ้งขยะ สิ่งสกปรกไว้ เช่น กระจงเบียร์ ขวดแก้ว พลาสติก ทางศูนย์การเรียนรู้ โดยครู นักเรียน และชาวบ้านก็จะเข้าไปทำความสะอาดพื้นที่บริเวณน้ำตก เป็นการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ และทำพิธีกรรมขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์บริเวณน้ำตก มีการจัดรูป ยกมือไหว้ พร้อมถวายอาหารคาวหวาน

แหล่งเรียนรู้ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ไม่ได้มีกฎระเบียบข้อห้ามตายตัวในการใช้ การ เข้าใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้นั้น เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ และทุกคนช่วยกันดูแลรักษา

ปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติถูกทำลาย และเสื่อมโทรม สืบเนื่องมาจาก 2 สาเหตุ คือ ประการที่หนึ่ง การถูกทำลายโดยสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงแบบปล่อยอิสระ การเหยียบย่ำ กัดกิน คือ วัว

ควาย ทั้งนี้ แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ เป็นป่าไม้ ลำห้วย ทุ่งนา และ เป็นของ “หน้าหมู” หรือ ของ ส่วนรวม เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถที่จะทำรั้วกันได้ ทุกคนมีสิทธิในการเข้าไป ใช้ หรือ ทำประโยชน์ได้ เช่น เก็บเห็ด เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม การกีดกันเป็นอาหาร ของสัตว์เลี้ยง ก็ถือว่าเป็นระบบการดูแล ควบคุมระบบนิเวศวิทยาด้วย กล่าวคือ การกีดกันไปไม้ ทำให้ เกิดการผลิยอด ผลิใบตลอดเวลา ไม่ก่อให้เกิดการทับถมของใบไม้ที่แก่ และ ร่วงลงดิน เช่นเดียวกับ มูลสัตว์เลี้ยง ก็เป็นปุ๋ย ให้กับต้นไม้ และ เป็นที่อยู่ของตัวแมลง “กูดจี” หรือ “ด้วง ชี้ควาย” ที่สามารถนำมาเป็นอาหารของคนได้ อีก ประการที่สอง แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เช่น น้ำตก พื้นที่ป่าไม้ ถูกทำให้เป็นเส้นทางการเดินเท้าสำหรับการท่องเที่ยว ที่เรียกว่า “ทัวร์ป่า” จนทำให้เกิด ปัญหาตามมาของระบบนิเวศน์ถูกทำลาย และเสื่อมโทรม มีขยะ และ ขวดพลาสติก ต่างๆ ถูกทิ้ง การขูดขีด บริเวณต้นไม้ ก้อนหิน หรือ การทำลายวิธีใดวิธีหนึ่ง ด้วยคิดว่า ไม่มีใครเห็น หรือ ทิ้งไว้ เป็นสัญลักษณ์ หรืออนุสรณ์

2. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสิ่งก่อสร้าง ที่ได้รับผลกระทบจากภายนอก เช่น บ้านเรือน ปัจจุบัน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง รูปทรงการสร้างบ้าน ให้มีขนาดใหญ่ มั่นคงถาวรยิ่งขึ้น และ รูปทรงมีความแปลกใหม่ หลากหลายแบบ แปรไปจากสถาปัตยกรรมการก่อสร้างดั้งเดิมของชุมชน

1.3 วัสดุอุปกรณ์

วัสดุอุปกรณ์ของศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ที่ปรากฏ ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน ปากกา เคมี ซอร์ค แพลงลบกระดาน สื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ แต่ไม่มาก ที่สำคัญ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ ซึ่งได้รับบริจาคจากภายนอกชุมชน สำหรับใช้ในการจัดพิมพ์ และการสืบค้นข้อมูล แต่บ่อยครั้งที่ ประสบปัญหาในการใช้อันเนื่องมาจากการใช้งานมานาน และผ่านการซ่อมมาหลายครั้ง

ระเบียบ การใช้คอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ในห้องสมุดทุกคนใช้ได้ ตามข้อกำหนด ระเบียบ การใช้ และได้รับอนุญาตจากครูมาใช้ เช่น ใช้ในช่วงที่มีการเรียน โดยครูประจำวิชา เป็นผู้มอบหมาย หรือ มีกิจกรรมให้เรียน หรือนอกเวลาเรียน หากมีเครื่องว่าง และเนื่องจากคอมพิวเตอร์มีจำนวน จำกัด ไม่เพียงพอแก่เด็กทุกคน ดังนั้นจึงต้องสลับเปลี่ยนกันใช้โดยมีครู เป็นผู้จัดให้นักเรียนมาใช้ โดยใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น งดการเล่นเกมหรือเพื่อความบันเทิงใดๆ ทั้งสิ้น และเมื่อคอมพิวเตอร์ เกิด ความเสียหายไม่อาจใช้งานได้ต้องทำการแจ้งแก่ครูผู้รับผิดชอบ หรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องเพื่อทำการซ่อม หรือแก้ไขต่อไป ซึ่งการซ่อมแซมดังกล่าว ทางศูนย์การเรียนรู้ก็ไม่มีบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน คอมพิวเตอร์ จำเป็นต้องนำเครื่องไปซ่อมที่ร้านคอมพิวเตอร์ นอกชุมชน คือ ตัวอำเภอ หรือ ตัวจังหวัด ที่มีบริการซ่อมคอมพิวเตอร์

ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์ ที่ได้รับบริจาค เป็นคอมพิวเตอร์ที่ผ่านการใช้งานมาอย่างหนัก เกิดปัญหาบ่อย ทางศูนย์การเรียนรู้ได้ทำการซ่อม บำรุง เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานตลอดเวลา แต่การซ่อมบำรุงมีค่าใช้จ่ายที่สูง และบ่อยครั้งที่ต้องงดการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้

2. คอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน

2. ด้านบุคลากร คณะกรรมการ (Man)

2.1 บุคลากร

บุคลากร และครูของศูนย์ฯ ถือเป็นจุดเด่น เนื่องจากเป็นครูชนเผ่าปกากะญอ และเป็นคนพื้นที่ ทั้งอยู่ในชุมชน และบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง มีจำนวน 5 คน และ ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา หรือ ครูท้องถิ่น จำนวน 6 คน มาช่วยในศูนย์การเรียนรู้ และทุกคน มีความสนทนสนม ให้ความเป็นกันเองกับชาวบ้าน โดยในความคิดของชาวบ้าน กล่าวถึงครูว่า “ ครูสอนดี และใส่ใจนักเรียน ครูมีการผลัดเปลี่ยนกัน เพื่อมาพัก และดูแลนักเรียนที่มาจากบ้านไกล”

ปัญหาด้านบุคลากร

1. ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่หลายด้านของบุคลากรครู

ครูมีภาระหน้าที่หลายด้านทั้งในชุมชน และนอกชุมชน ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านวิชาการ ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชน ร่วมกับภาคีเครือข่าย และองค์กรภายนอก ทำให้มีผลกระทบกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอาจไม่เป็นไปตามกำหนดไว้

2. ปัญหาด้านผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา

2.1 ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญามีอายุมาก ไม่สะดวกมาถ่ายทอด หรือ ให้ความรู้

2.2 ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญาใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบ ดั้งเดิมหรือตามคันทินที่ตนเองยึดถือปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กสนใจการเล่นมากกว่าเรียนในขณะที่ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญากำลังถ่ายทอดความรู้ให้

2.3 ปัญหาการสูญเสียรายได้ ครูภูมิปัญญา หรือ ผู้รู้ มีความทุ่มเทในการจัดการเรียนรู้ให้กับศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องขาดงาน หรือเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ ทำมาหากินในชีวิตประจำวัน ศูนย์ฯ ขาดแคลนงบประมาณให้กับครูภูมิปัญญา หรือ ผู้รู้อย่างต่อเนื่อง เมื่อมีกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ฯ ครูภูมิปัญญาต้องเสียสละ เช่น เป็นครูถ่ายทอดภาษาลิวาให้แก่นักเรียนในวันศุกร์ หรือเมื่อมีเครือข่ายการศึกษาจากต่างถิ่นมาเยี่ยมศูนย์ฯ ทางครูภูมิปัญญาต้องสละเวลาเพื่อมาร่วมกิจกรรม

3. ปัญหาการขาดครูด้านภาษา และ ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย หรือ ความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ ที่จำเป็น มีความสำคัญต่อผู้เรียน

4. ปัญหาการขาดการสนับสนุนด้าน ขว้น กำลังใจ ขาดสวัสดิการ ครูได้รับเพียงเงินเดือนในจำนวนหนึ่ง ที่ทางศูนย์การเรียนกำหนดตามระเบียบไว้ เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ อย่างเต็มกำลังเหมือนกับโรงเรียนรัฐ จึงไม่มีสวัสดิการใดๆ สำหรับครู

2.2 คณะกรรมการ

คณะกรรมการ ได้รับการเลือกมาจากชุมชน โดยเป็นคณะกรรมการที่มาด้วยความสมัครใจ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียน ให้เหมาะสมกับสภาพ การจัดการศึกษาของผู้จัดการศึกษาและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา

2. ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และดูแลระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา

ปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการ

คณะกรรมการศูนย์ฯ มีหลายคน ในด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ การเข้าร่วมกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในศูนย์ฯ ยังมีบทบาทไม่เต็มที่ อันเนื่องมาจากการภารกิจที่จำเป็น และ การประกอบอาชีพ

3. ด้านงบประมาณ (Money)

ปัญหาด้านงบประมาณ

1. ศูนย์ฯ มอวาคี ไม่ได้รับงบประมาณ การสนับสนุน จากหน่วยงาน หรือ องค์กรใดเป็นหลัก แต่ได้รับการสนับสนุน จากหลากหลายแหล่ง ได้แก่ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา ผู้นำทางศาสนา การสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบ วัสดุอุปกรณ์ อาหารกลางวันนักเรียน การปรับปรุงซ่อมแซมสถานที่ ช่วยสนับสนุนเงินเดือนครู การก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรม ความช่วยเหลือ ทางด้านวิชาการ สนับสนุนอาสาสมัครมาช่วยจัดการเรียนรู้ การพัฒนา และช่วยเหลือด้านต่างๆ ในลักษณะ ไม่ต่อเนื่อง ไม่ยั่งยืน

2. งบประมาณของศูนย์ฯ ไม่ได้ได้รับการจัดสรร ในจำนวนที่เพียงพอ และสอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งต่างจากสถานศึกษาของรัฐบาล หรือ ของเอกชน มีผลทำให้ การดำเนินงาน หลายกิจกรรม ไม่อาจทำได้ หรือ บางครั้งทำแล้วประสิทธิภาพไม่ได้ตามกำหนด งบประมาณที่ได้จากการสนับสนุนจากบุคลากร และ หน่วยงานต่างๆ มีจำกัด เป็นงบประมาณที่ไม่ได้รับอย่างต่อเนื่อง ทำให้ศูนย์ฯ ต้องมีภาระหนักในการจัดหาแหล่งทุน หรือ จัดกิจกรรมหารายได้เพื่อนำมาใช้ในการต่างๆ

4. ด้านการบริหารจัดการ (Management) เมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา ได้แก่ การจัดการด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีหลักสูตรที่ใช้สำหรับผู้เรียน เป็นหลักสูตร ที่เรียกว่า กลุ่มประสบการณ์เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง(ปกากะญอ)ชุมชนมอวาคี จำนวน 9 กลุ่มประสบการณ์ ได้แก่ 1. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กะเหรี่ยง(ปกากะญอ) ระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ 2. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของกะเหรี่ยง(ปกากะญอ) 3. ประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีการผลิตและการดำรงชีวิต 4. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 5. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับ ศาสนาความเชื่อ และพิธีกรรม 6. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาภาษา 7. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นบ้านศิลปะหัตถกรรม ดนตรี การละเล่น 8. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับสุขภาวะพื้นบ้านองค์กรวม และ 9. กลุ่มประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นบ้าน และมีกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียน ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ค่ายวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม นิทาน ชุมนุมดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน ธรรมชาติศึกษา และการร่วมพิธีกรรมและประเพณีสำคัญของชุมชน โดยผู้เรียนเมื่อเรียนแล้ว มีทางเลือกในการนำไปใช้ ทั้งใช้สำหรับศึกษาต่อในระบบในระดับที่สูงขึ้น และอีกทางเลือกหนึ่งคือเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนนำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นของตนเองให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยที่บูรณาการหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรวิถีวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน มีการวัดผลประเมินผล ตามที่วางไว้ เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน แบบทดสอบ สำหรับเนื้อหาความรู้ท้องถิ่นก็มีการประเมินโดยให้เล่าเรื่องหรือปฏิบัติจริง

จากการสังเกตการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ของทางศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ครูทำการจัด สาระการเรียนรู้ และ กิจกรรม ตามความสนใจผู้เรียนและความแตกต่างของบุคคล
2. ครูทำการส่งเสริมและฝึกทักษะทางความคิด กระบวนการคิด สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การตั้งคำถาม
3. การสร้างสถานการณ์จำลอง เพื่อเป็นการทดสอบภายหลังการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการนำไปใช้ และการจัดการกับปัญหา
4. สนับสนุนผู้เรียนเรียนรู้จากสถานที่จริง ประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
5. ส่งเสริมการอ่านให้ผู้เรียน และ การคิด ที่นำไปสู่การแก้ปัญหา

6. กิจกรรมสำหรับผู้เรียน ใช้วิธีการบูรณาการร่วมกับหลักสูตรแกนกลาง เข้ากับหลักสูตรสาระภูมิปัญญา

8. การปลูกค่านิยม ความคิดในการรักและภาคภูมิใจในความเป็นปกาเกอะญอ และภูมิปัญญาของปกาเกอะญออย่างเข้มข้น

9. การเรียนรู้ของผู้เรียนของศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ไม่แยกออกจากชุมชนมอวาคี มีการเรียนรู้ที่มีชาวบ้าน มีครูภูมิปัญญา และบริบทสิ่งแวดล้อมของความเป็นปกาเกอะญอตลอดเวลา

10. กระบวนการจัดการเรียนรู้ การถ่ายทอดไม่จำเพาะว่าจะเป็นเรื่องภูมิปัญญาเท่านั้นแต่มีการสนับสนุนเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสามารถ และต้องการในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์สามารถเข้ามามีบทบาทได้ในทางการศึกษา เห็นชัดเจน ใน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ที่แวะเวียนมาพูดคุย ให้ความรู้แก่ผู้เรียน ในช่วงเวลาสั้นๆ ของแต่ละครั้ง ที่ผ่านทางมา จนก่อให้เกิด การจุดประกายทางความคิด และ การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นของเด็กนักเรียนศูนย์การเรียนรู้มอวาคี จนจบการศึกษาที่สูงและเป็นมัคคุเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้

ครู เป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ศูนย์ฯ มอวาคี มีครูอยู่ 2 ประเภท คือ 1.ครูชนเผ่า /ชาติพันธุ์ ครูชาวปกาเกอะญอ เป็นครูประจำ มีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรวิถีวัฒนธรรม โดยครูจะทำการสอดแทรก ผสมผสาน บูรณาการหลักสูตรทั้งสองเข้าด้วยกัน การวัดผลประเมินผลใช้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ คือเป็นไปตามการวัดผลประเมินผลที่กำหนดไว้ของหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรวิถีวัฒนธรรม มีครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ และมีหน้าที่เป็นโค้ช ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรม มีส่วนรวม ตามแนวทางของหลักสูตรที่มีการกำหนดไว้ ครูและนักเรียนร่วมออกแบบการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสนุกสนานของการเรียน มีการจัดทำโครงการอย่างง่าย โดยอาศัยวัสดุอุปกรณ์ท้องถิ่นหรือของชุมชน เช่น โครงการด้านสิ่งแวดล้อม โครงการทำการเกษตร เป็นต้น โดยเนื้อหาสาระตัวกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนคิดค้นขึ้นมาล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิต ในบางครั้ง มีผู้เรียนบางคน หรือบางกลุ่มระหว่างการเรียนได้มีแนวความคิดการทำกิจกรรม การทำโครงการที่แตกต่างไป ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ต้องกลับมาแก้โครงการใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

2. ครูภูมิปัญญา หรือผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ในศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีปราชญ์ชาวบ้านผู้ทำหน้าที่เป็นครูเพื่อถ่ายทอดความรู้หลายคน ซึ่งล้วนเป็นคนในชุมชนมอวาคี โดยครูภูมิปัญญาเหล่านี้มาด้วยความสมัครใจ ต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลานของตนเอง เช่น พี่อ (ตา/ปู่) นาติชิ พี่อ กี้หลู พี่อ สุข พี่อ พะไล พี่อ จุนทร พี่ (ยาย/ย่า) เสาร์ พี่น้อย พี่เจ๊ะ เป็นต้น ท่านเหล่านี้ คือ ผู้อาวุโสของชุมชน และ บางคนเป็น ศิษย์เก่าของศูนย์ฯ มอวาคี ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องดนตรีเตหน่า และการเกษตรของ ชุมชน ชื่อ คมนิดา หรือ ก्ली เป็นต้น ทั้งนี้ พี่อ กี้หลู พี่อ นาติชิ และผู้อาวุโส ผู้

เป็นครูภูมิปัญญา เหล่านี้ คือ บุคคลสำคัญ ที่มีส่วนในการบุกเบิก ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ สืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาของปกากะญอ ให้เกิดความยั่งยืนมาถึงทุกวันนี้จนสามารถนำเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างชัดเจน และมีบันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาปกากะญออย่างเป็นรูปธรรม

สิ่งที่มาถ่ายทอดมีความหลากหลาย เช่น ด้านการเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวน ด้านจักสาน ด้านพิธีกรรม ด้านดนตรี การรำดาบ และด้านภาษา เป็นต้น ที่ศูนย์การเรียนรู้ ดนตรี กับเครื่องดนตรีสำหรับเด็กผู้ชาย จะชอบมาก “เตหนา” เครื่องดนตรี ประเภทสาย โดยมี ศิษย์เก่า คือ คมจินดา เป็นผู้ทำการถ่ายทอดวิธีเล่นเตหนาให้ การเล่นเตหนาในชุมชน จะเล่นในทั้งในยามว่าง และ ในยามที่มีเทศกาลต่างๆ ถือเป็นเครื่องดนตรี ที่นิยม และ มีการถ่ายทอดวิธีเล่นไปอย่างต่อเนื่อง และ ด้านภาษาที่เรียกว่า “ลิวา” ปัจจุบันมีผู้อ่านเขียนได้น้อย มีเพียงผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่บางคนเท่านั้นที่อ่านออกเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว ดังที่ ครูภูมิปัญญาปกากะญอ กล่าวว่า “เด็กรุ่นใหม่จะอ่านเขียนไม่ได้ เพราะเป็นภาษาที่พวกเขาบอกว่าไม่มีความจำเป็นต้องเรียน อีกต่อไป ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวันอีกต่อไป ไม่เหมือนภาษาไทย และภาษาอังกฤษที่ต้องใช้ และสามารถสื่อสารกับทั้งคนไทย และต่างชาติต่างภาษา ใช้ในการสื่อสารเพื่อประกอบอาชีพ และทำเงินได้”

เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านรากเหง้าภูมิปัญญาปกากะญอนั้น ทางศูนย์ฯ มอวาคีได้จัดให้มีการจัดการเรียนรู้ การถ่ายทอดไว้ในวันศุกร์ เป็นการเรียนรู้อย่างเข้ม นอกเหนือจากที่ครูชนเผ่าให้ความรู้ตามหลักสูตร บางคนอาจไม่เคยลงมือปฏิบัติแต่เมื่อมาเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ก็ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้จากครูภูมิปัญญา และได้ลงมือทำด้วยตนเอง มีการจดบันทึกโดยคำแนะนำของครูประจำชั้นซึ่งเป็นครูชนเผ่า เมื่อไม่เข้าใจก็จะมีการซักถาม ดังนั้นการเรียนจึงเป็นธรรมชาติและสนุกสนาน

ดังนั้น เด็กในทุกระดับชั้นจะได้เรียนรู้เรื่องราว รากเหง้าของตนเองอย่างเข้มในวันศุกร์ โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชุมชน ครูภูมิปัญญาเดินทางเข้ามาหาเด็กๆ ในศูนย์ฯ ให้การถ่ายทอดและมีการนำเด็กๆ ออกเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ของชุมชน เพื่อไปเรียนรู้จากสถานที่จริง ผ่านการเล่น การเห็น การลงมือทำด้วยตนเอง ทุกอย่างคือประสบการณ์ เด็กๆ เกิดความสนุกสนานรำเริง เพราะเป็นการสู้ออกกว้างมากกว่าการเรียนรู้ในห้อง หรือที่เพียงแห่งเดียว เด็กๆ ที่ออกสู่การเรียนรู้ที่ผ่านประสบการณ์จะมีพลังมาก แสดงออกโดยการกระโดดโลดเต้น การวิ่ง การหัวเราะ การพูดคุยหยอกล้อกันอย่างสนุกสนาน เช่นเดียวกับครูประจำชั้น และครูภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำไปเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้ หรือให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกันสนุกสนานไปด้วย เด็กๆ มีการพูดคุยซักถามทดลองทำลงมือปฏิบัติจริง เนื้อหาสาระของสิ่งที่ได้เรียนรู้สัมพันธ์กับชีวิตจริงหรือชีวิตประจำวันของเด็ก ที่เด็กคุ้นเคย จึงทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เรียกว่าเรียนซ้ำ แต่เป็นลักษณะการซ้ำที่ตนเองได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติได้ และทดลองทำด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้นี้ในวันศุกร์นี้ เรื่องสื่อการเรียนรู้ ไม่มีการลงมาก ล้วนเป็นสื่อที่อยู่ในชีวิตประจำวัน เอกสารใดๆ ก็ไม่จำเป็น ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชุมชน จะเป็นผู้ที่นำเด็กเข้าสู่โลกแห่งความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กได้ทดลองลง

มีปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การทอผ้า เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ สัมผัสจากที่บ้าน กรณี แม่ของเด็กหญิง หน่อเอ เด็กนักเรียนชั้น ป.5 พูดว่า “ชุดเซวาที่สีขาว เป็นชุดที่เด็กหญิงปกากะญอใส่จนโตเป็นสาว จนกว่าเธอจะแต่งงานมีครอบครัว” และพบว่าเด็กผู้หญิงจะทอผ้าได้ โดยมี แม่ และ ยายจะเป็นคน สอน เด็กผู้หญิงทุกคนมีชุดเซวา อย่างน้อย คนละ 1 ชุด ในชีวิต ก่อนที่จะเปลี่ยนจากชุดสีขาวเซวา เป็นผ้าถุง อันแสดงถึงสถานสังคมที่เปลี่ยนไป เป็นผู้ใหญ่ มีครอบครัวโดยการแต่งงาน และ ไม่สามารถกลับมาสวมชุดขาวเซवादั่งเดิมได้อีก

เครือข่าย

ในกระบวนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีภาคีเครือข่ายมากมาย เป็นองค์กรที่ ทำงานด้านการศึกษาร่วมกัน อยู่ภายใต้ชื่อ เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เพื่อขับเคลื่อนและหนุนเสริม การดำเนินงานทางการศึกษาร่วมกัน ทั้งในระดับล่าง และในระดับนโยบาย ในระดับล่าง เช่น การ ช่วยเหลือสนับสนุนกันทางด้านวิชาการ กิจกรรมต่างๆ บุคลากร เป็นต้น และในระดับนโยบายเป็น การร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้เกิดการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องต่างๆ เช่น งบประมาณอัน เป็นค่าอาหาร ค่าตอบแทนบุคลากร

การทำงานในลักษณะเครือข่าย เป็นการสร้างความเข้าใจและเผยแพร่วัฒนธรรมปกากะญอต่อสังคมภายนอก ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี มีส่วนในการทำงานกับสังคมภายนอกสูง ซึ่งเป็น เครือข่ายการทำงานในด้านการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ ชุมชนเป็นต้นไป จนถึง ระดับประเทศ และ เชื่อมโยงไปยังเครือข่ายการศึกษาต่างๆ มากมาย ขณะเดียวกันก็มีการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่นการแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ก็เป็นการนำคนนอกเข้าสู่สังคมของชาวปกากะญอ เพื่อให้ได้รู้จัก และ เข้าใจถึงความคิด มุมมองของชาวปกากะญอมากขึ้น และปกากะญอเองก็ได้เรียนรู้เข้าใจเพื่อน ต่างวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น การผ่านเรื่องเล่า นิทาน หรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีการจัดขึ้น

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

1. ปัญหาด้านสิทธิประโยชน์ศูนย์การเรียนรู้ โดยไม่สามารถเข้าถึงสิทธิได้อย่างเต็มที่ใน ด้านต่างๆ ตามสิทธิ ที่พึงได้ในด้านการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมในโรงเรียนรัฐบาล เช่น ด้านการอุดหนุน งบประมาณสำหรับเด็ก อาหารกลางวัน นม และ อื่นๆ แม้มีกฎหมายชัดเจน เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ มาตรา 12 ของพรบ การศึกษา ที่รับรอง การจดทะเบียน ทางศูนย์การเรียนรู้ได้ให้ข้อมูลเป็นประจำแก่ ผู้ปกครองเด็กนักเรียนเพื่อรับรู้ และเข้าใจในประเด็นการรับสิทธิประโยชน์ทางการศึกษาของเด็ก ทั้งนี้สามารถแก้ปัญหาไประยะหนึ่ง แต่ก็เกิดปัญหาต่อเนื่องมาทำให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ ไม่ราบรื่น ปัญหางบประมาณสนับสนุนเป็นค่าอาหารกลางวันสำหรับเด็ก ค่าตอบแทนครู บุคลากร และการดำเนินงานต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้มอวาคีพยายามแก้ปัญหา เช่น ด้านอาหารกลางวันสำหรับเด็กในศูนย์การเรียนรู้ ทางศูนย์การเรียนรู้มอวาคี ได้แก้ปัญหา คือ การจัดทำโครงการอาหารกลางวัน โดยการปลูกผัก เพาะเห็ด เป็นต้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เมล็ดพันธุ์ผักงอกไม่เต็มที่ หรือ เมื่องอกออก

มาแล้ว บางช่วง บางฤดูกาล ก็ขาดน้ำ รดผัก ทำให้ผักตาย การเพาะเห็ดที่ทำก็ไม่ได้ผล เนื่องจากขาด วัตถุดิบในการผลิต หาได้ไม่มากนัก ทุกอย่างต้องซื้อ ทำแล้ว ผลผลิตได้น้อย ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ด้านการเลี้ยงสัตว์ คือ เลี้ยงหมู ขัดต่อความเชื่อของชุมชน เช่น หมูคลอดลูกออกมา หากเป็นตัวเมียทั้ง คลอก ถือว่า เป็นสิ่งไม่ดี ดังนั้นจะต้องกำจัดหมูคลอกนั้นหมด ไม่ให้มีชีวิตรอด ดังนั้นในการทำ โครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาด้านอาหารกลางวันแก่เด็ก จึงมักพบเจอกับอุปสรรคทั้งด้านปัญหาการ ขาดน้ำ ปัญหาต้นทุนผลิตสูง และปัญหาความเชื่อชุมชน

2. การให้ข้อมูล การกระจายข้อมูล ความรู้ด้านต่างๆ เช่น แนวทางปฏิบัติของศูนย์การ เรียนฯ เพื่อให้เข้าไปสู่ทุกภาคส่วนของภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะ ภาคประชาชน ยังไม่เต็มที่เพียงพอ ยังมีคนจำนวนมากไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ เกี่ยวกับ ศูนย์การเรียนฯ ยังมีความเข้าใจว่า เพียงรัฐเท่านั้นที่มี อำนาจ มีสิทธิ ในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด

3. ปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน ภายหลังจากผู้เรียนจบการศึกษาจากศูนย์การเรียนไป และเข้าศึกษาต่อ ในระดับมัธยม ในสถาบันการศึกษาอื่น ที่มีผู้เรียนหลากหลายชาติพันธุ์ ผู้เรียนที่มา จากศูนย์การเรียนฯ และเป็นชนกลุ่มจำนวนน้อยในโรงเรียนแห่งใหม่ส่วนประสบปัญหาในการปรับตัว เรื่องการเรียน เรียนรู้ช้า ไม่ทันเพื่อน มีปัญหาความไม่เข้าใจในภาษาไทยที่ชัดเจน ปัญหาการสื่อสาร การพูดภาษาไทยที่มักถูกมองว่า พูดไม่ชัด ผู้ฟังฟังแล้วไม่เข้าใจ เป็นต้น ตลอดถึง ระบบการเรียนของ โรงเรียนแห่งใหม่ ที่มีความซับซ้อน สัมพันธภาพของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลง และแตกต่าง จนถึง การมีทัศนคติในมุมมองที่ว่า การเรียนในระดับมัธยมเป็นการเรียนที่ยาก ทั้งด้านวิชาการและการ ปฏิบัติ จนที่สุด บางคนประสบปัญหาปรับตัวลำบาก ไม่อยากเรียนต่อ และ กลับมายังชุมชน

ปัจจัยสนับสนุน (ปัจจัยที่ส่งเสริมศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ)

ปัจจัยภายใน

1. ครูมีความตื่นตัวที่ในการพัฒนาตนเองมากขึ้น มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เรียน เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความรู้ และนำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา
2. ชาวบ้าน ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง มีความห่วงใยต่อลูกหลาน และมีความ พร้อมในการถ่ายทอดให้ลูกหลาน
3. มีผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อน รักษาอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการถ่ายทอดความรู้
4. นักเรียนที่จบการศึกษาไป หรือศิษย์เก่า เข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ และ ร่วมพัฒนาสืบสานภูมิปัญญา
5. ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันรื้อฟื้น อนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรม

6. วัฒนธรรม มีความเข้มแข็ง ด้านการนับถือประเพณีดั้งเดิม เปิดกว้าง และอิสระในการยอมรับแนวคิด และความต่างทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์อื่น มีความพยายามเข้ามามีส่วนร่วมจัดการ และดูแลการศึกษา มีความรู้สึกเป็นเจ้าของในศูนย์ฯ

ปัจจัยภายนอก

1. มีการสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นเครือข่ายทางการศึกษาที่ สนับสนุน ส่งเสริมความรู้และกำลังใจให้แก่กัน เป็นเพื่อนแนวเดียวกัน ก้าวต่อสานต่อทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง
2. มีองค์กรพี่เลี้ยงสนับสนุนอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง คือ สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (IMPECT) ซึ่งเป็นองค์กรด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มีบทบาทสนับสนุนให้ชุมชนและเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองมีความเข้มแข็งสามารถคุ้มครองสิทธิและกำหนดวิถีชีวิตตามกรอบวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ให้การสนับสนุนทางด้าน แนวคิด วิชาการต่างๆ ด้านการศึกษา แนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ตลอดจน การร่วมประสานไปยังองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และ สมาคมปกากะญอเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (PASA) ฟื้นฟูกระบวนการเรียนรู้แบบดั้งเดิมและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมไปยังคนรุ่นใหม่ เพื่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรมพื้นเมืองและความรู้ท้องถิ่นตามหลักสิทธิมนุษยชน ยึดมั่นในหลักการของการเคารพในความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชนของคนในท้องถิ่นในการกำหนดชีวิตของตนเองและดำเนินการพัฒนาชุมชนตามวัฒนธรรมของตน
3. มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิตปกากะญออย่างต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษา และ วิเคราะห์ข้อมูล ด้านสภาพทั่วไปของศูนย์การเรียนรู้โจ๊ะมาโลลือหล่า

2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ โจ๊ะมาโลลือหล่า ตั้งอยู่ที่ หมู่บ้านสบลาน ซึ่งเป็นหย่อมบ้านของหมู่บ้านแม่ลานคำ หมู่ 6 ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ เป็นชุมชนที่ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในการอยู่กิน การใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วยวิถีเกื้อหนุนกันระหว่างคนกับป่า จนชุมชนบ้านสบลานได้รับการประกาศเป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ สืบสานวิถีปกากะญอ คนอยู่กับป่า สู่การอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างยั่งยืน รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 21 เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ตั้งของหมู่บ้านสบลานตั้งอยู่ในพื้นที่ระหว่างหุบเขา โดยมีภูเขาล้อมรอบและพื้นที่โดยรอบหมู่บ้านบ้านสบลานเป็นจุดกำเนิดของลำน้ำ ซึ่งแต่ละสายไหลรวมกันมาบรรจบเป็นลำน้ำสามสาย ได้แก่ ลำน้ำแม่ลานเงิน ลำน้ำแม่ลานคำ และลำน้ำแม่ลานหลวง ก่อนจะไหลมาบรรจบกันเป็น

ลำน้ำแม่ลาน แล้วไหลต่อไปรวมกับลำน้ำแม่ชาน และแม่น้ำปิงที่บ้านสองแคว อ.สะเมิง ดังนั้นต้นกำเนิดของชื่อหมู่บ้าน จึงเกิดจากการที่หมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณที่น้ำแม่ลานค้ำและน้ำแม่ชานหลวมมาเจอกันก่อนที่จะลงไปเป็นน้ำแม่ชาน ทั้งสองเส้นแม่น้ำนี้มาเจอกันตรงช่วงต้นทางเข้าหมู่บ้าน ทำให้ได้ชื่อหมู่บ้านว่า "สบลาน" (สบ มาจากคำว่า เจอ, ลาน มาจาก น้ำแม่ลาน)

2.2 ลักษณะทางกายภาพ

บ้านสบลานตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติสะเมิง พื้นที่ต้นน้ำชั้น 1A อาณาเขตติดต่อ ดังนี้ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 500 - 1,400 เมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง-ต่ำ สลับซับซ้อน

1. ทิศเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ปากตะวันตกของถนนไปตำบลสะเมิงเหนือ ตรงที่อยู่ห่างจากวัดกองซากหลวงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ 500 เมตร หลักเขตที่ 1 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงถนนสายสะเมิง-แมริม ตรงหลักกิโลเมตรที่ 9.500 ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 2
2. ทิศตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 ตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ถึงฝั่งตะวันตกของห้วยหมื่นตรงที่อยู่ห่างจากปากน้ำแม่ลานค้ำตอนที่จบกับห้วยหมื่น
3. ทิศใต้ จากหลักเขตที่ 3 เลียบตามฝั่งตะวันตกของห้วยหมื่น และฝั่งของน้ำแม่ชานไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ถึงฝั่งใต้ของแม่น้ำแม่ชาน ตอนที่อยู่ห่างจากทางไปบ้านแม่สาบ ตรงที่บรรจบกับแม่น้ำแม่ชาน ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นระยะ 400 เมตร
4. ทิศตะวันตก จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงฝั่งเหนือของห้วยยาว ตอนที่ตัดกับถนนไปบ้านแม่สาบ ตรงที่บรรจบกับห้วยยาว ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 5 จากเขตที่ 5 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนบรรจบกับหลักเขตที่ 1

2.3 การคมนาคม

ห่างจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 45 กิโลเมตร เส้นทางหลักเข้าสู่พื้นที่จากเชียงใหม่ถึงอำเภอสะเมิง มีหลายเส้นทาง อันได้แก่ เส้นทางผ่านที่ทำการพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเส้นทางบ้านแม่ลานค้ำ และเส้นทางบ้านห้วยหญ้าไซ ดังต่อไปนี้

เส้นทางชนบทผ่านที่ทำการพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตออบชานที่ 1 เลี้ยวขวาข้ามลำน้ำแม่ชาน สู่อำเภอสบลาน ระยะทาง 4.2 กิโลเมตร

เส้นทางบ้านใหม่แม่ลานค้ำ เส้นทางลงใต้ไปยังบ้าน ห้วยเหี้ย ระยะทาง 2.8 กิโลเมตร วิ่งต่อไปอีก 2.1 กิโลเมตร จะถึงบ้านแม่ลานค้ำใน

เส้นทาง บ้านห้วยหญ้าไซ ก่อนถึง ทางเข้าสู่บ้านห้วยหญ้าไซจะพบทางแยก หากใช้เส้นทางซ้ายวิ่งต่อเนื่องไปทางทิศตะวันตก ระยะทาง 4.2 กิโลเมตร ถึงบ้านป่าคานอก และหากวิ่งต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือระยะทาง 1.7 กิโลเมตร จะถึงบ้านป่าคานอ จากบ้านป่าคานอ

วิ่งไปหมู่บ้านสุดท้าย คือ บ้านอมก่น ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะทาง 4.1 กิโลเมตร ในทางกลับกันหากใช้เส้นทางจากทางแยกก่อนถึงบ้านห้วยหญ้าไซวิ่งทางขวาระยะทาง 4 กิโลเมตร ถึงหมู่บ้าน

2.4 ประชากร

เป็นชาติพันธุ์ปกากะญอ มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ทุกหย่อมบ้าน

2.5 เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชน ขึ้นอยู่กับด้านเกษตรกรรม รองลงไป คือ ประกอบอาชีพรับจ้าง อาชีพหัตถกรรม การทอผ้า อาชีพด้านการท่องเที่ยว โดยมีการขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวเดินป่า และการมีโฮมสเตย์ และการรับจ้างนอกชุมชน

2.6 สภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งทรัพยากรและการท่องเที่ยว

สิ่งแวดล้อม และแหล่งทรัพยากร

สภาพของสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นไปตามลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ป่าเขา สลับซับซ้อน การที่ชุมชน ตั้งอยู่บนดอย สันดอย และลาดไหล่เขา ก็จะทำให้เห็นความแปลกตา และสวยงาม เป็นจุดที่ทำให้มีนักท่องเที่ยว ที่ชอบการผจญภัย หรือ การเดินป่า เข้ามาเยี่ยมชม ซึ่ง มักจะเข้ามาเยี่ยม จึงเกิด โฮมสเตย์ ขึ้นในชุมชน และ ในพื้นที่ป่า ไธนา

แหล่งท่องเที่ยว

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น ไธนา บริเวณหมู่บ้าน และ รอบหมู่บ้าน

2.7 การศึกษา

ในหมู่บ้านสบลานมีสถานที่ ที่ถูกจัดให้เป็นที่ยี่เรียนนั้น คือ ศูนย์การเรียนรู้ โฉะมาโล ลือหล่า และโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้นอกระบบและศูนย์เรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง การจัดการเรียนนอกระบบ

2.8 ระบบสาธารณสุข และ สุขภาพ

มีโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุข ได้เข้ามาดูแลเป็นประจำ และ มีอสม. ประจำทุกหย่อมบ้าน เพื่อทำการติดต่อประสานงานกับทางการ และให้ความช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยในชุมชน และทุกคนใช้สิทธิบัตรทอง

2.9 ระบบสาธารณูปโภค

น้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ได้จากภูเขา เป็นประปาภูเขา และ มีแท้งค์น้ำใหญ่หลายแท้งค์ ที่ศูนย์การเรียนรู้โฉะมาโลลือหล่า

การใช้โทรศัพท์ ใช้ในการติดต่อสื่อสาร แต่จะประสบปัญหาเนื่องจากสัญญาณที่ไม่ค่อยมี เนื่องจากสถานที่ตั้งของบ้านสบลาน และ ศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในหุบเขาจึงต้องตามหาสัญญาณเมื่อจำเป็นต้องใช้โทรศัพท์

2.10 วัฒนธรรม ประเพณี

การแต่งกาย ยังคงใส่เสื้อผ้าทอมือ แต่ฝ้าย ที่นำมาทอ ชื้อจากตัวอำเภอ และ ในเมือง เนื่องจาก ความสะดวก รวดเร็ว และสามารถนำด้ายมาทอได้เลย ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานใส่ชุด “เซวา” ชุดสีขาวทรงกระบอกยาวกรอมเท้า และผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องใส่ชุด “เซชู” คือ เสื้อสีต่างๆ เช่น สีดำ น้ำเงิน ฟ้ำ และ มีลายปักดอกไม้ และ ลวดลายต่างๆ ตามชอบ อาจปักเพิ่มลูกเต๋อยลงไป และ ”หนังกอ” ผ้าชิ้นสีแดง หรือ น้ำตาลแดง ส่วนผู้ชายใส่เสื้อ “เซกอ” ซึ่ง ผู้ชายปกากะเอย เน้น สีแดง บ่งบอกถึงความกล้าหาญ อดทน (คำอธิบายจาก พี่ตาแยะ) แต่ปัจจุบันมีเสื้อสีของผู้ชายมากขึ้น สีฟ้า สีเขียว สีชมพู

ประเพณี วัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรม ยังคงมีการสืบทอดกัน และวิถีชีวิตอาศัยประเพณีวัฒนธรรมเป็นต้นนำ โดยมีพิธีกรรม ความเชื่อ สัมพันธ์กัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เดือน	วิถีชีวิต	พิธีกรรม/ความเชื่อ
มกราคม	สำรวจพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน, รับจ้างทั่วไป, ทอผ้า, เลี้ยงสัตว์, งานหัตถกรรม, ค่าขาย, เลี้ยงสัตว์, ปลูกพืชข้าว มะเขือพวงในไร่	ฉลองกินข้าวใหม่, ห้ามแต่งงานและสร้างบ้านในช่วงนี้, พิธีมัดมือสู่ขวัญ, ตานข้าวใหม่, วันหยุดสำคัญของศาสนาคริสต์
กุมภาพันธ์	สำรวจไร่หมุนเวียน, ต้มสุรา, เริ่มถางเตรียมพื้นที่ทำไร่ ทำนา, ทำแนวกันไฟ	ผูกข้อมือ, ขึ้นปีใหม่
มีนาคม	เผาไร่, เลี้ยงวัว ควาย, ทำแนวกันไฟ, ล้อมรั้ว, ถางป่าเตรียมทำไร่ เตรียมพื้นที่เกษตร, กำหนดเขตพื้นที่	เลี้ยงผีป่าผิณา
เมษายน	ทำแนวกันไฟ, ปลูกพืชไร่, หาพืชในป่า, เผาไร่, ปลูกกล้วย ข้าวตอย เผือก มัน ข้าวสาเลี ข้าวโพด	รดน้ำดำหัว, สงกรานต์, พิธีหยอดข้าวเจ็ดหลุม, พิธีเลี้ยงผีฝาย
พฤษภาคม	หยอดข้าวไร่, ทำไร่ไร่หมุนเวียน, เพาะกล้าพันธุ์ไม้, หวานข้าวในไร่, เก็บของป่า, ล่าสัตว์ ข้าว), เลี้ยงผีต้นน้ำ	ไหว้ขวัญข้าว, หยอดข้าวไร่เจ็ดหลุม (แม่)
มิถุนายน	ดูไร่หน้ากำจัดวัชพืช, ทำปลอกมิด, เครื่องจักสานไม้ไผ่ ,ทอผ้า, หาของป่า, ปลูกข้าวโพด, หยอดข้าวไร่, ทำแนวกันไฟ, ดำนา	เลี้ยงผีไฟ, เลี้ยงผิณา,หยอดข้าวไร่เจ็ดหลุม

เดือน	วิถีชีวิต	พิธีกรรม/ความเชื่อ
กรกฎาคม	ดูไร่เนา, ปลูกมิด, เครื่องจักสานไม้ไผ่และทอผ้า, หาของป่า, ปลูกข้าวนาปี	พิธีตาแสะ ขับไล่สิ่งชั่วร้าย (ในบ้าน), พิธีตาเดอเมาะ (ในสวน), เลี้ยงผีฝายน้ำและนา, เข้าพรรษา
สิงหาคม	ดูไร่เนา, ปลูกมิด, เครื่องจักสานไม้ไผ่และทอผ้า, กำจัดวัชพืช, ดักสัตว์ป่า, หาของป่า	เลี้ยงผีฝาย, เชื่อว่าข้าวตั้งท้องไม่ควรเข้าไปในแปลง, เลี้ยงผีไฟ, เลี้ยงผีตาแสะ
กันยายน	ดูไร่เนา, ปลูกมิด, เครื่องจักสานไม้ไผ่และทอผ้า, หาของป่า, ขุดหน่อไม้	เชื่อว่าข้าวตั้งท้องไม่ควรเข้าไปในแปลง, เลี้ยงผีฝาย, ปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย
ตุลาคม	เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวไร่ ข้าวโพด, ล่าสัตว์, ทอผ้า	พิธีมัดมือไนไร่, พิธีเรียกขวัญข้าว, สลากภัต, ทอดผ้าป่าภูริน, ทำบุญออกพรรษา
พฤศจิกายน	เกี่ยวข้าว, ตีข้าว เป็นฤดูกาลเริ่มเก็บเกี่ยวข้าวไร่ ข้าวนาปี	เลี้ยงผีข้าว, พิธีมัดมือไนไร่, พิธีเรียกขวัญข้าว, ตัดไม้
ธันวาคม	เก็บเกี่ยวข้าวนาปี ข้าวไร่, ลงแขก	ฉลองปีใหม่, เลี้ยงผีต่าง ๆ, ห้ามแต่งงานและสร้างบ้านในช่วงนี้, พิธีกรรมเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง, ถวายข้าวใหม่, กินข้าวใหม่, ตั้งศาลไนไร่, วันหยุดสำคัญของศาสนา

2.11 ศาสนา ความเชื่อ การนับถือ

ในสังคมของปกากะญอของชุมชน พบว่า มีความเชื่อ การนับถือ ที่มีลักษณะการผสมผสานกันในทางศาสนา และ ความเชื่อ การนับถือ คือ บรรพบุรุษ และ สิ่งเหนือธรรมชาติ ทุกที่ทุกแห่ง มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อยู่หมด ตั้งแต่ในบ้าน ไร่ นา ป่า ลำห้วย และ ที่ต่างๆ อาจจะเรียก “ผี” “เจ้า” เช่น เจ้าป่า เจ้าเขา โดย ความเชื่อ การนับถือสะท้อนออกมาในรูปแบบของประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งต้องทำพิธีไหว้ และขอขมาเมื่อกระทำผิด หรือ ละเมิด

2.12 การเมืองการปกครอง

มีการปกครอง โดยมีผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำทางการ และ ผู้นำตามความเชื่อของปกากะญอ

ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพปัญหา และความต้องการของ ศูนย์การเรียนรู้ โจ๊ะมาโลลือหล่า

1. การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้โจ๊ะมาโลลือหล่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 เป็นโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม คำว่า “โจ๊ะ” แปลว่า โรงเรียน “มาโล” แปลว่า เรียนรู้ “ลือหล่า” แปลว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรม การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้ หรือ ศูนย์การเรียนรู้โจ๊ะมาโลลือหล่า เนื่องมาจากเด็กในชุมชนต้องเดินทางออกนอกชุมชนเพื่อไปเรียนหนังสือ และนอนพักที่โรงเรียนทุกวัน ทำให้ห่างจากครอบครัว ไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้ เด็กบางส่วนจึงไม่ยอมไปเรียน และ ผู้ปกครองก็ไม่อยากให้ไป มีความหวังที่ต้องอยู่ใกล้บ้าน และกังวลความปลอดภัยระหว่างการเดินทางด้วยเท้า นอกจากนี้ ยังมีคำบอกเล่าจากผู้ปกครอง ถึงการออกไปเรียนหนังสือของเด็กนอกชุมชนที่เด็กไม่สามารถนำความรู้มาเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตได้ ดังคำของหน่อเอ (นามสมมติ) กล่าวว่า “มีลูก 2 คน คนโต ป 6 ไปโรงเรียนกินนอนไกลบ้าน คิดถึง เป็นห่วงลูก นอนไม่ค่อยหลับ แต่คนเล็ก ให้เรียนในหมู่บ้าน “ เช่นเดียวกับ หน่อพิ (นามสมมติ) พูดถึงลูกชายว่า “ไปโรงเรียนใหญ่ ดิตรงที่รู้หนังสือ แต่ไม่ค่อยช่วยงานบ้าน กลับมาบ้านแล้วเหนื่อยที่ทำงานในไร่” เช่นเดียวกับผู้ปกครองคนอื่นๆ ที่ต่างแสดงความกังวล แสดงความเป็นห่วงว่า เรียนแล้ว ลูกจะได้เป็นครูไหม เงินไม่มีก็ขายวัวให้ไปเรียน การที่เด็กออกนอกชุมชน และทิ้งการเรียนรู้ที่อยู่ในครอบครัว ในชุมชน เรียนรู้ที่ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต หลงลืมภูมิปัญญา ไม่นำเอามาใช้ เป็นเหตุให้ชุมชนอ่อนแอ ภูมิปัญญาสูญหาย กระทบถึงสังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทางชุมชนจึงได้ประสานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่างๆ ในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชน เช่น สำนักพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและสถาบันอาศรมศิลป์ เพื่อขอการสนับสนุนในการสร้างศูนย์การเรียนรู้จัดการศึกษาขึ้นภายในพื้นที่ โดยมีมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณที่ได้เข้ามาทำโครงการงานวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชนเผ่าปกากะญอ กรณีศึกษาชุมชนปกากะญอบ้านสบลาน จ. เชียงใหม่ เป็นผู้สนับสนุนร่วมกับชาวบ้าน

2. ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้โจ๊ะมาโลลือหล่าจัดการศึกษาด้วยรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย โดยผสมผสานการจัดการศึกษาทั้งสองรูปแบบ ซึ่งมีความยืดหยุ่นต่อการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการ และระยะเวลาในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียน ได้เกิด

กระบวนการเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อมและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งสามารถเรียนรู้จากตนเอง เรียนรู้จากผู้อื่น และเรียนรู้จากบริบทแวดล้อมทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของตนเอง ครอบคลุม และชุมชน (Problem -Based Learning:PBL)

3. แนวคิดพื้นฐานของศูนย์การเรียนรู้

เป็นโรงเรียนวิถีชาวปกากะญอ แนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับชีวิตคนในพื้นที่ บนรากฐานภูมิปัญญาและวิถีชุมชน โดยบูรณาการวิชาสู่ชีวิตอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆ จากบริบทในชุมชนสู่สังคมภายนอก

4. วิสัยทัศน์

มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรม คุณธรรม และมีปัญญาในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งอย่างมีความสุขและเกื้อกูล มีทางเลือกในการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามศักยภาพของตน มีความเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ด้วยตนเองเป็น ใฝ่เรียนรู้และสามารถนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้

5.นโยบาย

รากฐานภูมิปัญญาบูรณาการสู่ชีวิต สอดคล้องชุมชน เรียนรู้อย่างกัลยาณมิตร

6.วัตถุประสงค์

รักท้องถิ่น มีจิตสำนึก เข้าใจตนเอง ผู้อื่น มีทักษะชีวิต วิถีคิดเป็นระบบ เชื่อมสัมพันธ์ สื่อสารสร้างสรรค์ ตั้งรายละเอียด ต่อไปนี้

1. รักท้องถิ่น เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในการสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน
2. มีจิตสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคมและธรรมชาติ เคารพในจารีตและประเพณีของชุมชน ร่วมทำประโยชน์ให้ส่วนรวม
3. มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น รับรู้คุณค่าและเคารพในความแตกต่างของมนุษย์ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. มีความรู้พื้นฐานและทักษะชีวิตที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพตามวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน

5. มีความรู้พื้นฐานและทักษะที่จำเป็นทางวิชาการและเทคโนโลยีในการนำไปใช้พัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม
6. มีวิธีคิดที่เป็นระบบ มีความรู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเพื่อแก้ปัญหาในทางที่สร้างสรรค์
7. มีทักษะในการสัมพันธ์และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ทั้งกับคนในชุมชนและคนต่างภาษาต่างวัฒนธรรม

7. สภาพ ปัญหา ของศูนย์การเรียนรู้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ (Material)

1.1 สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

ศูนย์การเรียนรู้จะมาโลลือเหล่า ตั้งอยู่ห่างจากชุมชนหมู่บ้าน อยู่บนดอยสูงกว่าที่ตั้งหมู่บ้าน การเดินทางเดินด้วยเท้าไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ผ่านบ้านเรือนชาวบ้าน และลัดเลาะทุ่งนา และป่าไผ่ ที่ขึ้นตามลำห้วยสองข้างทาง จึงจะถึงศูนย์ฯ โดยสภาพแวดล้อมมีการรักษาความเป็นธรรมชาติ ของ พื้นที่ป่าโดยรอบของศูนย์ฯ ไม่ให้มีการถูกทำลาย รักษาให้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ บริเวณที่ตั้งของศูนย์ฯ ล้อมรอบด้วยรั้วไม้ไผ่วางกันเป็นแนว ด้านนอกรั้วบนเนิน มีแท่งค้ำน้ำขนาดใหญ่หลายแท่งเพื่อกักเก็บน้ำฝนและดึงน้ำจากลำห้วยเข้ามาพักเก็บไว้ในแท่งค้ำจำนวนมากให้เพียงพอสำหรับการใช้ตลอดทั้งปี เป็นน้ำสำรองใช้สำหรับศูนย์ฯ และ ทั้งหมู่บ้าน

บริเวณภายในเขตรั้วไม้ไผ่ของศูนย์ฯ และด้านนอกห้อมล้อมไปด้วย ป่าไม้ และมองทอดสายตาดูออกไปในระยะใกล้ๆ เป็นพื้นที่การเกษตร ของนักเรียน และ ไกลออกไป ก็จะมี ไร่นา สวน ของชาวบ้าน ที่อยู่บนดอย และ สันดอย

ในรั้วของบริเวณศูนย์ฯ เต็มไปด้วยต้นไม้ ไม่แปลกแยกจากสิ่งก่อสร้างใดๆ มี 3 จุดที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่ไม่ใหญ่โตนัก มีลักษณะรูปทรงที่เป็นท้องถิ่นแบบปกากะญอ หลังคา มุงใบตอง และ มุงกระเบื้อง ต่างกันออกไป ออกแบบและก่อสร้างสอดคล้องกับธรรมชาติ

จุดที่ 1 เป็นจุดที่ใช้ประจำ เป็น สถานที่เรียน ยกพื้นความสูงพอประมาณ ปิดทึบด้วยฝา 3 ด้าน ส่วนอีกด้าน เปิดโล่ง เป็นทางเข้า ไม่มีประตู พื้นที่มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง กว้าง สำหรับการนั่งทำกิจกรรม ไม่มีโต๊ะ หรือ เก้าอี้ ทุกคนนั่งกับพื้น สามารถนั่งเป็นวงกลม หรือ นั่งเป็นแถวหน้ากระดานได้ เด็กจะใช้จุดที่ 1 เป็นที่เรียน และ ทำกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดถึง ใช้เป็นที่ประชุมของชุมชน โดยพื้นที่สามารถรองรับคนได้ 20 – 30 คน

จุดที่ 2 เป็นจุดที่ใช้เป็นเรือนพัก สำหรับนักเรียน และ ครู ซึ่งมีทั้งครูอาสา และ ครูประจำ จำนวน 1 คน ด้านล่างเรือนพัก ขยาย เป็นพื้นที่สำหรับเรียนรู้ภาคปฏิบัติด้านอาหารชนเผ่า

หรือ โรงครัว เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีปรุงอาหาร โดยผู้เรียนทุกคน คิด ออกแบบเมนูอาหาร และลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

จุดที่ 3 เป็น ห้องสมุดบนต้นไม้ มีหนังสือ จำนวนหนึ่ง เป็นหนังสือได้รับบริจาค ผู้เรียนสามารถขึ้นบันได ไปอ่านหนังสือ หรือ ทำสมาธิ ปราศจากการรบกวนได้ รองรับคน ได้ ไม่เกิน 7 คน

พื้นที่ลานโล่ง เป็นพื้นที่เพื่อประกอบการเรียนแบบเคลื่อนไหว การละเล่น การแสดง กิจกรรมการเคลื่อนไหว และการออกกำลังกาย เนื่องจากการเรียนรู้เกิดได้เมื่อร่างกายได้เคลื่อนไหว ได้ใช้อวัยวะ ประกอบการเรียนรู้ ได้เกิดการขยับ เคลื่อนไหวของร่างกาย การมีพื้นที่โล่งกว้าง จึงส่งเสริมการเรียนรู้ยิ่งขึ้น ใช้ศักยภาพทางกาย และ ขณะเดียวกัน จิตใจก็พลัดพลิน ไม่ถูกจำกัดเฉพาะสถานที่แคบ หรือ ในห้อง หรือ สถานที่จัดเตรียมไว้ การเรียนรู้ในสถานที่กว้าง โล่ง จึงเป็นการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า เป็นห้องเรียนแบบโล่งที่ ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม มีครู และผู้เรียน เรียนรู้ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน เกิดปฏิสัมพันธ์กัน ผักผ่อนทักษะการเรียนรู้เฉพาะตัวของแต่ละคน เพราะ การนั่ง หรืออยู่ในที่เฉพาะ แม้ไม่มีโต๊ะ เก้าอี้ มีแต่การนั่งล้อมวง เด็กๆ บอกว่า “มีความรู้สึกเหมือน ถูกบังคับ” เหมือนเรียนนั่นเอง

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

โจ๊ะมาโลลือหล่าอยู่กับป่า อยู่กับชุมชน และคนก็อยู่กับป่า ดังนั้นสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้างที่มี ทางชุมชนจึงไม่มองว่าเป็นปัญหา แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่ไม่อาจหยุดยั้งได้ ที่เป็นผลจากการคมนาคม ที่สะดวกขึ้น การมีถนน และการมีรถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ เข้าออกในหมู่บ้าน รวมถึง วิถีชีวิตคนในชุมชนที่เปลี่ยนไป และสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น โรงเรียนขยายโอกาสของรัฐบาลจัดตั้งขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็วภายนอกชุมชน จัดการศึกษา นับแต่ อนุบาล จนถึงมัธยมปีที่ 3 คือ โรงเรียนบ้านแม่ลานคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความพร้อมทางด้านงบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาล ในการจัดการในทุกด้าน เช่น อาหารกลางวัน นมโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ และอื่นๆ เป็นเหตุจูงใจให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนจำนวนมาก ทำให้จำนวนผู้เรียนของโจ๊ะมาโลลือหล่า ลดลงเรื่อยๆ การดำรงอยู่ของโจ๊ะมาโลลือหล่า ได้รับผลกระทบ ถูกลดทอนความสำคัญลง

1.2 แหล่งเรียนรู้

โจ๊ะมาโลลือหล่า มีแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในชุมชน และ นอกชุมชน แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนปกากะญอ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย นั่นก็คือ บ้านและชุมชน โดยสภาพแวดล้อมของ

บ้านและชุมชน คือ แหล่งเรียนรู้ ถัดมา คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ คือ ลำห้วย ทุ่งนา ป่าชนิดต่างๆ ทั้งป่าชุมชน ป่าใช้สอย และ ป่าพิธีกรรม เด็กทุกคนได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริง

แหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชน เป็นพื้นที่ที่ห่างออกจากชุมชน มีความแตกต่างจากวิถีดั้งเดิมของชุมชนที่เติบโต เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สังคมเมือง” สำหรับเด็กโตหรือเด็กมัธยม เมื่อเด็กเรียนจบชั้นประถมแล้ว เด็กจะต้องได้เรียนรู้ เกี่ยวกับ วิถีชีวิต ภายนอกชุมชน วิถีคนเมือง เด็กจึงต้องออกจากชุมชน เพื่อเรียนรู้ เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบเชื่อมโยง โดยมีครู เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ เด็กจะได้กิน นอน ใช้ชีวิตในระยะเวลาหนึ่ง ในสังคมคนเมือง และสลับขึ้นไปใช้ชีวิตบนดอย ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม จะทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ และ การปรับตัว เท่าทันสังคม มีการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนรู้เฉพาะ ขึ้นมา เด็กโตทุกคน ต้องลงมาใช้ชีวิตนอกชุมชนข้างล่าง หรือ พื้นราบ คือ สถานีเรียนรู้ เป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับมัธยม ที่ให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ ดัง คำพูด ของคุณครู กล่าว ว่า “การจัดการการศึกษาให้เด็กมัธยม หากจัดเฉพาะในพื้นที่มันไม่เพียงพอ จำเป็นต้องพาเด็กออกเรียนรู้นอกชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเด็กอื่น จึงจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ ” แสดงให้เห็นว่า การจัดการศึกษาต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่หลากหลาย และต่างสถานที่ ได้มีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ กับผู้คนที่หลากหลาย ต่างชาติพันธุ์ ต่างวัฒนธรรม ผู้เรียนก็จะเรียนรู้ได้ดี

ทางคุณครู กล่าวว่า “ โจ้ต้องการสร้างคน การศึกษาต้องโตตามตัวเด็ก ” โจ้มาโลลือหล่าเริ่มจากเด็กประถมตอนแรก และ ปัจจุบัน มีถึงมัธยม คือ มัธยมต้น และ มัธยมปลาย คุณครูยังกล่าวอีกว่า “ การมีแต่เด็กประถม พอเด็กประถมโตขึ้น จะไปทางไหน หากส่งเสริมการศึกษา ต่อยอดในระดับที่สูง ถามว่าเขาจะไปไหม เขาอาจไม่ยอมไป เพราะเขาไม่รู้จักสถานที่ มันคือการส่งเด็กออกจากพื้นที่ เด็กก็ต้องออกไปอยู่ กินนอน พื้นที่อื่น ซึ่งเขาเองก็ไม่อยากไป

การต่อยอด มัธยม คือ การให้ผู้เรียนจบการศึกษาชั้นประถมแล้วได้เรียนรู้ให้กว้างขึ้น ลึกลง ได้ออกจากชุมชน และลงมาเรียนรู้การใช้ชีวิตภายนอก ในพื้นที่สถานีการเรียนรู้ เพื่อเรียนรู้ที่แตกต่างจากพื้นที่เดิม หรือ ชุมชน และเดินทางไปๆ มาๆ ระหว่าง สถานีการเรียนรู้ และ พื้นที่ชุมชนเดิม เพราะมันก็คือ สิ่งที่ทำกับชุมชน พื้นที่ที่เป็นสถานีการเรียนรู้ เป็นพื้นที่ที่เลือกได้ อยู่ใกล้บ้าน ใกล้ชุมชน กลับบ้านเมื่อไรก็ได้ เป็นการต่อยอดของเด็กที่ได้เรียนมาตอนประถม เป็นการจัดการด้วย โจ้มาโลลือหล่า วิธีการแบบนี้ต่างจากการส่งเด็กออกไป อยู่โรงเรียนประจำ ไปแล้วไม่ได้กลับบ้านในระยะยาว จนกว่าจะได้รับอนุญาต ต่างกันมากกับวิธีการของโจ้มาโลลือหล่า ที่พาผู้เรียนมาเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบยึดโยงกับชุมชน

1.3 วัสดุอุปกรณ์

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโจ้มาโลลือหล่ามีไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นวัสดุอุปกรณ์เครื่องเขียน ปากกาเคมี กระดาษชนิดต่างๆ ไวท์บอร์ด ที่ใช้ประกอบการเขียนเมื่อมีกิจกรรมการเรียนรู้ การ

พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในศูนย์ฯ กลุ่มขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ บรรจุสื่อการเรียนรู้ ระดับประถม สำหรับเสริมสร้างทักษะ หนังสือประเภทต่างๆ ที่ได้รับบริจาคจำนวนหนึ่ง ในชั้น ภายในห้องสมุดบนต้นไม้ อุปกรณ์ ห้องครัว สำหรับนักเรียนในการเรียนรู้ด้านอาหารชนเผ่า และ อาหาร ขนมชนิดอื่น ของต่างชาติพันธุ์ โดยมี ผู้ปกครอง มาช่วยฝึกฝน และมีแบ่งเวรกันทำอาหารใน แต่ละวัน

2. ด้านบุคลากร คณะกรรมการ (Man)

2.1 บุคลากร

โจ๊ะมาโลลือหล่า มีครูประจำอยู่ 2 คน ประถม 1 คน และ มัธยม 1 คน และมีผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา หลายคน ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย มีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่นักเรียน บางครั้งมี ครูอาสาเข้ามาช่วยการสอนเด็ก ตามระยะเวลาที่กำหนด ที่แจ้งมา โดย ครูประถมจะอยู่ในพื้นที่ ทำหน้าที่ในการสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับเด็กระดับประถม ร่วมกับครูภูมิปัญญา หรือผู้รู้ ครูอาสาสมัคร ที่สมัครมาเรียนรู้วิถีชุมชน และปฏิบัติงานด้านการศึกษากับโจ๊ะมาโลลือหล่า และ บุคลากรเหล่านี้ และ เด็กนักเรียน มักมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งภายใน และภายนอกชุมชน เช่น มีกิจกรรม ภายนอกร่วมกับศูนย์การเรียนรู้อื่น สถานศึกษา และ หน่วยงานอื่นๆ โดยออกไปเรียนรู้ พร้อมๆ กับ มีผู้อาวุโส ผู้ปกครอง ครูภูมิปัญญา หรือ ผู้รู้

บุคลากรที่เป็นครูชนเผ่า หรือ ครูปกากะญอ จะพักอยู่บ้านของตนเอง ในชุมชน และใกล้เคียง แต่ครูมัธยม จะพักอยู่นอกชุมชน ร่วมกับเด็กนักเรียนมัธยมที่ออกจากชุมชนเพื่อเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมที่แตกต่าง และความเป็นไปของชีวิต ตามหลักสูตรการศึกษาที่จัดขึ้นเฉพาะ

2.2 คณะกรรมการ

คณะกรรมการของศูนย์การเรียนรู้โจ๊ะมาโลลือหล่า ดำรงตำแหน่งวาระครั้งละ 3 ปี ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ
2. รองประธานกรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ
3. กรรมการศูนย์การเรียนรู้ฯ
4. กรรมการเลขานุการและผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ฯ

บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการ มีดังนี้

1. กำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของผู้จัดการศึกษาและผู้เรียน รวมถึงสอดคล้องกับนโยบาย การศึกษาแห่งชาติ

2. ติดตาม ควบคุม กำกับและดูแลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้

3. ส่งเสริมสนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนในศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4. ศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการเรียนเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน

5. ประสานความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของศูนย์การเรียนรู้ฯ

6. คณะกรรมการ เป็นผู้แทนชุมชนรับผิดชอบในการยื่นเสนอขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตร - แผนการจัดการศึกษา /ขอขยายจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย/ขอเลิกจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ปกครองที่ส่งลูกหลานเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้เสียก่อนจึงสามารถดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้

ปัญหาด้านบุคลากร คณะกรรมการ

1. ปัญหาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนครูระดับประถมและการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ในระดับประถม ปัญหาดังกล่าวมีผลทำให้รูปแบบการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูแต่ละคนมีการเปลี่ยนแปลงไป ความเข้มข้นทางการจัดการศึกษาไม่เป็นไปตามฐานการเรียนรู้ที่สร้างไว้ กระบวนการไม่ได้ดำเนินการอย่างที่ควรเป็น ในระดับประถมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะให้เครื่องมือทำงานได้ เช่น เรื่องการเรียนที่อยู่บนวิถีชีวิตก็ยังเป็นอยู่ดังเดิม Community base ยังอยู่ แต่ตัว Problem base กับ Project base อ่อนลง การเชื่อมโยงความรู้ชุดความรู้อ่อนลง เป็นลักษณะเด็กทำตามผู้ใหญ่ หรือรอฟังจากผู้ใหญ่ เพื่อที่จะทำ

2. ปัญหาการด้านการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยม ที่มีผู้เรียนจากระดับประถมไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมในระดับประถม เข้าสู่ความรู้ในระดับมัธยมตามรูปแบบการจัดการศึกษาระดับมัธยมของโจ๊ะมาโลลือหล่า กล่าวคือ ในระดับมัธยมเรียนรู้ในพื้นที่ราบในชุดเรียนรู้จำเป็นต้องใช้ฐานการเรียนรู้เดิมในระดับประถมที่ทางโจ๊ะมาโลลือหล่าคาดหวังไว้ จะทำให้ ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเรียนรู้ไปได้เร็ว ทั้งนี้ระดับมัธยมต้องเรียนรู้เองให้มาก ผู้เรียนจะเป็นเจ้าของความรู้จริงๆ แต่ผู้เรียนระดับประถมที่ลงมาต่อยอดมัธยมกับโจ๊ะมาโลลือหล่า รวมถึงผู้เรียนที่มาจากสถานศึกษาอื่น มีการเรียนรู้ในลักษณะ รอฟังจากครู เพื่อที่จะปฏิบัติตาม ดังนั้น จึงมีภาระหน้าที่ครูมัธยม ต้องทำงานหนัก อีกรอบ

3. ผู้รู้ หรือครูภูมิปัญญา ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดให้กับผู้เรียน นักเรียนได้ กรณี ที่ต้องออกเดินทางนอกชุมชน หรือ บริเวณไร่นา หรือ ป่า ที่ไกลออกจากหมู่บ้าน เนื่องด้วยอายุ และ สุขภาพที่เป็นข้อจำกัด

3. ด้านงบประมาณ (Money)

ปัญหา ด้านงบประมาณ

โจ้จะมาโลลื้อหล่างงบประมาณได้จาก การบริจาค ประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณการดำเนินงาน ในทุกด้าน เช่น ค่าจ้างครู วัสดุอุปกรณ์ และ อื่นๆ เมื่อมีอาสาสมัคร มาเรียนรู้ หรือ ปฏิบัติงาน ทางศูนย์การเรียนรู้ ไม่ได้มีค่าตอบแทนมอบให้ แต่จะสนับสนุนในด้านอาหาร และที่พักให้ และในระดับมัธยม นักเรียนต้องทำโครงการ หางบประมาณเพื่อสนับสนุนในการเรียน หรือทำโครงการขึ้นนั้นๆ ให้สำเร็จ

4. ด้านการบริหารจัดการ (Management) เมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา ได้แก่ การจัดการด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ การบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ แบ่งการเรียน ออกเป็น 2 ระดับ คือ

ระดับประถม

การจัดการศึกษาแบบองค์รวมเชิงบูรณาการอิงถิ่นฐาน สร้างการเรียนรู้โดยบูรณาการสาระการเรียนรู้ บนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรม คุณธรรม และมีปัญญาในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งอย่างมีความสุขและเกื้อกูล มีทางเลือกในการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามศักยภาพของตน มีความเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ด้วยตนเองเป็น ใฝ่เรียนรู้และสามารถนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้

ระดับมัธยม

การจัดการศึกษาที่ รู้จักตนเอง เลือกชีวิตตนเองได้ มีความรู้ มีความสามารถที่จะหาความรู้ด้วยตนเองเป็น พึ่งพาตนเองได้ รู้คุณค่าของตนที่จะทำประโยชน์ให้กับชุมชน เอาความสามารถของตนเองมาใช้ประโยชน์ให้กับส่วนรวม มีความเป็นมนุษย์ที่พร้อมในการพึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้

หลักการของโจ้จะมาโลลื้อหล่า

1. จัดการศึกษาที่อยู่บนรากฐานภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมชุมชน โดยบูรณาการวิชาสู่ชีวิตอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆจากบริบทในชุมชนสู่สังคมภายนอกเพื่อพัฒนามนุษย์ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. หลักสูตรสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรียนวิชาพื้นฐานควบคู่กับภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการปฏิบัติบนการทำงานจริง จากผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ผู้เป็นครูภูมิปัญญาในชุมชน ร่วมรับรู้ เท้าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ทั้งในและนอกชุมชน สามารถปรับตัวในการเผชิญและแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

3. มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนเป็นเครือข่ายกับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง

หลักการสี่บทองค์ความรู้ของโง๊ะมาโลลือหล่า

ด้านการสืบทอด การสืบทอดของโง๊ะมาโลลือหล่า มีหลักวิธีการสืบทอดที่หลากหลาย สำคัญ คือ การสร้างการยอมรับเป็นอันดับแรก ผู้เรียนแม้เป็นเด็กก็ย่อมต้องการ การยอมรับ ดังนั้น เรื่องนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ประการที่สอง คือ ผู้ที่เป็นครู หรือ ผู้รู้ผู้เป็นครูภูมิปัญญา ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดแก่ผู้เรียน พูดเสียงดัง ฟังชัด ให้ได้ยินกันอย่างทั่วถึง พูดอย่างมีสาระ ตรงประเด็น พูดเพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีการซักถาม ตอบคำถามกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ชัดเจน

ประการที่สาม คือ การฝึก การลงมือทำ เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความต่างกันในกรรับรู้ ก็ต้องเอาข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยน สะท้อนกัน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้คิด และแบ่งปันทางความคิด

ประการที่สี่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ดี ครูจำเป็นต้องจัดเวทีหรือพื้นที่การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สิ่งที่ได้เรียนรู้มา มีการพูดคุยซักถามโต้ตอบกัน ในสิ่งที่ตนเองได้ทำ หรือทำได้ หรือได้นำเสนอ

ประการที่ห้า การเขียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือทำและเขียนในสิ่งที่ตนเองลงมือทำ ก็จะทำให้เกิดความจดจำ และ เข้าใจยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียน เพื่อให้เกิดเรียนรู้มีการฝึก ให้คิด ให้ทำให้เผชิญกับปัญหา เมื่อผู้เรียนอยู่กับศูนย์ฯ ได้ทำงาน ทำโครงการต่างๆ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามหลักสูตรของโง๊ะมาโลลือหล่า เมื่อจบการศึกษาไป ก็สามารถทำงานได้ อยู่เป็นคิดเป็นเรียนรู้อยู่กับคนอื่นเป็นในสังคมที่ใหญ่ขึ้น หากเข้าสู่ระบบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยก็จะมีปัญหาการเรียนรู้ ผู้เรียนปรับตัวง่าย จะลดปัญหาการออกกลางคันของผู้เรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียน ต้องให้คุณค่าในสิ่งที่ทำ เช่น กำลังวาดรูป เรา ก็จะเห็นว่า รูปนั้นสะท้อนอะไร กรณีผู้เรียนที่มีพฤติกรรมทางลบ ไม่เป็นไปตามค่านิยมในกลุ่มหรือสังคม ครูต้องทำการสังเกต และตั้งคำถามถึงพฤติกรรมที่แสดงออกนั้น เช่น ทำไมถึงพูด หรือทำในสิ่งนั้นๆ ขณะเดียวกัน ก็นำเข้าสู่การเรียนรู้ในเวทีสาธารณะต่างๆ อันเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ของการศึกษา เพื่อเป็นการศึกษาองค์ความรู้การศึกษาทางเลือกของสังคมไทยกับแนวทางการขับเคลื่อน

เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน งานตลาดนัดการเรียนรู้การศึกษาทางเลือก ที่มีการจัดให้มีขึ้น ตามสถานที่ต่างๆ

กระบวนการสืบทอดคนรุ่นใหม่

เราจะมาไล่ลือเหล่า มีกระบวนการสืบทอดคนรุ่นใหม่ โดยพัฒนาจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ 8 วิธี ดังต่อไปนี้

1. ฝึกการสังเกตและบันทึก
2. ฝึกฟัง พูด อ่าน เขียน
3. ฝึกตั้งคำถาม หาคำตอบ
4. ฝึกการสังเคราะห์ วิเคราะห์
5. ฝึกนำเสนอ ทำงานกลุ่ม
6. ทำแผนความคิด
7. จัดกระบวนการจัดการความรู้
8. ทำแบบฝึกหัด ใบงาน แบบทดสอบ

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อที่เป็นวัสดุ เช่น หนังสือ เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ฯลฯ รวมถึงวัสดุธรรมชาติรอบตัว และวัสดุอื่น ๆ ที่นำมาใช้ทำกิจกรรมเช่น ไม้ ดิน หิน ทราย ผ้า
2. สื่อที่เป็นอุปกรณ์ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานจริง เช่น จอบ เสียม มีด พร้า เลื่อย ตลับเมตร เครื่องครัว ฯลฯ อุปกรณ์การเรียนต่างๆ เช่น สมุด ดินสอ ปากกา สีต่างๆ กรรไกร ฯลฯ อุปกรณ์ที่เป็นสื่อการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง ลูกโลกจำลอง เครื่องเล่นเทปเสียง เครื่องเล่นวีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ รวมถึงอุปกรณ์และเครื่องมือวิทยาศาสตร์เช่น แม่เหล็ก เครื่องชั่ง เครื่องวัดอุณหภูมิ แวนชยาย ฯลฯ
3. สื่อที่เป็นเทคนิคหรือวิธีการ เช่น การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ การฝึกงาน การจัดนิทรรศการ และสถานการณ์จำลอง
4. สื่อการเรียนรู้ เช่น บทเพลง เครื่องดนตรี นิทาน ภาพยนต์ ละคร แบบฝึกหัด ใบงาน แบบทดสอบ ฯลฯ ซึ่งมีทั้งส่วนที่จัดทำมาจากที่มีผู้ทำมาแล้ว และส่วนที่ศูนย์ฯ จัดทำขึ้น โดยนำสื่อที่มีผู้ทำมาแล้วมาปรับบางส่วน หรืออาจทำขึ้นมาใหม่ทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียนมากขึ้น
5. สื่อที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น หมู่บ้าน ไร่หมุนเวียน นาขั้นบันได ป่าประเภทต่างๆ แม่น้ำต่างๆ วัด รวมทั้งแหล่งเรียนรู้อื่นๆนอกหมู่บ้าน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ชุมชนอื่นๆ ตลาด ร้านค้า ฯลฯ

6. สื่อที่เป็นบุคคล เช่น ครู ผู้เฒ่าผู้แก่และครูภูมิปัญญาทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ผู้ปกครอง และวิทยากรอื่นๆ ฯลฯ

การประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการประเมินว่า ผู้เรียน เรียนรู้แล้ว เกิดความรู้ในสิ่งที่เรียนหรือไม่ มีวิธีการโดยการให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงในสิ่งที่ได้เรียนรู้ และส่งเสริมการคิด

หลักสูตรของโจ๊ะมาโลลือหล่า

หลักสูตรของโจ๊ะมาโลลือหล่า เป็นหลักสูตร โดยชุมชนเป็นคนต้นคิด และ บอกว่าจะเอาอะไร ในเนื้อหา สาระ ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยผู้ปกครอง กล่าวว่า “เรื่องอะไรที่ต้องการให้ลูกหลานได้เรียนรู้ ได้ทำ ก็คุยกันในกลุ่มนี้แหละ” เช่นเดียวกับผู้เรียน ก็บอกความต้องการตนเอง เด็กชายจอละ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “ต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร ทำไร ทำนา ทอผ้า ก็ได้เรียน” ซึ่งตรงกับความต้องการของชุมชน และผู้เรียน เป็นความคิด เป็นความต้องการของชุมชนเอง มีการนำไปใช้ การปฏิบัติ และสามารถลดความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจน เมื่อเจอปัญหาในการนำไปใช้ ก็มาช่วยกันอีก หาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ตั้งแต่ เริ่มต้นตั้งแต่การคิด จนถึง การประเมินการเรียนรู้ ผู้ปกครอง คนในชุมชน และ ผู้เรียนล้วนมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ในคำบอกกล่าว ของคนในชุมชน ได้กล่าวถึงหลักสูตรว่า “อยากให้เด็ก ให้คนในชุมชน สื่อสารกับคนข้างนอกรู้เรื่อง ทำงานกับคนข้างนอกได้ อยากให้เรียนกับคนข้างนอกได้ ไม่เป็นปัญหา” สิ่งเหล่านี้ สะท้อนความต้องการของคนในชุมชน และก็ได้นำเอามาทำงานว่า อะไรที่เป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ ตอบความต้องการ นำเอามาเชื่อม และนำเอามาสร้างหลักสูตร

หลักสูตรการเรียนรู้ ของโจ๊ะมาโลลือหล่า เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีของชาติพันธุ์ และ ของชุมชนเอง โดยได้มีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้เนื้อหาวิชาจากตำราและประเมินความสำเร็จจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอบนั้น จะทำให้ผู้เรียนถอยห่างออกจากความเป็นมนุษย์ เพราะชีวิตถูกแยกออกจากการศึกษา อันจะพาไปสู่การมีชีวิตอย่างผู้ไร้การศึกษาไปตามลำดับ คือ อยู่อย่างเอาตัวรอด หรือสอบให้ผ่าน เมื่อรอดแล้วก็ต้องอยู่อย่างแก่งแย่งแข่งขัน หรือสอบให้คะแนนดีจะได้มีโอกาสที่ดีกว่าใคร เมื่อได้ดีแล้วก็ต้อง อยู่อย่างดิ้นรนปรนเปรอสุข ต้องมีสิ่งนั้นสิ่งนี้ ให้ได้รับความสะดวกสบาย ได้เสพตามที่อยากจึงเป็นสุข สุขเท่าไรก็ไม่พอจึงต้อง อยู่อย่างกอบโกย โดยไร้สำนึก ตนได้ผลประโยชน์ก็พอแล้ว จึงพาไปสู่วิกฤตการณ์ต่างๆในปัจจุบัน

หน่วยการศึกษา

การจัดการศึกษาของโจ๊ะมาโลลือหล่า แบ่งการศึกษา ออกเป็นหน่วยต่างๆ ตามวิถีชีวิตชุมชน จำนวน 9 หน่วย

1. ไร่-นา ปกาเกอญอ กบวดีวัฒนธรรมชุมชน สังคม

2. ภูมิปัญญาทางภาษา
3. เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
4. ชีวิตสัมพันธ์
5. วิถีสุขภาวะองค์กรรวม
6. ศิลปวัฒนธรรมและงานหัตถกรรม
7. ภูมินิเวศน์ป่าต้นน้ำกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ
8. เทคโนโลยีวิถีพัฒนาธรรม
9. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมอันหลากหลาย

ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้

การเรียนรู้ในหน่วยสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและงานหัตถกรรม

มีรูปแบบการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาเรื่องไร่ เรื่องฝ้าย และผ้าทอมือสี่ธรรมชาติ
2. กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ สร้างฝาย ปลูกกล้วยอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ
3. กิจกรรมตามสถานีเส้นทางศึกษาภูมินิเวศน์ป่า จัดกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนในชุมชนและภาคีเครือข่ายศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติและสร้างจิตสำนึกรักษาป่า
4. กิจกรรมสำรวจภูมินิเวศลำน้ำขาน เพื่อศึกษาระบบภูมินิเวศ สำรวจคุณภาพน้ำ และสร้างจิตสำนึก เรียนรู้ธรรมชาติ โดย “ล่องน้ำขานกับโจ๊ะ” มีแผนที่สำหรับการเดินทางไปตามลำน้ำเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติ ตามจุดต่างๆ รวม 9 จุด เช่น จุดที่ 1 บ้านสบลาน เรียนรู้วิถีชีวิตปกากะญอ จุดที่ 2 สบลาน เรียนรู้เรื่อง ภูมินาม เรียนรู้เรื่องนาขั้นบันได เรียนรู้เรื่องหินแร่ จุดที่ 3 ห้วยเหยียะสถานที่พักใต้ต้นไทรใหญ่ เรียนรู้เรื่องนกบุญแห่งป่านักล่าแห่งพงไพร เรียนรู้เรื่องไร่มุนเวียน เป็นต้น
5. บูรณาการสาระวิชาต่างๆ สู่ชีวิต เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง
6. พัฒนาวิธีคิดเชิงคุณค่า ความหมาย ชิมซบความงาม ความดี ความจริง
7. ศึกษารวบรวมองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรและพืช

การเรียนรู้ระดับประถม

การเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับประถม ได้มีการฝึกฝนการทำโครงการ โดยมีการทำทั้งโครงการแบบคนเดียว และ โครงการที่ทำร่วมกับชุมชน เช่น เรื่องป่า นักเรียนของโจ๊ะมาโลลือหล่ากล่าวว่า “ผู้เรียนทำด้วยกัน ในวันที่ปลูกป่า ก็มีเจ้าหน้าที่ ป่าไม้ และ ชาวบ้าน มาช่วยกัน โครงการนี้

กำลังทำ หรือ จะทำแบบไม่เร่งด่วนก็ต้องพักไว้ก่อน แล้วทุกคนไปช่วยโครงการที่เร่งด่วนก่อน นักเรียนทุกคนครูให้ผ่านโครงการ”

โครงการปลูกป่า ทำให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้มากสามารถบอกถึง ไม้ต่างๆ ไม้ชนิดไหน ดี ไม้ดี ไม้ไม่ดี ไม้เหมาะ ไม้ไม่เหมาะ กับการปลูก เช่น ไม้ยูคาลิปตัส ไม้ให้ปลูก เพราะเป็นไม้ที่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ ของดิน เช่นเดียวกับการอนุรักษ์ และ การรักษาพื้นที่ทางการเกษตร ก็จะมีการทำแนวกันไฟในช่วง ฤดูแล้ง ก่อนเข้าฤดูฝน เพื่อป้องกันไม่ให้ไฟลุกลาม เข้าไปเผาไหม้ ทำลาย หมูบ้าน และ พืชผลทาง การเกษตร ตลอดถึงสัตว์เลี้ยง ที่อาศัยอยู่รอบหมู่บ้าน และ ในหมู่บ้าน ตลอดถึง ผืนป่าที่กว้างใหญ่ได้ ชาวบ้าน และเด็กนักเรียน ต้องออกไปทำแนวกันไฟช่วยกัน การไม่ทำแนวกันไฟ จะมีผลเสียหายมาก เพราะไปไม้ที่หล่นทับถมจำนวนมากหากถูกไฟไหม้ จะลุกลามใหญ่โต ก่อเกิดความเสียหายที่ยิ่งใหญ่ และในการไปช่วยกันทำแนวกันไฟ และดับไฟหากมีไฟเกิดขึ้นถือเป็นหน้าที่ของคนทุกคน เพราะคนอยู่ กับป่า จำเป็นต้องให้การอนุรักษ์ รักษาพื้นที่ ของชีวิต และทรัพย์สินที่มี โดยมีระยะทางทำประมาณ 19 กิโลเมตร และ หากพื้นที่เขตทาง ก็จะเป็นหน้าที่ของ อีกหมู่บ้านในการทำแนวกันไฟต่อไป แม้ ร้อน เหนื่อย หากไม่ไปช่วย ก็จะไม่สำเร็จ ใช้ใบไม้ และน้ำในการดับไฟ ดังนั้น การทำแนวกันไฟ นอกจากเป็นการป้องกันไฟไหม้ป่า การอนุรักษ์ป่า สัตว์ป่าจำนวนมากแล้ว ยัง เป็นการสร้างความ สามัคคีของหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้าน ที่มีอาณาเขต เชื่อมต่อกัน เป็นการประสานการทำงาน การจัดการ ทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญาของคนปกากะญอ

การอนุรักษ์น้ำ และพันธุ์ปลา มีพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์พันธุ์ปลา และมีพิธีการบวชปลา เพื่อให้ปลามีกินตลอด พื้นที่อนุรักษ์ ศูนย์ฯมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผ่านการอนุรักษ์ และ พิธีกรรม มีการให้ปลวกเป็นอาหารปลา พื้นที่ที่เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาไม่มีการจับปลาบริเวณที่บวช มากิน เพราะ “บวช” หากมีคนละเมิดไปเอาปลาในเขตอนุรักษ์ มีความเชื่อว่าผีน้ำทำให้ปวดท้อง เกิดอาการเจ็บป่วย ต้องไปขอขมา แต่หากปลาออกไปจากเขตอนุรักษ์ ก็สามารถจับมารับประทาน ได้ จึงกล่าวได้ว่า วิธีการดังกล่าว เป็นการอนุรักษ์ได้อย่างดีเยี่ยม ขณะเดียวกัน ก็ทำให้คนรุ่นใหม่ ได้ เรียนรู้ว่า ไม่เพียงแต่จะเป็นผู้บริโภค แต่ ต้องเรียนรู้ที่จะ อนุรักษ์ รักษาด้วย

การเรียนรู้มรดก วัฒนธรรมของชนเผ่า เช่น รำดาบ ทอผ้า ดนตรี ภาษาปกากะญอ ทางอาสาสมัคร ที่อยู่ในชุมชน ได้อัดวิดีโอไว้ เพื่อจัดเป็นสื่อการเรียนรู้

ผู้เป็น ครูภูมิปัญญา ผู้รู้ในชุมชน กล่าวว่า “ การเรียนรู้มีผู้ใหญ่ คนในชุมชนเป็นผู้ ถ่ายทอด และ บางครั้ง เด็กสอนกันเอง” เช่นเดียวกับที่ผู้เรียน บอกว่า “เรียนรู้ หุงข้าว ผ่าฟัน หา ปลา ให้ครูมาเรียนรู้ที่นี่ ว่าเราอยู่อย่างไร กินอย่างไร” ระหว่างผู้เรียนและครู มีลักษณะการถ่ายทอด ความรู้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่าการให้ หรือการรับ เป็นการเรียนรู้ที่อยู่ในรูปแบบของชุมชน แสดงให้เห็นว่า ชุมชนกำลังให้คนข้างนอกรู้จักมากที่สุด เรียนรู้ร่วมกับชุมชนมากที่สุด และ ยอมรับ

มากที่สุดจากชุมชน เป็นการเคารพซึ่งกันและกัน เนื่องจากที่ผ่านมา เรา ปกาเกอญอ เป็นผู้ถูกศึกษา
ตอนนี้กลับกัน ต้องแลกเปลี่ยนกัน เรียนรู้ร่วมกัน

การเรียนรู้ระดับมัธยม

ในระดับมัธยม ผู้เรียนทำโครงการ และนำไปเสนอกับแหล่งทุนเพื่อขอการสนับสนุน
งบประมาณในโครงการ เรียนรู้การบริหารจัดการโครงการ และบริหารจัดการการเงินด้วยตนเอง
การทำเอกสารการเงิน ในระดับมัธยม เมื่อจบไปก็จะสามารถบริหารจัดการโครงการได้ ประกอบ
อาชีพได้ ผู้เรียนที่ทำโครงการเรื่องธุรกิจ ค้าขาย ทำ โจ๊ะ ไอดี หรือ ในภาษาอังกฤษ เขียนไว้ว่า JOA
IDEE (JOA หรือ โจ๊ะ ในภาษาปกาเกอญอ หรือ school ID คือ Identity (เอกลักษณ์) E คือ
Education (การศึกษา) E คือ Environment (สิ่งแวดล้อม) เป็นจุดเริ่มต้นของการพึ่งพาตนเองของ
ศูนย์ฯ อย่างยั่งยืนในอนาคต โดยมีแนวคิด คือ “โรงเรียนอยู่ได้ ชุมชนอยู่ได้” ซึ่งผู้เรียนเป็นคน
บริหารจัดการการเรียนรู้แบบนี้สามารถทำให้เป็นอาชีพที่ตรงกับความถนัดได้ หรือ การทำสื่อ ก็
สามารถทำโครงการที่เกี่ยวกับการทำสื่อ เช่น ผู้เรียน ม.ปลาย คนหนึ่งไม่สามารถมาเรียนกับทางศูนย์ฯ
และร่วมกิจกรรมทุกครั้งได้ ทางศูนย์ฯ ได้ให้การสนับสนุนด้านการเรียนตามแบบที่ผู้เรียนต้องการจน
ผู้เรียนคนนั้นสามารถปฏิบัติ จนเกิดการเรียนรู้ได้

ในการทำงาน ของโจ๊ะมาโลลือหล่า ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง และผู้ปกครอง
ส่วนใหญ่ เห็นชอบด้วยเต็มที่ในการดำเนินการจัดการเรียนของโจ๊ะมาโลลือหล่า ต่างมีความเชื่อมั่นใน
ครู และโจ๊ะ (ศูนย์ฯ) มาก มีผู้ปกครองบางคนยังมีความกังวล และเป็นห่วงลูกหลานตนเอง ไม่
อยากให้ลูกออกไปนอกชุมชน และมีผู้เรียนบางคนก็ไม่อยากออกนอกชุมชน เช่น เด็กคนหนึ่งไม่ยอม
ออกจากชุมชน ชอบทำงานศิลปะ ทอผ้าประจำอยู่ในพื้นที่ และจะออกนอกชุมชน บางช่วงเท่านั้นเอง
ในส่วนที่จะได้เพิ่มพูนต่อยอดงานของตนเอง เช่น ออกมาเรียนการเย็บจักรกับคนนอกพื้นที่โดยออกมา
เป็นระยะๆ หรือออกมาเรียนรู้เรื่องการออกแบบ เพื่อที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ รูปแบบการจัดการเรียน
รูปแบบของเรา คล้ายๆ Home school มีลักษณะเป็นบ้านเรียน ที่ให้ผู้เรียนทำอะไรที่เหมือนๆ กัน
แต่เป็นเหมือนกับ พ่อแม่ที่ต่อยอดให้ลูกตามศักยภาพ ตามถนัดของลูก และทางโจ๊ะมาโลลือหล่าก็หา
พื้นที่ แหล่งเรียนรู้ให้ ผู้เรียน เช่น ผู้เรียนในระดับมัธยม รู้ความตนเองถนัดของตนเอง รู้ตนเองว่า
สนใจอะไร ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนของตนเองได้ เป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ของ
ตนเอง เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ ผู้เรียนทำการ ค้นคว้า ค้นหาข้อมูล ถึง ข้อมูลต่างๆ
ความสนใจที่ตนเองอยากเรียน หรือ การแสวงหาผู้ที่จะมาเป็นครูผู้ถ่ายทอดวิชาให้ตนเองตามต้องการ
ทำการติดต่อเอง เพื่อขอเข้าไปเป็นลูกศิษย์ ทำข้อตกลงกันเอง โดยผู้เรียนเป็นผู้เลือกครูเอง เลือกผู้รู้
หรือครูภูมิปัญญาที่จะไปเรียนรู้เอง และหาทุนเองด้วย แสดงได้ว่าเด็ก มัธยมปลาย เป็นผู้กำหนด
แนวทางการศึกษาของตนเอง เลือกครู และออกแบบการศึกษาเอง ซึ่งครู อาจมีโครงกว้างๆ ใน
หนึ่งปี ต้องเรียนรู้ทักษะอะไรบ้าง ตอนที่ทางโจ๊ะมาโลลือหล่า ทำหลักสูตร ก็ทำให้โครงเหล่านี้

ครอบครัวอยู่แล้ว ครอบครัวถึงการใช้ชีวิต และครอบครัวถึง 8 สาระด้วย พุดง่าย ๆ คือ ครอบครัว การดำเนินชีวิต และครอบครัว 8 สาระ ทำในแนวกว้าง เพื่อให้ผู้เรียน จะได้มีทางเลือกมากที่สุด มีเส้นทางที่จะไปได้ ตามถนัดของแต่ละคน บางคนไม่สนใจวิชาการ แต่สนใจปฏิบัติก็ได้ เป็นการเอื้อทุกรูปแบบทางการศึกษาเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

เมื่อผู้เรียนเรียนจบ โจ๊ะมาโลลือหล่าได้มีการติดตาม เก็บข้อมูล ผลสะท้อนกลับ จากกลุ่มคนหรือหน่วยงานที่เป็นเครือข่าย ได้รับทราบความก้าวหน้า เช่น มีทักษะ มีความสามารถ อะไร มีคุณภาพแบบไหน ไปต่อยอดทางไหน ผู้เรียนสามารถเลือกอนาคตชีวิตได้หากไม่เรียนต่อก็กลับไปอยู่บ้าน ประกอบอาชีพในชุมชน คนที่ไปศึกษาต่อมหาวิทยาลัย เช่น จังหวัดเชียงราย มีการสะท้อนกลับมา ได้กล่าวขอบคุณ และ บอกว่า วิธีการที่ได้เรียนรู้กับโจ๊ะ ใน กระบวนการต่างๆ ในช่วงเวลาที่เป็นนักเรียนของโจ๊ะ ทำให้ปรับตัวง่าย ปรับตัวเรียนรู้กับคนอื่น ทำกิจกรรมได้

เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา แนะนำสถานศึกษา ผู้เรียนได้ทำการคัดเลือกสถานที่เรียนด้วยตนเอง และ มาขอคำปรึกษาจากทางครู มีผลจากการที่ผู้เรียนได้ทำโครงการเอง ได้พัฒนาตนเองมาตลอด ทำให้ผู้เรียนค้นพบตัวเอง รู้ว่าตนเองถนัดอะไร รู้ว่าตนเองต้องการอะไร ทั้งนี้ ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพที่แตกต่างกัน และทุกคนมีความถนัดไม่เหมือนกัน ผู้ใหญ่ ก็ส่งเสริมในทางที่เหมาะสมที่ควรตามที่คุณเรียนเป็น เห็นได้จากตัวอย่าง ผู้เรียนที่จบการศึกษาไปคนหนึ่ง มีความถนัดทางด้านภาษา ได้เลือกเรียนสาขาวิชาภาษาอังกฤษ จนจบได้ปริญญา อีกคน ตอนนี้ไปต่างประเทศกำลังจะกลับมา คนนี้ชอบไปทางศิลป์ โจ๊ะมาโลลือหล่า ก็สนับสนุนไปทางศิลป์ อีกสองคน คนหนึ่งถนัดถ่ายภาพ ทำสื่อ ไปเรียนต่อ มหาวิทยาลัยด้าน สาขาสื่อสาร อีกคนก็ ถนัดทางด้านธุรกิจ การทำสื่อ ด้านตลาด กราฟฟิก ผู้เรียนสนใจแบบไหน มีโอกาสอะไรบ้างที่เข้ามา โอกาสไหนที่จะเลือกได้ เส้นทางไหน ผู้เรียนก็จะเป็นคนเลือก

การพูดคุยให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้เรียนมีลักษณะเป็นการพูดเริ่มที่ตัวผู้เรียนมากกว่าจะไปเริ่มที่ตลาดแรงงานว่าต้องการอะไร ในโครงการที่ผู้เรียนทำ ก็สร้างอาชีพให้อยู่แล้ว โจ๊ะไม่ได้มีทุนสนับสนุน ตรงไหนที่ทำได้ ผู้เรียนต้องหาทุนเรียนเอง เริ่มต้นที่ให้ทำโครงการ ตามความชอบ แต่มันต้องหางบสนับสนุนได้ด้วยว่า โครงการทำออกมาได้อย่างไร จะเอาเงินที่ไหนมาทำ จะหาเงิน หรืองบประมาณจากไหน และจะนำมากิน อยู่อย่างไร ซึ่งก็หมายความว่า ต้องขายได้

ตัวเลขจำนวนเด็กประถม และมัธยม เป็นตัวเลขไม่แน่นอน บางช่วงจำนวนเด็กน้อย บางช่วงจำนวนเด็กมาก เพราะพลวัตรชุมชน และ เงื่อนไขปัจจัยเยอะที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลง เช่น แรกเริ่ม มีแต่เด็กประถม มัธยมยังไม่มี เป็นเด็กเล็ก และ เด็กที่อยู่ในวัยประถม จำนวน สิบกว่าคน ในปีแรกๆ ที่เปิด และเมื่อเปิดมัธยม ประมาณสิบคน

ความต่างของการจัดการศึกษา ระดับ ประถม กับมัธยม

การเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ กระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้ปรัชญา แนวคิด หลักปรัชญา ที่มาจากปกากะเถอ โดย พระติจอนิ โอดิธา (พระติ คือ ลุง) ปราชญ์ชาวปกากะเถอ เป็นหลักคิด ในการจัดการศึกษา พระติจอนิพูดถึงว่า “เรียนแค่รู้ น้ำบ่อหน้า และน้ำบ่อหลังก็พอ น้ำบ่อหลังก็คือภูมิ ปัญญา ความรู้ในอดีต ส่วนน้ำบ่อหน้า คือ ปัญญาในอนาคต ความรู้ที่จะอยู่ต่อไปอย่างเท่าทันการ เปลี่ยนแปลงในอนาคต” อดีต ปัจจุบัน และอนาคต คือน้ำบ่อหน้าและน้ำบ่อหลัง ถ้าน้ำบ่อน้ำมัน เหือดแห้ง น้ำบ่อหลังก็ยังมีอยู่ ถ้าน้ำบ่อหลังมันเหือดแห้ง น้ำบ่อน้ำยังมีอยู่ อันนี้คือภูมิปัญญาของปกากะเถอ แต่ว่าอะไรจะเป็นตัวกลางเชื่อม สิ่งที่เชื่อมก็คือ ปัญหาจริง สถานการณ์จริงที่กำลังเผชิญ อยู่ เชื่อมความรู้ทั้งสองชุดอดีต และอนาคต พอเจอสถานการณ์จริง ปัญหาจริงต้องใช้ความรู้เหล่านี้ แก้ปัญหา น้ำบ่อหลังคือ community base learning น้ำบ่อหน้าคือ Project base learning คือ จะเรียนให้รู้อย่างไร จะหาความรู้อย่างไร จะแก้ปัญหายังไง จะใช้ความรู้ชุดใหม่ๆ แก้ไขปัญหาได้ อย่างไม่ตรงกลางคือ Problem base learning เพราะฉะนั้นก็ต้องใช้ หลักในการที่จะจัด กระบวนการ คือ community base Problem base และ Project base ผู้เรียนแต่ละวัยจุดเน้น ไม่เหมือนกัน ผู้เรียนเป็นเด็กเล็ก เป็นจุดเริ่มต้น ต้อง Community base พอประถมหรือมัธยมต้นใช้ Problem base เรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ เช่น ปลูกผัก เจอปัญหา แล้วจะจัดการอย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร ในขณะที่ Project base ก็จะเป็นลักษณะว่าสนใจเรื่องอะไร หากอยากทำของ เล่น ครูก็เป็นผู้จัดให้ทำ Project base

Community base เป็นพื้นฐานผู้เรียนทุกคน ที่นำไปสู่จุดที่มากกว่ารู้ในชุมชนแล้ว จะต้องไปสู่จุดที่จะเชื่อมในชุมชนกับความรู้ข้างนอกชุมชน ระดับมัธยม ก็ให้ Project นำ เป็นหัวใจ การเรียนรู้ เพราะผู้เรียนต้องเจอเส้นทาง ทางเลือกของชีวิตตนเอง ต้องเลือกอนาคตตนเอง ฉะนั้น Project ต้องนำ แต่ Project ต้องอยู่กับ Problem base และ Community เพราะ Project ที่ ผู้เรียนเสนอ และทำต้อง หนึ่ง ตอบแก้ปัญหาชุมชน สอง ต้องมีฐานความรู้ภูมิปัญญาชุมชนที่สามารถ นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้

ปัญหา ด้านการบริหารจัดการ

เนื่องจากโจ๊ะมาโลลือหล่า มีผู้เรียนมาจากชุมชนเพียงแห่งเดียว ไม่มีผู้เรียนจากชุมชนอื่น มาเรียนร่วม และปัจจุบันมีโรงเรียนขยายโอกาสเกิดขึ้น ไม่ห่างจากโจ๊ะมาโลลือหล่า และการคมนาคม ถนน สะดวกมากขึ้น ทำให้คนในชุมชน และชุมชนอื่น นิยมส่งบุตรหลาน เข้าไปเรียนในโรงเรียนขยาย โอกาสเพิ่มขึ้น โดยได้สิทธิ และ การสนับสนุนทางการศึกษาอย่างเต็มที่ ปัญหาจำนวนเด็กที่เข้าเรียน กับโจ๊ะมาโลลือหล่า มีจำนวนลดลง ในทุกปี จำนวนผู้เรียนไม่คงที่ อาจมี 5 คน หรือ 10 คน หรือ อาจไม่มีเลยในอนาคต ประกอบกับการไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณใดๆ ทางด้านการศึกษา การ

บริหารจัดการทางการศึกษา และ ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก มีผลต่อการดำเนินงาน และการดำรงอยู่ของโจ๊ะมาโลลือหล่า

ปัจจัยสนับสนุน (ปัจจัยที่ส่งเสริมศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ)

โจ๊ะมาโลลือหล่า ต้องการการดำรงอยู่ในลักษณะที่สอดคล้องกับธรรมชาติ การสร้างที่เรียนจึงไม่แปลกแยกจากธรรมชาติ ทำจากวัสดุธรรมชาติ คือ ไม้ และ หญ้า โดยผู้เฒ่าชาวปกากะญอ และ ครู บอกกล่าว ว่า “ เรียนรู้ ไม่ให้เกิดความแตกแยก จากที่เรียน ปกากะญอ อยู่กับป่า เมื่อเรียนก็ต้องเรียนท่ามกลางป่า เรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นปกากะญอ”

ปัจจัยภายใน

1. ชาวบ้านเห็นสมควร ให้มีการจัดการศึกษาในพื้นที่ ให้ความร่วมมือ และทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เช่น การให้บุตรหลาน เข้ามาจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับครูศูนย์การเรียนรู้
2. มีผู้นำ ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความจริงจังในการทำงาน

ปัจจัยภายนอก

1. มีเครือข่ายการทำงาน ที่หลากหลาย มีความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 2 ตลอดจนเครือข่ายการศึกษาทางเลือก โครงการเครือข่ายรักการอ่าน (ภาคีเครือข่าย 16 องค์กร ประกอบด้วย องค์กรหน่วยงานรัฐในพื้นที่ 4 องค์กร (อบจ.เชียงใหม่ เทศบาลนคร สกร หรือ กศน. และ สพฐ) กลุ่มภาคีส่งเสริมการอ่าน 11 องค์กร ได้แก่ เครือข่ายบ้านเรียน โองเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) หรือ เดิมชื่อ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)² ศูนย์การเรียนรู้โจ๊ะมาโลลือหล่า ห้องสมุดพื้นบ้านย่านเวียง โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม โรงเรียนชุมชนมอวาคี กลุ่มบ้านใหม่สามัคคี สโมสรนักเรียนเชียงใหม่ ร้านเล่า เขียวสวยหอม และภาคีสื่อส่งเสริมการอ่าน 1 องค์กร)

3. ผลการศึกษา และ วิเคราะห์ข้อมูล ด้านสภาพทั่วไปของศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

3.1 ประวัติความเป็นมาของวัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม ต.แม่สาบ อ. สะเมิง จ. เชียงใหม่ เป็นดอยสูงตั้งอยู่ที่รอยต่อตำบลแม่สาบและตำบลยั้งเมิน เมื่อครูบาศรีวิชัยได้จาริกมาที่สะเมิง ท่านได้ร่วมกับครูบาอุปาระ สร้างพระสถูปใหม่ในที่เดิม เมื่อราว 70 กว่าปีที่ผ่านมา

ในปี 2548 คณะสงฆ์นำโดยพระพุทธรพจนวราภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเจติยหลวง เชียงใหม่ได้ร่วมกันบูรณะพุทธสถานแห่งนี้ให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ โดยได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านในพื้นที่ และพุทธบริษัทจากทั่วสารทิศ ร่วมกันสร้างพระมณฑปจตุรมุข ครอบพระสถูป เพื่อน้อมเกล้า น้อมกระหม่อม ถวายเป็นพุทธบูชา และถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 80 พรรษาในปี พ.ศ. 2550 โดยมีพิธีประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุนยอถมณฑป เมื่อปี พ.ศ. 2549

3.2 ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพ เป็ดอยสูง ภูเขาหินขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ที่รอยต่อตำบลแม่สาบและตำบลยั้งเมิน อยู่ในพื้นที่หมู่ 4 บ้านอังกาย รอยต่อตำบลแม่สาบและตำบลยั้งเมิน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

3.3 การคมนาคม

การเดินทางจากอำเภอสะเมิงเดินทางไปอีก 30 กิโลเมตร โดยยึดเส้นทางเดินรถสะเมิง - ยั้งเมิน (ถนนห้วยทรายขาว) ผ่านหมู่บ้านแม่สาบ - แม่ขาน - หาดส้มป่อย - อมลอง แล้วจึงถึงศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

3.4 ประชากร

เป็นพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาศัยอยู่รวมกัน ได้แก่ ปกาเกอญอ ลัวะ ม้ง คนเมืองหรือ ญวน และ ไทใหญ่

3.5 เศรษฐกิจ

เป็นเกษตรบนพื้นที่สูง และ เกษตรพื้นที่ราบบางแห่ง พืชผัก ผลไม้ ปลูกสตอเบอร์รี่ ปลูกดอกเก๊กฮวย และ ปลูกพืชผักเมืองหนาว ตามหุบเขา บนดอย เพื่อส่งขายตลาดและประชาชนรับจ้างทั่วไปในชุมชน และ นอกชุมชน ตลอดจน มีอาชีพที่หลากหลาย

3.6 สภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งทรัพยากรและการท่องเที่ยว

การมีภูมิศาสตร์ เป็นภูเขาสูง เนินเขา หุบเขา ภูเขา ป่าไม้ จึงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ตลอดเส้นทาง เป็นลักษณะหมู่บ้านชาติพันธุ์ต่างๆ และ หย่อมบ้านของแต่ละชาติพันธุ์

3.7 การศึกษา

บริเวณ ใกล้ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม หรือ บริเวณ ใกล้เคียง ไม่มีโรงเรียน หรือ สถานศึกษา แต่มีอยู่ห่างออกไปหลายกิโลเมตร เป็นโรงเรียนในเขตภูเขา และ อีกหลายกิโลเมตร เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ

3.8 ระบบสาธารณสุข และ สุขภาพ

มีโรงพยาบาลประจำตำบล ให้บริการในการตรวจรักษา และมีอาสาสมัครชุมชนเข้ามาดูแล เป็นประจำ

3.9 ระบบสาธารณูปโภค

ระบบสาธารณูปโภคทุกอย่าง ครบ ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำ ถนน แต่ อาจจะขาดแคลนน้ำบ้างในฤดูแล้ง บางปี

3.10 วัฒนธรรม ประเพณี

ประเพณี วัฒนธรรมมีความแตกต่างกันตามชาติพันธุ์ แต่ ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นจุดรวมกันของทุกชาติพันธุ์ อาศัยพุทธศาสนา เป็นตัวเชื่อม โดยวัดเป็นจุดศูนย์กลาง ได้แก่ กระถิน ผ้าป่า เข้าพรรษา ออกพรรษา และ การทำบุญต่างๆ

3.11 ศาสนา ความเชื่อ การนับถือ

พุทธศาสนา เป็นที่เคารพของทุกชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ด้วยความเมตตาของทางวัด ที่ให้ความช่วยเหลือ แก่ชาวบ้าน

3.12 การเมืองการปกครอง

ระบบการปกครองแบบทางการมีผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำ

ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพปัญหา และความต้องการของ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม

1. การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม หรือ ที่รู้จักทั่วไปว่า ศูนย์การเรียนรู้คุดอยผาส้ม โดยมีวัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้มมีบทบาทด้านการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้เรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองและต่อยอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาสอดคล้องกับชุมชนโดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้นำ มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวของผู้เรียนคุดอยผาส้ม คือเรียนแบบวิถีชีวิต ไม่มีเครื่องแบบ ไม่มีตารางเรียนรายวิชา เรียนตามฤดูกาล เอาวิชากินนำหน้า วิชาการตามหลัง และมีมารยาท การศึกษาแบบแข่งขัน การเรียนที่แยกคนออกจากครอบครัว ชุมชน วัด สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น ทำให้คนลืมรากเหง้า วิถีชีวิตและความเป็นตัวตน และการจัดการศึกษาที่ไม่มีความเหมาะสมกับบุคคล กับกลุ่ม ก็ไม่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาชุมชนชนบทได้ เนื่องจากเงื่อนไข ทางกายภาพและความเป็นชุมชนของแต่ละพื้นที่ที่ต่างกัน การศึกษาที่เสียค่าใช้จ่ายสูง ทำให้เป็นหนี้มาก และทำให้ต้องออกจากชุมชนเข้าทำงานในเมือง เพื่อหาเงินมาใช้หนี้สิน การจัดการศึกษา จึงเน้นความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาชุมชนที่พยายามแก้ไข ปัญหาสะสมในชุมชน ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาน้ำแล้ง วัดพระบรมธาตุคุดอยผาส้ม จึงขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 ‘บวร’ หรือ บ้าน วัด โรงเรียน สัมพันธ์กันโดยอาศัยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่น ขับเคลื่อนชุมชนพร้อมกันใน 4 ด้าน คือการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่ถือเป็นทุนของสังคมเกษตร การพึ่งพาตนเอง พลังงานทดแทน และการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาชาวบ้านและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งแม้อยู่ในชนบทเป็นการนำเอาการศึกษาเข้าสู่ชุมชนไม่เอาคนออกไปสู่การศึกษา และถ้ามีคนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อชุมชน ฉะนั้นความสำคัญของทรัพยากรคน และเกิดคำถามขึ้นว่าแล้วจะทำให้คนอยู่ในพื้นที่ได้อย่างไร แม้มีการสร้างคนสร้างงานโดยผ่านกิจกรรมงานจิตอาสาปกติ แต่ไม่ได้ตอบค่านิยม ของสังคม ฉะนั้นต้องเพิ่มกระบวนการคิดกระบวนการวิชาชีพต่างๆให้ผู้เรียนมีอาชีพได้จริงๆ จึงมีการนำหลักสูตรผู้ประกอบการสังคมเข้ามาต่อยอดทางการศึกษาร่วม พัฒนา ผู้เรียนให้มีวิธีคิดหาทางแก้ไข ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยการรู้จักนำทุกศาสตร์วิชามาเชื่อมโยง

นอกจากจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ให้บริการแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นบุคคลภายในด้านการศึกษาระดับประถม และมัธยมอย่างมีศักดิ์ศรี เทียบเท่ากับสถาบันบันการศึกษารุ่นแล้ว ยังเป็นศูนย์ฯ

ให้บริการกับบุคคล กลุ่มคนภายนอกศูนย์ฯ ที่ต้องการเรียนรู้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงมีการแจ้งกำหนดวันเวลา มาเรียนรู้ และทางศูนย์ฯ ก็จะทำการจัดตารางการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติให้เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ได้ในชีวิตจริง

2. ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้

น้อมนำแนวพระราชดำริจากในหลวง รัชกาลที่ 9 เรื่อง 'บวร' ซึ่งหมายถึง 'บ้าน-วัด-โรงเรียน' มาใช้เป็นหลักในการพัฒนา ทั้งได้อาศัยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ซึ่งมีการทำกิจกรรมทั้ง 4 ด้าน คือ 1. การอนุรักษ์ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร 2. การพึ่งพาตนเองในด้านเกษตรอินทรีย์ 3. การอนุรักษ์พลังงานและใช้พลังงานทดแทน 4. การจัดการศึกษารูปแบบใหม่

3. แนวคิดพื้นฐานของศูนย์การเรียนรู้

ส่งเสริมหลัก "บวร" บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อการสร้างความร่วมมือการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาสังคม หลักธรรมอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้

4. วิสัยทัศน์

บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความดี ปลุกต้นกล้าแห่งความพอเพียง (รู้จำ รู้จริง รู้แจ้ง)

5. นโยบาย

พึ่งตนเอง ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้

6. วัตถุประสงค์

มีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะวิชาการและนำหลักอริยสัจสี่ไปใช้ ซึ่งสามารถ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. มุ่งเน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถค้นหาศักยภาพภายในตน เห็นคุณค่าของตน และรู้จักสภาพความเป็นจริงของครอบครัว ชุมชนในท้องถิ่น มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

2. มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการให้ผู้เรียนสามารถสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา พร้อมทั้งพัฒนาต่อยอด วัฒนธรรมภูมิปัญญาวิถีชีวิตของบรรพบุรุษให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนในสิ่งที่จะนำไปใช้สร้างอาชีพในอนาคตผ่านกระบวนการสร้างตน สร้างกลุ่ม และขยายเครือข่าย โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่อิสรภาพ ของความเป็นมนุษย์

4. มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญในท้องถิ่น ลดการทำลายทรัพยากร และเรียนรู้ ในการประกอบสัมมาอาชีพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

7.สภาพ ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์

(Material)

1.1 สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุศุขยาศรัย แบ่งเป็น 2 พื้นที่ คือ พื้นที่ ภายในวัดพระธาตุศุขยาศรัย ซึ่งอยู่บนยอดเขา เป็นดอยสูง และ พื้นที่นอกวัดศุขยาศรัย พื้นที่ราบ ทั้งสองพื้นที่ มีสิ่งก่อสร้าง อาคารสถานที่ สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นป่า มีจำนวนไม่มาก เป็นที่พัก ที่เรียนรู้ในศาลา หรือลานกว้าง โต๊ะมีการเคลื่อนที่ย้ายได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่ และมีพื้นที่สำหรับการทำงานภาคปฏิบัติ เช่น โรงเพาะพันธุ์พืช โรงเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

พื้นที่บริเวณวัดที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้อยู่บนดอยสูง หรือภูเขา ประสบปัญหา อากาศร้อนในฤดูร้อน และแห้งแล้ง และมีน้ำแล้งบ้างในบางปีหากมีการแล้งจัด แม้จะมีการจัดทำแท็งค์น้ำใหญ่ เพื่อนำน้ำมากักเก็บไว้ก็ตาม การใช้น้ำในพื้นที่บริเวณวัด ต้องมีการประหยัดและ ดินส่วนมากไม่ได้เหมาะแก่การเพาะปลูกเนื่องจากสภาพแวดล้อม เป็น ภูเขา และมีก้อนหิน ก้อนกรวด มาก และ ดินไม่อุ่มน้ำ ดังนั้น การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติ มักประสบปัญหา หากมีความร้อนสูง และ อากาศแล้ง ทำให้ขาดน้ำซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เพราะ น้ำและอากาศ เป็นปัจจัยสำหรับการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่บนดอย ที่เต็มไปด้วยก้อนหิน มีข้อจำกัดในการขยายพื้นที่ ดังนั้น พื้นที่การเรียนรู้ ต่อมาจึงมีการขยายพื้นที่นอกวัด ที่เป็นพื้นที่ราบ เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้

1.2 แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ของวัดพระธาตุศุขยาศรัย แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็น สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ

แหล่งเรียนรู้ที่มีมนุษย์สร้างขึ้น

แหล่งเรียนรู้ ที่มีมนุษย์สร้างขึ้น มีอยู่ 2 แห่ง คือ ภายในวัด และ นอกวัด

แหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ภายในวัดที่อยู่บนเขาสูง มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว การก่อสร้าง แบ่งเป็นอาคารคล้ายๆ สำนักงาน มีพระภิกษุจำพรรษา และ อาคารอีกหลายหลัง การ

ก่อสร้างมีลักษณะสอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นพื้นที่โล่ง สามารถนั่งพื้นหรือขยับเก้าอี้หรือโต๊ะ ตามแต่สะดวกที่ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ใกล้กับสถานที่ประกอบศาสนกิจสงฆ์ และ ที่พักสงฆ์ และภายในวัด ไม่ไกลจากเจดีย์ และ อาคารเรียนรู้ เป็นที่พักสำหรับผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กโตเพื่อเรียนรู้สรรพวิชาก่อนที่จะเรียนจะเลือกไปเรียนรู้ภาคปฏิบัตินอกวัด ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ผู้เรียนจะเลือกเองว่าจะไปแหล่งการเรียนรู้แบบไหน เช่น สถานประกอบการงานฝีมือช่าง หรือ ทางด้านการเกษตร

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นพื้นที่นอกวัด คือ พื้นที่เฉพาะที่ทางวัดจัดให้มี ซึ่งอยู่ห่างจากสถานที่ตั้งวัด โดยอยู่บริเวณพื้นที่ราบ เป็นสถานที่ สำหรับการเรียนรู้ภาคปฏิบัติเกี่ยวกับวิชาชีพด้านการเกษตร การทำปุ๋ย เป็นต้น โดยสถานที่แห่งนี้จะมีผู้รู้ผู้เป็นครูภูมิปัญญา และ ครูเป็นผู้ดูแลอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ บริเวณพื้นที่นอกวัด ที่เป็นที่ราบเหล่านี้ ประกอบไปด้วยอาคาร ห้องประชุม อบรม ที่สร้างขึ้นแบบง่ายๆ แต่กว้างขวาง สามารถบรรจุคนได้ 20- 50 คน สำหรับผู้มาใช้บริการ หรือ มาศึกษาดูงาน และสถานที่สำหรับการลงปฏิบัติทางการเกษตรด้วย เพราะ มีระบบน้ำที่ดีมาก

พื้นที่ลานกว้าง เป็นฐานการเรียนรู้ตามจุดต่างๆ เป็นฐานทางด้านการเกษตร ฐานการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกมากมาย ดังนั้นจึงมีกลุ่มคน มีผู้เข้ามาศึกษาดูงาน และเรียนรู้จำนวนมากเป็นบุคคลจากภายนอก มีการเผยแพร่ ความคิด แนวคิดการปฏิบัติตามแนวทางพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เศรษฐกิจพอเพียง

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ

แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เป็น ป่าไม้ และลำห้วย ที่มีการปกป้องรักษา โดยความร่วมมือของชุมชน และ โดยความใส่ใจ สนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3 วัสดุอุปกรณ์

วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ มีทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับภาคทฤษฎี และสำหรับภาคปฏิบัติ ซึ่งเน้นทางด้านการเกษตร และวิถีชีวิต เช่น วัสดุอุปกรณ์สำหรับการเลี้ยงไก่ หรือ จอบ เสียม และ อื่นๆ ที่ใช้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านบุคลากร คณะกรรมการ (Man)

การบริหาร และการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และมีคณะกรรมการที่มีการเลือกตั้ง แต่งตั้งจากชุมชนเข้ามาร่วมกันบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยกรรมการมีการแบ่งเป็นฝ่ายๆ เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายเกษตร ฝ่ายวัฒนธรรม ฝ่ายการคลังเก็บเงิน ฯลฯ ผู้นำชุมชน และ คณะกรรมการ กล่าวว่า “การเป็นคณะกรรมการ มีการคัดเลือกจากที่ประชุม หากไม่มีคณะกรรมการก็จะไปไม่ไหว ต่างคนก็จะต่างรอไม่รู้จะไปทางไหน หากมีผู้นำ มีคณะกรรมการก็จะมีพลังขึ้น เราก็มีการพูดคุยกันว่ากรรมการจะเอาที่คน มีตำแหน่งอะไรบ้าง” โดยคุณสมบัติของคณะกรรมการ ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น ความเชี่ยวชาญ หรือ ถนัดที่จะรับในตำแหน่งนั้นๆ

เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ สามารถไว้วางใจได้ เป็นคนมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชน คนชาติพันธุ์อื่น ไม่สามารถเป็นคณะกรรมการ ได้ เนื่องจาก ไม่ใช่คนในพื้นที่ มาเพียงรับจ้างชั่วคราว และ มีการเคลื่อนย้ายออกจากชุมชนบ่อย เรื่องระดับการศึกษาไม่จำเป็นว่าจะจบการศึกษาระดับสูง มัธยม 3 ตอนนี่ของกรรมการทางด้านการเงิน ก็สูงสุดแล้ว ส่วนตำแหน่งอื่น เช่น ประธาน รองประธาน ก็เอาความอาวุโสเป็นคนมีประสบการณ์ ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งใหญ่โตมาจากไหน เอาที่ไว้วางใจได้

ครู ไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่เป็นคนต่างจังหวัด ทางศูนย์ฯ มีความต้องการครูคนในพื้นที่ แต่เนื่องจากว่า ไม่มีคนมาสมัครเป็นครู คนพื้นที่ออกไปเรียนนอกชุมชน และไปทำงานนอกชุมชนหมด และอีกเหตุผล คือ ความคิด อุดมการณ์ ที่แตกต่างกัน รวมถึง การใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ดังที่คณะกรรมการคนหนึ่ง กล่าวว่า “บางคนมันชอบมาที่อย่างนี้ คนในชุมชนไปอยู่ข้างนอก คนที่มาอยู่ที่นี่เป็นคนถิ่นอื่น คนเหล่านี้อึดกับชีวิตแล้ว บางคนทำงานหน้าที่การงานดี แต่ก็ยังมา เสียสละมาทำงานที่นี้ ทั้งเงินเดือนหลายๆ หมื่น อย่างบางคนอยู่กรุงเทพฯ อยู่ในห้องสี่เหลี่ยม ทำงาน อยู่ห้องแอร์ เข้ามาก็กลับบ้าน การมีชีวิตที่นี้ อย่างเราเนี่ย สามารถไปไหนก็ได้ ไปป่า ไปห้วย มันสนุก ก็ชอบมันอยู่ที่คน อยู่ที่ความคิด อย่างครูที่จบปริญญาโทคนหนึ่ง มาจากกรุงเทพฯ เป็นคนที่มีอุดมการณ์ มีความคิด คนที่เป็นครู หรือ เจ้าหน้าที่ ไม่จำเป็นต้องเป็นคนท้องถิ่นก็ได้ ใครก็ตามที่มีจิตอาสา อยากทำงานร่วมกับชาวบ้าน ชอบวิถีชีวิตแบบนี้ ก็มาได้ คนที่มาทำงานแล้ว เหมือนจะรอด แต่ไปไม่รอด มีอยู่บ้าง บางคนมาอยู่ได้ 1 ปี ก็จากไป ครูบางคน ก็อยู่มานานแล้ว น่าจะ 9 ปี ก่อนหน้านั้นน่าจะทำงานที่อื่นมาก่อน ครูที่มาทำงานที่นี้ ต้องมาปรับตัวใหม่ ปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ให้เข้ากับชาวบ้าน ชาวบ้านกินอะไรก็ต้องกินอย่างนั้น อยู่ไปอยู่มากก็ชอบวิถีชาวบ้านแบบเราเสียนี้ อยู่ข้างนอก กินอย่างหนึ่ง เมื่อมาอยู่อย่างนี้ก็ต้องกินอย่างชาวบ้าน ครูที่นี้มีคนหนึ่ง ไปอยู่ที่แม่แดด ได้ 7 เดือน ไปอยู่กับปกาเกอะญอ ชาวบ้านอยู่อย่างไร ครูก็อยู่อย่างนั้น ประพฤติปฏิบัติ เรียนรู้พร้อมกับชาวบ้าน ผึกความอดทนที่แม่แดด ผึกเสร็จก็ต้องกลับมาที่นี้ บุคลากรของดอยผาสัมทุกคนต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มงวด ต้องอบรมเยอะ มีไปการศึกษาดูงาน กับปราชญ์ชาวบ้านทางภาคอีสานด้วย

ด้านผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา มีหลายคน ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ และ สนับสนุนผู้เรียน ให้ความรู้ มีหลาย คน เช่น พ่ออุดร สุขใจ ครูภูมิปัญญา ที่มีความรู้หลากหลาย ทุกแขนงวิชา รู้เรื่องฝาย ไฟป่า ป่าไม้ การทำเกษตรชี้คร้าน พ่อทำสวนแบบเกษตรชี้คร้าน ปลูกกล้วย ผักหวานบ้าน อีกท่านหนึ่ง คือ พ่ออินสร ปิ่นพนา เป็นครูภูมิปัญญาที่มีความเด่น มีความรู้เรื่อง พืชและ ปุ๋ยธรรมชาติ ที่ไม่เป็นอันตรายกับมนุษย์ เช่น ปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ปุ๋ยแห้ง ปุ๋ยน้ำ ที่มีประโยชน์ต่อ พืชผล เช่น ปุ๋ยที่ใช้กับกระเทียม

ปัญหา ด้านบุคลากร คณะกรรมการ

ปัญหาการขาดแคลนครูคนในพื้นที่ ทั้งนี้คนพื้นที่เมื่อออกไปเรียนหนังสือนอกชุมชน ล้วนทำงานนอกชุมชน หรือประกอบอาชีพส่วนตัวในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกัเกษตรพื้นที่สูง อันเป็น

พืชผักผลไม้ โดยการพูดคุย กับผู้ประกอบการ ชาวบ้าน หลายคน ทำให้ทราบว่า ค่าตอบแทน หรือ รายได้ ที่ได้จากการรับจ้าง การทำงานนอกชุมชน หรือ นอกพื้นที่ มีรายได้ที่สูงกว่าการทำงานในพื้นที่ และ อยู่ในแหล่งที่เจริญกว่า มีร้าน และ อาหาร มากมาย ตลอดถึง แหล่งบันเทิง ห้างสรรพสินค้า มี ชีวิตที่สะดวกสบาย จึงทำให้ เมื่อออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชนแล้ว มักจะไม่สนใจในการทำงานในชุมชน หรือ พื้นที่ และ บางคน ศึกษาเรียนรู้ทางการเกษตร และการค้าขาย ก็มาทำเกษตรในพื้นที่ ส่วนตัว และทำการค้าขายพืชผักผลไม้ส่วนตัว ไม่สนใจที่จะทำงานรับจ้างเป็นครูของศูนย์ฯ

3. ด้านงบประมาณ (Money)

งบประมาณ มีสองส่วน คือ งบประมาณดำเนินการ และ เงินส่วนกลางบดุงเงิน งบ บดุงเงิน เป็นงบที่มีการสะสม หรือการออมทรัพย์ ใช้ในคราวจำเป็น หรือ ฉุกเฉินจริงๆ ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้ กำหนดระเบียบการใช้ไว้ งบประมาณได้จากการจัดหาของศูนย์ฯ เอง และ งบส่วนหนึ่งจากการ สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐส่วนหนึ่งแต่ไม่มาก

ทั้งนี้ ศูนย์ฯ มีกิจกรรมมากมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ งบประมาณที่มีอยู่ มีการนำไปใช้ ตรงตามวัตถุประสงค์ทุกประการ การดำเนินกิจกรรมใดๆ หากไม่มีงบประมาณ ต้องมีการจัดทำ โครงการขึ้นมา เช่น ทำโครงการวิงการกุศลเพื่อนำเงินมาเป็นรายได้นำมาช่วยในการแก้ปัญหาด้าน หมอกควัน ไฟป่า ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับน้ำมันรถ อะไหล่รถ อาหารแห้ง เครื่องดื่ม ขนม ต่างๆ ทุกคน ต้องช่วยเหลือกันแบบจิตอาสา ไม่มีเงินเดือน ไม่มีค่าจ้าง เพราะ เป็นพื้นที่ของทุกคนและของชุมชน การทำงานชุมชนแบ่งเป็น 7 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน แต่ละกลุ่มไปลาดตระเวนดูเรื่องไฟป่าแต่ละวัน เอาอาหารให้ไปด้วย เวียนไปแต่ละวัน ช่วยกันดูแล รักษาป่า กลางวัน หนึ่งกลุ่ม กลางคืน หนึ่ง กลุ่ม โดยกลางคืนจะมีจำนวน 4 คน ในตอนกลางคืนเป็นกรณีพิเศษ มีมติที่ประชุมมอบเงินให้เป็น ขวัญ และกำลังใจ เพราะ ผู้ที่ไปในตอนกลางคืน ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง แข็งขัน รับผิดชอบสูง อดนอน และ มีความเสี่ยง อันตราย มีภัยรอบด้านที่มากับความมืด และไฟ ที่มักจะพัดโหมแรงใน กลางคืน และเมื่อเกิดไฟไหม้พื้นที่ป่า ชาวบ้านทุกคนต้องช่วยกันดับไฟเพื่อไม่ให้ลุกลาม ทุกคนที่ ทำงานทั้ง 7 กลุ่มจะได้ฟรี อาหาร น้ำมันรถ อะไหล่รถ มีกาแฟ เครื่องดื่มให้

ปัญหาด้านงบประมาณ

ศูนย์การเรียนรู้ฯ มีปัญหาเรื่องงบประมาณที่มีจำนวนน้อย เป็นงบปกติจัดหางบประมาณ ในการดำเนินการด้วยตนเอง ทางส่วนราชการ หรือ หน่วยงานราชการไม่ได้ช่วยมากนัก ตัวอย่าง ด้าน การอนุรักษ์ป่าไม้ ทางศูนย์การเรียนรู้ และ ชุมชน ได้รับรางวัล ดีเด่นด้านการดับไฟป่า และเงินรางวัล จำนวน 1,000 บาท เป็นเกียรติประวัติในการทำคุณงามความดี เป็นการช่วยสังคม ทางชาวบ้านอยาก ให้ทางส่วนราชการเห็นความสำคัญ และให้การสนับสนุน ดังที่ ผู้นำท่านหนึ่ง กล่าวว่า “อยากให้

ทางการ มองที่ทางเราทำสำเร็จ หากมีงบประมาณมาสนับสนุน ตามเหมาะสมจะเป็นกำลังใจให้คงจะดี บางครั้งก็ท้อ แต่ถอยก็ไม่ได้ เพราะเราทำมานาน”

4. ด้านการบริหารจัดการ (Management) เมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา ได้แก่

การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

ศูนย์การเรียนรู้ฯ มีการจัดการศึกษา มีการแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับประถม และมัธยม มีการเรียนรู้ ทั้งจากบนดอย และลงมาเรียนที่ศูนย์ฯ พื้นราบ ดังที่ ครูภูมิปัญญา กล่าวว่า “ตอนนี้ เด็กนักเรียนลงมา เรียนรู้ข้างล่างนี้ เป็นเด็กเกษตร มาทำปุ๋ย” จากการสังเกต และพูดคุย นักเรียนผู้ชายมีความสนใจในเครื่องจักร เครื่องยนต์ กำลังฝึกฝน และมีความมุ่งมั่น เรียนรู้ และสนใจด้านเกษตร จำนวน 4 คน สนใจการเอาชีวิตรอดในป่า การปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อต้องอยู่ท่ามกลางป่า

การเรียนรู้ ของผู้เรียน จะเรียนตามสนใจ และ เลือกตามจุด หรือฐานที่มีอยู่ ซึ่งเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นโดยศูนย์การเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ผู้เรียนสามารถที่จะบอกว่า ต้องการเรียนอะไร แล้วนำออกมาเป็นหลักสูตร เช่น เรียน เกษตร แปรรูป สบู่ สมุนไพร ขนมน้ำยา คอมพิวเตอร์ การถ่ายวิดีโอ ตลอดจน เรียนรู้การทำแนวกันไฟ เป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง เรียนรู้เรื่องชีวิต ควบคู่กับการรู้หนังสือด้วย แยกกันไม่ได้ รู้แต่หนังสือ ก็มีชีวิตลำบาก รู้แต่เรื่องชีวิต แล้วอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ไม่มีวิจารณญาณ ไม่เรียนรู้วิธีคิด ไม่เรียนรู้การจดจำ ก็ยาก และ ต้องเรียนรู้จักการทำงานจริง ร่วมกับผู้ใหญ่

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการถ่ายทอด สื่อ เอกสาร การประเมินผลการเรียนรู้ เครื่องช่วย ที่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเข้ามา มาดูมาเห็น ถึงวิธีการทำ ดังที่ ครูภูมิปัญญา กล่าวว่า “ พูดแต่ คำปาก อย่างเดียว ไม่ได้ คนไม่ฟัง ไม่เชื่อ ต้องพูดด้วยลงมือทำด้วย” การพูดคุย แนะนำ การเรียนรู้จากชีวิตจริง ตัวอย่าง การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจ แม้จะมีผู้เรียนจำนวนไม่มาก ต้องเริ่มจาก มีคนหัวไวสูงเท่านั้น เริ่มแรก ง่ายๆ คือ การทำฝาย เพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดปี พระสงฆ์ จะสอบถามความต้องการ ความสมัครใจในการเรียนรู้ก่อน เอาความสนใจสมัครใจ และ ในการเรียนของเด็กๆ ไม่ใช่ มีเฉพาะเด็กเท่านั้น แต่จะมีชาวบ้านร่วมด้วย เป็นแรงผลักดัน แรงเคลื่อนความรู้ และครูภูมิปัญญา ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่า “ มีการจัดให้มีการอบรมบ่อย การดับไฟป่า มีประโยชน์อย่างไร เวลาไฟไหม้ นักเรียนมัธยมไปหมดเลย เต็มคันรถไม้กวาด ก้านไม้ ใช้ทุบเพื่อดับไฟ ไม่ให้ไฟลาม ทำทุกอย่างเพื่อให้ไฟดับ ปีที่ผ่านมาไหม้ถึงกุฏิแม่ชี โชคดีที่แม่ชีท่านออกมาทัน”

การตั้งคำถาม สำหรับเริ่มต้นการเรียนรู้ทุกอย่าง การสอบถามเพื่อให้ได้คิด ให้เห็นปัญหา การถามปัญหากับชาวบ้าน ถามถึงปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาหนี้สิน ท่านเห็นปัญหาทุกข์ของ

ชาวบ้าน เห็นปัญหาหนี้สิน ชาวบ้านหาทางออกไม่ได้ เป็นวงจรรอบาศัก การกู้ การลงทุนปีนี้ ปีหน้า ก็วนกลับมาเหมือนเดิมอีก ไม่ได้กำไร ไม่ได้ชำระหนี้สิน กู้มาเรื่อยๆ ก็เป็นหนี้เพิ่มขึ้น นี่ เป็นคำถามที่เกี่ยวกับชีวิต เด็กเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้ใหญ่ เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นจริงของชีวิต

ในการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาด้วย ทำโครงการต่างๆ ผู้เรียน ผู้ปกครองก็เข้ามาพร้อมด้วย มีการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ก็ทำให้ลดหนี้สินลงไปบ้าง บางคนเคยกู้ทุกปี ก็ไม่กู้แล้ว ก็หันมาทำเศรษฐกิจพอเพียง ต้นทุนไม่สูง ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ ปลูกผักกินเอง ชาวบ้านร่วมกันปลูกป่า การเพาะปลูก การทำฝาย และ ชุดบ่อ เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ โดยฝายที่ทำก็เป็นฝายหลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็น ภูมิปัญญาชาวบ้าน และแบบที่ใช้เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่ เป็นฝายไม้ไผ่ กระจสบ ฝายหินทิ้ง และฝายคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝายไม้ไผ่ มีการทำเป็นล๊อค ชาวบ้านช่วยกันทำ จำนวนมากมาย นับไม่ถ้วน บำรุงซ่อมแซมบ้าง ทำใหม่บ้าง และชุดบ่อได้ด้วย และทำหลุมขมขมครกไว้ บริเวณลำห้วยเล็กๆ น้ำจะลงไปขังในนั้น น้ำจะไม่ไหลไปที่อื่น จะนำความชุ่มชื้นไปสู่บริเวณนั้น

แนวคิดเหล่านี้ เป็นแนวคิดพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ต้องการให้ชาวบ้านมีชีวิตที่ดีขึ้น มีการกินดีอยู่ดี เรื่องการบริหารจัดการเรื่องเหล่านี้ ชุมชนมีดีตรงที่มีพระสงฆ์ท่านเป็นผู้นำพา ชาวบ้านทำฝาย ทำแรกๆ ใช้เวลา 4-5 ปี ยังไม่เห็นผล 7-8 ปี น้ำเริ่มมี จนถึงทุกวันนี้ น้ำที่เห็นนี้คือน้ำที่ไหลลงมาจากตาน้ำ และเป็นน้ำใต้ดินด้วย เมื่อน้ำบนดินเริ่มแห้ง ก็จะมีน้ำใต้ดินซึมออกมา ดังนั้นการชุดบ่อเดียวไม่ได้ ต้องชุดหลายๆ บ่อ ได้รับงบประมาณที่ใช้ในการชุด มาจากความช่วยเหลือของบุคคลมากมาย เป็นบริษัทภายนอก และ ทหาร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทหารจากกองพันสัตว์ต่าง (ค่ายตากสิน) กรมการสัตว์ทหารบก อำเภอมะริม เชียงใหม่ ได้นำสัตว์ คือ ล่อ มาช่วยในการขนของ มีเจ้าภาพทุกบ่อ ทำฝายคอนกรีตเสริมเหล็กก็มีเจ้าภาพ มีบริษัทต่างๆ มาช่วย ใช้คำว่าศาสตร์พระราชานในการขอความร่วมมือ พลิกฟื้นผืนป่าด้วยพระบารมี เห็นผลชัดเจน คือ เรื่อง น้ำ และป่า ฝนตกน้ำนอง น้ำหลาก ก็ไม่มีแล้ว ป่าจะซึมซับน้ำไปหมด กว่าจะมีน้ำไหลออกป่ามา ก็ใช้เวลา แต่เป็นน้ำที่ใสสะอาด ไม่ขุ่น น้ำไหลไม่แรง แบบค่อยๆ ไหล ต้นไม้เหมือนเขื่อน เก็บน้ำไว้ในป่า น้ำไม่แห้ง ชาวบ้านเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ โดยการนำน้ำใช้ทำการเกษตร น้ำที่มาก ใช้เพื่ออุปโภค บริโภค

การปลูกพืชผล เช่น ผักหวาน มีการทดลองให้มีการนำเอาผักหวานมาปลูก แต่ปรากฏว่า ไม่ขึ้น ถึงหน้าแล้ง ตายหมด มันเป็นเพราะพื้นที่ บางพื้นที่ออกเองไม่ต้องปลูก เรื่อง การเผาป่านั้น ตัดประเด็น เรื่องการเผาป่าเอาผักหวานออกไปได้เลย เพราะ ทางศูนย์ฯ ไม่ให้มีการเผาป่าแน่นอน ด้านการเรียนวิธีการทำปุ๋ย เป็นปุ๋ยอินทรีย์ หมด ปุ๋ยอินทรีย์ มีส่วนผสม ขี้วัว ขี้ควาย ใบไม้ เศษพืชผัก ใบหญ้าเป็นต้น

ปัจจัยสนับสนุน (ปัจจัยที่ส่งเสริมศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ)

ปัจจัยภายใน

พระสงฆ์วัดพระบรมธาตุคอยผ้ามัส ผู้นำทางศาสนา และ ผู้นำชุมชน ตลอดถึงชาวบ้าน ร่วมกันสนับสนุนให้เกิดมีศูนย์การเรียนรู้ และร่วมมือ ร่วมใจ มีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้

ปัจจัยภายนอก

1. มีเครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายบ้านเรียน โสภเฮียนสืบสานภูมิปัญญา ล้านนา ศูนย์การเรียนรู้โละลือเหล่า ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม
2. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดทันสมัย และใช้ได้เหมาะสมสำหรับชีวิต จึงได้รับความสนใจ และสนับสนุนเป็นสถานที่ศึกษา เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ

4. ผลการศึกษา และ วิเคราะห์ข้อมูล ด้านสภาพทั่วไปของศูนย์การเรียนรู้ หมู่บ้านแพรกสาละวิน

4.1 ประวัติความเป็นมาชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ หมู่บ้านแพรกสาละวิน ตั้งอยู่ในหมู่บ้านแม่ลามาน้อย ซึ่งเป็นหย่อมบ้านของบ้านห้วยกระต่าย ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.2 ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลแม่สามแลบเป็นตำบล ที่มีพื้นที่ อาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลแม่ยวม อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลท่าสองยาง อำเภอสบเมย จังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศพม่า มีแม่น้ำสาละวิน เป็นแนวเขตชายแดน

ภูมิประเทศของตำบลแม่สามแลบเป็นภูเขาสูงชันตั้งนั้นหมู่บ้านต่างๆ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ จึงตั้งอยู่ในภูเขาสูงและบริเวณหุบเขาเป็นส่วนใหญ่ มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน คือ แม่น้ำเมย และแม่น้ำสาละวิน

3. การคมนาคม

ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านแพรกสาละวิน ตั้งอยู่บ้านแม่ลามาน้อย และ อยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติสาละวิน อยู่ทางทิศทางตะวันตก

ของอำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ห่างจากอำเภอสบเมย 56 กิโลเมตร การเดินทาง เป็นคอนกรีต และ เมื่อเข้าพื้นที่ภูเขา จะเป็นถนนดินลูกรังทั้งหมด จึงเดินทางสัญจรลำบากในฤดูฝน

4. ประชากร

ชาติพันธุ์ปกากะญอ

5. เศรษฐกิจ

ประกอบอาชีพเกษตร ทำนา ทำไร่ เช่น ไร่ข้าว พริก ทอผ้าพื้นเมือง จักสาร เก็บของป่า สัตว์เลี้ยง ได้แก่ ไก่ เป็ด สุกร โค กระบือ อาชีพ รับจ้าง ค้าขาย และอื่น ๆ

6. สภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งทรัพยากรและการท่องเที่ยว

เป็นหมู่บ้าน ที่อยู่ในป่าลึก และมีสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ คือ ป่าไม้ มีสายน้ำ ย่อยๆ และแม่น้ำขนาดใหญ่ เช่น แม่น้ำเมย แม่น้ำสาละวิน มีทิวทัศน์ที่สวยงาม

7. การศึกษา

มีสถานศึกษาของทางราชการ ตั้งอยู่หมู่บ้านใกล้เคียง คือ โรงเรียนบ้านห้วยกระต่าย หมู่ 8 บ้านห้วยกระต่าย ศศช. “แม่ฟ้าหลวง”

8. ระบบสาธารณสุข และ สุขภาพ

มีอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัย และ แก้วข้าวร้าย กระจายข่าวดี ซึ่บริการ ประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ทั้งนี้ชุมชนไม่มีสถานพยาบาลใดๆ ในพื้นที่ชุมชนประชาชน หรือ ชาวบ้านจึงอาศัย อสม. และ ใช้วิธีการรักษาแบบพื้นบ้าน และการใช้ สมุนไพร เมื่อเจ็บป่วยมาก หรือ จำเป็นต้องรับการรักษาจากแพทย์โดยตรง ต้องไปโรงพยาบาล โดยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่สามแลบ หมู่ 1 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสบเมย หมู่ 4

9. ระบบสาธารณูปโภค

มีไฟฟ้าใช้ในชุมชน แต่บางบ้านยังใช้ไม้เกียะ และ เทียนให้แสงสว่าง ไฟฟ้าที่มีเป็นระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ด้านถนนเป็นถนนดินลูกรัง หน้าฝนเดินทางเข้าออกชุมชนลำบาก

10. วัฒนธรรม ประเพณี

ศูนย์การเรียนรู้ มีวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาประเภทต่างๆ มี ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ที่เป็นของปกากะญอ ตามระบบความเชื่อดั้งเดิม

11. ศาสนา ความเชื่อ การนับถือ

มีการยึดถือปฏิบัติตามข้อห้ามจารีต และตามการนับถือศาสนาดั้งเดิม หรือความเชื่อเดิม ที่มีการนับถือบรรพบุรุษ ความเชื่อดั้งเดิมผสมกับศาสนาพุทธ และ การนับถือศาสนาคริสต์ มีทั้ง โบสถ์ และสำนักสงฆ์ คือ สำนักสงฆ์บ้านห้วยกระต่าย

12. การเมืองการปกครอง

การปกครอง ใช้ระบบทางราชการ โดยมี ผู้ใหญ่บ้าน ดูแล ร่วมกับการมีผู้นำทาง ศาสนา และ ความเชื่อดั้งเดิม ที่คนในชุมชนให้ความรัก เคารพ ศรัทธา มีส่วนร่วมในการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบ ในชุมชน

ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการของ ศูนย์การเรียนรู้ หมู่ ๗ แพรกสาละวิน

1. การก่อเกิดศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้มีจุดเริ่มต้นมาจาก ความเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ในปีการศึกษา พ.ศ. 2556 (เดือนพฤษภาคม) สำนักงานการศึกษาออกโรงเรียนและ การศึกษาตามอัธยาศัยตลอดชีวิต (กศน.อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) ในขณะนั้นได้ยุติการ จัดการเรียนกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชน ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ส่งผลให้เด็กนักเรียนในบ้านแม่ลามาน้อย และบ้านห้วยมะโอ ในระดับประถมศึกษาจำนวน 35 คน (อายุ 7 ปี ถึง 12 ปี) ต้องออกจาก ชุมชน ไปเรียนหนังสือนอกหมู่บ้านโดยอาศัยอยู่ในหอพัก หรืออาศัยอยู่กับญาติ โดยสถานการณ์เช่นนี้ เกิดขึ้นทั่วไปทั้งตำบล

ในปีดังกล่าว กลุ่มหมู่บ้านแพรกสาละวิน องค์กรสาธารณะประโยชน์ทะเบียนเลขที่ 3735 เป็นกลุ่มเยาวชนจิตอาสาที่ตั้งขึ้น เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน และสมาชิกในชุมชน วันที่ 30 สิงหาคม 2556 กลุ่มหมู่บ้านแพรกสาละวินและสถาบันปัญญาปิติ

ได้ประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ปกครอง ตลอดจนสมาชิกในชุมชนต่างๆ เพื่อจัดเวทีหาแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กผู้เรียน ณ ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้เกิดโอกาสในการดูแลเด็กเล็ก 3-5 ปี ภายใต้ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ ได้จัดสรรงบประมาณจัดจ้างเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็กเล็ก (ผดด.) โดยมีงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารกลางวัน ส่วนเด็กผู้เรียนระดับประถมศึกษาจำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมไปเรียน ก็เสียโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ในปี พ.ศ.2556-2557 กลุ่มหมู่บ้านแพรกสาละวิน จึงร่วมกับ สถาบันปัญญาปิติ หาแนวทางต่างๆ จากสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย พบว่า องค์การชุมชนสามารถของอนุญาตจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กผู้เรียนได้ วันที่ 11 เมษายน 2557 กลุ่มหมู่บ้านแพรกสาละวิน ได้การรับรองจากองค์การชุมชน ให้เป็นคณะบุคคลในการขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ โดยมอบอำนาจให้สถาบันปัญญาปิติ เป็นผู้ดำเนินการขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2558 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ได้ให้ความเห็นชอบ ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านแพรกสาละวิน สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยองค์การชุมชนในศูนย์ฯ ระดับประถมศึกษา 1-6 ด้วยรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ และรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการจัดตั้งศูนย์ฯ ยังเป็นความต้องการของผู้ปกครองที่อยากให้หมู่บ้านมีการจัดการเรียนของตัวเองขึ้นจะได้ไม่ต้องส่งลูกออกไป เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเดินทางที่ห่างไกล โดยเฉพาะฤดูฝนที่การเดินทางแทบจะถูกตัดขาดจากภายนอก ที่ไม่สามารถสัญจรด้วยรถยนต์แบบปกติได้ เด็กที่ต้องการเรียนภายนอกชุมชน ต้องไปอยู่ประจำ และ หาโอกาสกลับบ้านได้น้อยครั้ง ห่างไกลจากพ่อแม่ ชุมชน และเมื่อออกจากหมู่บ้าน หรือชุมชนไป เด็กเล็กมักจะป่วยไข้ ไม่สบาย หรือ ร้องไห้ เมื่อต้องจากพ่อแม่ครอบครัว ทำให้ผู้ปกครองเป็นกังวลมาก ส่วนที่ไปเรียนหนังสือข้างนอกชุมชน ตั้งแต่เด็กเล็ก จนโต แรกๆ อาจคิดถึงบ้าน พ่อแม่ ชุมชนของตนเอง แต่ พอนานๆ ไป เด็กไม่อยากจะกลับชุมชน และ หลายคนดีใจที่ ไม่เคารพ เชื่อมั่นในวิถีของชุมชนตนเอง ให้การยอมรับมากกว่าเดิม (จากคำบอกเล่าของแม่เผ่า) ซึ่งสอดคล้องกับ คำบอกกล่าว ของ ผู้ปกครอง หลายคน ที่บอกว่า เด็กที่โตนอกชุมชน หมู่บ้าน เรียนนอกหมู่บ้าน เด็กเหล่านี้มักต้องการมีความเป็นอยู่ที่เหมือนคนข้างนอก เป็นคนตัดสินใจเร็ว ไม่ปรึกษาพ่อแม่ บางคนเรียนจบแล้ว ก็ไม่อยู่ในหมู่บ้าน ชุมชน

2. ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้

1. มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์
2. มีภูมิปัญญา และ ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา มาก

3. ชาวบ้าน มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับ พื้งพาธรรมชาติ
4. ที่ตั้ง และ สภาพพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล ติดชายแดน การคมนาคมยากลำบาก เป็นดินลูกรัง หน้าฝนไม่สามารถเดินทางเข้าออกได้สะดวก

3. แนวคิดพื้นฐานของศูนย์การเรียนรู้

นำเอาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาของชุมชนเป็นต้นทุนทางการศึกษาเพื่อต่อยอด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ให้เกิดความรู้

4. วิสัยทัศน์

ผู้เรียนทุกคนเป็นกำลังสำคัญของชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีความพร้อมด้านคุณภาพของจิตใจ มีความรู้ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของชุมชน

5. นโยบาย

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อม และศักยภาพ โดยสามารถเรียนรู้จากตนเองได้ เรียนรู้จากผู้อื่น และ เรียนรู้จากบริบทแวดล้อม ทั้งในและนอกพื้นที่ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของตนเอง ครอบครัว และชุมชน

6. วัตถุประสงค์

1. พัฒนาองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้ เผยแพร่ และสร้างการมีส่วนร่วม
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ "ตามมาโละ ต่าโอมู / การเรียนรู้ เพื่อ การมีชีวิตที่ดีงาม"

7. สภาพ ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์

(Material)

1.1 สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

ศูนย์การเรียนรู้ห้วยแพรงสาละวิน ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากชายแดนไทย-พม่า และจากศูนย์อพยพชนกลุ่มน้อย มากนัก ทำเลที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบบนไหล่เขาที่ไม่กว้างมากนัก โอบล้อมด้วยภูเขา ลำธาร และการตั้งบ้านเรือนชาวบ้านที่มีการกระจายตัว มีถนนลูกรังตัดเลาะเลียบบเพื่อเข้าไปสู่ใจกลางหมู่บ้าน รอบๆ พื้นที่ของศูนย์ฯ ไม่มีรั้วคอนกรีต มีเพียงรั้วไม้ไผ่ ด้านเดียว คือ ด้านที่ติดถนนทางเข้าหมู่บ้าน ส่วนด้านอื่น ติดกับป่า และ ลำธาร มีสนามพอให้เด็กๆ ได้วิ่งเล่น แต่ไม่

เหมาะสำหรับการเล่นกีฬาอื่น ที่ต้องใช้คนหลายคนเล่น เช่น ฟุตบอล โดยข้อจำกัดด้านสภาพพื้นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้

สิ่งก่อสร้างของศูนย์ฯ มีจำนวน 3 หลัง **หลังที่หนึ่ง** เป็นหลังที่ใหญ่ที่สุดในบรรดา 3 หลัง เป็นเรือนไม้ไผ่ทั้งหลัง หลังคามุงใบตองตึง ยกพื้นสูง เพียงเล็กน้อย ไม่มีบันไดแบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นสำหรับเรียน ทำกิจกรรม เป็นพื้นที่โล่ง ไม่มีแนวกัน หรือ ฝา อีกพื้นที่หนึ่งเป็นพื้นที่จัดทำเป็นห้องไม้ไผ่ มีประตูปิดเปิด สามารถล็อกภายใน และ ภายนอกได้ เป็นห้องเก็บของบริจาค หรือ อุปกรณ์การเรียน และเป็นห้องพักครู หรือ อาสาสมัคร ตัวอาคารไม้ไผ่ ขึ้นลงด้านเดียว มีการยกพื้น เหมือนบันได วางยาวตลอดแนวตัวอาคาร เพื่อง่ายต่อการขึ้นลง แต่สำหรับเด็กแล้ว การที่ไม่มีฝักัน แนวกัน จึงเป็นเรื่องง่ายของการขึ้นลง ที่ขึ้นได้ 3 ทาง เพียงแค่กระโดดหรือ เดินก้าวขึ้น ส่วนอีกทิศทางหนึ่ง ไม่สามารถขึ้นได้ เพราะเป็นแนวป่า กันไว้ และเมื่อมองจากอาคารเรียน จะเห็นทุ่งนาของชาวบ้านอยู่ด้านล่าง

หลังที่สอง เป็นสิ่งก่อสร้าง มีขนาดเล็กกว่าหลังที่หนึ่ง เหมือนบ้าน ยกสูงจากพื้น มีบันไดขึ้นทางเดียว ตัวเรือน มีห้องจำนวน 1 ห้องสำหรับเป็นที่พัก และมีลานเรือน ปลูกด้วยไม้เป็นแผ่น สำหรับนั่งทำงาน หรือ ทำกิจกรรมได้ เช่น การแกะสลักไม้ ตั้งอยู่ติดลำธารที่มีการอนุรักษ์พันธ์ปลาไว้

หลังที่สาม เป็นสิ่งก่อสร้างที่ยกสูงเหมือนบ้านเรือนทั่วไป ใต้ถุนเป็นพื้นที่เปิดโล่ง ใช้สำหรับทำเป็นโรงครัว หรือทำกิจกรรมเรียนรู้ด้านอาหาร ส่วนด้านบนก็ทำเป็นหนึ่งห้อง สำหรับจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ ต่างๆ เท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งก่อสร้าง อีกสองจุดภายในพื้นที่ศูนย์ฯ คือ ห้องน้ำ และ ชั้นลอย ไม้สูงมาก สำหรับเป็นพื้นที่ ที่คนในหมู่บ้าน หรือในชุมชนมาอยู่จุดนี้ ทั้งกลางวัน กลางคืน เพื่อรับคลื่นโทรศัพท์ติดต่อสื่อสารกับภายนอก โดยมีบันไดทางขึ้นลงชั้นลอยฟ้าทางด้านติดกับถนนใหญ่ทางเดียว ส่วนด้านล่างชั้นลอย จัดทำเป็นแปลงปลูกพืชผัก ชนิดต่างๆ ทั้ง ผักพื้นบ้าน และ ผักที่เอามาจากภายนอกชุมชน เด็กๆ ปลูกไว้ เป็นพื้นที่กว้าง นับสิบแปลง เป็นผักปลอดสารพิษ และไม่ใส่ปุ๋ยเคมีใดๆ โดยพื้นที่แปลงผัก มีแสงลมกันสัตว์ เช่น วัว หรือ หมู เพื่อไม่ให้หลุดเข้ามาทำลายหรือ กินพืชผักได้

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

1. พื้นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ไม่สามารถที่จะขยายได้ หรือ จัดให้มีสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่ได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่ตั้ง และ กิจกรรมต่างๆ ทางด้านการเรียนรู้หลายกิจกรรมจำกัดด้วยสภาพของพื้นที่ ด้วย เช่น กิจกรรมกีฬา การออกกำลังกาย ประเภท ฟุตบอล เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อม ของศูนย์ฯ แม้จะตั้งอยู่ในหมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่ประเทศไทย แต่สภาพแวดล้อมหมู่บ้าน อยู่ใกล้ชายแดน และศูนย์อพยพฯ จึงปรากฏภูมิคนภายนอก บุคคลแปลกหน้า เข้าออกหมู่บ้าน ชุมชน เป็นประจำ ก่อให้เกิด ความวิตกกังวล และความไม่มั่นคงเกิดขึ้น ในกลุ่มชาวบ้าน และ เด็กนักเรียน โดย จากการสังเกตการอย่างมีส่วนร่วม การพักอยู่ในพื้นที่ และ จากการพูดคุยกับชาวบ้าน และเด็กนักเรียน หลายคน กล่าวว่า “ในยามกลางวัน มีการยิ้มให้กัน มองกัน ทักทายกัน แม้บางครั้งไม่รู้จักกัน แต่สื่อสารด้วยภาษาเดียวกันได้ แต่ยามค่ำคืน แม้มีคนมาเรียก ก็ไม่ต้องเปิดประตูออกมา” หรือ “ เมื่อได้ยินเสียงคนเดินไปมาในชุมชน เสียงพูดคุย หรือเสียงใด ก็ไม่ต้องเปิดประตูบ้านออกมาดู” แสดงถึงว่า คนในชุมชน ขาดความมั่นคงทางด้านชีวิต อันได้แก่ ความมั่นคง 3 ประการ คือ ทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีเรื่อง เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหาร ที่มีอยู่ ซึ่ง ต้องทำการแบ่งปัน ให้กับคนแปลกหน้า หรือ คนที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกัน โดยยึดโยงคำว่า “ปากาเกอะญู เหมือนกัน” แสดงถึงน้ำใจไมตรี ที่ให้กัน ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ คือโรคภัยไข้เจ็บ ที่อาจมีการแพร่กระจาย กันโดยง่ายโดยผ่านคนสู่คน ซึ่ง ระบบสาธารณสุขที่มีการเข้าถึงน้อย ในกลุ่มคนที่ข้ามชายแดน หรือ ในศูนย์อพยพฯ หรือ อยู่ตามแนวเขตแดนระหว่างประเทศ ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม คือการมีสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ป่า พื้นที่ทางธรรมชาติ แม้จะสวยงาม และ ปลอดภัยไปร่ง ในทางธรรมชาติ แต่ สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติเหล่านี้ย่อมเป็นที่กำบัง หรือ หลบซ่อน หรือ ภัยอันตรายต่างๆ ได้ การอยู่อย่างหวาดระแวง การขาดความมั่นคงของบุคคล ที่ไม่มีใคร หน่วยงานใด สามารถรับประกันได้เสี่ยงภัยอันตรายต่อการถูกทำร้าย หรือ ความรุนแรงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือ การถูกละเมิดได้ ซึ่งเหล่านี้ คือ ปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม

1.2 แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ คือ ป่า ลำธาร ตลอดจนพื้นที่ หมู่บ้านต่างๆ โดยรอบ เช่น บริเวณห้วยกระต่าย แหล่งปลูกพืชผล ไม้ยืนต้น พื้นที่นา และ แหล่งป่าเรียนรู้

1.3 วัสดุอุปกรณ์

ศูนย์การเรียนรู้แพรวาสาละวิน ไม่มีโต๊ะ ไม่มีเก้าอี้ พื้นที่ ถูกใช้เพื่อ ทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการนั่งกับพื้น เพื่อ ความสะดวกของกิจกรรมภาคปฏิบัติ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน เป็นวัสดุอุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องจำเป็น เช่น การแกะสลักไม้ ไม้ และ อุปกรณ์การแกะสลักไม้เท่านั้น กระจาดชนิดต่างๆ เช่น กระจาดปรุฟ สมุด ปากกา ดินสอ เป็นต้น

2. ด้านบุคลากร คณะกรรมการ (Man)

บุคลากร หรือ ครู ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาล้วนเป็นคนในชุมชน มีการสลับผลัดเปลี่ยนกันมาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีครูปกากะเอยที่สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ หรือ อธิบายในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ และทำหน้าที่ในทุกๆ ด้าน ถือเป็นจุดเด่นของการศึกษาที่ หล้าแพรกสาละวินได้ และ บ่อยครั้งมีครูอาสาสมัคร หรือครูภายนอก ซึ่งมีความต่างทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ เข้ามาร่วมกันดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การ เรียนรู้ นอกจากนี้ ก็มีปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ครูภูมิปัญญาที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ของ ชุมชน เข้ามาร่วมด้วย เช่น ด้านการทอผ้า ด้านธรรมชาติ ด้านการแกะสลัก ด้านประเพณี วัฒนธรรม ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับไม้ ประโยชน์ของไม้ตามความเชื่อ เป็นต้น

ครู หรือ บุคลากรของหล้าแพรกสาละวิน เป็นทั้งครู และ เป็นทั้งผู้เรียนด้วย คือ เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียน ผู้เรียนทุกคนของหล้าแพรกสาละวินเรียนรู้และสามารถออกแบบชีวิต และประเมินตนเองได้ เพื่อเผชิญชีวิตจริง เผชิญโลกกว้าง ครูมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของ โลก ของสังคม ที่เป็นไปตามยุคสมัย และ การปรับตัวของคน การต่อต้าน คัดค้าน การเปลี่ยนแปลง หรือ เทคโนโลยีต่างๆ ที่เข้าถึงเป็นเรื่องยาก เพราะปัจจุบันทุกอย่างมากับมือถือ และ ความ ทันสมัย เด็ก เยาวชน คนสมัยใหม่มีทางเลือกที่หลากหลาย การเข้าถึงการศึกษาก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับครู หรือ บุคคลคนเดียว

3. ด้านงบประมาณ (Money)

ปัญหาด้านงบประมาณ

ศูนย์ฯ ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ เพื่อให้การดำเนินงาน ของศูนย์ฯ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำศูนย์ฯ ได้ หางบประมาณเอง และการได้รับบริจาคสิ่งของด้าน การเรียนจากบุคคล หน่วยงานต่างๆ

4. ด้านการบริหารจัดการ (Management) เมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา ได้แก่ การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

ศูนย์ฯ ได้มีการจัดการเรียนรู้ แบบปรับใช้หลักสูตรแกนกลางให้เอื้อกับการเรียน ไม่ ต้องเรียนแบบ 8 สาระวิชา แต่เรียนแบบกลุ่มประสบการณ์ เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ ชุมชนสามารถจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง

การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้หญ้าแพรกสาละวิน ได้จัดการเรียนรู้ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย นำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานประสบการณ์ในการจัดการศึกษา เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ของชุมชน ซึ่งมีอยู่ 5 องค์ความรู้สำคัญ คือ

1. การผลิตบนฐานนิเวศวัฒนธรรม หรือไร่หมุนเวียน
2. การจัดการสุขภาพของชุมชน ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ
3. ระบบนิเวศเรื่องป่าและน้ำ
4. เศรษฐกิจแบบแบ่งปัน
5. พิธีกรรม

การใช้ องค์ความรู้ 5 ประการ ในการจัดการศึกษา เป็นเพราะเด็ก หรือ ผู้เรียน ของศูนย์ฯ เติบโตบนฐานทรัพยากรของชุมชน การจัดการศึกษาที่เหมาะสมจึงเป็นรูปแบบการศึกษาที่ปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ดังนั้น หลักคิดของการเรียนรู้ และการดำเนินงานศูนย์ฯ จึงตั้งอยู่บนความเกื้อกูลระหว่างดิน น้ำ ป่า และคน

ทางชุมชนช่วยกันคิดจนมีคำว่า ‘การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิต’ มีการคิดว่าเด็กผู้เรียนแต่ละวัยสมควรที่จะเรียนรู้แค่ไหน และ เรียนรู้อะไร จนได้ข้อสรุปร่วมกัน เช่น ประถมต้น ต้องอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น คิดเป็น ประถมปลาย อาหาร-ยา-ผ้า-บ้าน หมายถึงดูแลสุขภาพได้ ผ้าก็ไม่ได้ต้องทอผ้าเป็นทุกคนแต่จัดการเสื้อผ้าของตัวเองได้ บ้าน นี้คือต้องดูแลบ้านช่วยเหลือพ่อแม่ ดังนั้น การเรียนรู้ จึงเป็นเรื่องการเรียนรู้ที่ใกล้ตัว ใช้ได้จริงกับชีวิต และ ครูกับเด็ก หรือ นักเรียนก็เรียนรู้ไปด้วยกัน พร้อมๆ กัน

การไม่มีห้องเรียน การเรียนในสิ่งที่ต้องการเรียน ไม่มีวิชา แต่เรียนตามกลุ่มประสบการณ์และเชื่อมโยงเข้าหากันโดยยึดตามความสนใจเป็นหลัก ไม่มีการบังคับ ไม่มีกฎใดๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทรงผม ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ เช่น แกะสลัก หรือเข้าป่า ทำไร่ เพียงแต่ต้องมีการติดต่อ ติดตามโดยครูเสมอว่าตนเองไปเรียนอะไร ได้อะไร รู้อะไร ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำอย่างไรที่แก้ไขได้ หากแก้ไขไม่ได้ด้วยตนเองขอความช่วยเหลือจากใครได้บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้เป็นพ่อแม่หรือคนที่เกี่ยวข้องกับเด็กในสถานการณ์นั้นๆ จะมีบทบาท เป็นอย่างมากในการช่วยเหลือเด็กให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก แสดงถึงว่าการศึกษาก็เกิดการเชื่อมโยง จากศูนย์การเรียนรู้ไปยังผู้ปกครอง และ ผู้เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นๆ ด้วย ครูจึงไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นครูของศูนย์การเรียนรู้ เสมอไป ทุกคนมีส่วนในการช่วยผู้เรียนได้เกิดความรู้ทั้งสิ้น และ เมื่อถึงวันนัดหมาย ผู้เรียนมารวมและเล่าประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้ให้แก่เพื่อนๆ

ตัวอย่าง การเรียนแบบกลุ่มประสบการณ์ มีการเรียนรู้จากชีวิตจริง ในชุมชน เรื่องข้าว พันธุ์ข้าว ปริมาณข้าว ที่นับกันเป็นปีบ ในชุมชน ไม่ใช่ถัง และ มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลัก คณิตศาสตร์ ซึ่งการเรียน ไม่มีสูตรตายตัว ว่าต้องเป็นอย่างไร ทำอย่างไร แล้วจะได้อย่างไร เพราะ การเรียนจะต้อง อิงตามหลักความเป็นจริง ไม่ใช่อิงตามสูตร หรือ กฎ กรณีการปลูกข้าว คือ สิ่ง ที่เห็นชัดเจน และยอมรับได้ เพราะ การปลูกข้าว จะต้องสูญเสีย แนนอน อย่างที่บอกว่า “เพื่อหนู เพื่อนก เพื่อลิบ” การเรียนรู้แบบนี้ มันเป็นเรื่องของใจเข้ามาประกอบด้วย คือ “ต้องมีได้ มีเสีย” ไปด้วยกัน ไม่มีคำว่า “ได้อย่างเดียว หรือ เสียอย่างเดียว” มันเป็นมิติของ “ความมีน้ำใจ การ แบ่งปัน การอยู่ร่วมกันของคนกับสิ่งแวดล้อม” ความรู้สึกเสียดาย ความรู้สึกเสียใจก็ไม่เกิดขึ้น เมื่อ เสียไปแล้ว ก็ทดแทนด้วยสิ่งอื่น หรือวิธีอื่น เช่น การกินนก การกินหนู เพื่อเป็นอาหาร เป็นต้น มิติการเรียนที่เชื่อมร้อยกัน อะไร เป็นการเรียนรู้เรื่องหลัก อะไรเป็นการเรียนรู้เรื่องรอง มันแยกกันไม่ออก แต่รู้ว่า จะเริ่มต้นการเรียนรู้จากจุดไหนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ไม่ใช่การแยกการเรียนรู้ออกเป็นเรื่องๆ

นอกเหนือจากองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 5 กลุ่มแล้วยังมีอีกหนึ่งองค์ความรู้ คือ ภาษา ทั้งภาษาปกากะญอ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า รวมถึงคณิตศาสตร์ สำหรับการวัดผลใช้การประเมินตัวเองของผู้เรียน ร่วมกับการประเมินจากครู ครอบครัว และชุมชน ครูที่อยู่กับศูนย์ฯ มานับแต่เริ่มก่อตั้ง กล่าวว่า ว่า “ประถมต้องรู้จักการบวกลบเลขได้หลักเท่าไร ครูดู ว่าการเรียนจากไร่หมุนเวียน มันเกิดผลกับผู้เรียนหรือยัง ถ้าเกิด มันเกิดระดับไหน ก็มาประเมิน ร่วมกัน ผู้เรียนประเมินตัวเองด้วย มันน่าสนใจตรงนี้ การให้อำนาจกับผู้เรียน ให้กับคนที่มีส่วน เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครอง หรืออาจจะเป็นคนอื่นๆ ที่รู้เรื่องนั้นๆ เช่น เรื่องพันธุ์ข้าว เรื่องสมุนไพร เรื่องสีย้อมผ้า เรื่องลายผ้า ก็มาให้ความรู้และเข้ามาร่วมประเมินผู้เรียน แล้วเอาทุก ฐานการเรียนรู้มาดูค่าเฉลี่ยอีกที ในความเห็นของครู ค่าเฉลี่ยเป็นเพียงส่วนหนึ่ง สิ่งที่เป็นหัวใจ หลักคือ การมีส่วนร่วม โดยเฉพาะตัวผู้เรียนที่รู้ว่าได้คะแนนเท่านี้เพราะอะไร และถ้าอยากจะได้ คะแนนมากขึ้นจะต้องทำอะไร”

ผู้เรียนของศูนย์ฯ ได้เรียนรู้ในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง กับสังคมชุมชน คนรอบข้าง สิ่งแวดล้อม และเรียนรู้เรื่องราวความเป็นไปของสังคมโลก เรียกว่า เป็นการ เรียนรู้ที่ “รู้เขา รู้เรา รู้โลก” และนอกจากหลักคิดและรูปแบบการเรียนที่ต่างจากโรงเรียนใน ระบบทั่วไปแล้ว สิ่งที่ผู้เรียนต้องทำตั้งแต่แรกเข้าเรียน ก็คือ การคิดโครงการ หรือ PBL (Project-based Learning) เพื่อใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ตัวเองตลอดทั้งปี ผู้เรียนมีความสุข สนุกจาก

การเรียนรู้ที่ศูนย์ฯ เข้าใจถึงความต้องการตนเอง และได้ให้ข้อคิดเห็นเอาไว้ว่า “ไม่อยากออกไปเรียนนอกชุมชน เพราะ เงินไม่มี พ่อแม่ไม่มีเงินให้ เคยออกไปแล้วอยากได้ในสิ่งที่เห็นแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร รู้สึกเสียใจ คิดว่าอยู่บ้านเรียนดีกว่า จะได้ไม่ต้องเห็น และ เสียใจ” อีกคน ให้ ข้อคิดเห็นว่าการเรียนโดยการทำโครงการ การปลูกผัก ก็ได้ฝึกกิน เพราะ ไม่มีร้านที่จะไปซื้อ ไม่มีเงินซื้อด้วย เพียงแค่มาเรียนทำโครงการ รู้ว่า ปลูกอย่างไร ผักหน้าแล้งจะไม่มีผักรับประทานเพราะน้ำไม่พอ ได้ค้นคว้าข้อมูลในอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับวิธีปลูกผัก ที่ไม่ต้องรดน้ำมาก ครูก็เอาล้อยางรถยนต์มาให้แล้วใช้ได้ผล ไม่ต้องรดน้ำมาก ล้อยางรถยนต์ขนาดใหญ่ใช้กักน้ำ ทุกคนที่มาเรียนได้กินผักกันหมดทุกคน

แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้เอง หาวิธีการเรียน จนเกิดการสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ การเรียนรู้ของผู้เรียน ที่ไม่มีสื่อการเรียนมาก ผู้เรียนมีเพียงโทรศัพท์มือถือ และมีเพียงชั้นลอยสูงที่ศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นสถานที่จุดเดียวที่สามารถรับคลื่นโทรศัพท์ได้ ก็สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้และ รับข้อมูลที่มีประโยชน์ได้ เพราะทุกวันนี้ โทรศัพท์สำคัญ ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องการทำสื่อไปด้วย และ เข้าถึงข้อมูลต่างๆ ที่อยากรู้ เช่น เรื่อง จักสาน การแกะสลักไม้ ได้เห็นรูปแบบ วิธีการ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เองได้

ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

1. รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ในแบบฉบับของหญ้าแพรกสาละวิน เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ที่ต้องทำให้คนอยู่กับพื้นที่ได้ สัมพันธ์กับคนทั้งในและนอกชุมชนได้ดี แต่กลไกต่างๆ ทางด้านการศึกษา ยังไม่เปิดกว้าง ไม่มีการสนับสนุนที่เพียงพอ จึงทำให้การจัดการเรียนรู้ และ ระบบการบริหารจัดการของศูนย์ฯ เป็นปัญหา หากสามารถทำได้ ก็จะทำให้การเรียนรู้ในลักษณะของหญ้าแพรกสาละวินมีความหลากหลายและยั่งยืน

2. การให้ชุมชนมาจัดการศึกษา มาบริหารการศึกษาทั้งหมด ยังเป็นไปได้ยาก เพราะ การศึกษาของคน มีข้อจำกัดในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ภาษาไทย ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการที่จะต่อยอดในการแสวงหาองค์ความรู้อื่นๆ เพื่อนำมาปรับ หรือ พัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป และ ไม่มีทุนเรื่องเงิน รวมถึง เรื่องเศรษฐกิจครัวเรือน อาชีพที่ยั่งยืน ทุกอย่าง เป็นเรื่องค่าใช้จ่ายหมด ชาวบ้านมีต้นทุนของชีวิตไม่เท่าคนเมือง หรือ คนนอกชุมชน ต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ด้วย จึงจะให้การสนับสนุนหรือมีส่วนในการจัดการศึกษาศูนย์ฯได้ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ต้องพัฒนาปัญญา พัฒนาต้นทุนชีวิต การพึ่งตัวเองของชุมชนด้วย

ปัจจัยสนับสนุน (ปัจจัยที่ส่งเสริมศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ)

ปัจจัยภายใน

1. มีแกนนำเยาวชนของกลุ่ม
2. มีกิจกรรมการประชุมพูดคุยออกแบบกิจกรรมร่วมกันบ่อยเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ห่างไกล
3. คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมในการเรียนรู้วิถีชีวิตของตนเอง (วิถีปากาเกอะญอ)
4. มีกิจกรรมบวชป่า ทำให้คนในชุมชนและบ้านใกล้เคียงให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และเห็นความสำคัญของกัน

ปัจจัยภายนอก

1. มีกลุ่มบุคคล องค์กร ทั้งภาครัฐ และ เอกชน เข้ามาดูแล ทั้งเรื่อง สุขภาพ สวัสดิการ ความปลอดภัย
2. เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายบ้านเรียน โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ศูนย์การเรียนรู้โง๊ะมาโลลือหล่า ศูนย์การเรียนรู้มอวาคี โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม

ความต้องการ

ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปากาเกอะญอ

จากการศึกษาวิจัยทั้ง 4 ศูนย์การเรียนรู้ ผู้วิจัย ได้รับทราบข้อมูลความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปากาเกอะญอ นำเสนอดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การพัฒนาบุคลากร (Man)

1.1 ควรมีการพัฒนายกระดับคุณภาพของบุคลากร ในด้านความรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ให้แก่บุคลากรครู และ ผู้รู้ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาที่มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดการเรียนรู้ ตลอดจนคณะกรรมการ เพราะ บุคคลเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ มีบทบาทโดยตรงในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ อาจโดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เพื่อช่วยกันในการที่จะทำให้ศูนย์การเรียนรู้เกิดการพัฒนาก้าวหน้าต่อไป การจัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มเติมแก่บุคลากรโดยเชิญวิทยากรภายนอกชุมชนมาเป็นผู้ให้ความรู้ หรือสนับสนุนให้บุคลากร เช่น ครูภูมิปัญญาในชุมชนได้ถ่ายทอดอย่างเต็มที่ โดยการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ หรือ ทำ

การคัดเลือกเด็ก เยาวชน หรือ บุคคลที่มีความสนใจอย่างแท้จริงอาจเป็นได้ทั้งคนภายในชุมชนเอง และ บุคคลภายนอกชุมชนหมู่บ้าน ก็ได้มาเรียนรู้ สืบสานภูมิปัญญาต่อไป

ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา เป็นผู้อาวุโสผู้มีความรู้ความสามารถในภูมิปัญญาของปกากะเณออย่างแท้จริง และมีบทบาทสูงในการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาของชาวปกากะเณอ แต่ทั้งนี้ กระบวนการ วิธีการถ่ายทอดยังคงใช้วิธีการถ่ายทอดแบบดั้งเดิม และเพื่อให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ จึงควรสนับสนุนให้ครูภูมิปัญญา ได้เรียนรู้เพิ่มเติมด้านการถ่ายทอดความรู้ สนับสนุนการนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้เรียน เช่น การออกหน่วยเผยแพร่ การศึกษา ร่วมกับเครือข่ายการศึกษา การมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้กับคน ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน การให้มีบทบาทในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนกับครูภูมิปัญญาต่างถิ่น หรือ ครู อาจารย์ จากสถานศึกษาของภาครัฐและเอกชน

1.2 บุคลากร สามประเภท ที่ทางชุมชนต้องการ คือ

ประเภทแรก เป็นบุคลากรครูที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ ครูประจำ ควรเป็นบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปทางด้านวิชาชีพครูโดยตรงหรือควรที่ได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานด้านเด็ก หรือความรู้เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักการจัดการเรียนรู้ และ อื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นครู

ประเภทที่สอง เป็นบุคลากรที่ทำงานด้านการจัดกระบวนการการเรียนรู้ได้ ไม่จำเป็นต้องเรียนจบทางด้านวิชาชีพครูโดยตรงมา แต่สามารถทำงานกับชาวบ้านได้ มีความรอบรู้ในเรื่องการพัฒนา การเกษตร งานช่าง ป่าไม้ ทรัพยากร การให้คำปรึกษา แนะนำชาวบ้านได้จะเป็นสิ่งที่ดีมาก

ประการที่สาม เป็นบุคลากรผู้รู้ ครูผู้ทรงภูมิปัญญา ให้เป็นคนชนเผ่าจริงๆ หรือชาติพันธุ์เดียวกับผู้เรียน ทั้งนี้ผู้ปกครอง คนหนึ่ง บอกว่า “จะให้เด็กรู้อะไร ก็เอาคนที่รู้มาสอน” เช่นเดียวกับผู้ปกครองคนอื่นๆ ที่มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องนี้ แสดงถึงว่า การคัดเลือกครู หรือ ผู้ที่จะมาปลูกฝัง ความรู้ มาถ่ายทอด จัดประสบการณ์การเรียนรู้ นั้น ต้องเป็นผู้ที่เหมาะสม มีความรู้ ความเข้าใจในด้านการศึกษา และมีความเป็นครู เป็นสิ่งจำเป็น การได้ครูที่มีความพร้อมทางด้านความรู้ กระบวนการถ่ายทอด เป็นสิ่งสำคัญ เพราะ ครูเป็นต้นแบบที่ดี และ เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ การส่งต่อข้อมูลความรู้ โดยขาดหลักการ หรือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ขาดด้านใดด้านหนึ่งไป ย่อมไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในผู้เรียน และไม่เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ผู้ปกครอง

1.3 การเรียนรู้ ที่ต้องอาศัย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญโดยตรงในแต่ละด้าน และ เกี่ยวข้องกับความเชี่ยวชาญเฉพาะ ผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเรียนรู้ จบสาขา แขนงวิชานั้นๆ หรือ ได้ผ่านการอบรมในสาขาที่ต้องการ โดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี และด้านภาษา ศูนย์การเรียนรู้ควรมีครูที่เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย สื่อสารด้วยภาษาไทยได้ชัดเจน เป็นคนชาติพันธุ์อื่น คนพื้นราบ หรือ

ครูปกากะญอได้ดีที่สุด เนื่องจากเด็กชาติพันธุ์ ของชุมชน มีปัญหาทางด้านภาษาไทย ขาดความเข้าใจ ในภาษา การช่วยพัฒนาทักษะ และ จัดการเรียนรู้อีก จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ง่าย และ เร็วขึ้น ได้ภาษา และความรู้ใหม่ๆ เมื่อจบการศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้อีกไปศึกษาต่อหรือทำงานจะเกิดความมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน เป็นการเพิ่มความศรัทธาที่มีต่อระบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ฯ ให้กับ ผู้ปกครอง ในชุมชนยิ่งขึ้น ประโยคที่กล่าวว่า “ครูควรเป็นคนชาติพันธุ์เดียวกัน” นี้แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกเป็นชนชาติพันธุ์เดียวกัน ก่อให้เกิดความไว้วางใจกัน ความกล้า ที่จะเผชิญหน้า ในการ สื่อสาร และ หากครูคนนั้นสามารถอธิบายในสิ่งที่นักเรียน หรือ ผู้เรียน ไม่รู้ ไม่เข้าใจด้วยภาษา ที่ถนัด ไปพร้อมๆ กับ ภาษาไทยที่ชัดเจนชัดคำ ก็จะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจและ ความมั่นใจใน การที่จะเรียนรู้และการนำไปใช้ มากขึ้น เมื่อ เด็กเติบโตขึ้น และ ก้าวออก ไปสู่สังคมใหม่ ไป สถานศึกษา โรงเรียนใหม่ ก็จะมี ความกล้า มีความมั่นใจในการที่จะเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ขณะเดียวกันผู้ปกครองก็เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจในศูนย์ฯ และ ครูด้วย

ด้านภาษา ต่างประเทศ ปัจจุบันการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เข้ามาในทุก พื้นที่บนภูเขา มีชาวบ้านหลายคน เป็นมัคคุเทศก์ และ มีคนต่างถิ่น เข้ามาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน เช่น แต่งงานมีครอบครัวเป็นปกากะญอ ขณะเดียวกันก็ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ไปด้วย ชาวบ้าน มองเห็นว่า ภาษาจำเป็นและต้องเสริมทักษะทางด้านภาษา ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ให้มีการเรียนรู้ ในเรื่องทักษะภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก และ เพื่อ นำไปใช้ในการเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไป และ เพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน กรณีที่มีนักท่องเที่ยวเดินทาง มาท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน หรือ บริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งก็คือ ศูนย์การเรียนรู้อีกในการแก้ไขปัญหา ด้านนี้ ทาง ผู้นำศาสนาคริสต์ได้สนับสนุน โดยการช่วยส่งชาวต่างชาติมาทำการจัดการเรียนรู้ร่วมด้วย พร้อมๆ กับการเรียนรู้วิถีชุมชนในศูนย์การเรียนนอวาคีและในชุมชนทุกหย่อมบ้าน

1.4 ครูภูมิปัญญา หรือ ครูผู้รู้ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านภูมิปัญญานั้น ๆ และ ควร มีการยกย่อง ยอมรับครูภูมิปัญญา หรือผู้รู้ ในฐานะบุคลากรภายในศูนย์ฯ เช่นเดียวกับครู ประจำ เช่น การมีเกียรติบัตรมอบให้ การให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

การเลือกเฟ้น ครูภูมิปัญญาในเบื้องต้นควรคัดเลือกมาจากบุคลากรภายในชุมชนเอง ที่มีความรู้ความสามารถ แสดงให้เห็นถึง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษา หากไม่สามารถจัดหาได้ ค่อยมองหาครูภูมิปัญญาที่เป็นคนชาติพันธุ์เดียวกัน จากชุมชน หมู่บ้านอื่นมา

1.5 บุคลากรครูควรมีทั้งครูต่างชาติพันธุ์ หรือ เป็นครูชาติพันธุ์เดียวกันกับผู้เรียน

ด้วยเหตุผลที่ว่า การเป็นคนต่างชาติพันธุ์ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มากขึ้น ทั้งครู และ เด็ก ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดความรู้ความเข้าใจ และกระตือรือร้น ในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน และสำหรับ

ครูที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกับเด็ก หรือ ผู้เรียน เป็นการง่ายที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มีความเข้าใจ เนื่องจาก ความสะดวกในการสื่อสาร หรือ อธิบายจนเกิดความเข้าใจ ด้วยการใช้ภาษาเดียวกัน

2. ด้านงบประมาณ (Money)

2.1 ศูนย์ฯ ควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา เช่นเดียวกับโรงเรียน สถานศึกษาของภาครัฐ หรือเอกชนอย่างเหมาะสม เป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้แก่ เงินเดือนครู นมโรงเรียน อาหารกลางวัน ฯลฯ ดังที่คณะกรรมการ ได้พูดว่า “งบประมาณของศูนย์ฯ ทุกวันนี้ จัดหากันเอง เพราะ หากไม่มีงบประมาณ ก็ทำให้การทำงานติดขัด รัฐควรให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนอย่างจริงจัง ”

2.2 ครูภูมิปัญญา หรือ ผู้รู้ ควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการเข้ามามีส่วนร่วมทางด้านการศึกษา แก่ศูนย์การเรียนรู้

2.3 องค์กร หน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท. อบต. ต้องบรรจุแผนด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท. อบต. ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และนำสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เช่น โครงการปรับภูมิทัศน์ น้ำสะอาด พร้อมดื่ม การพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก อาหาร และ นม อุปกรณ์กีฬา และอื่นๆ เป็นต้น

2.4 ภาครัฐกิจ บุคคล สถาบันภายนอกชุมชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้มากขึ้น

2.5 สนับสนุนให้ชุมชน มีส่วนร่วมตามกำลังในด้านการศึกษา เนื่องจาก คนในหมู่บ้าน ในชุมชน ไม่ได้มีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้สูงมากนัก รายได้น้อย ฐานะยากจน และประสบกับปัญหาการรู้หนังสือเป็นส่วนใหญ่ การสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ ในส่วนที่เกินกำลัง หรือ เกินขีดจำกัดความสามารถ เช่น ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่มีราคา ย่อมเป็นไปได้ยากแต่ คนในชุมชนสามารถสนับสนุนได้ในรูปแบบอื่นๆ เช่น การให้ความร่วมมือด้านแรงงาน หรือ สิ่งของ วัสดุ ต่างๆ ตามกำลัง การเป็นครูภูมิปัญญา หรือ การเป็นอาสาผู้นำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์

2.6 ศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมีระบบการจัดการงบประมาณที่ชัดเจนเหมาะสม โปร่งใส ตรวจสอบได้

3. วัสดุ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)

วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ ต่างๆ ที่ใช้ ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีการตรวจเช็คสภาพ ว่า มีสภาพเป็นอย่างไร สามารถใช้ได้ หรือไม่ หรือ มีเพียงพอกับผู้เรียนหรือไม่ หรือไม่มีเลย สำหรับการเรียนรู้ เนื่องจากสื่อ มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็ว และมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งสื่อที่เป็นสื่อท้องถิ่น และ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น แท็บเล็ตต่างๆ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก

และการรับรู้ข้อมูล ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ ดังคำเสนอของคนในชุมชน ที่ว่า “ทุกวันนี้ โลกเจริญก้าวหน้า เด็กในเมือง เด็กตามโรงเรียนรัฐบาล ได้รับการสนับสนุนให้มีแท็บเล็ต มีคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ช่วยในการเรียนรู้ แต่ บ้านเรายังไม่มี ฐานะของคนในชุมชนก็ยากจน” และผู้เรียนได้นำเสนอ อีกว่า “วันนี้ พวกเรา เวลาจะโทรศัพท์ หรือ อยากรู้เรื่องโลกภายนอก พวกเราต้องวิ่งวนหาคลื่น สัญญาณโทรศัพท์ ทำอย่างไร ที่เราจะได้สิ่งเหล่านี้มา มีหน่วยงานไหนช่วยได้บ้าง”

ด้านอาคาร สถานที่ มีความต้องการอาคาร หรือ สถานที่เรียนรู้ ทำกิจกรรมที่มีความคงทน ถาวร เนื่องจากมีการซ่อมแซม บ่อย และด้านความปลอดภัยจากยานพาหนะที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่นักเรียน ควรมีการสร้าง ร้วมั่นคง ปลอดภัย ป้องกันการมุด และ ลอดออกจากศูนย์การเรียนรู้ และ ป้องกันการผ่านเข้าเข้าออกของสัตว์เลี้ยง คือ วัว ควาย ที่ออกหากินตามธรรมชาติ

สถานที่เรียน หรือเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ ควร เป็นสถานที่ที่กว้าง และเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน เพื่อลดความแออัด หรือควรเป็นพื้นที่เปิด เพื่อเป็นการเพิ่มบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

ห้องสมุด ควรมีหนังสือ ที่เรียกว่า ปริญญ์บุค หรือ หนังสือที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม และมีความหลากหลายเพื่อสนับสนุน ให้เด็ก เยาวชน คนในชุมชนได้อ่าน และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือไทย และ หนังสือที่บันทึก เป็นภาษาลิวา และ ห้องสมุดควรมี คอมพิวเตอร์ หรือ แท็บเล็ต ในมุมมองออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการอ่าน และ เรียนรู้เรื่องราวความเป็นไปของโลกที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

ด้านแหล่งเรียนรู้ ควรมี แพนผัง ในภาพรวม เพื่อบอกจุดว่า สถานที่ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ มีแหล่งใดบ้าง ทั้งที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ และ แต่ละแหล่ง มีความห่างไกล หรือ ระยะทาง จำนวนเท่าไร

แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่เป็นวิถีชีวิต เช่น บ้านเรือน วัด โบสถ์ เป็นต้น ควรมีกำหนดช่วงเวลาในการใช้ สามารถใช้ได้ช่วงเวลาเท่าไร นานแค่ไหน เพื่อเป็นการไม่รบกวนเจ้าของสถานที่ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่เป็น บ้านเรือน หรือ สถานที่ที่เป็นสาธารณะ อันได้แก่วัด โบสถ์ เป็นต้น และขณะเดียวกัน เมื่อเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น สำคัญคือ การเคารพในสถานที่ และบุคคลที่เป็นเจ้าของ เพราะ อาจมีการทำลาย หรือ ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ในระหว่างที่มีการเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในสถานที่ดังกล่าว

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ควรมีงบประมาณในการดูแล บำรุง รักษา และการมอบหมายให้บุคคลเข้าไปดูแลอย่างต่อเนื่อง เพราะ มีการใช้ประโยชน์มาก ทั้งจากคนในชุมชน จากนักเรียน และจากคนภายนอกชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ร่วมด้วย การเข้าไปเรียนรู้ในพื้นที่แหล่งเรียนรู้ธรรมชาตินั้น ย่อมมีการนำทรัพยากรในพื้นที่ออกมา เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ต่อเนื่อง เช่น ต้นไม้ สมุนไพร ส่วนผล เมล็ด ยอด ใบ เปลือก ของต้นไม้ ทำให้พื้นที่แหล่งเรียนรู้เกิดความเสียหาย

นอกจากนี้แล้วในพื้นที่แหล่งเรียนรู้เอง ยังมีการขึ้น ของพืชผัก ธรรมชาติ และ สมุนไพร เกิดการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่แหล่งเรียนรู้ในด้านการหาของป่า เช่น การเก็บเห็ด เก็บผัก และ การหาสมุนไพร เป็นต้น และ เป็นพื้นที่หากินของสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ควาย ที่มีการเลี้ยงของชุมชน โดยพื้นที่ของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว เป็นพื้นที่แหล่งอาหารของสัตว์เลี้ยงเหล่านี้ด้วย เช่น ลูกก้อ ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของหมู หมูจะพากันมากินลูกก้อที่แตกและหล่นร่วงจากต้นกระจัดกระจายตามพื้นดิน

นอกจากนี้ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นน้ำตก ลำธารของชุมชน ยังน่าเป็นห่วง เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เรียกว่า ทัวร์ป่า เข้ามาใช้ประโยชน์ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน โดยนักท่องเที่ยวเหล่านี้ อาจกระทำการใดๆ ที่ทำให้เกิดการเสียหายต่อแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติได้

4.ด้าน การบริหารจัดการ (Management) เมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา ได้แก่ การจัดการด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

4.1 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำเป็นต้องเป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่ต้องแสดงออกถึงตัวตนของคนปกากะญอ บ่งบอกอัตลักษณ์ที่ชัดเจน เพื่อให้คนปกากะญอเอง ได้เกิดความซาบซึ้ง และ ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง และคนที่ศึกษาหรือ ต้องการเรียนรู้ความเป็นปกากะญอได้รู้จัก เรียนรู้ ความเป็นปกากะญอที่เป็นจริงจากแหล่งข้อมูลของชาวปกากะญอ

4.2 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้ที่ชัดเจน อย่างเคร่งครัด ในด้านเวลา เพื่อไม่ให้กระทบกับวิถีทางวัฒนธรรมของชาวบ้านและชุมชน ที่จะต้องเป็นไปตามประเพณี และ การใช้ชีวิตของคนในชุมชน หรือ อีกความหมายหนึ่ง คือ การเปิด ปิด ศูนย์ฯ ต้องสอดคล้องกับวิถีชุมชน ไม่ใช่สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ หรือ สถานศึกษาใด เพื่อที่ว่า จะได้เปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนในการเรียนรู้ มีส่วนในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กับชุมชน เพราะ หาก ไม่ยึดหยุ่นด้านระยะเวลาในการเรียนรู้แล้ว มีการยึดถือระเบียบข้อบังคับ ด้านเวลา ผู้เรียนก็จะขาดโอกาสในการเรียนรู้นอกตำราเรียน ซึ่งกิจกรรมของชุมชน บางกิจกรรม ไม่สามารถจัดขึ้นบ่อยครั้ง หรือ จัดโดยสมมุติได้ แต่เป็นกิจกรรมเฉพาะตามโอกาส ตามเวลาที่เหมาะสมตามจารีต

4.3 การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ นำเสนอทั้งรูปแบบ ของกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต และ กิจกรรมที่เป็นไปตามยุคสมัย กิจกรรมที่มีการปรับตัวเหมาะสมกับปกากะญอ ที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป กิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ ทั้งจากในศูนย์ฯ เอง จากชาวบ้าน และ คนนอกชุมชนที่สนใจการเรียนรู้กิจกรรม ดัง คำกล่าวของคนชุมชนว่า “แต่ละที่ แต่ละแห่ง ไม่เหมือนกัน ปกากะญอเหมือนกัน แต่ไม่เหมือนกัน เรา

ยังมีความแตกต่างกัน มีจุดเด่นที่เรามี ให้เรานำเสนอ ของเรา ในแบบของเรา” เช่นเดียวกับ ที่ ครู ภูมิปัญญา หรือ ผู้รู้ กล่าวว่า “กิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต คนจะได้รู้เมื่อมาเรียนรู้ ไม่ใช่ฟังเขาเล่าๆ กันว่า ปากเอะอือเป็นแบบนี้ ต้องมาสัมผัสเอง จะได้เข้าใจ มันเป็นเรื่องชีวิตของเราเอง ไม่ใช่การแสดง หรือ จัดให้ดู อยากรู้ต้องมา”

4.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ให้คนในชุมชน และ คนภายนอกชุมชนได้ รับทราบ ในรูปแบบต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการ รวมถึงรับฟัง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ดัง เสียงสะท้อน จนจากผู้ปกครอง ว่า “ทางโรงเรียน ทำกิจกรรมอะไร ไม่รู้เลย เพราะ บ้านอยู่ไกล ประชาสัมพันธ์ เสียงตามสายมาไม่ถึง ไม่มีโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ตไม่มี เราไม่รู้เรื่องจริงๆ ทุกวันนี้ อาศัยปากต่อปาก และอาศัย ลูกหลานที่ไปเรียนจึงรู้ เรื่อง อยากให้มีวิธีการประชาสัมพันธ์มาถึงพวก เราโดยเร็ว”

4.5 ความต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ มีการปฏิบัติ มีความสุขกับการได้มาเรียน

สิ่งที่ควรให้ผู้เรียน มีมากขึ้น เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับ ความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต การ ฝึกปฏิบัติ โดยการมีสิ่งจูงใจ หรือ สร้างกำลังใจ คือ การใช้คำพูด ต้องการให้ผู้เรียน มีชีวิต ใช้ชีวิต อย่างร่าเริง แม้บางคนเหนื่อย แต่จำนวนมาก ก็สู้ ให้กำลังใจกันเสมอว่า “เมื่อเรามาท่านนี้ เราก็ต้อง พยายาม และทำต่อไปเรื่อย ๆ ทำให้มันสำเร็จ” วัยที่กำลังก้าวหน้า ต้องก้าวหน้าต่อไป ตั้งใจก็จะ สำเร็จ ขณะเดียวกัน ก็ปลูกฝังเรื่อง ความกตัญญู กตเวทิต์ ผู้ที่จบไป หลายคนได้กลับมา ให้ความ ช่วยเหลือ สนับสนุน แก่ทางศูนย์การเรียนรู้ด้วยความสมัครใจ ด้วยการช่วยงานต่างๆ ตลอดจน ประเพณี ของทางวัด และ ชุมชน เช่น สรงน้ำพระธาตุ มาช่วยกันมา ในการเตรียมงาน และ เมื่อเสร็จ สิ่งงาน ก็จัดเก็บของเครื่องใช้ ปรับสถานที่ให้เป็นปกติ เหมือนเดิม

4.6 ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ ได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายรองรับศูนย์การเรียนรู้ ๓ ใน กฎกระทรวง รัฐธรรมนูญ หรือ กฎหมายต่างๆ เพื่อให้ได้สิทธิอย่างเต็มที่ ในการจัดการศึกษาตามที่ ปราบกฎ เช่น การรับเงินอุดหนุนการศึกษา เป็นต้น

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ การตรวจสอบคุณลักษณะ ประเมินความเหมาะสมและ ความเป็นไปได้ของ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปากเอะอือจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากผลการวิเคราะห์ การตรวจสอบคุณลักษณะ ประเมินความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ของ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ทำให้ได้ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอประกอบไปด้วย ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานของศูนย์การ เรียนรู้ ลักษณะทางกายภาพ ประชากร เศรษฐกิจ สังคม วิสัยทัศน์ นโยบาย วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลักษณะสำคัญของศูนย์การเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ต้องมีลักษณะสำคัญ คือ

เป็นแหล่ง ส่งเสริม สนับสนุน และ พัฒนา สืบสาน ต่อยอด ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นบน ฐานวิถีวัฒนธรรมอย่างมีพลวัต เพื่อธำรง รักษาไว้ซึ่ง คุณค่า อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ โดยมีรูปแบบ การจัดการศึกษาที่หลากหลาย มีการบูรณาการร่วม การผสมผสานกัน และ มีความยืดหยุ่น ทั้ง การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือ อื่นๆ รวมน้อมนำเอากระแส พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งตนเองนำมาใช้ เป็นการศึกษาตลอดชีวิต

2. แนวคิดพื้นฐานของศูนย์การเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอต้องเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนา ศักยภาพตนเองจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพของผู้เรียน ให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ ตัวตน รู้ รักวิถีวัฒนธรรม สืบสานภูมิปัญญา บูรณาการความรู้สู่ชีวิต เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ใน หลัก “บวร และ เศรษฐกิจพอเพียง”

3. ลักษณะทางกายภาพ

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีลักษณะทางกายภาพ ดังต่อไปนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้ ที่เป็นสิ่งก่อสร้าง อาคารต่างๆ ควรมีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ทางชาติพันธุ์ตนเอง และ ไม่เน้นการก่อสร้างถาวรวัตถุใดๆ ที่ใหญ่โต หรือ ขัดแย้งกับระบบ สิ่งแวดล้อม หรือ วิถีท้องถิ่น ยกเว้นแหล่งเรียนรู้บ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ให้สิทธิคนในชุมชนสามารถ สร้างตามความต้องการในรูปแบบตนเองได้ตามสมควรใจ แต่ หากเป็นได้ทุกคนในชุมชนต้องมีมีส่วนร่วม ในการจำกัด สิ่งก่อสร้างใดๆ ที่แปลกแยกจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ให้ความสำคัญกับ พื้นที่ (space)องค์ความรู้และปฏิบัติการ องค์ความรู้วิถีวัฒนธรรมวิถีชีวิตในชีวิตประจำวันแหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติ มากกว่า สถานที่(place)ในห้องเรียนหรือโรงก่อสร้าง โดยส่งเสริม สนับสนุน จัดให้ ศูนย์การเรียนรู้ มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่ชุมชนต้องช่วยกันอนุรักษ์และรักษาไว้

3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ธำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ระบบความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมที่ดั่งเดิมที่มีการประพฤติปฏิบัติกันมาท่ามกลางสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงก้าวไปข้างหน้า โดยพยายามทนุบำรุง รักษา และคงรูปแบบของชาติพันธุ์ตนเอง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามในการปรับตัวสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ของยุคสมัย สังคมสมัยใหม่ได้ตลอดเวลา ดังปราชญ์ปกากะญอ กล่าวคำว่า “เอาทั้งน้ำบ่อหลัง และ น้ำบ่อหน้า”

4) ศูนย์การเรียนรู้ คือ ทุกแห่งที่เป็นแหล่ง เป็นสถานที่ของการเรียนรู้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของปกากะญอ ที่กำหนดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ มิใช่เฉพาะ ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่ปรากฏเท่านั้น แต่ รวมถึง พื้นที่ ชุมชนทั้งหมด บ้านเรือน สถานที่สำคัญต่างๆ และ พื้นที่โดยรอบชุมชนที่ได้รับอนุญาต ตลอดจน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติโดยรอบ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ก็คือ พื้นที่ป่า น้ำตก หรือ อื่นๆ

5) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ของชุมชน อันได้แก่ภูมิปัญญา ผู้รู้ หรือ บุคคลากรชุมชน ตลอดจนสภาพพื้นที่ และ แหล่งทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

4) ลักษณะประชากรที่สนับสนุนแนวคิดในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีลักษณะประชากร ดังต่อไปนี้

1) มีครูที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกับผู้เรียน หรือ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใกล้ชิดกับชุมชน และไม่แปลกแยกจากชุมชน ขณะเดียวกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในความรู้ วิถีคิด และอื่นๆ จากครูและผู้เรียนต่างวัฒนธรรม

2) มีผู้เรียนเป็นคนในพื้นที่ และผู้เรียนได้ใกล้ชิด อยู่ร่วมกับครอบครัว ไม่ต้องออกไปจากชุมชน หรือ ห่างไกลจากครอบครัว

3) มีผู้เรียนต่างชาติพันธุ์ ต่างวัฒนธรรมจากภายนอกชุมชน มาเรียนร่วม

4) ครู และ ผู้เรียน ไม่มีข้อจำกัดใดๆ ทางการศึกษา เช่น อายุ ศาสนา ชาติพันธุ์ ทุกคนมีสิทธิ ได้เข้าถึงระบบการศึกษาตามความเหมาะสม และ ตามความต้องการเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน

5) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ที่สนับสนุนแนวคิดในการสร้างศูนย์การเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า

1. ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรส่งเสริมลักษณะเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีชีวิต แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และระบบการทำไร่หมุนเวียนอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และระบบเศรษฐกิจทางการเกษตรที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ และ แม้แต่เศรษฐกิจภาคบริการ ได้แก่ การให้บริการเกสเฮ้าส์ โฮมสเตย์ การขายสินค้าหัตถกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว หรือ แหล่งธรรมชาติต่างๆต้องอยู่ในกระแสภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

2. แยกระบบเศรษฐกิจบนฐานประเพณีกับระบบเศรษฐกิจแบบใหม่หรือประยุกต์ใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเพราะระบบเศรษฐกิจการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงหรือปกากะญอเป็นระบบเศรษฐกิจบนฐานวิถีวัฒนธรรมมรดกความรู้ภูมิปัญญามากมายและเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองอยู่แล้ว(Self-sufficiency economy)ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ พระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9

3. การท่องเที่ยวต้องเป็นระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่จัดสรรแบ่งปันผลกำไรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผลประโยชน์ไม่ไปตกกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

6. ลักษณะทางสังคม ที่สนับสนุนแนวคิดในการสร้างศูนย์การเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ในทางสังคม ต้อง ส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับครอบครัวและเครือญาติ ชุมชนให้มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีน้ำใจ ต่อกันเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีจิตวิญญาณ และรักในความเป็นชาติพันธุ์

7. วิสัยทัศน์ ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ด้าน วิสัยทัศน์ว่า ประการที่ 1.ควรทำการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง เคารพ ภาคภูมิใจในรากเหง้าของชาติพันธุ์ตนเอง เลือกทางเลือกในการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของตน และเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับตนเอง เสริมสร้างนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน เข้าสู่องค์ความรู้ เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ของสังคมที่เกิดขึ้น ประการที่ 2. ขณะเดียวกันก็ทำการส่งเสริม พัฒนาความก้าวหน้าทางสติปัญญา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นไปที่สัมพันธ์กับชุมชน และโลก โดยมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นตัวกำกับ และ ประการที่ 3. กำหนดการเรียนการสอนหลักสูตรโดยชุมชนบริหารจัดการโดยชุมชน

8. นโยบาย

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีนโยบาย ที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

- 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่จัดการศึกษาเพื่อชีวิต เข้าใจสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีความหลากหลาย โดยเฉพาะ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- 2) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถ บูรณาการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ตนเองเข้าสู่วิถีชีวิตที่เป็นจริง
- 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ เรียนรู้ ในสิ่งสัมพันธ์กับชีวิต เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากผู้รู้ และ เรียนรู้ สังเกต จากสิ่งแวดล้อม ทั้งในศูนย์การเรียนรู้ ในชุมชน และนอกชุมชน

9. วัตถุประสงค์

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีวัตถุประสงค์ โดยมุ่งเพื่อให้

- 1) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้ชีวิตท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่มี ความหลากหลาย
- 2) ผู้เรียน รู้รักในท้องถิ่น ภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติพันธุ์ตนเอง
- 3) ผู้เรียนเรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และ องค์กรความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต หรือก่อเกิดรายได้อาชีพโดยมีพื้นฐานทางแนวความคิดแบบวิถี เศรษฐกิจพอเพียง
- 4) ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกดี การตระหนักคุณค่าของสรรพสิ่ง คุณค่าธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความกตัญญู คุณธรรม จริยธรรม ที่จะทำให้ผู้เรียนก้าวเข้าสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 5) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่พัฒนาองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้ การเผยแพร่ และสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีชาติพันธุ์
- 6) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สนับสนุนการศึกษา การวิจัยท้องถิ่นทางชาติพันธุ์

10. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ว่ากลุ่มเป้าหมายในการให้บริการ ควร 1. ให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่ เป็นลูกหลานชาติพันธุ์ตนเอง คือ ปกากะญอ 2. เปิดโอกาสโดยให้บริการแก่บุคคลทั่วไป ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งในชุมชน และ นอกชุมชน ระดับ อนุบาล ประถม มัธยม เข้ามาเรียนรู้โดยที่ยังคงยึดมั่นในหลักการของภูมิปัญญาปกากะญอ และ 3.เปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกหน่วยงาน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ และทำการวิจัย

11. โครงสร้างการบริหารศูนย์การเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าคุณยการเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีโครงสร้างการบริหารศูนย์ ประกอบไปด้วย

1. คณะกรรมการ มาจาก ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายองค์กร ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร โดยมีตำแหน่งหน้าที่ กำหนดในกฎกระทรวง ข้อที่ 9 คือ คณะกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหาร และจัดการศึกษาของศูนย์ฯ ให้เหมาะสม กับสภาพการจัดการศึกษาของผู้จัดการศึกษา และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา สนับสนุน ส่งเสริม กำกับ และดูแลระบบประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพ และ มาตรฐาน

2. สถานที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้จัดให้มีความเหมาะสมเพื่อสะดวกในการทำกิจกรรมต่างๆ กิจกรรม

3. งบประมาณ มีงบประมาณเพื่อการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ อย่างเพียงพอ

4. ระเบียบข้อบังคับ มีความชัดเจน และ ปฏิบัติได้ เป็นลายลักษณ์อักษร

5. การบริหารจัดการศูนย์ฯ บริหารโดย คณะกรรมการที่ได้รับการเลือกเข้ามาบริหาร จัดการ เพื่อให้ศูนย์ฯ มีการบริหารที่เป็นระบบ ระเบียบ เป็นรูปธรรม

6. พี่เลี้ยง ศูนย์การเรียนรู้มีพี่เลี้ยงที่มีความรู้ความเข้าใจ ทำหน้าที่ หลักๆ 3 ด้าน ได้แก่ การสอนงาน (Training) คือ ถ่ายทอดเทคนิค หรือประสบการณ์การทำงาน การโค้ช (Coaching) การมีทักษะการโค้ช การทำงานร่วมกัน เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองได้ มีการเติบโตทางความคิด และ การปฏิบัติ เกิดการพัฒนาตนเอง และการให้คำปรึกษา (Consulting) ให้คำปรึกษา แนะนำทางความรู้ ทักษะเฉพาะ เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ หรือ ปรับเปลี่ยนการทำงาน ดังต่อไปนี้

1) สนับสนุนในลักษณะช่วยเหลือ และเตรียมความพร้อม เพื่อในอนาคตในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ของตนเองของชุมชน

2) การพัฒนา และสนับสนุนการฝึกอบรมบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้

3) จัดระบบ และ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดทำแผนการจัดการศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ การบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

4) ให้ข้อมูล จัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา

5) ประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับศูนย์การเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นๆ

7. ที่ปรึกษา ให้คัดเลือกมาจากบุคคลใน หรือนอกชุมชน องค์กรหน่วยงานที่ สนับสนุน ช่วยเหลือและสามารถร่วมงานกันได้ มีประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ ทำหน้าที่ ในการให้คำแนะนำปรึกษา ทางด้านวิชาการ และการจัดการศูนย์การเรียนรู้ ด้าน งบประมาณ การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารกิจการทั่วไป โดยให้ข้อคิดเห็นที่มีคุณภาพ ข้อเสนอ ให้คำปรึกษาทางนโยบาย แผนการบริการทางการศึกษา ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

กฎระเบียบต่างๆ การรายงาน การประชาสัมพันธ์ การประสานงาน ทรัพยากรทางการศึกษา การส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเสริมสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน และนอกชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของศูนย์การเรียนรู้ ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่บัญญัติไว้

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีดังต่อไปนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์

(Material)

สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง จัดให้ศูนย์การเรียนรู้เป็นพื้นที่ปลอดภัย ให้มีอาคาร สถานที่ ห้องสมุด และให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ได้รับการบำรุงรักษา และซ่อมแซมอยู่เสมอ และทุกพื้นที่ ทุกส่วน ตลอดจน แหล่งเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ จำเป็นที่จะต้องมีกำหนดระยะเวลาเปิด ปิด มีการเสริมสร้างลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ เอื้อต่อการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียน และสามารถ ปรับเปลี่ยนกายภาพ สิ่งแวดล้อมนั้นๆ ได้

แหล่งเรียนรู้ จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม 2 ประเภท คือ หนึ่ง แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชน และสอง แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ภายนอกชุมชนที่เชื่อมกับองค์ความรู้ใหม่

โดยแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ทั้งที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ จัดให้มีแผนผังในภาพรวม แผนที่เส้นทาง เพื่อบอกจุดต่าง ๆ และแต่ละจุดนั้น มีชื่อเรียกว่าอะไร และระยะทางแต่ละจุดนั้นจำนวนเท่าไร ให้มีงบประมาณในการดูแล บำรุง รักษา และการมอบหมายให้บุคคลเข้าไปดูแลอย่างต่อเนื่อง มีการช่วยกันสอดส่อง ดูแล ความเรียบร้อย และช่วยกันรักษาให้อยู่ในสภาพของการใช้งานที่ดีด้านสิ่งก่อสร้าง ประเภทอาคารสถานที่ บ้านเรือน หรือ สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์พยายาม ให้อยู่ในสภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัสดุอุปกรณ์

1 จัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์ ที่เป็น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ตทั้งแบบตั้งโต๊ะ หรือ สำหรับยืมเรียน ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน และ มีการตรวจเช็คสภาพ ความสมบูรณ์ และพร้อมใช้ สำหรับการเรียนรู้

2. มีการบันทึก จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบในคอมพิวเตอร์ หรือรูปแบบอื่น เพื่อง่ายต่อการสืบค้น ต่อการเรียนรู้

3. วัสดุอุปกรณ์ศูนย์การเรียนรู้ จัดให้มีอย่างเพียงพอ
4. จัดระบบการซ่อมบำรุง และมีบุคลากรทางด้าน การซ่อมบำรุง เพื่อรับผิดชอบดูแล ได้แก่ คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เครื่องมือทางการเกษตร เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งาน
5. ให้ได้รับสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น ทุกประเภท จากทางรัฐบาล
6. หนังสือ ที่เรียกว่าปริญญ์บุค หรือ หนังสือที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม ควรจัดให้มีความหลากหลายเพื่อสนับสนุน ให้เด็ก เยาวชน คนในชุมชนได้อ่าน และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือไทย หนังสือภาษาต่างประเทศ และหนังสือที่บันทึก เป็นภาษาลีวา
7. มีโครงสร้าง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่สะดวก คือ ไฟฟ้า คลื่น สัญญาณโทรศัพท์ และน้ำสะอาด ทั้งนี้ทุกส่วนสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้

2. บุคลากร คณะกรรมการ (Man)

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าคุณศูนย์การเรียนรู้เพื่อการ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับ บุคลากร คณะกรรมการ ดังนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้ ต้องมีระบบการคัดเลือกบุคลากรสายการเรียนการสอน หรือ ครู สอดคล้องกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เพื่อ ลดการขาดแคลนบุคลากร ครู เนื่องจาก การลาออก ดังต่อไปนี้

1) ครู ตำแหน่ง “ครูประจำ” ที่เป็นชาติพันธุ์

คุณสมบัติที่เหมาะสมครูประจำ คือ

1. เป็นผู้จบการศึกษาทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นบุคคลผู้เป็นชาติพันธุ์ ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมจริงๆ
3. เป็นครูชาติพันธุ์เดียวกันกับผู้เรียน และ
4. หากเป็นคนในพื้นที่จะดีที่สุด เพราะมีความ รู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าใจในคน

ในวิถีชีวิตของชุมชน เข้าใจในความเป็นชาติพันธุ์

- 2) ครู ตำแหน่ง “ผู้เชี่ยวชาญ” อาจเป็นครูชาติพันธุ์หรือไม่ก็ได้ เป็นผู้มีความรู้ทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนที่ เกี่ยวข้องกับความเชี่ยวชาญเฉพาะ เป็นผู้ที่ยังสายตรง หรือ เชี่ยวชาญในสาย หรือ แขนงนั้นๆ เช่น ทางด้าน เทคโนโลยี งานฝีมือ งานช่าง งานเทคนิคต่างๆ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน การเกษตร หรือ ได้ผ่านการอบรม มา หรือ อื่นๆ ยกเว้น ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา ครูภาษาลีวา จะต้องเป็นครูชาติพันธุ์ เท่านั้น และไม่จำเป็นต้องจบในระดับปริญญา แต่เป็นผู้รู้ เป็นครูภูมิปัญญา มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หรือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือ ภูมิความรู้ด้านปกากะญอ โดยเฉพาะ

3) อาสาสมัคร ด้านต่างๆ จากบุคคลภายในชุมชน และ บุคคลภายนอกศูนย์การเรียนรู้ เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ หรือผ่านการอบรมมาแล้วในเรื่องนั้นๆ เช่น สิ่งแวดล้อม อาชีพ หรืออื่นๆ โดยปฏิบัติงานตามระยะเวลา และตามภาระกิจกำหนด

2. บทบาทหลักของครูเป็นผู้ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอน และมีบทบาทรอง คือ ด้านการทำงานร่วมกับชุมชน องค์กรพี่เลี้ยง ภาควิชาหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้

3. ชุมชน คณะกรรมการ และองค์กรพี่เลี้ยงมีส่วนในการคัดเลือกบุคลากรครู การให้รางวัลเมื่อมีผลงานที่ดี และการลงโทษตามวินัยเมื่อกระทำผิดระเบียบศูนย์การเรียนรู้

4. บุคลากรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับงาน ด้านเด็ก จิตวิทยา หรือ เรียนรู้วิชาความเป็นครู หรืออื่นๆ ที่จะสามารถช่วยกันพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้ยิ่งขึ้น

5. บุคลากรครู มีความรู้ ความเข้าใจ และ ความสามารถถ่ายทอด เช่น เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับ การเกษตร และ เศรษฐกิจพอเพียง

6. กำหนดให้ครูสลับ ผลัดเปลี่ยนกันมาจัดการเรียนเรียนรู้ร่วมกับเด็ก หรือ บูรณาการ การสอนร่วมกัน แม้จะไม่ได้จบการศึกษาทางด้านสายตรง หรือ จบสายครุมา

7. สร้าง ขวัญ กำลังใจให้แก่ครู เพื่อให้มีกำลังใจในการทำงาน อย่างเต็มที่ ไม่เพียงแต่ ด้านค่าตอบแทน แต่ ต้องมีด้านอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการจัดการ เรียนรู้ การแบ่งกลุ่มงานที่ชัดเจนภายในศูนย์ฯ ความยินดี ความชื่นชม การให้เกียรติในหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

8. ครูภูมิปัญญา หรือ ครูผู้รู้ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านภูมิปัญญานั้น ๆ ควรมีการยกย่อง ยอมรับ และรับรอง ในฐานะบุคลากรภายในศูนย์การเรียนรู้ เช่นเดียวกับครูประจำ เช่น การมีเกียรติบัตรมอบให้ การให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ขาดงาน หรือ เสียโอกาสในการประกอบอาชีพ ทำมาหากิน ในชีวิตประจำวัน

9. เสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร ครูภูมิปัญญา ในรูปแบบต่างๆ เช่น ตำแหน่ง การเชิดชูเกียรติ สวัสดิการ และ ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

คณะกรรมการ

1. ส่งเสริม ยกย่อง คณะกรรมการให้มีความรู้ มีความสามารถ เรียนรู้องค์ความรู้แขนงต่างๆ ยิ่งขึ้น เพื่อให้พร้อมกับการทำงานเพื่อศูนย์การเรียนรู้

2. ส่งเสริมบทบาทคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ให้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ตามความรู้ ความสามารถ และตามความถนัด ให้เป็นที่รู้จักของชุมชน

3. งบประมาณ (Money)

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าคุณยการเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ด้านงบประมาณ เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนคุณยการเรียนรู้ ต้องปฏิบัติดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านการศึกษา ต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนด้านงบประมาณทางการศึกษาค่าอาหารกลางวันรายหัวผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และ ทรัพยากรทางการเรียนรู้ การบริหาร และ ค่าตอบแทนบุคลากรทั้งบุคลากรประจำ และ บุคลากรที่สำคัญ อันได้แก่ ครูภูมิปัญญา ผู้รู้ ที่มีความทุ่มเทในการจัดการเรียนรู้ให้กับคุณยการเรียนรู้ เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดของรัฐบาลหรือเอกชนอื่น

2. เปิดให้ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เข้ามามีส่วนร่วมในด้านงบประมาณ โดยคุณยการเรียนรู้จัดระบบการรับเรื่องการรับการสนับสนุน และจัดให้มีการดำเนินการอย่างถูกต้อง และโปร่งใส เพื่อประโยชน์ในการนำงบประมาณ หรือ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เข้าไปจัดการบริหาร เช่นเดียวกันกับ ทางภาคเอกชน หรือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะก็ได้รับประโยชน์ตามเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ อันอาจเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทางธุรกิจ ที่ทางกฎหมายได้กำหนดไว้ในด้านการสนับสนุนสาธารณประโยชน์ และการคืนกำไรให้กับสังคม

3. คุณยการเรียนรู้ โดย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันได้แก่ ชุมชน บุคคลากรในคุณยการเรียนรู้ เข้ามาดำเนินการร่วม มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณ ตามกำลัง และ ความเหมาะสม

4. จัดให้คุณยการเรียนรู้มีระบบการบริหารจัดการงบประมาณที่ชัดเจน เหมาะสม สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส มีการรายงาน และแจ้งอย่างชัดเจน ให้ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ อย่างเป็นทางการ เป็นลายลักษณ์อักษร

4. การบริหารจัดการ (Management)

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าคุณยการเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ต้องมีระบบการบริหารจัดการ ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ให้คนในชุมชน และคนนอกชุมชนได้รับทราบในรูปแบบต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมที่ทางคุณยการเรียนรู้ดำเนินการ รวมถึงรับฟัง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

2. สื่อ เอกสาร

1) สื่อการเรียนรู้ การถ่ายทอดทั้งในและนอกห้องเรียน ต้องมีหลากหลายประเภท ให้มีการจัดระบบสื่อการเรียนรู้ชุด ประสบการณ์อย่างเป็นระบบ มากขึ้น ได้แก่ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคหรือวิธีการ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ สื่อบุคคล

2) เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนสำหรับการถ่ายทอดทั้งในและนอกห้องเรียน

3. การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนยฯ ศูนยการเรียนรูฯ ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความหลากหลายวิธีการ ของทุกภาคส่วน ตลอดจนการประสานงาน ความร่วมมือเพื่อพัฒนาศูนยการเรียนรูฯ ดังต่อไปนี้

1) องค์กร หน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท. อบต. บรรจุแผนด้านการพัฒนาศูนยการเรียนรูฯ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท. อบต.

2) ทุกภาคส่วนองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และศูนยการเรียนรูฯ โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง เพื่อเป็นรากฐานของความเข้มแข็งในการสนับสนุน และพัฒนาศูนยการเรียนรูฯต่อไป

3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในฐานะเป็นเจ้าของศูนยการเรียนรูฯ และ มีส่วนในการส่งเสริม และพัฒนาให้ศูนยการเรียนรูฯเติบโต ตามกำลัง ตามความศักยภาพที่ทางชุมชนทำได้

4) สนับสนุนให้หลายฝ่าย มีส่วนร่วม ในการจัดเก็บ หรือ บันทึกข้อมูลจากผู้รู้ ครูภูมิปัญญาไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำเป็น วิทยุทัศน์ หรือ ใดๆ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรูฯ เป็นประโยชน์

5) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีร่วมกับ ชุมชน หรือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน และสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจการทำงานของศูนยการเรียนรูฯ ส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในฐานะ เจ้าของศูนยการเรียนรูฯในลักษณะ รุ่นต่อรุ่น และ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนยการเรียนรู้อย่างชัดเจน และ ต่อเนื่อง

6) ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำศาสนา นักบวชในศาสนาต่างๆ เช่น บาทหลวง พระสงฆ์ ผู้นำทางชาติพันธุ์ ที่เรียกว่า ชิโซ่ หรือ ฮีโซ่ ซึ่งเป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณชุมชน เข้ามา ร่วมกันบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หรือเข้ามาเป็นที่ปรึกษา หรือ ใดๆ ในฝ่ายกิจการ หรือแผนก ต่างๆ ของศูนยการเรียน หรือมีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอด เป็น ผู้รู้ทั้งด้านศีลธรรม การนำชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ การใช้ชีวิต ตามแนวคิด นโยบายของศูนยการเรียนรูฯ

7) ส่งเสริมหลัก "บวร" บ้าน วัด(ศาสนาต่างๆ ความเชื่อ) โรงเรียน เพื่อการสร้างความร่วมมือการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาสังคม

8) ทุกฝ่ายร่วมกันทำให้ศูนยการเรียนรูฯโดดเด่นเป็นโรงเรียนวิถีชาติพันธุ์ แนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับชีวิตคนในพื้นที่บนรากฐานภูมิปัญญาและวิถีชุมชน โดยบูรณาการวิชาสู่ชีวิตอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆ จากบริบทในชุมชนสู่สังคมภายนอก

9) เผยแพร่ การทำงานการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ ให้ข้อมูล กระจาย ข้อมูล ความรู้ แนวทางปฏิบัติของศูนย์เรียนฯ เพื่อให้เข้าไปสู่ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ ภาค ประชาชน เพื่อให้ รู้ และ เข้าใจการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

10) ช่วยกันสนับสนุน ส่งเสริม ศูนย์การเรียนรู้มีบทบาทในการเสริมสร้างให้ชุมชน ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

ส่วนที่ 3 แนวทางการจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอ

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีแนวทางการจัดการความรู้ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ของแต่ละศูนย์สามารถออกแบบได้ด้วยศูนย์การเรียนรู้เองเป็นการออกแบบเฉพาะที่เหมาะสมกับผู้เรียนและหลักสูตรที่ออกแบบมาต้องตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการหรือผู้เรียน
2. นำเอาองค์ความรู้ทางการศึกษาที่สำคัญกับชีวิต ทั้งองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเอง และ องค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับชีวิตชุมชนสามารถนำมาปรับ มาใช้ได้กับชีวิต ให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา และการใช้ชีวิตได้ เป็นการเลือกรับ จะทำให้ผู้เรียนสามารถเลือก และ ตัดสินการใช้ชีวิตของตนเองได้
3. จัดการศึกษาในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต เป็นการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อปากท้อง ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างยิ่งยั้ง และ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการต่อยอดอาชีพดั้งเดิม หรือ ก่อให้เกิดอาชีพใหม่
4. จัดการศึกษาส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงการศึกษา และบูรณาการสู่ชีวิตอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน
5. ส่งเสริมผู้เรียน ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชน พยายามเรียนรู้การแก้ไขปัญหา สละสลมในชุมชน ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาหนี้สิน ขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และจากการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนของผู้เรียน ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเอง เกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญของทรัพยากรทุกอย่าง และเกิดคำถามขึ้นว่าแล้วจะทำให้คนอยู่ในพื้นที่ได้อย่างไร หรือ ตนเองจะอยู่ในชุมชนได้อย่างไร
6. การจัดการความรู้ คำนึงถึงผู้เรียนที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน เช่น เพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามศักยภาพของแต่ละคน หรือ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันในชุมชน

7. มีรูปแบบการจัดการ ในลักษณะการผสมผสาน มีความยืดหยุ่นต่อการกำหนด จุดมุ่งหมายรูปแบบวิธีการ และระยะเวลาในการจัดการ เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียน ได้เกิด กระบวนการเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อมและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งสามารถเรียนรู้จากตนเอง เรียนรู้จากผู้อื่น และเรียนรู้จากบริบทแวดล้อมทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของตนเอง ครอบคลุม และชุมชน (Problem -Based Learning:PBL)

8. ส่งเสริมทักษะความรู้ทางการเกษตรและการตลาดที่เกี่ยวข้องกับชีวิต โดย ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น โครงการหลวง หรือ หน่วยงานราชการด้านอาชีพหรือ กลุ่มบุคคล กลุ่มธุรกิจการทอผ้า การท่องเที่ยว เป็นต้น

9. ให้มีการนำหลักคิด การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 9 เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เรียนรู้ หลักในการ พัฒนาแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นขับเคลื่อนชุมชนพร้อมกัน ใน 4 ด้าน คือการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่ถือเป็นทุนของสังคมเกษตร การพึ่งพาตนเอง พลังงานทดแทน และการจัดการ การศึกษา เพื่อพัฒนาชาวบ้านและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง และอย่างสอดคล้องกับวิถีชุมชน และ การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม

10. จัดการศึกษาในรูปแบบที่ศูนย์ ได้ทำการออกแบบเอง โดย ผ่านหลักสูตรวิถี วัฒนธรรมชาติพันธุ์ตนเอง โดยบูรณาการเข้ากับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียนแบบ วิถีชีวิต ไม่มีเครื่องแบบ ไม่มีตารางเรียนรายวิชา เรียนตามฤดูกาล หรือ ใช้หลักสูตรการศึกษาแบบ องค์กรรวมเชิงบูรณาการ หรือใช้การบูรณาการการจัดการศึกษา ผ่านโครงการ

11. บรรจุหลักสูตรภาษาแม่ (Mother tongue language) ชาติพันธุ์เดียวกันกับ นักเรียนองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นครูชาวบ้านที่เป็นผู้รู้ในชุมชนมาสอนด้วยตนเองโดยมีครู ประจำชั้นช่วยเอื้ออำนวย

12. จัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่บนฐานของการเคารพในรากเหง้า วิถีชีวิต และความเป็น ตัวตน เรียนรู้บนรากฐานภูมิปัญญา บูรณาการสู่ชีวิต สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เรียนรู้อย่าง กัลยาณมิตร พึ่งตนเองได้

การถ่ายทอดความรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าคุณยการเรียนรู้เพื่อการสืบ ทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ นั้น จะต้องมีถ่ายทอดที่เป็นของคุณยแต่ละคุณยการ เรียนรู้เอง โดยครอบคลุม

1. การถ่ายทอดความรู้บูรณาการหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน โดยมี ครูภูมิปัญญาที่เป็นชาติพันธุ์ เป็นผู้ถ่ายทอด
2. ใช้กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา เรียนรู้ จาก ประสบการณ์จริง ปฏิบัติ ลงมือทำจริง การวิจัย การเรียนรู้ของตน การพัฒนาลักษณะนิสัย
3. ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ในภาคปฏิบัติ ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงของชีวิต การประกอบอาชีพ การเข้าสังคม คุณธรรมจริยธรรม มารยาทต่างๆ เป็นส่วนเบื้องต้น และให้ความสำคัญด้านวิชาการเป็นลำดับต่อมา เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังคำว่า “ การศึกษาไม่มีครูสั่ง มีแต่ครูสอน ”
4. อาศัยกระบวนการเรียนรู้ 3PBL ที่เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน ที่เน้น การลงมือปฏิบัติ การฝึกทักษะการคิด การเผชิญสถานการณ์ปัญหา วางแผนการเรียนรู้ และ ตรวจสอบกำกับการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ก็สร้างแรงจูงใจในการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นการใช้ปัญหา เพื่อนำสู่การมีปัญญา
5. การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และ เชื่อม โยม ความรู้ต่างๆที่ได้เรียนรู้มาเป็น เพื่อสามารถนำมาต่อยอดในระดับมัธยมศึกษา
6. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง
7. จัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ไม่เน้นการแข่งขัน
8. การเรียนการสอนไม่แยก ผู้เรียน ออกจากครอบครัว ชุมชน ศาสนา ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น
9. มีกระบวนการถ่ายทอดที่หลากหลาย เหมาะสมกับบุคคล กับกลุ่มผู้เรียน
10. เนื้อหา สาระ และ กิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน และบูรณา การความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ ที่ครอบคลุมกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นองค์รวม ส่งเสริม และ ฝึกฝนเน้น การแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาตนเองปัญหาชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงใน ชีวิต
11. เป็นการจัดการศึกษาที่เคารพสิทธิผู้เรียน ให้ทางเลือกที่หลากหลายแก่ผู้เรียนไม่ว่า ผู้เรียนจะเลือกการดำเนินชีวิตที่อยู่ในชุมชน หรือ การออกจากชุมชน เพื่อไปแสวงหาประสบการณ์ก็ ตาม หรือแม้กระทั่งการเลือกวิธีการที่จะหาเงินมาใช้แก้ปัญหาหนี้สินที่มีอยู่ของครอบครัว
12. การมีกิจกรรมการสร้างคนสร้างงานโดยผ่านกิจกรรมงานจิตอาสา เพิ่มกระบวนการ คิดกระบวนการวิชาชีพต่างๆให้ผู้เรียนมีอาชีพได้จริงๆ และการนำหลักสูตรผู้ประกอบการสังคมเข้า มาต่อยอดทางการศึกษาร่วม พัฒนา ผู้เรียนให้มีวิธีคิดหาทางแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย การรู้จักนำทุกศาสตร์วิชามาเชื่อมโยง

13. กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญา ต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของความเป็นไปของชีวิต บางกิจกรรม เป็นกิจกรรมนอกตำรา ไม่สามารถจัดสมมุติขึ้น หรือ สาคิดได้ เป็นกิจกรรมเฉพาะกิจที่ชุมชนส่วนรวม หรือ เฉพาะครอบครัว บุคคล เป็นผู้กำหนด

14. การเรียนการสอน ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต และ กิจกรรมที่เป็นไปตามยุคสมัย กิจกรรมที่มีการปรับตัว กิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ ทั้งจากในศูนย์การเรียนรู้เอง จากชาวบ้าน และ คนนอกชุมชนที่สนใจการเรียนรู้กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้

15. การเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ นำเสนอทั้งรูปแบบ ของกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต และ กิจกรรมที่เป็นไปตามยุคสมัย กิจกรรมที่มีการปรับตัว เหมาะสมกับชาติพันธุ์ตนที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป กิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ ทั้งจากในศูนย์การเรียนรู้เอง จากชาวบ้าน และ คนนอกชุมชนที่สนใจการเรียนรู้กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้แต่ละที่ แต่ละแห่ง มีอัตลักษณ์ ไม่เหมือนกัน

16. จัดกระบวนการเรียนรู้สามารถจัดได้ โดยไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขมาก ให้เป็นการเรียนรู้ที่สามารถจัดได้ ทุกสถานที่ อาศัยสื่อที่มีความหลากหลาย ทั้งจากสื่อท้องถิ่น และ สื่อที่ทันสมัย

17. นำเอาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาของชุมชนเป็นต้นทุน เพื่อต่อยอด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มประสบการณ์ต่างๆ เป็นประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ให้เกิดความรู้ เรียนผ่านโครงการแบ่งปันประสบการณ์ Project Approach

18. ส่งเสริมให้ ผู้เรียน และ ผู้สอน มีบทบาทที่เหมาะสม สำหรับการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มประสบการณ์วิถีชีวิต บนฐานวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันได้แก่

บทบาทของผู้สอน คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

2. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการ ทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

5. ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับ ธรรมชาติของวิชาและ ระดับพัฒนาการของผู้เรียน

6. วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

บทบาทของผู้เรียน

1. กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
2. เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ
3. ลงมือปฏิบัติจริงสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ
4. มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
5. ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

19. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนเน้นการเรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเข้ามา มาดูมาเห็น ” การพูดคุย แนะนำ การเรียนรู้จากชีวิตจริง การตั้งคำถาม สำหรับเริ่มต้นการเรียนรู้ทุกอย่าง การสอบถามเพื่อให้ได้คิด ให้เห็นปัญหา การถามปัญหากับชาวบ้าน ถามถึงปัญหาต่างๆ ปัญหาหนี้สิน การใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาด้วย ทำโครงการต่างๆ เมื่อเด็กเรียน ผู้ปกครองก็เข้ามาร่วมด้วย มีการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

การติดตาม ประเมินผล

1. การวัดและประเมินผล จัดให้มีการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตร กำหนด ปีละ 2 ครั้งรูปแบบการวัดและประเมินผล แบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ การประเมินก่อนการเรียน การประเมินระหว่างเรียน และการประเมินหลังการเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

กรอบการประเมิน การประเมินในแต่ละภาคเรียน สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่นำไปสู่ การคิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ยิ่งขึ้น

การตัดสินผลการเรียน และเกณฑ์ การตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องคำนึงถึงการ พัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องใน แต่ละภาคเรียน

การให้ระดับผลการเรียน กำหนดระดับผลการเรียน เป็นระดับคุณภาพ ระบบตัวเลข เป็นระบบเดียวกันตลอดหลักสูตร โดย

- ระดับผลการเรียนรายกลุ่มประสบการณ์ ให้เป็นระบบตัวเลข
- การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เป็น ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน
- การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติ กิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ให้ผลเป็น ผ่าน และไม่ผ่าน

2. การเทียบโอนผลการเรียน

สามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ สถานศึกษา ที่รับเทียบโอนผลการเรียนของศูนย์การเรียน

3. การรายงานผลการเรียน ทำการสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารรายงานให้ ผู้ปกครองทราบ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง รายงานสะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มประสบการณ์

4. ผู้เรียนได้รับเอกสารหลักฐานการศึกษา บันทึกผลการเรียน ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียน

การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้

ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการเรียนรู้ และเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมด้วย โดยการผสมผสานการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน และ ความต้องการของชุมชน

ส่วนที่ 4 ปัจจัยสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้มีประสิทธิภาพ

ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าคุณศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบ ทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมี ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดศูนย์การ เรียนรู้ฯ ให้มีประสิทธิภาพ ที่เป็นทั้งปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายใน

1. บุคลากร หรือ ครู การสนับสนุนให้เกิดความตื่นตัว มีการพัฒนาตนเอง การ แสวงหาความรู้ การอบรม ศึกษาเพิ่มเติม ศึกษาต่อ การนำความรู้ มาใช้ในศูนย์การเรียน

2. คนในชุมชน อันได้แก่ ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้ปกครอง ที่มีความหวังใญ่ลูกหลาน มีความ พร้อมในการถ่ายทอด และร่วมมือกัน และมีส่วนร่วม ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ตลอดจนมาช่วยใน การจัดการ การบริหารศูนย์การเรียนรู้ เป็นลักษณะกรแสดงความคิดเห็น การให้คำแนะนำ การ สนับสนุน การรับทราบข้อมูล การได้เผยแพร่ข้อมูล การดูแลรักษาศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ การเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา การร่วมกันระดมทุน ซึ่ง ถือว่า เป็นการร่วมคิด ร่วมลงมือปฏิบัติ และ ร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนปกากะญอ

3. ศิษย์เก่า หรือศิษย์เก่า ที่จบกลับมาสอนและถ่ายทอดความรู้ร่วมกับผู้รู้ในชุมชน

4. วัฒนธรรม มีความเข้มแข็ง ประเพณีต่างๆ ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ผู้นำ และคนในชุมชนเปิดกว้าง ยอมรับ สิ่งใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างจากมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

5. ผู้นำทางศาสนา ได้รับการสนับสนุนจาก ผู้ปกครอง คนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ใน การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาในทุกๆรูปแบบ

6. ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้ หรือ บุคคลากร ครู ได้รับการยอมรับนับถือ ความเคารพ จากคนในชุมชน

ปัจจัยภายนอก

การมีเครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นเครือข่ายทางการศึกษาที่ สนับสนุน ส่งเสริม ความรู้ และกำลังใจให้แก่นัก เป็นเพื่อนแนวเดียวกัน ก้าวต่อสานต่องานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง และมีองค์กรพี่ เลี้ยงที่เข้าใจด้านการจัดการศึกษาตามแนวทางของชุมชน ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ตามบทบาทหน้าที่ โครงสร้างองค์กร ที่มีอยู่ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดความเข้มแข็ง รวมทั้งการหา งบประมาณบางส่วนมาสนับสนุนจนกระทั่งสามารถดำเนินการ บริหารจัดการด้วยตนเองได้ในอนาคต

ตอนที่ 3 ผลการสังเคราะห์ และ ปรับปรุงร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ได้จาก การนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ตอนที่ 2 มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 นำผลการศึกษา จากระยะที่ 1. คือ ผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้าน สภาพ ปัญหา และความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จาก ศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 4 ศูนย์ฯ คือ 1. ศูนย์การเรียนรู้มอวาที ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ. เชียงใหม่ 2 ศูนย์การเรียนรู้โง๊ะมาโล๊ะฮ่อ บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ 3 ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ 4. ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำแล้วนั้น โดย การจัดระบบ เป็น ข้อความบรรยาย ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก และจากทำการ วิเคราะห์เนื้อหา ในขณะที่ทำการศึกษาวิจัย ก็ได้ทำ การวิเคราะห์ข้อมูลพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวม ข้อมูล การสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกและดำเนินต่อไปภายหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง นำข้อมูล มาทำการพัฒนารูปแบบฯ ตามขั้นตอนศึกษาข้อมูลเพื่อยกร่างรูปแบบ และประมวลผลการวิเคราะห์ ข้อมูล ในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ผลการวิเคราะห์ การตรวจสอบคุณลักษณะ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และนำมาพัฒนาต่อ ในขั้นตอนที่ 3 ผลการสังเคราะห์ และ ปรับปรุงร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีดังต่อไปนี้

จากผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ทำให้ได้ร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ดังองค์ประกอบรายละเอียด ต่อไปนี้ (1) ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ (2) หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ (3) กลุ่มเป้าหมาย (4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ (5) สถานที่ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) การมีส่วนร่วมของชุมชน (8) เครือข่าย และ (9) ปัจจัยสนับสนุน

(1) ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีความสำคัญในการดำรง รักษาไว้ซึ่ง คุณค่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นแหล่ง ส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ บนฐานวัฒนธรรมอย่างมีพลวัต

(2) หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีหลักการ และเหตุผลเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนาศักยภาพตนเองจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพของผู้เรียน ให้รู้จักวิถีวัฒนธรรม สืบสานภูมิปัญญา บูรณาการความรู้สู่ชีวิต เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ในหลัก “บวร และ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อ

- 1) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้ชีวิตท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่มีความหลากหลาย
- 2) ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และ องค์กรความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต หรือก่อเกิดรายได้อาชีพโดยมีพื้นฐานทางแนวความคิดแบบวิถี เศรษฐกิจพอเพียง
- 3) เป็นแหล่งศึกษาวิจัย เผยแพร่ องค์กรความรู้ทางชาติพันธุ์ และสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีชาติพันธุ์

(3) กลุ่มเป้าหมาย

1. ให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่ เป็น ปกากะญอ
2. ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เข้ามาเรียนในระดับ อนุบาล ประถม และมัธยม
3. เปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกหน่วยงาน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ และทำการวิจัย

(4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ต้องมี โครงสร้างการบริหารศูนย์ ประกอบไปด้วย

1. คณะกรรมการ มาจากผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายองค์กร ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัคร โดยมีตำแหน่งหน้าที่ กำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับ สภาพการจัดการศึกษาของผู้จัดการศึกษาและสอดคล้องกับ นโยบายการศึกษา รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และดูแลระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา

2. มีสถานที่ ที่เป็นอาคาร สถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีชัดเจน และเหมาะสม ใน การทำกิจกรรมต่างๆ กิจกรรม

3. งบประมาณ มีสำหรับการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ อย่างเพียงพอ

4. ระเบียบข้อบังคับ มีความชัดเจน และ ปฏิบัติได้ เป็นลายลักษณ์อักษร

5. มีพี่เลี้ยงที่มีความรู้ความเข้าใจ ทำหน้าที่ หลักๆ 3 ด้าน ได้แก่ การสอนงาน (Training) คือ ถ่ายทอดเทคนิค หรือประสบการณ์การทำงาน การโค้ช (Coaching) การมีทักษะการโค้ช การ ทำงานร่วมกัน เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองได้ มีการเติบโตทางความคิด และ การปฏิบัติ เกิดการ พัฒนาตนเอง และการให้คำปรึกษา (Consulting) ให้คำปรึกษาแนะนำทางความรู้ ทักษะเฉพาะ เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ หรือ ปรับเปลี่ยนการทำงาน

6. ที่ปรึกษา คัดเลือกมาจากบุคคลใน หรือนอกชุมชน องค์กรหน่วยงานที่สนับสนุน ช่วยเหลือและสามารถร่วมงานกันได้ มีประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ ทำหน้าที่ ตามกำหนดไว้

โดยการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกาสัย เกอญอ มีดังต่อไปนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์

(Material)

สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ จัดให้ศูนย์การเรียนรู้เป็น พื้นที่ปลอดภัย ให้มีสภาพใช้งานได้ อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ได้รับการบำรุงรักษา และซ่อมแซมอยู่เสมอ มีกำหนดระยะเวลาเปิด ปิด ชัดเจน

ศูนย์การเรียนรู้ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ 2 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ภายใน ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ภายนอกชุมชน โดยแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ต้องจัดให้มีแผนผังในภาพรวม แผนที่เส้นทาง เพื่อบอกจุดต่างๆ และชื่อเรียกว่าอะไร และระยะทางแต่ละจุดนั้นจำนวนเท่าไร ให้มี งบประมาณในการดูแล บำรุง รักษา และการมอบหมายให้บุคคลเข้าไปดูแลอย่างต่อเนื่อง รักษาให้ อยู่ในสภาพของการใช้งานที่ดี ด้านสิ่งก่อสร้าง ประเภทอาคารสถานที่ บ้านเรือน หรือสิ่งก่อสร้างที่ สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์พยายาม ให้อยู่ในสภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัสดุอุปกรณ์

1. จัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์ให้มืออย่างเพียงพอ ในทุกประเภท เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ คอมพิวเตอร์ แทปเล็ตทั้งแบบตั้งโต๊ะ และ มีระบบซ่อมบำรุง การตรวจเช็คสภาพ ความสมบูรณ์ และพร้อมใช้ สำหรับการเรียนรู้ โดยบุคลากรผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีการบันทึก จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบในคอมพิวเตอร์ หรือรูปแบบอื่น เพื่อง่ายต่อการสืบค้น ต่อการเรียนรู้
2. หนังสือที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม ควรจัดให้มีความหลากหลายประเภท จัดหมวดหมู่ ให้ชัดเจน
3. ให้ได้รับสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น ทุกประเภท จากทางรัฐบาล
4. จัดให้มีโครงสร้าง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่สะดวก คือ ไฟฟ้า คลื่น สัญญาณโทรศัพท์ และน้ำสะอาด อันเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้

2. บุคลากร คณะกรรมการ (Man)

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรจะมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับ บุคลากร คณะกรรมการดังนี้

1. มีระบบการคัดเลือกบุคลากรสายการเรียนการสอน หรือ ครู สอดคล้องกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เพื่อ ลดการขาดแคลนบุคลากร ครู เนื่องจาก การลาออก ดังต่อไปนี้
 - 1) ครู ตำแหน่ง “ครูประจำ” ที่เป็นชาติพันธุ์
คุณสมบัติที่เหมาะสมครูประจำ คือ เป็นผู้จบการศึกษาทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือที่เกี่ยวข้อง เป็นบุคคลผู้เป็นชาติพันธุ์ ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมจริงๆ ขณะเดียวกันก็เป็นครูชาติพันธุ์เดียวกันกับผู้เรียน และหากเป็นคนในพื้นที่จะดีที่สุด เพราะมีความ รู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าใจในคน ในวิถีชีวิตของชุมชน เข้าใจในความเป็นชาติพันธุ์
 - 2) ครู ตำแหน่ง “ผู้เชี่ยวชาญ” อาจเป็นครูชาติพันธุ์หรือไม่ก็ได้ เป็นผู้มีความรู้ การศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนที่ เกี่ยวข้องกับความเชี่ยวชาญเฉพาะ เป็นผู้ที่จบสายตรง หรือเชี่ยวชาญในสาย หรือ แขนงนั้นๆ เช่น ทางด้าน เทคโนโลยี งานฝีมือ งานช่าง งานเทคนิคต่างๆ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน การเกษตร หรือ ได้ผ่านการอบรม มา หรือ อื่นๆ

ยกเว้น ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา จะต้องเป็นครูชาติพันธุ์เท่านั้น และไม่จำเป็นต้อง จบในระดับปริญญา แต่เป็นผู้รู้ เป็นครูภูมิปัญญา มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หรือ ผู้เชี่ยวชาญด้าน เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ภูมิความรู้ด้านปกากะญอ โดยเฉพาะ
- 3) อาสาสมัคร ด้านต่างๆ จากบุคคลภายในชุมชน และ บุคคลภายนอกศูนย์การ เรียนรู้ เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ หรือผ่านการอบรมมาแล้วในเรื่องนั้นๆ โดยปฏิบัติงานตาม ระยะเวลา และตามภาระกิจกำหนด

2. บทบาทหลักของครูเป็นผู้ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอน และมีบทบาทรอง คือ ด้านการทำงานร่วมกับชุมชน องค์กรพี่เลี้ยง ภาคีเครือข่าย หรืออื่นๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวข้องกับ ศูนย์การเรียนรู้

3. ชุมชน คณะกรรมการ และองค์กรพี่เลี้ยงมีส่วนในการคัดเลือกบุคลากรครู การให้รางวัลเมื่อมีผลงานที่ดี และการลงโทษตามวินัยเมื่อกระทำผิดระเบียบศูนย์การเรียนรู้

4. บุคลากรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับงาน ด้านเด็ก จิตวิทยา หรือ เรียนรู้วิชาความเป็นครู หรือ อื่นๆ ที่จะสามารถช่วยกันพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้ยิ่งขึ้น

5. บุคลากรครู มีความรู้ ความเข้าใจ และ ความสามารถถ่ายทอด เช่น เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับ การเกษตร และ เศรษฐกิจพอเพียง

6. กำหนดให้ครูสลับ ผลัดเปลี่ยนกันมาจัดการเรียนเรียนรู้ร่วมกับเด็ก หรือ บูรณาการการสอนร่วมกัน แม้จะไม่ได้จบการศึกษาทางด้านสายตรง หรือ จบสายครูมา

7. สร้าง ชวน กำลังใจให้แก่ครู เพื่อให้มีกำลังใจในการทำงาน อย่างเต็มที่ ด้าน ค่าตอบแทน และด้านอื่นๆ ร่วมด้วย

8. ครูภูมิปัญญา หรือ ครูผู้รู้ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านภูมิปัญญานั้น ๆ ควร มีการยกย่อง ยอมรับ และรับรอง ในฐานะบุคลากรภายในศูนย์การเรียนรู้ เช่นเดียวกับครูประจำ

9. เสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร ครูภูมิปัญญา ในรูปแบบต่างๆ เช่น ตำแหน่ง การเชิดชูเกียรติ สวัสดิการ และ ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

คณะกรรมการ

ส่งเสริม ยกย่อง คณากรรมการให้มีความรู้ มีความสามารถ เรียนรู้องค์ความรู้ แขนงต่างๆ ยิ่งขึ้น เพื่อให้พร้อมกับการทำงานเพื่อศูนย์การเรียนรู้ และให้แสดงศักยภาพของตนเอง อย่างเต็มที่ ตามความรู้ ความสามารถ และตามความถนัด ให้เป็นที่รู้จักของชุมชน

3. งบประมาณ (Money)

ด้านงบประมาณ เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ ต้องปฏิบัติดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านการศึกษา ต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน ด้าน งบประมาณทางการศึกษา ประเภทต่างๆ เช่น ค่าอาหารกลางวัน ทรัพยากรทางการเรียนรู้ การบริหาร และ ค่าตอบแทนบุคลากร

2. เปิดให้ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

3. ศูนย์การเรียนรู้ โดย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันได้แก่ ชุมชน บุคคลากรในศูนย์การเรียนรู้ เข้ามาดำเนินการร่วม มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณ ตามกำลัง และ ความเหมาะสม

4. จัดให้ศูนย์การเรียนรู้มีระบบการบริหารจัดการงบประมาณที่ชัดเจน เหมาะสม สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส มีการรายงาน และแจ้งอย่างชัดเจน ให้ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบ อย่างเป็นทางการ เป็นลายลักษณ์อักษร

4. การบริหารจัดการ (Management)

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ต้องมีระบบการบริหารจัดการ ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ให้คนในชุมชน และคนนอกชุมชนได้รับทราบในรูปแบบต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมที่ทางศูนย์การเรียนรู้ดำเนินการ รวมถึงรับฟัง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

2. สื่อ เอกสาร สื่อการเรียนรู้ ต้องมีหลากหลายประเภท ให้มีการจัดระบบสื่อการเรียนรู้ ประสพการณ์อย่างเป็นระบบ และเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ให้มากขึ้น

3. การมีส่วนร่วมพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความหลากหลายวิธีการ ของทุกภาคส่วน ตลอดจนการประสานงาน ความร่วมมือเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1) บรรจุแผนด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท. อบต.

2) ทุกภาคส่วนองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และศูนย์การเรียนรู้ โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือ หลากหลาย เพื่อเป็นรากฐานของความเข้มแข็งในการสนับสนุน และพัฒนาศูนย์การเรียนรู้

3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในฐานะเป็นเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ และมีส่วนในการส่งเสริม และพัฒนาให้ศูนย์การเรียนรู้เติบโต ตามกำลัง ตามความศักยภาพที่ทางชุมชนทำได้

4) สนับสนุนให้หลายฝ่าย มีส่วนร่วม ในการจัดเก็บ หรือ บันทึกข้อมูลจากผู้รู้ ครู ภูมิปัญญาไว้ ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นประโยชน์

5) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีร่วมกับ ชุมชน หรือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน และ สนับสนุนความรู้ ความเข้าใจการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ ส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษา ในฐานะ เจ้าของศูนย์การเรียนรู้ในลักษณะ รุ่นต่อรุ่น และ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้อย่างชัดเจน และ ต่อเนื่อง

6) ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำศาสนา นักบวชในศาสนาต่างๆ เช่น บาทหลวง พระสงฆ์ ผู้นำทางชาติพันธุ์ ที่เรียกว่า ซีโซ่ หรือ ฮีโซ่ ซึ่งเป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณชุมชน เข้ามาช่วยกันบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หรือเข้ามาเป็นที่ปรึกษา หรือ ใดๆ ในฝ่ายกิจการ หรือแผนก ต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ หรือ มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอด เป็น ผู้รู้ทั้งด้านศีลธรรม การนำชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ การใช้ชีวิต ตามแนวคิด นโยบายของศูนย์การเรียนรู้

7) ส่งเสริมหลัก "บวร" บ้าน วัด(ศาสนาต่างๆ ความเชื่อ) โรงเรียน เพื่อการสร้างความร่วมมือการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาสังคม

8) ทุกฝ่ายร่วมกันทำให้ศูนย์การเรียนรู้โดดเด่นเป็นโรงเรียนวิถีชาติพันธุ์ แนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับชีวิตคนในพื้นที่บนรากฐานภูมิปัญญาและวิถีชุมชน โดยบูรณาการวิชาสู่ชีวิตอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆ จากบริบทในชุมชนสู่สังคมภายนอก

9) เผยแพร่ การทำงานการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ ให้ข้อมูล กระจายข้อมูล ความรู้ แนวทางปฏิบัติของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้เข้าไปสู่ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ ภาคประชาชน เพื่อให้ รู้ และ เข้าใจการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

10) ช่วยกันสนับสนุน ส่งเสริม ศูนย์การเรียนรู้มีบทบาทในการเสริมสร้างให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

(5) สถานที่

สถานที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ มีที่ตั้งชัดเจน เป็นแหล่ง เป็นสถานที่ของการเรียนรู้อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของปกากะญอ ที่มีทั้งสิ่งก่อสร้าง หรือสถาปัตยกรรม พื้นที่ ชุมชนทั้งหมด บ้านเรือน สถานที่สำคัญต่างๆ และ พื้นที่โดยรอบชุมชนที่ได้รับอนุญาต สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยรอบ อันได้แก่ พื้นที่ป่า น้ำตก หรือ อื่นๆ

(6) กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถดำเนินการ ได้ โดย ข้อปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. การมีหลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ที่ออกแบบได้ด้วยศูนย์การเรียนรู้เอง
2. จัดการศึกษาในรูปแบบที่ศูนย์ฯได้ทำการออกแบบเอง โดย ผ่านหลักสูตรวิถีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ โดยบูรณาการเข้ากับหลักสูตรแกนกลาง
3. จัดการศึกษาในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต เป็นการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อปากท้อง

4. มีรูปแบบการจัดการในลักษณะการผสมผสาน มีความยืดหยุ่นต่อการกำหนด จุดมุ่งหมายรูปแบบวิธีการ และระยะเวลาในการจัดการ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของตนเอง ครอบครัว และชุมชน (Problem -Based Learning:PBL)
5. สนับสนุนผู้เรียนให้เข้าถึงความรู้ โดย จัดกระบวนการเรียนรู้บนฐานของการเคารพ ในรากเหง้า วิถีชีวิต และความเป็นตัวตน เรียนรู้บนรากฐานภูมิปัญญา บูรณาการสู่ชีวิต สอดคล้องกับ วิถีชีวิตชุมชน เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เรียนรู้อย่างกัลยาณมิตร ฟังตนเองได้
6. ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนให้สามารถเรียนต่อ ในระดับการศึกษาจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ
7. ส่งเสริมผู้เรียน ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชน ตามทิศทางการพัฒนาชุมชน ที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ และ พยายามเรียนรู้การแก้ไขปัญหาสะสมในชุมชน
8. ส่งเสริมทักษะความรู้ทางด้านการเกษตรและการตลาดที่เกี่ยวข้องหลักคิด การ พัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 9.การจัดการความรู้ คำนึงถึงผู้เรียนที่มีเป้าหมายแตกต่าง

การถ่ายทอดความรู้

- มีการถ่ายทอดที่เป็นของศูนย์การเรียนรู้แต่ละศูนย์ฯ เอง โดยครอบคลุม
1. การถ่ายทอดความรู้บูรณาการหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน โดยมี ครูภูมิปัญญาที่เป็นชาติพันธุ์ เป็นผู้ถ่ายทอด
 2. ใช้กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา เรียนรู้ จาก ประสบการณ์จริง ปฏิบัติ ลงมือทำจริง การวิจัย การเรียนรู้ของตน การพัฒนาลักษณะนิสัย
 3. การศึกษาไม่มีครูสั่ง มีแต่ครูสอน เอาวิชากินหน้าหน้า วิชาการตามหลัง มารยาท นำหน้าการศึกษาตามหลัง
 4. อาศัยกระบวนการเรียนรู้ PBL อันได้แก่ community base project base และ problem base
 - 5.การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเชื่อมโยง ความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาเป็น เพื่อสามารถนำมาต่อยอดในระดับมัธยมศึกษา
 6. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง
 7. จัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ไม่เน้นการแข่งขัน
 8. การเรียนการสอนไม่แยก ผู้เรียน ออกจากครอบครัว ชุมชน ศาสนา ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น
 9. มีกระบวนการถ่ายทอดที่หลากหลาย เหมาะสมกับบุคคล กับกลุ่มผู้เรียน

10. เนื้อหา สาระ และ กิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน และบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่ครอบคลุมกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นองค์รวม ส่งเสริม และฝึกฝนเน้น การแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาตนเองปัญหาชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

11. เป็นการจัดการศึกษาที่เคารพสิทธิผู้เรียน ให้ทางเลือกที่หลากหลายแก่ผู้เรียนไม่ว่าผู้เรียนจะเลือกการดำเนินชีวิตที่อยู่ในชุมชน หรือ การออกจากชุมชน เพื่อไปแสวงหาประสบการณ์ก็ตาม หรือแม้กระทั่งการเลือกวิธีการที่จะหาเงินมาใช้แก้ปัญหาหนี้สินที่มีอยู่ของครอบครัว

12. การมีกิจกรรมการสร้างคนสร้างงานโดยผ่านกิจกรรมงานจิตอาสา เพิ่มกระบวนการคิดกระบวนการวิชาชีพต่างๆให้ผู้เรียนมีอาชีพได้จริงๆ และการนำหลักสูตรผู้ประกอบการสังคมเข้ามาต่อยอดทางการศึกษาร่วม พัฒนา ผู้เรียนให้มีวิสัยคิดหาทางแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยการรู้จักนำทุกศาสตร์วิชามาเชื่อมโยง

13. กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญา ต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของความเป็นไปของชีวิต บางกิจกรรม เป็นกิจกรรมนอกตำรา ไม่สามารถจัดสมมุติขึ้น หรือ สาทิตได้ เป็นกิจกรรมเฉพาะกิจที่ชุมชนส่วนรวม หรือ เฉพาะครอบครัว บุคคล เป็นผู้กำหนด

14. การเรียนการสอน ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต และ กิจกรรมที่เป็นไปตามยุคสมัย กิจกรรมที่มีการปรับตัว กิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ ทั้งจากในศูนย์การเรียนรู้เอง จากชาวบ้าน และ คนนอกชุมชนที่สนใจการเรียนรู้กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้

15. จัดกระบวนการเรียนรู้สามารถจัดได้ โดยไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขมาก ให้เป็นการเรียนรู้ที่สามารถจัดได้ ทุกสถานที่ อาศัยสื่อที่มีความหลากหลาย ทั้งจากสื่อท้องถิ่น และ สื่อที่ทันสมัย

17. นำเอาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาของชุมชนเป็นต้นทุน เพื่อต่อยอด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มประสบการณ์ต่างๆ เป็นประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ให้เกิดความรู้ เรียนผ่านโครงการแบ่งปันประสบการณ์

18. ส่งเสริมให้ ผู้เรียน และ ผู้สอน มีบทบาทที่เหมาะสม สำหรับการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มประสบการณ์วิถีชีวิต บนฐานวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การติดตาม ประเมินผล

1. การวัดและประเมินผล จัดให้มีการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตร กำหนด ปีละ 2 ครั้ง

รูปแบบการวัดและประเมินผล แบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ การประเมินก่อนการเรียน การประเมินระหว่างเรียน และการประเมินหลังการเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

กรอบการประเมิน การประเมินในแต่ละภาคเรียน สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่นำไปสู่การคิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างขึ้น

การตัดสินผลการเรียน และเกณฑ์ การตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน

การให้ระดับผลการเรียน กำหนดระดับผลการเรียน เป็นระดับคุณภาพ ระบบตัวเลข เป็นระบบเดียวกันตลอดหลักสูตร โดย

- ระดับผลการเรียนรายกลุ่มประสบการณ์ ให้เป็นระบบตัวเลข
- การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เป็น ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน
- การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ให้ผลเป็น ผ่าน และไม่ผ่าน

2. การเทียบโอนผลการเรียน

สามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ สถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียนของศูนย์การเรียน

3. การรายงานผลการเรียน ทำการสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารรายงานให้ผู้ปกครองทราบ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง รายงานสะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มประสบการณ์

4. ผู้เรียนได้รับเอกสารหลักฐานการศึกษา บันทึกผลการเรียน ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียน

(7) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนมีส่วนในการเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการเรียนรู้ และเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมด้วย โดยการผสมผสานการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน และ ความต้องการของชุมชน และ มีบทบาทในด้านการประกันคุณภาพทางการศึกษา ตามระเบียบกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา

(8) เครือข่าย

การมีเครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งภายในชุมชน และ นอกชุมชน ในทุกเครือข่าย ที่เป็นประโยชน์ และสนับสนุน ทางการศึกษาในหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้าน ความรู้ ทุนการศึกษาวิจัย วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณตามโครงการย่อยต่างๆ ย่อมมีผลต่อการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้อย่างมีพลัง และ ยั่งยืน

(9) ปัจจัยสนับสนุน

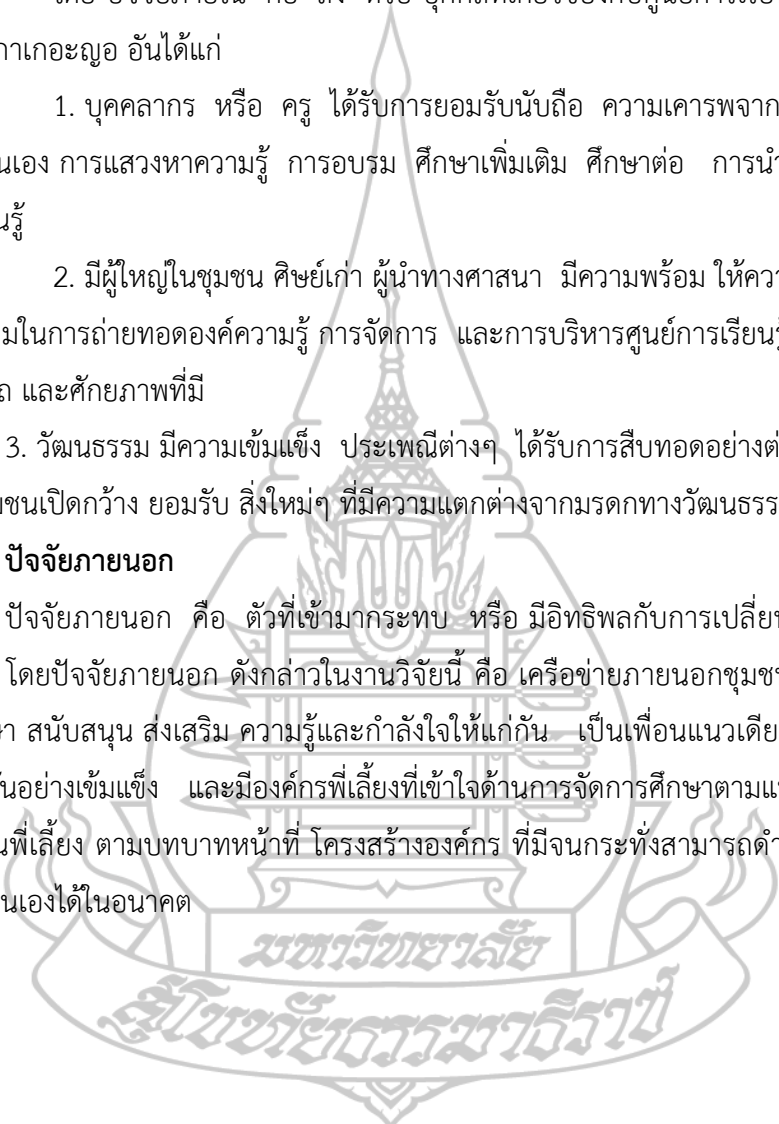
ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มี ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดศูนย์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ที่เป็นทั้งปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก

โดย ปัจจัยภายใน คือ สิ่ง หรือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้โดยตรง ในบริบทของปกากะญอ อันได้แก่

1. บุคคลากร หรือ ครู ได้รับการยอมรับนับถือ ความเคารพจากคนในชุมชน มีการพัฒนาตนเอง การแสวงหาความรู้ การอบรม ศึกษาเพิ่มเติม ศึกษาต่อ การนำความรู้ มาใช้ในศูนย์การเรียนรู้
2. มีผู้ใหญ่ในชุมชน ศิษย์เก่า ผู้นำทางศาสนา มีความพร้อม ให้ความช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดการ และการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ตามกำลังความสามารถ และศักยภาพที่มี
3. วัฒนธรรม มีความเข้มแข็ง ประเพณีต่างๆ ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ผู้นำและคนในชุมชนเปิดกว้าง ยอมรับ สิ่งใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างจากมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

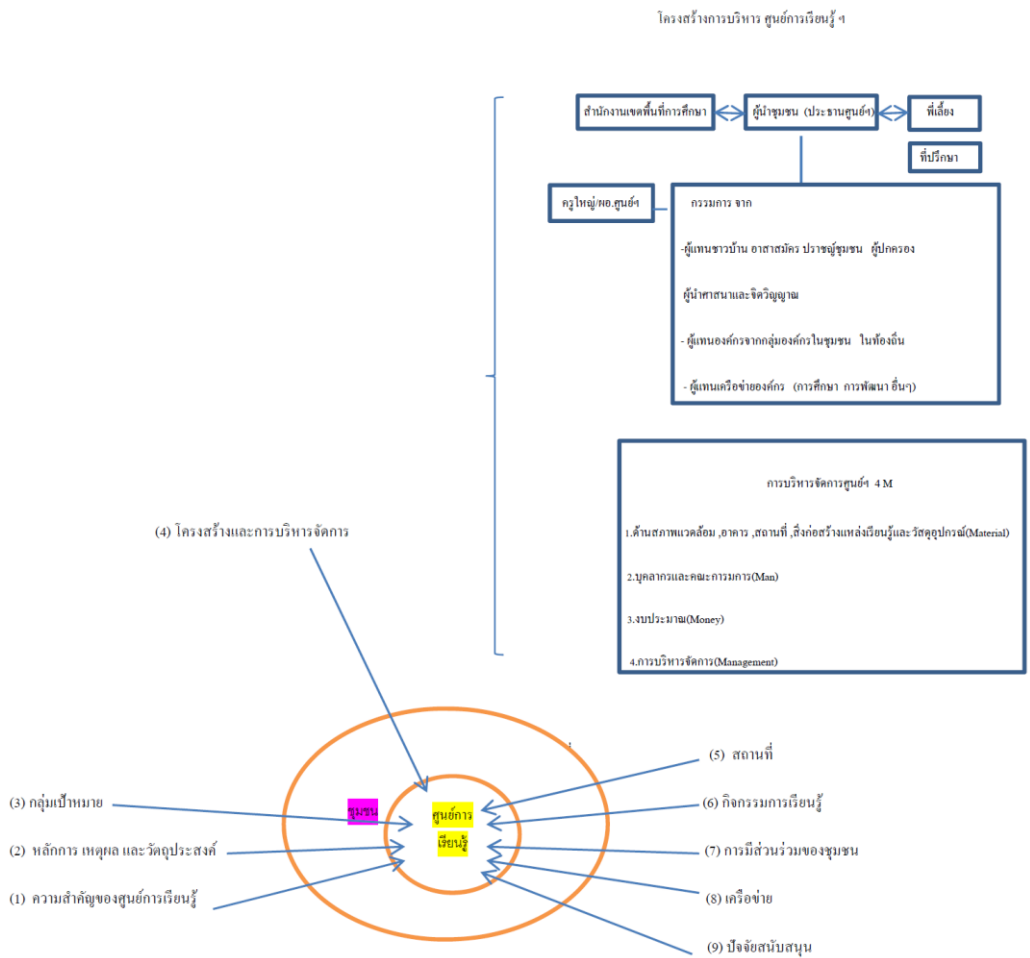
ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก คือ ตัวที่เข้ามากระทบ หรือ มีอิทธิพลกับการเปลี่ยนแปลง ของศูนย์การเรียนรู้ โดยปัจจัยภายนอก ดังกล่าวในงานวิจัยนี้ คือ เครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นเครือข่ายทางการศึกษา สนับสนุน ส่งเสริม ความรู้และกำลังใจให้แกกัน เป็นเพื่อนแนวเดียวกัน ก้าวต่อสานต่องานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง และมีองค์กรพี่เลี้ยงที่เข้าใจด้านการจัดการศึกษาตามแนวทางของชุมชน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ตามบทบาทหน้าที่ โครงสร้างองค์กร ที่มีจนกระทั่งสามารถดำเนินการ บริหารจัดการด้วยตนเองได้ในอนาคต

รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีชีวิต ไม่แยกจากชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับประโยชน์ ดังรูปแบบ ต่อไปนี้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อ

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
3. เพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ขั้นที่ 1 การศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ หรือเอกสาร ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การศึกษาภาคสนามศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ จำนวน 4 ศูนย์ฯ ในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศูนย์การเรียนมอวาติ ต.แม่วีน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนโง๊ะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และ ศูนย์การเรียนหญ้าแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทำพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล การสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกและดำเนินต่อไปภายหลังจากเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง โดยที่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยายซึ่งได้จากการสังเกตสัมภาษณ์และจดบันทึก
2. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นข้อความบรรยายเหมือนกัน แต่เป็นการกระทำกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอ

ประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเพื่อยกร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
2. ร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ โดยการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
3. จัดสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมให้รูปแบบมีความสมบูรณ์มากขึ้นในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ และ ด้านประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้
4. ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและปรับปรุงรูปแบบ โดยปรับปรุงแก้ไขโดยการแนะนำให้คำปรึกษาและความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกข้อมูล

ระยะที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะ ประเมิน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ ทำการรับรอง ของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ โดยการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยนำไปปรับปรุง

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม หรือ แนวคำถาม เพื่อ ประเมินคุณภาพของร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวปกากะญอ

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทำการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล ทำการปรับปรุงร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

3.3 สรุปการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพ ปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

1.1 สภาพของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ฯ ทั้ง 4 ศูนย์ คือ ศูนย์การเรียนรู้มอวาที ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้โຈ้ะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และศูนย์การเรียนรู้ห้าแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงทุกศูนย์การเรียนรู้ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ปกาเกอญอทั้งหมด ยกเว้นศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้มที่มีทั้งปกาเกอญอและมีชาติพันธุ์อื่นร่วมเรียนด้วย โดยมีสภาพแวดล้อมที่แวดล้อมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติเอื้อต่อการดำรงชีวิต และการจัดการศึกษารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและอาชีพอื่นๆ ด้านการคมนาคมมีเส้นทางการคมนาคมติดต่อกับภายนอกหลากหลายเส้นทาง และมีหน่วยงานทางการศึกษาอื่น เข้ามาจัดการศึกษาบริเวณใกล้เคียงชุมชนและในชุมชน

ด้านสุขภาพอนามัย มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอสม. เป็นผู้ดูแล และประชาชนในชุมชน สามารถใช้สิทธิในหลักประกันสุขภาพหรือบัตรทองได้ที่ โรงพยาบาลของรัฐ หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้

ระบบสาธารณูปโภค ใช้น้ำจากแหล่งน้ำทางธรรมชาติ เป็นน้ำจากภูเขาเพียงพอสำหรับ อุปโภค บริโภค แต่อาจไม่เพียงพอในฤดูแล้งสำหรับการเกษตร ไฟฟ้าบางพื้นที่ยังใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ การติดต่อสื่อสารใช้วิธีการบอกข่าวกัน ปากต่อปาก และการใช้โทรศัพท์ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ยังคงมีการสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น ปรากฏในรูปแบบสิ่งก่อสร้างต่างๆ วัฒนธรรมประเพณี ภาษา องค์ความรู้ภูมิปัญญา ในด้านศาสนา ความเชื่อ การนับถือ มีความหลากหลายทางความเชื่อ การนับถือ ผ่านการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่สำคัญยังมีการสืบทอด เช่น การเลี้ยงผีป่า ผีน้ำ ผีบรรพบุรุษ มีการยึดถือปฏิบัติตามข้อห้ามจารีตของหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด สำหรับการนับถือศาสนาของชุมชน มีการนับถือศาสนาดั้งเดิม หรือความเชื่อเดิมที่ให้การเคารพนับถือในสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อดั้งเดิมผสมกับศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ด้านการการปกครองใช้ระบบทางราชการ โดยมี ผู้ใหญ่บ้าน ดูแล และ การมีผู้นำพิธีกรรมตามศาสนา ความเชื่อ

ศูนย์การเรียนรู้เกิดจากความต้องการของชุมชนเอง ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานทางการศึกษา บุคคล องค์กรศาสนา องค์กรสาธารณะประโยชน์ที่จดทะเบียนแล้ว และเป็นศูนย์ฯ ที่มีแกนนำชุมชน ชาวบ้านในท้องถิ่นให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วม ขณะเดียวกันก็มีสิ่งสนับสนุนแนวคิดในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ 3 ประการ ด้วยกัน ดังนี้

1. เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ระบบความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

2. จัดการศึกษาด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย มีความยืดหยุ่น

3. ศูนย์การเรียนรู้บางศูนย์ มีการน้อมนำแนวพระราชดำริจากในหลวง เรื่อง 'บวร' ซึ่งหมายถึง 'บ้าน-วัด-โรงเรียน' มาใช้เป็นหลักในการพัฒนา และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักในทุกศูนย์การเรียนรู้ โดยมีคำเรียกแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่เรียก

โดยที่ทุกศูนย์การเรียนรู้ทำการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้บนรากฐานภูมิปัญญา บูรณาการสู่ชีวิต สอดคล้องกับชุมชนและความเป็นไปของสังคมและความเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม โดยที่การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ในด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์(Material) บุคลากร คณะกรรมการ(Man) งบประมาณ(Money) การบริหารจัดการ(Management) มีแนวทางของแต่ละศูนย์เอง

1.2 ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้

จากการศึกษา โดย การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มอันเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกพบว่าศูนย์การเรียนรู้ ประสบปัญหา สามารถแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ (Material)

ปัญหาสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง

1. ตัวอาคาร หรือ สถานที่ที่เป็นที่เรียน มีความเสียหายทรุดโทรมในศูนย์การเรียนรู้ฯ ที่มีการสร้างด้วยไม้ และก่ออิฐ ปูน
2. สถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ ที่ตั้งติดถนน ทางสัญจร ของพาหนะ การมีรั้วทางธรรมชาติ หรือ ต้นไม้ ผู้เรียนสามารถหลุด ลอด ออกได้ง่าย อาจเกิดอันตรายจากยานพาหนะได้
3. พื้นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ ไม่สามารถที่จะขยายได้ หรือ จัดให้มีสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่ได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่ตั้ง

4. พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 1 ศูนย์ฯ ตั้ง อยู่ในชุมชนใกล้ชายแดน และศูนย์อพยพฯ ก่อให้เกิด ความวิตกกังวล และ ความไม่มั่นคง เกิดขึ้น ในกลุ่มชาวบ้าน และ เด็กนักเรียนอันได้แก่ ความมั่นคง 3 ประการ คือ ทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีเรื่อง เกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชน ที่มีจำกัด เช่น ข้าว ที่ไม่พอเพียงในบางปีสำหรับการบริโภคในครอบครัว และจำเป็นต้องแบ่งปันให้บุคคลภายนอก โดยยึดโยกคำว่า “ปกากะเหนียวเหมือนกัน” แสดงถึงน้ำใจไมตรี ที่ให้กัน ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ คือโรคภัยไข้เจ็บ ที่อาจมีการแพร่กระจาย กันโดยง่ายโดยผ่านคนสู่คน ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม คือการมีสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ป่า ย่อมเป็นที่กำบัง หรือ หลบซ่อน หรือ มีภัยอันตรายต่างๆ ได้ การอยู่อย่างหวาดระแวง การ

ขาดความมั่นคงของบุคคล เสี่ยงกับอันตรายต่อการถูกทำร้าย หรือ ความรุนแรงในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือการถูกละเมิดได้

ปัญหาแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติถูกทำลาย และเสื่อมโทรม
2. แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เช่น น้ำตก พื้นที่ป่าไม้ ถูกทำให้เป็นเส้นทางการเดินเท้าสำหรับการท่องเที่ยว ที่เรียกว่า ทัวร์ป่า โดยแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติถูกทำลาย เสื่อมโทรมลง และ มีขยะ
3. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสิ่งก่อสร้าง บ้านเรือน ได้รับผลกระทบจากภายนอก มีการสร้างบ้านมีรูปทรงที่แตกต่าง แปรกไปจากสถาปัตยกรรมการก่อสร้างของท้องถิ่น

ปัญหาวัสดุอุปกรณ์

การขาดแคลน วัสดุ อุปกรณ์ และ จำนวนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน บางศูนย์การเรียนรู้ฯ มี อุปกรณ์ แต่สภาพการใช้งาน ไม่ได้ เพราะ เป็นอุปกรณ์ที่รับบริจาคมา และ ชำรุด ขาด การซ่อมบำรุง และไม่มีช่างประจำศูนย์การเรียนรู้ดูแล รวมถึง การขาดแคลนงบประมาณในการซ่อมบำรุง และบางศูนย์การเรียนรู้ มี เช่น คอมพิวเตอร์ แต่ ไม่มีไฟฟ้าใช้ หรือ มีไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ แต่ไม่เพียงพอต่อการใช้ มีเครื่องมือสื่อสาร คือ โทรศัพท์ แต่ ต้องวิ่งตามหาคลื่นโทรศัพท์ หรือ หามุมสูง อยู่เพื่อรับคลื่นโทรศัพท์

1.3 บุคลากร คณะกรรมการ (Man)

- 1.3.1 ครูปฏิบัติหน้าที่หลายด้าน ทำให้มีผลกระทบกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน ของผู้เรียนที่ไม่เป็นไปตามกำหนดไว้
- 1.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับ ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา ได้แก่ คือ ครูภูมิปัญญาอายุมาก ไม่สะดวกมาถ่ายทอด ให้ความรู้แก่ผู้เรียน ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบที่สืบต่อๆ กันมาไม่ได้ มีการปรับเปลี่ยน หรือ มีเทคนิคใหม่ในการถ่ายทอดให้กับผู้เรียน มีผลทำให้ผู้เรียนรุ่นใหม่ขาดความสนใจ และไม่มี ความตั้งใจเรียนบ่อยครั้ง ปัญหาการสูญเสียรายได้เสียโอกาสในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวันของผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา ที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนอย่างสม่าเสมอต่อเนื่อง
- 1.3.3 ปัญหาการขาดครูคนในพื้นที่ และครูเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ครูภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย หรือ ครูที่มีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์
- 1.3.4 ครูไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ หรือ ค่าตอบแทน จากหน่วยงานภาครัฐ หรือ หน่วยงานใดเป็นหลัก และไม่มีสวัสดิการใดๆ สำหรับครู
- 1.3.5 ปัญหาการเปลี่ยนครูระดับประถมบ่อยในบางศูนย์การเรียนรู้

3. ปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการ ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ อันด้วยข้อจำกัด ทางด้านการประกอบอาชีพ รวมถึง ความรู้ การศึกษา ที่มีข้อจำกัดในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ ภาษาไทย และความสามารถ ที่ยังไม่พร้อมจะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

1.4 งบประมาณ (Money) ศูนย์การเรียนรู้ฯ งบประมาณ ไม่ได้รับการจัดสรร ในจำนวนที่เพียงพอ และสอดคล้องกับความเป็นจริง มีผลทำให้ การดำเนินงานด้านการศึกษาของศูนย์ การเรียนรู้ไม่สามารถทำได้เต็มที่

1.5 การบริหารจัดการ (Management)

1. ผู้เรียนไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางการศึกษา ตามที่ ระบุไว้ เกี่ยวกับศูนย์ การเรียนฯ มาตรา 12 ของ พรบ. การศึกษาที่รับรอง การจดทะเบียนของศูนย์ฯ

2. การให้ข้อมูล การกระจายข้อมูล ความรู้ ด้านต่างๆ เช่น แนวทางปฏิบัติของ ศูนย์ฯ เพื่อให้เข้าไปสู่ทุกภาคส่วนของภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะ ภาคประชาชน ยังไม่เต็มที่เพียงพอ ยังมีคนจำนวนมากไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ เกี่ยวกับ ศูนย์การเรียนรู้ ยังมีความเข้าใจว่า เพียงรัฐเท่านั้นที่มี อำนาจ มีสิทธิ ในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด

3. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริหารการศึกษาอย่าง สมบูรณ์ ยังเป็นไปได้อย่างยาก เพราะ การศึกษาของคน มีข้อจำกัดในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ ภาษาไทย และไม่มีทุนเรื่องเงิน

ปัจจัยสนับสนุน (ปัจจัยที่ส่งเสริมศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ)

ปัจจัยภายใน

1. ครูมีความตื่นตัวพัฒนาตนเองมากขึ้น มีการศึกษาต่อ เรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เกิด ความรู้ และนำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการทำงาน

2. ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้ปกครอง มีความห่วงใยต่อลูกหลาน ผู้รู้มีความพร้อมในการ ถ่ายทอดให้ลูกหลาน และมีส่วนร่วม ในการจัดการ การดูแล โดยรู้สึก สำคัญ ในความเป็นเจ้าของศูนย์ การเรียนรู้

3. มีผู้รู้ ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อน รักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ ชุมชน โดยการถ่ายทอดความรู้

4. ศิษย์เก่า มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ร่วมกับครูภูมิปัญญา หรือ ผู้รู้ ในชุมชน

5. ทุกคน ร่วมกันหรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ถูกละเลย และร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

6. วัฒนธรรมของท้องถิ่น ส่วนใหญ่ ยังคงมีความเข้มแข็ง และ มีการสืบสานกันรุ่นต่อรุ่น

7. ผู้นำชุมชน มีความรู้ ความสามารถ และมีความจริงจังในการทำงานมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และให้การสนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ฯ

8. มีผู้นำทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ บาทหลวง ผู้นำศาสนาดั้งเดิม ให้การสนับสนุนให้มีศูนย์การเรียนรู้ ร่วมดำเนินการ และมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้

ปัจจัยภายนอก

1. มีการสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชนสนับสนุน ส่งเสริม ความรู้และกำลังใจให้แก่กัน เป็นเพื่อนแนวเดียวกัน ก้าวต่อสานต่องาน ร่วมกันอย่างเข้มแข็ง

2. มีองค์กรพี่เลี้ยงสนับสนุนอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องเป็นทั้งพี่เลี้ยงในเรื่องทิศทางแนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งทางงบประมาณสนับสนุน

3. มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

4. มีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดทันสมัย และใช้ได้เหมาะสมสำหรับชีวิต

1.3 ความต้องการของศูนย์การเรียนรู้

ข้อมูลความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาบุคลากร (Man)

1.1 จัดให้มีการพัฒนาระดับคุณภาพของบุคลากร ในด้านความรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้

1.2 จัดให้มีการคัดสรรบุคลากรอย่างเหมาะสม คือ ประเภทแรก เป็นบุคลากรครูที่มีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ คือ ครูประจำ ที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ขึ้นไปจบสายครูโดยตรง มีความรู้การทำงานด้านเด็ก มีความเป็นครู มีหลักการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี

ประเภทที่สอง เป็นบุคลากรที่ทำงานด้านการสอนได้ ไม่จำเป็นต้องจบสายครุมาและ เป็นครูทำงานกับชาวบ้านได้ มีความรอบรู้ในเรื่องการพัฒนา การเกษตร งานช่าง ป่าไม้ ทรัพยากร การให้คำปรึกษา แนะนำชาวบ้าน

ประเภทที่สาม เป็นบุคลากรผู้รู้ครูผู้ทรงภูมิปัญญาคนชนเผ่า

1.3 การเรียนการสอน ที่ต้องอาศัย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญนั้นควรเป็นผู้ที่จบสายตรง หรือ เชี่ยวชาญในสาขา หรือ แขนงนั้นๆ หรือได้ผ่านการอบรมมา เช่น ทางด้านเทคโนโลยี หรือ ด้านภาษา

1.4 ครูภูมิปัญญา หรือ ครูผู้รู้ ควรได้รับการยกย่อง ยอมรับ ในฐานะบุคลากร ภายในศูนย์การเรียนรู้ โดยการมอบเกียรติบัตรให้ และให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

1.5 บุคลากรครูควรมีทั้งครูต่างชาติพันธุ์ หรือ เป็นครูชาติพันธุ์เดียวกับเด็ก

2. งบประมาณ (Money)

2.1 ศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา

2.2 ครูภูมิปัญญา ต้องได้รับค่าตอบแทนที่สม่าเสมอ

2.3 องค์กร หน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท. อปต. ต้องบรรจุแผนด้านการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ฯ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น

2.4 ภาครัฐกิจ บุคคลนอกชุมชน สถาบันภายนอกชุมชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้มากขึ้น

2.5 สนับสนุนให้ชุมชน มีส่วนร่วมตามกำลังในด้านการศึกษา

2.6 ศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมีระบบการจัดการงบประมาณที่ชัดเจน เหมาะสม สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส มีการรายงาน และแจ้ง อย่างชัดเจน ให้ชุมชน

3. วัสดุ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)

วัสดุ อุปกรณ์ สื่อต่างๆ ที่ใช้ ในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมี การตรวจเช็คสภาพ จัดให้ได้อย่างเหมาะสม

ด้านอาคาร สถานที่ มีความต้องการอาคาร หรือ สถานที่เรียนรู้ ทำกิจกรรมที่มีความคงทน ถาวร เนื่องจากมีการซ่อมแซมบ่อย และด้านความปลอดภัยจากยานพาหนะที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่นักเรียน ควรมีการสร้าง รั้วมั่นคงปลอดภัย

สถานที่เรียน หรือเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ ควร เป็นสถานที่ที่กว้าง และเหมาะสม กับจำนวนผู้เรียน เพื่อลดความแออัด หรือควรเป็นพื้นที่เปิด เพื่อเป็นการเพิ่มบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

ด้านแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ควรมี แผนผัง ในภาพรวม เพื่อบอกจุดว่า สถานที่ๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ มีแหล่งใดบ้าง ทั้งที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ และแต่ละแหล่ง มีความห่างไกล หรือ ระยะทาง จำนวนเท่าไร

แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่เป็นวิถีชีวิต เช่น บ้านเรือน วัด โบสถ์ เป็นต้น ควรมีกำหนดช่วงเวลาในการใช้

มีงบประมาณในการดูแล บำรุง รักษา และการมอบหมายให้บุคคลเข้าไปดูแล

4. การบริหารจัดการ (Management)

4.1 การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเป็นระบบการบริหารจัดการที่แสดงออกถึงตัวตนของคนปกากะญอ บ่งบอกอัตลักษณ์ที่ชัดเจน เพื่อให้คนปกากะญอได้เกิดความซาบซึ้ง และ ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง และคนที่ศึกษาหรือต้องการเรียนรู้ ได้รู้จักความเป็นปกากะญอ เรียนรู้ที่เป็นจริง

4.2 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้ที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้กระทบกับวิถีทางวัฒนธรรมของชาวบ้านของชุมชน ที่จะต้องเป็นไปตามประเพณี และ การใช้ชีวิตของคนในชุมชน

4.3 การเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นกิจกรรมที่นำเสนอทั้งรูปแบบ ของกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต และ กิจกรรมที่เป็นไปตามยุคสมัย กิจกรรมที่มีการปรับตัวเหมาะสมกับปกากะญอ ที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป กิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ ทั้งจากในศูนย์การเรียนรู้ฯ เอง จากชาวบ้าน และคนนอกชุมชนที่สนใจการเรียนรู้กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ฯ

4.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ให้คนในชุมชน และ คนภายนอกชุมชนได้รับทราบ ในรูปแบบต่างๆ ในกิจกรรมที่ทางศูนย์การเรียนรู้ฯ ดำเนินการ รวมถึงรับฟัง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

4.5 ความต้องการให้มีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ มีการปฏิบัติ มีความสุขกับการได้มาที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ

4.6 ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้รับการปฏิบัติ เหมือนที่ ปรากฏในกฎหมาย

ตอนที่ 2 รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีองค์ประกอบ 9 ประการ (1) ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ (2) หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ (3) กลุ่มเป้าหมาย (4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ (5) สถานที่ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) การมีส่วนร่วมของชุมชน (8) เครือข่าย และ(9) ปัจจัยสนับสนุน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

(1) **ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้** มีความสำคัญในการดำรง รักษาไว้ซึ่งคุณค่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นแหล่ง ส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ พื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ บนฐานวัฒนธรรมอย่างมีพลวัตร

(2) **หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์** โดยศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีหลักการ และเหตุผลเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนาศักยภาพตนเองจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพของผู้เรียน ให้รู้จักวิถีวัฒนธรรม สืบสานภูมิปัญญา

บูรณาการความรู้สู่ชีวิต เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ในหลัก “บวร และ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อ 1.)ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้ชีวิตท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่มีความหลากหลาย 2.)ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต หรือก่อเกิดรายได้อาชีพโดยมีพื้นฐานทางแนวความคิดแบบวิถี เศรษฐกิจพอเพียง 3.)เป็นแหล่งศึกษาวิจัย เผยแพร่ องค์ความรู้ทางชาติพันธุ์ และสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีชาติพันธุ์

3) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่ เป็นปกากะญอ 2) ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เข้ามาเรียนในระดับ อนุบาล ประถม และมัธยม 3) เปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกหน่วยงาน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ และทำการวิจัย

4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ต้องมีโครงสร้างการบริหารศูนย์ ประกอบไปด้วย 1) คณะกรรมการ มาจากผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายองค์กร ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร มีหน้าที่ กำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการศึกษา รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และดูแลระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา 2.มีสถานที่ ที่ชัดเจน และเหมาะสม ในการทำกิจกรรม 3.งบประมาณ มีเพียงพอ 4.ระเบียบข้อบังคับ มีความชัดเจน และ ปฏิบัติได้ เป็นลายลักษณ์อักษร 5. มีพี่เลี้ยงที่มีความรู้ความเข้าใจ ทำหน้าที่ หลักๆ 3 ด้าน ได้แก่ การสอนงาน (Training) การโค้ช (Coaching) และการให้คำปรึกษา (Consulting) 6.ที่ปรึกษา

โดยการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีดังต่อไปนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ (Material)

จัดให้ศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นพื้นที่ปลอดภัย ให้มีสภาพใช้งานได้ ได้รับการบำรุงรักษา และซ่อมแซมอยู่เสมอ มีกำหนดระยะเวลาเปิด ปิด ชัดเจน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ต้องจัดให้มีแผนผังในภาพรวม แผนที่เส้นทาง บอกตำแหน่ง หรือบอกจุด ให้มีงบประมาณในการดูแล บำรุง รักษา และการมอบหมายให้บุคคลเข้าไปดูแลอย่างต่อเนื่อง ด้านสิ่งก่อสร้าง ประเภทอาคารสถานที่ บ้านเรือน หรือสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ พยายาม ให้อยู่ในสภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัสดุอุปกรณ์ 1.)จัดให้มีอย่างเพียงพอ ในทุกประเภท และ มีระบบซ่อมบำรุง การตรวจเช็คสภาพ ความสมบูรณ์ และพร้อมใช้ 2.) หนังสือที่เป็นรูปเล่ม ควรจัดให้มีความหลากหลาย

ประเภท จัดหมวดหมู่ให้ชัดเจน 3.) ให้ได้รับสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น ทุกประเภท จากทาง
รัฐบาล 4.) จัดให้มีโครงสร้าง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่สะดวก

2. บุคลากร คณะกรรมการ (Man) ต้องมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับ บุคลากร
คณะกรรมการดังนี้

1. มีระบบการคัดเลือกบุคลากรสายการเรียนการสอน หรือ ครู สอดคล้องกับ
การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ เพื่อลดการขาดแคลนบุคลากร
2. บทบาทหลักของครูเป็นผู้ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอน และมีบทบาทรอง
คือ ด้านการทำงานร่วมกับชุมชน องค์กรพี่เลี้ยง ภาคีเครือข่าย หรือ อื่นๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ฯ
3. ชุมชน คณะกรรมการ และองค์กรพี่เลี้ยงมีส่วนในการคัดเลือกบุคลากรครู
การให้รางวัล และการลงโทษตามวินัยเมื่อกระทำผิดระเบียบศูนย์การเรียนรู้ฯ
4. บุคลากรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยการ
สนับสนุนให้ศึกษาต่อในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับงาน
5. บุคลากรครู มีความรู้ ความเข้าใจ และ ความสามารถถ่ายทอด
6. กำหนดให้ครูสลับ ผลัดเปลี่ยนกันมาจัดการเรียนเรียนรู้ และบูรณาการ
7. สร้าง ชวน กำลังใจให้แก่ครู และบุคลากร อย่างเต็มที่ ด้านค่าตอบแทน
ตำแหน่ง การเชิดชูเกียรติ สวัสดิการ และด้านอื่นๆ ร่วมด้วย
8. ควรมีการยกย่อง ยอมรับ และรับรอง ครูภูมิปัญญา หรือ ครูผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ
ภูมิปัญญา ในฐานะบุคลากรศูนย์การเรียนรู้ฯ

คณะกรรมการ

ส่งเสริม ยกย่อง ระดับ คณะกรรมการให้มีความรู้ มีความสามารถ เรียนรู้องค์ความรู้
แขนงต่างๆ ยิ่งขึ้น เพื่อให้พร้อมกับการทำงานเพื่อศูนย์การเรียนรู้ฯ และให้แสดงศักยภาพของตนเอง
อย่างเต็มที่ ตามความรู้ ความสามารถ และตามความถนัด ให้เป็นที่รู้จักของชุมชน

3. งบประมาณ (Money)

ด้านงบประมาณ เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องปฏิบัติ
ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐที่ทำงานด้านการศึกษา ต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน
ด้านงบประมาณทางการศึกษา ประเภทต่างๆ
2. เปิดให้ภาคเอกชนหรือบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการ
สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

3. ศูนย์การเรียนรู้ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันได้แก่ ชุมชน บุคคลากรในศูนย์การเรียนรู้ เข้ามาดำเนินการร่วม มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณ ตามกำลัง และ ความเหมาะสม

4. จัดให้ศูนย์การเรียนรู้มีระบบการบริหารจัดการงบประมาณที่ชัดเจน เหมาะสม สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

4. การบริหารจัดการ (Management)

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ต้องมีระบบการบริหารจัดการ ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง เกี่ยวกับกิจกรรมที่ทางศูนย์การเรียนรู้ดำเนินการ รวมถึงรับฟัง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

2. สื่อ เอกสาร สื่อการเรียนรู้ ต้องมีหลากหลายประเภท ให้มีการจัดระบบสื่อการเรียนรู้ ประสพการณ์อย่างเป็นระบบ และเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ให้มากขึ้น

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีความหลากหลายวิธีการ ของทุกภาคส่วน ตลอดจนการประสานงาน ความร่วมมือเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1) บรรจุแผนด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น หรือ อปท อบต.

2) ทุกภาคส่วนองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และศูนย์การเรียนรู้

3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในฐานะเป็นเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ และ มีส่วนในการส่งเสริม และพัฒนาให้ศูนย์การเรียนรู้เติบโต ตามกำลัง ตามความศักยภาพที่ทางชุมชนทำได้

4) สนับสนุนให้หลายฝ่าย มีส่วนร่วม ในการจัดเก็บ หรือ บันทึกข้อมูลจากผู้รู้ ครู ภูมิปัญญาไว้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นประโยชน์

5) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีร่วมกับ ชุมชน หรือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน และ สนับสนุนความรู้ ความเข้าใจการทำงานของศูนย์การเรียนรู้

6) ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำศาสนา นักบวชในศาสนาต่างๆ เข้ามาช่วยกัน บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หรือเข้ามาเป็นที่ปรึกษา หรือ ไต่ถาม ในฝ่ายกิจการ หรือแผนก ต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ หรือ มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอด เป็น ผู้รู้ทั้งด้านศีลธรรม การนำชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ การใช้ชีวิต ตามแนวคิด นโยบายของศูนย์การเรียนรู้

7) ส่งเสริมหลัก "บวร" บ้าน วัด(ศาสนาต่างๆ ความเชื่อ) โรงเรียน เพื่อการสร้าง
ความร่วมมือการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาสังคม

8) ทุกฝ่ายร่วมกันทำให้ศูนย์การเรียนรู้โดดเด่นเป็นโรงเรียนวิถีชาติพันธุ์ แนว
ทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับชีวิตคนในพื้นที่บนรากฐานภูมิปัญญาและวิถีชุมชน

9) เผยแพร่ การทำงานการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ ให้ข้อมูล กระจาย
ข้อมูล ความรู้ แนวทางปฏิบัติของศูนย์การเรียนรู้

10) ช่วยกันสนับสนุน ส่งเสริม ศูนย์การเรียนรู้มีบทบาทในการเสริมสร้างให้
ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

5. สถานที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ มีที่ตั้งชัดเจน เป็นแหล่งเป็นสถานที่ของการเรียนรู้อันเป็น
มรดกทางภูมิปัญญาของปกากะญอ ที่มีทั้งสิ่งก่อสร้าง หรือสถาปัตยกรรม พื้นที่ชุมชนทั้งหมด
บ้านเรือน สถานที่สำคัญต่างๆ และ พื้นที่โดยรอบชุมชนที่ได้รับอนุญาต สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
โดยรอบ

6. มีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต เป็น
การศึกษาเพื่ออาชีพ การศึกษาที่กินได้ มีรูปแบบการจัดการศึกษาในลักษณะการผสมผสาน ยืดหยุ่น
เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการผู้เรียน ครอบครัว และชุมชน

5. สนับสนุนผู้เรียนให้เข้าถึงความรู้ โดย จัดกระบวนการเรียนรู้บนฐานของการเคารพใน
รากเหง้า วิถีชีวิต และความเป็นตัวตน เรียนรู้บนรากฐานภูมิปัญญา บูรณาการสู่ชีวิต สอดคล้องกับวิถี
ชีวิตชุมชน เชื่อมโยงคุณค่าและองค์ความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เรียนรู้อย่างกัลยาณมิตร ฟังตนเองได้

6. ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนให้สามารถเรียนต่อใน
ระดับการศึกษาจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ

7. ส่งเสริมผู้เรียน ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชน ตามทิศทางการพัฒนาชุมชนที่
ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ และ พยายามเรียนรู้การแก้ไขปัญหาสะสมในชุมชน

8. ส่งเสริมทักษะความรู้ทางด้านการเกษตรและการตลาดที่เกี่ยวข้องหลักคิด การพัฒนา
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

9. การจัดการความรู้ คำนึงถึงผู้เรียนที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน

การถ่ายทอดความรู้

มีการถ่ายทอดที่เป็นของศูนย์การเรียนรู้แต่ละศูนย์ฯ เอง โดยครอบคลุม

1. การถ่ายทอดความรู้บูรณาการหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน

2. ใช้กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา เรียนรู้

จากประสบการณ์จริง ปฏิบัติ ลงมือทำจริง การวิจัย การเรียนรู้ของตน การพัฒนาลักษณะนิสัย

3. การศึกษาไม่มีครูสั่ง มีแต่ครูสอน เอาวิชากินหน้าหน้า วิชาการตามหลัง มารยาทหน้าหน้าการศึกษาตามหลัง
4. อาศัยกระบวนการเรียนรู้ PBL อันได้แก่ community base project base และ problem base
5. การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และ เชื่อมโยง ความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาเป็น เพื่อสามารถนำมาต่อยอดในระดับมัธยมศึกษา
6. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง
7. จัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ไม่เน้นการแข่งขัน
8. การเรียนการสอนไม่แยก ผู้เรียน ออกจากครอบครัว ชุมชน ศาสนา ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น
9. มีกระบวนการถ่ายทอดที่หลากหลาย เหมาะสมกับบุคคล กับกลุ่มผู้เรียน
10. เนื้อหา สาระ และ กิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน และบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่ครอบคลุมกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นองค์รวม ส่งเสริม และฝึกฝนเน้น การแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาตนเองปัญหาชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต
11. เป็นการจัดการศึกษาที่เคารพสิทธิผู้เรียน ให้ทางเลือกที่หลากหลายแก่ผู้เรียนไม่ว่าผู้เรียนจะเลือกการดำเนินชีวิตที่อยู่ในชุมชน หรือการออกจากชุมชน เพื่อไปแสวงหาประสบการณ์ก็ตาม หรือแม้กระทั่งการเลือกวิธีการที่จะหาเงินมาใช้แก้ปัญหาหนี้สินที่มีอยู่ของครอบครัว
12. การมีกิจกรรมการสร้างคนสร้างงานโดยผ่านกิจกรรมงานจิตอาสา เพิ่มกระบวนการคิดกระบวนการวิชาชีพต่างๆให้ผู้เรียนมีอาชีพได้จริงๆ และการนำหลักสูตรผู้ประกอบการสังคมเข้ามาต่อยอดทางการศึกษาร่วม พัฒนา ผู้เรียนให้มีวิธีคิดหาทางแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยการรู้จักนำทุกศาสตร์วิชามาเชื่อมโยง
13. กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญา ต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของความเป็นไปของชีวิต บางกิจกรรม เป็นกิจกรรมนอกตำรา ไม่สามารถจัดสมมุติขึ้น หรือ สาธิตได้ เป็นกิจกรรมเฉพาะกิจที่ชุมชนส่วนรวม หรือ เฉพาะครอบครัว บุคคล เป็นผู้กำหนด
14. การเรียนการสอน ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต และ กิจกรรมที่เป็นไปตามยุคสมัยเหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้
15. จัดกระบวนการเรียนรู้ไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขมาก ให้เป็นการเรียนรู้ที่สามารถจัดได้ทุกสถานที่ อาศัยสื่อที่มีความหลากหลาย ทั้งจากสื่อท้องถิ่น และ สื่อที่ทันสมัย

16. นำเอาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาของชุมชนเป็นต้นทุน เพื่อต่อยอด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มประสบการณ์ต่างๆ เป็นประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ให้เกิดความรู้ เรียนผ่านโครงการแบ่งปันประสบการณ์

17. ส่งเสริมให้ ผู้เรียน และ ผู้สอน มีบทบาทที่เหมาะสม สำหรับการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มประสบการณ์วิถีชีวิต บนฐานวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การติดตาม ประเมินผล

1. การวัดและประเมินผล จัดให้มีการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตร กำหนด ปีละ 2 ครั้ง มีรูปแบบการวัดและประเมินผล แบ่งเป็น 3 แบบ ได้แก่ การประเมินก่อนการเรียน การประเมินระหว่างเรียน และการประเมินหลังการเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย โดย**กรอบการประเมิน** ในแต่ละภาคเรียน สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่นำไปสู่การคิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างยิ่งยวด การ**ตัดสินผลการเรียน และเกณฑ์ การตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน** ต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน

การให้ระดับผลการเรียน กำหนดระดับผลการเรียน เป็นระดับคุณภาพ ระบบตัวเลข เป็นระบบเดียวกันตลอดหลักสูตร โดย

- ระดับผลการเรียนรายกลุ่มประสบการณ์ ให้เป็นระบบตัวเลข
- การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เป็น ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน
- การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ให้ผลเป็น ผ่าน และไม่ผ่าน

2. การเทียบโอนผลการเรียน

สามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ สถานศึกษา ที่รับเทียบโอนผลการเรียนของศูนย์การเรียน

3. การรายงานผลการเรียน ทำการสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารรายงานให้ผู้ปกครองทราบ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง รายงานสะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มประสบการณ์

4. ผู้เรียนได้รับเอกสารหลักฐานการศึกษา บันทึกผลการเรียน ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียน

7. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการเรียนรู้ และเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วม โดยการผสมผสานการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่น

สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน และ ความต้องการของชุมชน และ มีบทบาทในด้านการประกันคุณภาพทางการศึกษา ตามระเบียบกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา

8) เครือข่าย การมีเครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งภายในชุมชน และ นอกชุมชน

9) ปัจจัยสนับสนุน ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มี ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดศูนย์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ที่เป็นทั้งปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก โดย ปัจจัยภายใน คือ สิ่ง หรือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้โดยตรง ในบริบทของปกากะญอ อันได้แก่

1. บุคคลากร หรือ ครู ได้รับการยอมรับนับถือ ความเคารพจากคนในชุมชน มีการพัฒนาตนเอง การแสวงหาความรู้ การอบรม ศึกษาเพิ่มเติม ศึกษาต่อ การนำความรู้ มาใช้ในศูนย์การเรียนรู้

2. มีผู้ใหญ่ในชุมชน ศิษย์เก่า ผู้นำทางศาสนา มีความพร้อม ให้ความช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดการ และการบริหารศูนย์การเรียนรู้ ตามกำลังความสามารถ และศักยภาพ

3. วัฒนธรรม มีความเข้มแข็ง ประเพณีต่างๆ ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ผู้นำและคนในชุมชนเปิดกว้าง ยอมรับ สิ่งใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างจากมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก คือ ตัวที่เข้ามากระทบ หรือ มีอิทธิพลกับการเปลี่ยนแปลง ของศูนย์การเรียนรู้ โดยปัจจัยภายนอกในงานวิจัยนี้ คือ เครือข่ายทางการศึกษาภายนอกชุมชนสนับสนุน ส่งเสริมความรู้และกำลังใจให้แกกัน เป็นเพื่อนแนวเดียวกัน ก้าวต่อสานต่อทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง และมีองค์กรพี่เลี้ยงที่เข้าใจด้านการจัดการศึกษาตามแนวทางของชุมชน ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ตามบทบาทหน้าที่ โครงสร้างองค์กร ที่มีจรรยาบรรณทั้งสามารถดำเนินการ บริหารจัดการด้วยตนเองได้ในอนาคต

ตอนที่ 3 ผลการรับรองรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เสนอให้รับรองรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอต่อผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ผลปรากฏว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกคนรับรองว่ารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีความถูกต้องเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ผู้วิจัย อภิปรายผลการศึกษา ในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพ ปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

สภาพของศูนย์การเรียนรู้ ทั้ง 4 ศูนย์ฯ คือ ศูนย์การเรียนมอวาคี ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียน โฉ๊ะมาโลลือหล่า บ้านสบลาน ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ และศูนย์การเรียนหล้าแพรกสาละวิน ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่มีสภาพ ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาโดยชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ และ ดำเนินการต่อไป เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่แท้จริงของชุมชน ดังบางตอนของผู้มีส่วนได้เสีย ที่ได้กล่าว และ เปรียบเทียบ สภาพแวดล้อม ว่า “ คนเมืองมีตลาด มีซูเปอร์มาเก็ต มีโรงเรียน ปกากะญอเราก็มี หน่อไม้ นก สัตว์ป่า เห็ดเรามี ป่าเป็นซูเปอร์มาเก็ตเรา น้ำตก ภูเขา ลำห้วย ป่าพิธีกรรม ป่าอะไรๆ เรามี ลูกหลานเรียนตรงนี้” (ผู้มีส่วนได้เสีย, 2566) แสดงให้เห็นว่า สภาพของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้คนทุกคนในชุมชน เป็นที่ๆ ให้การศึกษาวิชาเกี่ยวกับชีวิต สอดคล้องกับงานศึกษาวิจัย สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์ (2561) ที่ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบเขตสังคม และวัฒนธรรมพิเศษ ชุมชนปกากะญอฤๅษีคนต้นทะเล บ้านมอทะ-หม่องก๊วะ ต่า บลแม่จัน อ่า เกออุมฝาง จังหวัดตาก พบว่า ปรัชญาสวนคนขี้เกียจ ไร่หมุนเวียน รูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ป่าต้นน้ำ และป่าอนุรักษ์ อัตลักษณ์การแต่งกายแบบปกากะญอ ป่าชุมชน ประเพณีเรียกแขกกินข้าว การทอผ้า การจักสาน ต้นบุกและมะอึ ประเพณีมาบูเค๊ะ การทำบุญไหว้เจดีย์ ฤๅษี และเตาไฟ อัตลักษณ์ห้องครัวในบ้านปกากะญอ หัวใจของบ้าน เหล่านี้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนปกากะญอ แสดงให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ทั้งทางกายภาพ ทางสังคม และ ทางจิตวิญญาณ เนื่องด้วยปกากะญออยู่กับป่า ผูกพันกับป่านับแต่เกิดจนตาย สภาพของศูนย์การเรียนรู้ที่มีชีวิตนี้ จึงทำหน้าที่ในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ปัญหา ทุกศูนย์การเรียนรู้ ประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ใน ด้านสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ (Material) บุคลากร คณะกรรมการ (Man) งบประมาณ (Money) การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management) ที่มีทั้งความเหมือน และความต่างกัน เพื่อให้การดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ ดำเนินการต่อไปได้ จึงมีข้อเสนอถึง ความต้องการของศูนย์เรียนรู้ตามมามากมาย ผู้รู้ หรือ ครูภูมิ

ปัญญาชาวปกากะญอ ที่มีส่วนในการสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ กล่าวคือ “ต่อสู้อันยาวนานจนแก่มาจนนับแต่ครุคนแรก โรงเรียนมุงไบตอง เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือ ได้มีที่เรียน ไม่ต้องเดินทางไกล ถ้าได้รับการสนับสนุนเหมือนกับโรงเรียนใหญ่ ก็จะเบาใจ” (ครูภูมิปัญญาปกากะญอ, 2561) “ให้อำนาจกับชุมชนในการจัดการศึกษาแล้ว ควรหนุนเสริมการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้อย่างจริงจัง และ ต่อเนื่อง” (ผู้มีส่วนได้เสีย, 2566) จะเห็นได้ว่า ความต้องการของศูนย์การเรียนรู้ จำเป็นต้องตอบสนองสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุวุฒิ วรวิทย์ พิณิต และ คณะ, 2560) ที่ กล่าวว่า ความต้องการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแบบวิถีเมืองเพชร ชุมชนแบบวิถีเมืองเพชร ในทิศทางที่ค่อนข้างตรงกัน ว่า ทางศูนย์พยายามที่จะฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์กลับคืนมาสู่ท้องถิ่น เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้นักใน ชุมชนทิ้งที่ทำกิน ไปดำเนินชีวิตตามกระแสบริโภคนิยม อีกทั้งพยายามรณรงค์ให้คนที่อยู่มาแต่ดั้งเดิมที่ออกไปทำมาหากินในท้องถิ่นอื่นและประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต ให้กลับมาในท้องถิ่นดั้งเดิมของตนเพื่อพัฒนาบ้านเกิด และสืบสานอาชีพ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของตนเองสืบต่อไป อีกทั้งในอนาคตยังต้องการให้ศูนย์มีที่พัก เป็นสัดส่วนให้ผู้ที่เข้ามาฝึกอบรมเรียนรู้ที่ต้องใช้ระยะเวลาได้พักอาศัย และสามารถทำเป็นโฮมสเตย์ แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร

2. พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ปกากะญอ

รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ มีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ (1) ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ (2) หลักการ เหตุผล และวัตถุประสงค์ (3) กลุ่มเป้าหมาย (4) โครงสร้างและการบริหารจัดการ (5) สถานที่ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) การมีส่วนร่วมของชุมชน (8) เครือข่าย และ (9) ปัจจัยสนับสนุน นับได้ว่า เป็นรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่มีความถูกต้อง เหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้มากที่สุด รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ นี้ เป็นผลลัพธ์ ที่ได้จากการศึกษาอย่างละเอียด สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัชศักดิ์ ประทุมรัตน์ (2563) วิจัยเรื่องการพัฒนา ระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ เนื้อหาความรู้ การให้บริการ บุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี เครือข่ายความร่วมมือ และปัจจัย หรือ สิ่งสนับสนุน มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ บริบท การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากร การประสานความร่วมมือ การจัดสรรทรัพยากร การ รายงาน และการประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธ์ศักดิ์ แสนพรพมา และคณะ (2562) วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนใน

จังหวัดพะเยา ที่ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการและเหตุผลของรูปแบบ ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ด้านองค์ประกอบของการบริหารจัดการศูนย์ฯ ด้านการใช้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอตามระบบดังกล่าว จึงส่งผลให้ระบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

3. การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

การศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ เป็นที่เรียบร้อย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดถึง ผู้มีส่วนได้เสีย เป็นที่ยืนยันได้ว่า รูปแบบศูนย์นี้เป็นรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ สะท้อนการทำงานด้านการศึกษาของท้องถิ่น หรือของชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการวิจัยของสุวดี วรวิทย์พินิต และคณะ (2561) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ระบบการศึกษาของภาคประชาชน ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งที่ฐานรากที่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ความสำคัญกับครอบครัวชุมชนท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่เชื่อว่า “ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้” บนหลักการ “การศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา” ช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝังการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนจะต้องได้รับทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม จริยธรรม รูปแบบการศึกษา จึงเป็นการศึกษาระบบเปิด ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4. มีปัจจัยที่สนับสนุนให้ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาของชาวปกากะญอ มีประสิทธิภาพ อยู่ 2 ปัจจัย เป็นปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก โดย ปัจจัยภายในคือ ครูชาวบ้าน และ ผู้รู้ หรือ ครูภูมิปัญญา ศิษย์เก่า ผู้นำชุมชนทุกประเภท อันได้แก่ พระสงฆ์ในพุทธศาสนา บาทหลวงในคริสต์ศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณชุมชนซีโซ่ หรือ ฮีโซ่ ผู้นำเยาวชน ผู้นำชาวบ้านที่เป็นตัวแทนขององค์กรส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน และ ผู้นำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีความตื่นตัวต่อการที่จะนำพาศูนย์การเรียนรู้ให้ก้าวเดินต่อไป แม้จะประสบปัญหาต่างๆ มากมาย โดยมีเป้าหมาย หรือ จุดหมาย เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเข้มแข็ง และเป็นของชุมชนอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ ที่ได้ตั้งไว้

ด้านปัจจัยภายนอก ได้เป็นสมาชิก และ ได้รับการสนับสนุน จากเครือข่ายภายนอก ชุมชน ส่งเสริม ความรู้และกำลังใจให้แกกัน เป็นเพื่อนแนวเดียวกัน ก้าวต่อสานต่องานร่วมกันอย่าง เข้มแข็ง การ มืองค์กรพี่เลี้ยงที่เก่ง และเป็นเพื่อนทางอุดมการณ์แนวคิด สนับสนุนอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่อง ร่วม พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งทางงบประมาณสนับสนุน อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การมี แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของ ร. 9 เป็นรากฐานของการดำรงชีวิตของปกากะญอ จนได้ชื่อ ว่า ชาติพันธุ์ปกากะญอ เป็นชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ น้อมนำกระแส พระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้อย่างที่ สุด ดังงานวิจัย ของ ไพสิฐ พาณิชกุลและคณะ. (2560)ที่กล่าวถึงวิถีวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ในเรื่องสิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษไร่มุญเวียนในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาข้อ พิพาท กรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ. ว่า ภาพสะท้อนหรือ เป็นตัวแทนสำคัญของคนกะเหรี่ยงหรือปกากะญอมีได้ เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งทางการเกษตร แต่คือ วัฒนธรรมที่หล่อรวมและผสานสัมพันธ์กับแต่ละมิติของวิถีชีวิต ทั้งด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพ มิติเชิง เศรษฐกิจ ด้านการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ มิติด้าน สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชน มิติด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ จิตวิญญาณ เช่นเดียวกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ของ อีริศศิลป์ กันธา (2565) ในวิถีการผลิตแบบไร่มุญเวียน ของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ ตำบลแม่หวลวง อำเภอสองยาง จังหวัดตาก ว่าวิถีการผลิตแบบไร่มุญเวียนของชุมชนกะเหรี่ยง ในพื้นที่ตำบลแม่ หวลวง อำเภอสองยาง จังหวัดตากจะเริ่มทำกิจกรรมในพื้นที่ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์และไปสิ้นสุด ในเดือนธันวาคมของทุกปี และในการทำกิจกรรมในไร่มุญเวียนนั้นจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ ตลอดระยะเวลาในการทำไร่มุญเวียน รวมถึงการผลิตในไร่มุญเวียนนั้นนอกจากจะปลูกข้าวเป็นหลักแล้วยังมีการปลูกพืชอาหารชนิดอื่นๆ ในไร่มุญเวียน

5. การศึกษาวิจัยการพัฒนาารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอสะท้อนถึงการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาวิจัยการพัฒนาารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่มีความหลากหลาย ทำให้เห็นถึงการสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่มีมาช้านาน รุ่นต่อรุ่น สอดคล้องกับงานวิจัย ของ ณิชฎฐวัฒน์ แสงภู เขียว (2563) วิจัยเรื่องแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของสังคมผู้สูงอายุ กรณีศึกษาโรงเรียน สร้างสุข-ผู้สูงวัย ตำบลบ้านดัว อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ด้านสภาพแวดล้อม ด้านบุคคล ด้านสังคม ด้านสถาบันทางสังคม ด้านกระบวนการ ถ่ายทอด มีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ สภาพแวดล้อม ของชุมชนการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เศรษฐกิจชุมชน การสนับสนุนการเงินของภาครัฐ การพัฒนาตนเอง ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ได้รับการยอมรับ ทศนคติ ความเชื่อในการใช้ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันในชุมชน การมีส่วนร่วม
 ร่วมในขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การอบรม
 ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การดูแลรับผิดชอบต่อชุมชนเกี่ยวกับการใช้ภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่น บทบาทหน้าที่ทางสังคมในชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชน การแลกเปลี่ยนความรู้ด้าน
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การยอมรับในชุมชน การบริหารจัดการของภาครัฐในชุมชนเกี่ยวกับการใช้
 ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสนับสนุนส่งเสริมของภาครัฐเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การออก
 นโยบาย กฎหมายสิทธิบัตรเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การบอกเล่าการสาธิต การ
 เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้การเรียนรู้จากสื่อ เหล่านี้ ล้วนมีผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่าง
 กันไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ททัชชนก คະຕະสมบູຣຸນ (2565) วิจัยเรื่องการ
 ประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการตนเองของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 โดยผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการที่จัดการตนเองของชุมชนนั้น จะ
 ประกอบไปด้วย การที่ชุมชน ต้องมี 1) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการตนเองของ
 ชุมชน สภาพความเป็นอยู่ในชุมชนเป็นแบบเรียบง่าย ความรักสามัคคีเสียสละ มีการจัดการตนเองของ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนด้านเกษตรกรรม ความสามารถพึ่งพาตนเอง และภาคภูมิใจในอาชีพ 2)
 ชุมชนมีแผนยุทธศาสตร์และแผนงาน มีระบบฐานข้อมูล มีวิถีคิดแบบองค์รวมในเชิงบูรณาการ นำหลัก
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยการจัดการตนเองของชุมชน นำองค์ความรู้จากภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นมาพัฒนา ทำให้เกิดความร่วมมือจากหลายฝ่าย 3) รูปแบบการประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นมีการนำองค์ความรู้ที่มีทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาจัดการตนเองเพื่อนำความรู้ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นไปพัฒนาชุมชน ต่อยอดจากความรู้เดิม ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ให้กับชุมชน
 จัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบตัวบุคคลและเอกสาร แล้วนำมา ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนด้วย
 การอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ทำให้เกิดการไหลเวียนของความรู้ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสำเร็จกับ
 ชุมชนและนอกจากนี้แล้ว ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ พระธวัชชัย อานนโท (2565) เรื่องการ
 เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม
 อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ที่พบว่า 1)การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นสู่เยาวชนสืบต่อกันในครอบครัวมาหลายชั่วอายุคนเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม
 ของครอบครัว 2) รูปแบบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุหรือปราชญ์
 ชาวบ้านได้ใช้รูปแบบในการถ่ายทอดที่หลากหลาย ได้แก่ การเรียนรู้จากครู การเรียนรู้จากพี่ การ
 เรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ การเรียนรู้จากแหล่ง
 เรียนรู้ การศึกษาจากเอกสาร การแข่งขัน และการประกวดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) แนวทางการ
 เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนตามหลักไตรสิกขาเป็น
 แนวทางสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุสู่เยาวชน คือ ศีล

สมาธิและปัญญาเพื่อมีให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเลื่อนหายไปตามกาลเวลาหลักไตรสิกขาจึงเป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างการมี ส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรมี การกำหนดให้มีระบบการสรรหาบุคลากรทุกประเภทและระบบการดูแลรักษาบุคลากรของศูนย์การ เรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคลากร ที่มีคุณภาพเข้ามาร่วมการทำงานของศูนย์

3.1.2 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรมี การพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน ร่วมกับ เครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อ เป็นการสืบทอด และ เชื่อมโยงองค์ความรู้ ภูมิปัญญาาร่วมกัน

3.1.3 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรมี การวางระบบงานที่เน้นให้มีการรับฟังความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ชุมชน ผู้เรียน เยาวชน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และอื่นๆเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาระบบบริการให้มีคุณภาพ พร้อม จัดบริการวิชาการที่หลากหลายเพื่อรองรับความต้องการ

3.1.4 ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรมี การดำเนินการในประเด็นที่มีต่อสาธารณชน ที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ การวิจัย และอื่นๆ ที่จะ ส่งผลต่อการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างยั่งยืน ที่เป็นของปกากะญอโดยตรง และ มีการจัดระบบ เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าถึง

3.1.5 การผลักดันนโยบายใดๆ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา หรือ ใดๆ ที่ เกี่ยวกับชาติพันธุ์ สามารถนำผลการวิจัย เข้าไปอ้างอิง หรือ ปรับ ประยุกต์ใช้ เพื่อให้แนวนโยบาย สามารถ แปลงผล เป็นแนวทางปฏิบัติได้ และได้รับการสนับสนุน ในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะ ทางด้าน งบประมาณดำเนินการ และการรองรับการปฏิบัติเพื่อการนำไปใช้

3.1.6 สนับสนุน แนวคิด เศรษฐกิจ อย่างพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของ ร.9 ให้เป็นรูปธรรมมากที่สุดทุกศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตที่แท้จริง

3.1.7 ศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาของชาวปกากะญอ การ ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ต้องมีการขยายผล ไปยังชาติพันธุ์อื่น ในรูปแบบ

ของการจัดการศึกษาที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนขององค์กรที่เลี้ยงที่มีความเชี่ยวชาญ และการสนับสนุน กระจายอำนาจทางการศึกษาจากภาครัฐสู่ประชาชนอย่างแท้จริง

3.1.8 การสนับสนุนทางวิชาการ และการดำเนินงานการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รับผิดชอบในทางรัฐควรให้การสนับสนุนเต็มกำลัง เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ เป็นไปได้ด้วยดี

3.1.9 งบประมาณ ที่จัดสรร และ ถูกต้อง อย่างเป็นธรรม มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ จำเป็นต้องได้รับการใส่ใจ และ จัดหาให้ถูกต้อง โดยผู้มีอำนาจทางกฎหมาย หรือ ทางด้านการศึกษา พร้อมจัดสรร และ สนับสนุน ให้ความรู้ด้านการดำเนินงานที่โปร่งใส และ ตรวจสอบได้อย่างแท้จริงตามระบบ

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการวิจัยในประเด็นดังนี้

3.2.1 ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบให้ดำเนินงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบ และเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ได้ผลที่สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบททางสังคมและชุมชนที่เปลี่ยนแปลง

3.2.3 หากมีการนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ไปปรับใช้ ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในรูปแบบของการศึกษารายกรณีเพื่อให้ระบบตรงตามความต้องการกับบริบทพื้นที่

3.2.4 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ของศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด

3.2.5 ควรมีการศึกษาวิจัย เปรียบเทียบ หาข้อสนับสนุน เพื่อช่วยกัน ผลักดันให้เกิดการเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะ ทางด้าน ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วิถีชาติพันธุ์ ที่ถือเป็นรากเหง้าของกลุ่มชน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

สุโขทัยวิทยาเขตราชภัฏวชิรเวศน์

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวนโยบาย และหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กลุ่มยุทธศาสตร์กำลังคนในระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). รายงานการศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) เพื่อรองรับการพลิกโฉมฉบับพลันและวิกฤตการณ์โลก.
- กัญญาภัค วงษ์ชัยกัญญา วิทยา จันทร์ศิลา และปัญญา สังขวดี. (2019). การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ. *Journal of Education Naresuan University* 21 (40) 47-48. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/92410.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *ใต้พากฟ้าแห่งการศึกษา สื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสาร ภาพรวมงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ส. เอเชียเพลส.
- ขจรวรรณ ภู่อจ. (2564). *รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู*. (ดุขฎฐิบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร, กรุงเทพฯ.
- ชนิษฐา กาดตั้ง. (2561). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แดดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- คมพล สุวรรณภูมิ และ สุพรรณิ ไชยอำพร. (2550). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาศูนย์การเรียนรู้ด้าน*
- จรรยา จันทร์กระ. (2559). *การจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้ประกอบการสังคมของศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงวัดพระบรมธาตุดอยผาลัมตำบลแม่สาบ อำเภอละเมิง จังหวัดเชียงใหม่*. (ประกาศนียบัตรบัณฑิตอาสาสมัคร). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จินต์ประวีร์ เจริญฉิม และสิริชัย ดีเลิศ. (2563). *กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ.33(2).*

- จิรศักดิ์ ประทุมรัตน์. (2563). การพัฒนาระบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14 (ฉบับที่ 3), 491-511.
- จิรัฏฐา จารุพิสิฐธร. (2563). [การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษา นอกระบบโรงเรียน](#). (ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จุฑามาศ พันสวรรคค์. (2562). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลนครเชียงใหม่. (ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จุฑามาศ, มะขาม. (2564). *การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร*. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. (2536). รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ในการระดมสรรพกำลัง เพื่อสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้. นครปฐม: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2531). แนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง บ้านกับเมือง น.95-101. (ตุลาคม 2531) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ชญานิน บุญส่งศักดิ์. (2565). ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะเข่อด จังหวัดตาก. *วารสารมังรายสาร*, 10 (1). <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/mrsj/article/view/256751>.
- ชญานิน บุญส่งศักดิ์. (2566). ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อ ตำบลแม่กุ อำเภอมะเษ่อด จังหวัดตาก. *วารสารมังรายสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 10 (1).
- ชยันต์ วรรณะภูติ. (2534). รายงานการประชุมทางวิชาการการวิจัยทางชาติพันธุ์ในลาว-ไทย. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัชวาล ชุมรักษา. (2560). การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “คน น้ำ ป่า เขาปู่” เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ 4 (2). *วารสารครุพิบูล*. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsru/article/view/94207>.
- ชัชวาล ทองดีเลิศ และคณะ. (2558). การศึกษาทางเลือก: การศึกษาที่เลือก
ได้. <https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/education2/article/view/4766/1968>

- ซัชวาล ชุมรักษา และอานันท์ นิรมล. (2560). *การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “คน น้ำ ป่า เขาปู่” เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ*. รายงานวิจัย. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 19(1).
- ชานนท์ คำปิวทา. (2565). *รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา*. (ดุสิตบัณฑิตมหาวิทยาลัยนเรศวร). พิษณุโลก.
- ฉิมวงศ์ ไอริน โรจน์รักษ์. (2019). *แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการ*. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsu/article/view/186853>.
- ชิสูวิชาน และพร้อมพล สัมพันธ์โน. (2555). *วิธีน้ำ วิธีคนปกากะเอยมือเจอะคี*. เชียงใหม่: สันติภาพแพ็คเกจพรินท์.
- ชูพนิจ เกษมณี (2023). *จากพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ สู่มุมมองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์* <https://imnvoices.com/?p=3870>.
- ชูพนิจ เกษมณี. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุลักษณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ดนุภัทร ถือตรง, อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2561). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษาการสร้างสรรค์ หน้ากากผีตาโขนด่านซ้าย*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(4).
- ดวงพร สุภาพร, ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ และกัมปนาท บริบูรณ์. (2561). *วิธีการเรียนรู้กับการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนธรรมชาติบ้านห้วยพ่าน*. *Veridian e-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ และฉบับ International Humanities, Social*.
- ทัศนีย์ แซ่ลิ้ม. (2021). *กลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ผลลัพธ์และความสำเร็จ ของ 5 ประเทศชั้นนำทางการศึกษา*. <https://www.thekommon.co/strategies-promote-lifelong-learning/>.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญาภรณ์ นาจำปา. (2564). *พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ดุสิตบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- ธีรศิลป์ กันธา และ คณะ.(2565). วิธีการผลิตแบบไร้หมุ่นเวียน ของชุมชนกะเหรี่ยง ในพื้นที่ตำบลแม่
 ะหลวง อำเภอสองยาง จังหวัดตาก. *วารสารพิกุล คณะมนุษยศาสตร์และสังคม
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 20 (ฉบับที่ 2).
- ธีรศิลป์ กันธา และ คณะ.(2565). วิธีการผลิตแบบไร้หมุ่นเวียน ของชุมชนกะเหรี่ยง ในพื้นที่ตำบลแม่
 ะหลวง อำเภอสองยาง จังหวัดตาก. *วารสารพิกุล คณะมนุษยศาสตร์และสังคม
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 20 (ฉบับที่ 2). [https://so05.tci-
 thaijo.org/index.php/Phikun/article/view/258257](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Phikun/article/view/258257).
- นฤมล คำอ่อน. (2562). รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. (ดุขฎีบัณฑิต).
 มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- นันทภา ปัญญารัตน์. (2556). *การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ
 การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับแม่ชีไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต).
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- บุษราภรณ์ พวงปัญญา และภักดี โพธิ์สิงห์. (2560). ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น.
Dhammathas Academic Journal, 17(1), 193-203. [https://so06.tci-
 thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/85278](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/85278).
- ปนัดดา บุญยสารน้อย. (2544). *กลุ่มชาติพันธ์ส่วนน้อยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์*. สถาบันวิจัยสังคม
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาศรี จุฑมี. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่การเป็น
 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต3. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 23(2).301-
 302.<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsrc/article/view/250485/174649>
- เปรม เดชแก้ว ญาณิศา บุญจิตรี และบรรจง เจริญสุข. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ
 ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ของโรงเรียน
 มัธยมศึกษาในจังหวัดชุมพรสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี
 ชุมพรวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 12 (ฉบับที่ 3),72-80.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/ajpbru/article/view/257779>.
- พนกฤษ อุตมกิตติ. (2565). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. เขตวัฒนธรรมพิเศษ กับความจริงที่เกิดขึ้น
 ของกลุ่มชาติพันธ์. [http://www.sac.or.th/main/article_ detail.php?article_id
 =198&category_id=15](http://www.sac.or.th/main/article_detail.php?article_id=198&category_id=15).

- พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาติลก). (2560). วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ.วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (ฉบับที่ 3). 161-176.
- พระมหาเทวินทร์ วรปญโญ (ฉินบุตร). (2563). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักพุทธบูรณาการ. (ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปทุมธานี.
- พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543. <https://skm.go.th/portal/wp-content/uploads/2022/06/03.pdf>.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ที่ 2 พ.ศ. 2545 https://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 https://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf
- พระสมบุรณ์ ปุณฺณปุญโญ (พุ่มจันทร์). (2554). บทบาทของพระสงฆ์วัดพระบรมธาตุโดยผาลัม ในการส่งเสริมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง ตาบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พัฒนา พรหมณี และคณะ (2560). แนวคิดการสร้าง และพัฒนารูปแบบเพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสำหรับนักสาธารณสุข. สมาคม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 6(2), 128-135.
- พันธ์ศักดิ์ แสนพรมมา สุชาติ ลีตระกูล แสงระวี ณ ลำพูน และกัมพล ไชยรัตน์. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา. วารสารนาครบุตริปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(2) 2019.168-177.
- พิดา มาลาม. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. (2556). การถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาล้านนาสู่สังคมโดยผู้ทรงภูมิ.

- ไพสิฐ พาณิชย์กุล และคณะ. (2560). รายงานโครงการวิจัยเรื่องสิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง(ปกากะเอย) กับการดำเนินเขตวัฒนธรรมพิเศษไร่มุสลิมในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไข ปัญหาข้อพิพาท กรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
<http://library.nhrc.or.th/ULIB/dublin.php?ID=10090>
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น. <http://nattphaong.blogspot.com/2012/09/blog-post.html>
- มติกรม. 3 สิงหาคม 2553 เรื่อง แนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง .<http://m-culture.go.th>
- มหาวิทยาลัยบูรพา. (2561). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ ข้อมูลกฎหมายของประเทศมาเลเซีย และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และความมั่นคงของประเทศ มาเลเซีย. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566
<https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/140A020N0000000006000.pdf>
- มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. (2023). การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning).<https://www.hcu.ac.th/article/%E0%B8>.
- โยธิน บุญเฉลย. (2555). รูปแบบการจัดการศูนย์ไทใหญ่ศึกษาของวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. ดุษฎีบัณฑิต
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร. (2560). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการตัดสินใจซื้อหัตถกรรมสิ่งทอ จาก ภูมิปัญญาชนเผ่าชาติพันธุ์ล้านนา: ชนเผ่าปกากะเอย.วารสารปัญญาวิวัฒน์,9 (1).<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/85018>.
- รายงานการดำเนินงาน.โครงการวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชนเผ่าปกากะเอย กรณีศูนย์โง๊ะมาโลลือหล่า บ้านสบลานอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่.ปีที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิบัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- โรงเรียนชุมชนมอวาคี. *หลักสูตรวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง (ปกากะเอย) พุทธศักราช 2553 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2557)*
- โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว แม่แจ่ม สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2560. จาก <http://bodhi.swu.ac.th/?m1=1&m2=12&menu=12&lv=2>.

- วชิรพร สุวรรณศรวล และคณะ. (2526). รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 15 (ฉบับพิเศษ). https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/16382.
- วชิรพร สุวรรณศรวล และคณะ. (2556). รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย” *ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15 (ฉบับพิเศษ), 182-192.
- วนิดา นาคีสงษ์. (2464). *กระบวนการขับเคลื่อนและการปรับตัวของชุมชนในการดำเนินงานด้านการศึกษาทางเลือก: กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้บ้านน้ำจืดแม่ฮ่องสอน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วลิตา อุ่นเรือน. (2563). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมความสาม*
- วันชัย พุทธทอง. (2551). หลักสูตรการศึกษาฉบับชุมชน ‘โรงเรียนวัดท่าสะท้อน’ สะท้อนภาคประชาชนก้าวหน้า-กระทรวงศึกษา. <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9510000018816>.
- วิจิต นันทสุวรรณ, และจ่านงแรกพินิจ. (2545). *บทบาทของชุมชนกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศรายุทธ คชพงศ์ และคณะ. (2563). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 191-202. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/244841>.
- ศิริพงษ์ นวลแก้ว. (2540). *การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพฯ: (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศรีสุวรรณสะเนพ่อง (วิถีกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร). <http://www.ryt9.com/s/tpd/2548773>.
- สมัย สุทธิธรรม. (2541). *กะเหรี่ยง. (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: 2020 เวิลด์ มีเดีย.
- สัมมนาวิชาการและสื่อสารสาธารณะมติธรรม. (2553). *วิถีกะเหรี่ยงกับปฏิบัติการฟื้นฟูการปฏิรูป*. วันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ 2558. ณ หอประชุมศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์กรมหาชน. <http://www.youtube.com>.

- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *คู่มือการจัดการศึกษาว่าด้วย สิทธิขององค์กรชุมชน และองค์กรเอกชน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน*.
- สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. (2547). *แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: หน่วยงานส่วนจำกัดโรงพิมพ์อักษรไทย(นสพ.ฟ้าเมืองไทย).
- สุเทพ สุนทรเสถียร. (2555). *ทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- _____. (2555). *ทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2550). ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร.*, 2 (ฉบับที่ 3). 99-100.
- _____. (2561). *รูปแบบบริการการศึกษาเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนในระบบการศึกษาทางไกลให้ประสบผลสำเร็จสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2564). *ภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต*. (โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์. (2561). รูปแบบเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษชุมชนปกากะญอฤๅษีคนต้นทะเล บ้านมอทะ-หม่องก๊วะ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. *วารสารวิจัยศิลป, 9 (ฉบับที่ 1) มกราคม*. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/fineartsJournal/article/view/97812/76204>.
- สุวดี วรวิทย์พินิต วรณวีร์ บุญคุ้ม และนรินทร์ สังข์รักษา. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10 (ฉบับที่ 2) 1657-1674.
- หทัยชนก คตะสมบุรณ์. (2565). การประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการตนเองของชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 9(9). <https://hss.nsr.u.ac.th/detailprofile/31>.

- อาชัญญา รัตน์อุบล. (2562). การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการของ การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 47* (ฉบับเพิ่มเติม 2). 428-444.
- อุไรวรรณ เขานันต์. (2561). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ภายใต้อาชีวศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Ai Tam Pham Le. (2017). The Contributions of Community Learning Centres to Personal and Community Development: A Case Study of Three Centres in Padaung, Myanmar <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/57996/Ai-Tam>.
- Brown, W.B., & Moberg, D.J. (1980). *Organization Theory and Management: A Micro approach*. New York: John Wiley and Son.
- Charles F. Keyes. (1979). Ethnic adaptation and identity: the Karen on the Thai frontier with Burma. Institute for the study of Human Issues.
- Cunningham J.B. (1993). *Action Research and Organizational Development*. Westport, CT: Praeger.
- Darmadi, H. (2018). *Educational Management Based on Local Wisdom*. (Descriptive Analytical Studies of Culture of Local Wisdom in West Kalimantan). *Journal of Education, Teaching and Learning*, 3(1), 135-145. STKIP Singkawang. Retrieved December 25, 2023 from <https://www.learntechlib.org/p/209101/>.
- DIAH GAYATRI, TARSISIUS MURWADJI, VERONICA KOMALAWATI, ETTY MULYAT(2023) COMMUNITY EMPOWERMENT BASED ON LOCAL WISDOM TO BECOME SOCIAL CAPITAL IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT. <https://russianlawjournal.org/index.php/journal/article/view/3449> ISSN 2312-3605 (Online).
- E. Mark Hanson. (2003). *Education Administration and Organizational Behavior*. (5thed). In C. Huxam. (Ed.). *Creating collaboration advantage*. (pp. 152-164). Boston: Pearson Education.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: Mc Graw-Hill, Book.

- Hausser, D.L. (1980). *Comparison of different models for organizational analysis, In organizational assessment perspective on the measurement of organizational behavior and the quality of work life*. New York: John Wiley & Son.
- Heri, M., Agus Ariana, P. and Yudi Aryawan, K. (2023). DEVELOPMENT MODEL OF BATUR TENGAH VILLAGE AS AN INNOVATIVE VILLAGE WITH A HEALTH PERSPECTIVE BASED ON LOCAL WISDOM”, *Lux Mensana (Journal of Scientific Health)*, pp. 7–13. doi: 10.56943/jsh.v2i1.226.
- Keeves, J.P. (1997). *Models and model building*. In Keeves, J.P. (ed.). *Educational research, methodology and measurement: An International Handbook*. 2nd ed., Oxford: Peraman Press.
- Keeves, J.P. (1988). *Education research Methodology and Measurement: An Internaiol Handbook*. Great Britain: Wheaton & Co.Ltd., Exeter.
- Michael, H.M., Michael, A. and Khendouri, F. (1985). *Management: Individual and Organizational Effectiveness*. (2nd ed). New York: Harper & Row.
- Nadler, D.A. (1980). *Role of Model in Organization Assessment*. New York: John Wiley & Son.
- Nikodemus Niko. (2019). *Diversity Development: Studies from Local Wisdom of Dayak in the Border Community of Indonesia-Malaysia*.
- Prager, Carolyn.C. (1991). *Learning Centers for the 1990's*. ERIC Clearinghouse for Junior Colleges Los Angeles CA.
- R.H. Dave. (1976). *Foundation of Lifelong Education*. Paris: UNESCO. UNESCO. (1970). *An Introduction to Lifelong Education*. Paris: UNESCO.
- Reber, Arthur S. (1985). *Dictionary of Psychology*. Penguin Group.
- Stoner, A.F., & Wankel, C. (1986). *Management*. (3rd ed.) New Delhi: Prentice-Hill.
- Sucihatiningih Dian Wisika Prajanti, Dalila Daud, Syaiful Amin, Subiyanto, Fauzul Adzim. (2023). *A sustainable creative economy development model using a penta-helix approach based on local wisdom in Magelang City, Indonesia*.

- Tohani., E., Wibawa., L.,Prasetyo. (2023). The Performance of Internal Quality Assurance of Community Learning Centers during the Covid-19 Outbreak. *Journal of Intercultural Communication*, 23(3), 95-108.
- Vancevich, J.H., Donnelly, J.H. and Gibson, J.L. (1989). *Management: Principles and Functions*. (4thed.). Boston, MA: Richard D. Irwin.
- Vander krogt, F.J. (1998). Learning Network Theory Human Resource Development Quarterly 9 (2): 157-177.
- Walainart Meepan. (2022). *The Comparative Study of Community Learning Center Model: The Case Study of Oketo Town Kominkan, Japan and Songkhla Smart Center, Thailand*. *Journal of Research and Curriculum Development*, Vol.12, Issue.2, July–December, 2022ISSN: 2730-387X (Online) <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jrcd/index>.
- Wheatly. (1999). *Leadership and the New Science: Discovering order in a chaotic world*. (2nd Ed). San. Francisco: Berret – K0ehler Publishers. pp. 17-18.
- Willer. (1986). *Scientific Sociology: Theory and Method*. Englewood Cliff, NJ. Prentice Hill.
- Zarina akbar. (2019). *Community learning centre in improving disasters awareness through environmental education*. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/683/1/012032/pdf>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

ที่ อว.0602.16 (บ)/ 309

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๑๔ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการคุษฎีนิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางสาวจวี ชยัน นักศึกษาระดับคุษฎีบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำคุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ตามโครงการคุษฎีนิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำคุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์คุษฎีนิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษานำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา
โทร. 02-504-8503
เบอร์นักศึกษา 086-196-8231

ที่ อว.0602.16 (บ)/ 309

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๙ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการคุษฎีนิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางสาวจรี ชัยน นักศึกษาระดับคุษฎีบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำคุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ตามโครงการคุษฎีนิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำคุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์คุษฎีนิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษานำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-504-8503

เบอร์นักศึกษา 086-196-8231

ที่ อว.0602.16 (บ)/ ๕๐๑

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

14 มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชาน พัฒนาไพรวลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการคชชฎินิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางสาวจรี ชัยน นักศึกษาระดับคชชฎินิพนธ์ วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำคชชฎินิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ตามโครงการคชชฎินิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำคชชฎินิพนธ์ดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์คชชฎินิพนธ์ไว้ก่อนหน้านี้แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมวิจัย และการจัดการภูมิวัฒนธรรม ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วิมลกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-504-8503

เบอร์นักศึกษา 086-196-8231

ที่ อว.0602.16 (ว)/ 30๑

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

4 มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการคุษฎีนิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางสาวจรี ชยัน นักศึกษาระดับคุษฎีบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำคุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ตามโครงการคุษฎีนิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำคุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์คุษฎีนิพนธ์ไว้ชิ้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบ และศูนย์การเรียนรู้ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา
โทร. 02-504-8503
เบอร์นักศึกษา 086-196-8231

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย 1. แบบสังเกต(สภาพ ปัญหา)

เครื่องมือวิจัย 2 แบบสัมภาษณ์ (สภาพ ปัญหา)

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คนได้แก่กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 2 คนกลุ่ม
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 5 คน กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

เครื่องมือวิจัย 3 แบบสัมภาษณ์ (ความต้องการ)

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คนได้แก่กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 2 คนกลุ่ม
ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5 คน กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

เครื่องมือวิจัย 4. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม(ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ)

การสนทนากลุ่มจำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้ 3 คนกลุ่มผู้นำชุมชน 6 คน
และประชาชนในชุมชน 4 คน องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7 คน

เครื่องมือวิจัย 5. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม(ประเมินคุณภาพของร่างรูปแบบ)

การสนทนากลุ่มจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้ 3 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน
หรือผู้แทนชาวบ้าน 2 คน ตัวแทนผู้ใช้ศูนย์การเรียนรู้ 2 คน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 คน ผู้ปฏิบัติงาน
ศูนย์

การเรียนรู้ 3 คน ผู้แทนหน่วยงานภายในท้องถิ่น 2 คน

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
Development of a Learning Resource Center Model
to Impact Local Wisdom for Pgazkoenyau People

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
- 2 เพื่อพัฒนาแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
- 3 เพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

คำชี้แจง

ระยะที่ 1. ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

เครื่องมือวิจัย 1. แบบสังเกต

แบบสังเกตสภาพ ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ในด้านสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อเอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

เครื่องมือวิจัย 2.แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สภาพ ปัญหา ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอใน ด้านบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ งบประมาณวัสดุ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การประเมินผลและ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

1. ขั้นตอนเริ่ม การสัมภาษณ์
 - 1.1 แนะนำตัวของผู้สัมภาษณ์
 - 1.2 ผู้สัมภาษณ์ชี้แจงเหตุผล และวัตถุประสงค์กับผู้ให้การสัมภาษณ์
 - 1.3 อธิบายขอบเขต และขั้นตอนการสัมภาษณ์
 - 1.4 ขอความอนุเคราะห์บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์

2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ข้อมูล
3. ขั้นตอนการปิดการสัมภาษณ์กล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึก

เครื่องมือวิจัย 3.แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชาวปกากะญอ ประกอบด้วยความต้องการด้าน

1. วิสัยทัศน์
2. นโยบาย
3. วัตถุประสงค์
4. การบริหารจัดการ 4 ด้าน (4 M ได้แก่ Man : บุคลากร/คณะกรรมการ Money : งบประมาณ Material : วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ Management : การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา)
การจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีสอน) สื่อ เอกสาร เครื่องช่วย การประเมินผลการเรียนรู้
5. การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ
6. ข้อมูลความต้องการของศูนย์ฯที่ ควรมีการพัฒนา

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

1. ขั้นตอนเริ่ม การสัมภาษณ์
 - 1.1 แนะนำตัวของผู้วิจัยผู้สัมภาษณ์
 - 1.2 ผู้สัมภาษณ์ชี้แจงเหตุผล และวัตถุประสงค์กับผู้ให้สัมภาษณ์
 - 1.3 อธิบายขอบเขต และขั้นตอนการสัมภาษณ์
 - 1.4 ขอความอนุเคราะห์บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์
2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ข้อมูล
3. ขั้นตอนการปิดการสัมภาษณ์กล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึก

ระยะที่ 2. พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ
เครื่องมือวิจัย 4. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

แนวคำถาม การสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบ
ทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ขั้นตอนการสัมมนากลุ่ม

1. ขั้นตอนเริ่มการสัมมนากลุ่ม
 - 1.1 แนะนำตัว
 - 1.2 ผู้วิจัยชี้แจงเหตุผล และวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่ม
 - 1.3 อธิบายขอบเขตที่ต้องการศึกษาจากการสนทนากลุ่ม และขั้นตอนการสนทนากลุ่ม
 - 1.4 ขอความอนุเคราะห์บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม
2. ขั้นตอนการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ต้องการศึกษา
3. ขั้นตอนการปิดการสนทนากลุ่มกล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึก

ระยะที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
ชาวปกากะญอ

เครื่องมือวิจัย 5. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

แนวคำถามการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินคุณภาพของร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นชาวปกากะญอ

ขั้นตอนการสัมมนากลุ่ม

1. ขั้นตอนเริ่มการสัมมนากลุ่ม
 - 1.1 แนะนำตัว
 - 1.2 ผู้วิจัยชี้แจงเหตุผล และวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่ม
 - 1.3 อธิบายขอบเขตที่ต้องการศึกษาจากการสนทนากลุ่ม และขั้นตอนการสนทนากลุ่ม
 - 1.4 ขอความอนุเคราะห์บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม
2. ขั้นตอนการสนทนากลุ่มในประเด็นที่ต้องการศึกษา
3. ขั้นตอนการปิดการสนทนากลุ่มกล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึก

เครื่องมือวิจัย 1. แบบสังเกต

เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ผู้สังเกต.....วันที่.....

เริ่มสังเกตเวลา.....สิ้นสุดการสังเกตเวลา.....

แบบสังเกตสภาพ ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ใน ด้าน 1.วัสดุอุปกรณ์สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้

2. การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ

เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

1. ด้านวัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)

1.1 สภาพแวดล้อมโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอเป็นอย่างไร

1.1.1 อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง

1) อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างมีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพเป็นอย่างไร มีการปรับปรุงอะไรบ้าง ปรับปรุงอย่างไร

2) มีใครบ้างสามารถเข้าไปใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างได้

3) มีกฎระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร

4) มีกำหนดเวลาการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างหรือไม่ อย่างไร

5) มีการติดตามตรวจสอบการใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร

6) ใครมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนาอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง และ ทำ

อย่างไร

7) ปัญหาที่เกิดกับตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง คืออะไร มีแนวทาง ในการ

จัดการอย่างไร

2. ด้านแหล่งเรียนรู้

2.1 แหล่งเรียนรู้มีจำนวนเท่าไร อะไรบ้าง อยู่ในชุมชนหรือไม่ ห่างไกลมากน้อยเพียงใดจากชุมชน

2.2 แหล่งเรียนรู้แต่ละแหล่งมีสภาพเป็นอย่างไร มีการปรับปรุงอะไรบ้างปรับปรุงอย่างไร

2.3 มีใครบ้างที่สามารถเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ได้

2.4 มีกฎ ระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างไร

- 2.5 มีกำหนดเวลาในการใช้แหล่งเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร
- 2.6 มีการติดตามตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ อย่างไร
- 2.7 ใครมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนา ฟื้นฟู แหล่งเรียนรู้บ้าง ทำอย่างไร
- 2.8 ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งเรียนรู้ คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร

3. ด้านวัสดุ อุปกรณ์

- 3.1 วัสดุ อุปกรณ์ มีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพเป็นอย่างไร
- 3.2 มีใครบ้างที่สามารถใช้วัสดุ อุปกรณ์ได้
- 3.3 มีกฎระเบียบอะไรบ้างเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์
- 3.4 มีระบบการจัดสรร ควบคุมการใช้อย่างไร
- 3.5 ใครมีส่วนในการดูแล วัสดุ อุปกรณ์
- 3.6 ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร

2. การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร การติดตาม ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

- 2.1 บทบาทผู้สอนเป็นอย่างไร
- 2.2 บทบาทผู้เรียนเป็นอย่างไร
- 2.3 เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้เรียนหรือไม่ อย่างไรเป็นไปตามเป้าหมายของศูนย์หรือไม่
- 2.4 สื่อ เอกสาร มีอะไรบ้าง เพียงพอหรือไม่ สภาพเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมหรือไม่ มีประสิทธิภาพอย่างไร
- 2.5 กระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรหรือไม่ ทำอย่างไร
- 2.6 การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินอย่างไร
- 2.7 ปัญหาที่เกิดขึ้นด้านต่อไปนี้ คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการปัญหาอย่างไร (กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อ/เอกสาร)
- 2.8 เครือข่ายการศึกษา ประกอบด้วยบุคคล องค์กร มีบุคคลใด องค์กรใด
- 2.9 รูปแบบ ของบุคคล องค์กรที่เป็นเครือข่ายการศึกษาที่ให้การสนับสนุนคืออะไร
- 2.10 ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเครือข่ายการศึกษา คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร

เครื่องมือวิจัย 2 แบบสัมภาษณ์

เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 2 คน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น 5 คน กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน)

ผู้สัมภาษณ์.....วันที่.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี วุฒิการศึกษา.....

ตำแหน่ง/สถานะ.....ระบุ (ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชนกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

เริ่มการสัมภาษณ์เวลา.....สิ้นสุดการสัมภาษณ์เวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาปัจจุบันของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอในด้าน

1. บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ (Man)
2. งบประมาณ(Money)
3. วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)
4. การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management) การจัดการ ด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

1.ด้านบุคลากร/คณะกรรมการ (Man)

- 1.1 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีใครบ้าง มีโครงสร้างอย่างไร
- 1.2 วุฒิการศึกษาของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระดับไหน
- 1.3 คุณสมบัติบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอย่างไร
- 1.4 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคนท้องถิ่นและเป็นปกากะญอหรือไม่เพราะอะไร
- 1.5 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง
- 1.6 การปฏิบัติตามหน้าที่ ของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใด หากไม่เป็นไปตามหน้าที่นั้นๆ ควรเป็นอย่างไร
- 1.7 มีการพัฒนาบทบาทหน้าที่บุคลากร/ คณะกรรมการ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไร
 - 1.7.1 ด้านการฝึกอบรม

1.7.2 ด้านการวิจัยสอดคล้องกับความต้องการของศูนย์การเรียนรู้

1.7.3 ด้านงานสร้างสรรค์นวัตกรรม

1.7.4 ด้านการจัดการแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนปัจจุบันในศูนย์การเรียนรู้ หรือเพื่อการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น

1.7.5 ด้านการจัดการแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษาการพัฒนาบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์/ ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบัน

1.7.6 ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ทางนวัตกรรมของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.8 ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านบุคลากร/ คณะกรรมการ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คืออะไร มีแนวทางในการจัดการอย่างไรสามารถจัดการได้ไหม

2. ด้านงบประมาณ (Money)

2.1 แหล่งที่มาของงบประมาณหลักมาจากแหล่งใด

2.2 มีการจัดสรรงบประมาณอย่างไร แบ่งเป็นด้านใดบ้าง

2.3 นอกเหนือจากแหล่งงบประมาณหลัก ผู้ปกครอง ชุมชน และคนภายนอกชุมชน มีการสนับสนุนงบประมาณด้านไหน อย่างไร

2.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านงบประมาณ คืออะไร มีแนวทางในการจัดการอย่างไรสามารถจัดการได้ไหม

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)

3.1 สภาพแวดล้อมโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอเป็น อย่างไร

3.1.1 ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง

1) มีใครบ้างสามารถเข้าไปใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างได้

2) มีกฎระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร

3) มีกำหนดเวลาการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างหรือไม่ อย่างไร

4) มีการติดตามตรวจสอบการใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร

5) ใครมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนาอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง และ ทำอย่างไร

6) ปัญหาที่เกิดกับตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร สามารถจัดการได้ไหม

3.1.2 ด้านแหล่งเรียนรู้

- 1) แหล่งเรียนรู้มีจำนวนเท่าไร อะไรบ้าง อยู่ในชุมชนหรือไม่ ห่างไกลมากน้อยเพียงใดจากชุมชน
- 2) แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งมีสภาพเป็นอย่างไร มีการปรับปรุงอะไรบ้างปรับปรุงอย่างไร
- 3) มีใครบ้างที่สามารถเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ได้
- 4) มีกฎ ระเบียบชุมชน ข้อห้าม แนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างไร
- 5) มีกำหนดเวลาในการใช้แหล่งเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร
- 6) มีการติดตามตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ อย่างไร
- 7) ใครมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนา ฟื้นฟู แหล่งเรียนรู้บ้าง ทำอย่างไร
- 8) ปัญหาที่เกิดกับแหล่งเรียนรู้ คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร สามารถจัดการได้ไหม

3.1.3 ด้านวัสดุ อุปกรณ์

- 1) วัสดุ อุปกรณ์ มีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพเป็นอย่างไร
- 2) มีใครบ้างที่สามารถใช้วัสดุ อุปกรณ์ได้
- 3) มีกฎระเบียบอะไรบ้างเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์
- 4) มีระบบการจัดสรร ควบคุมการใช้หรือไม่
- 5) ใครมีส่วนในการดูแล วัสดุ อุปกรณ์
- 6) ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร สามารถจัดการได้ไหม

4. การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management) การจัดการด้านความรู้/การเรียนรู้ สื่อ เอกสาร ประเมินผล และ การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ

- 4.1 กระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรหรือไม่ อย่างไร
- 4.2 การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินอย่างไร
- 4.3 บทบาทผู้สอนเป็นอย่างไร
- 4.4 บทบาทผู้เรียนเป็นอย่างไร
- 4.5 เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้เรียนหรือไม่ อย่างไรเป็นไปตามเป้าหมายของศูนย์หรือไม่
- 4.6 สื่อ เอกสาร มีอะไรบ้าง เพียงพอหรือไม่ สภาพเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมหรือไม่ มีประสิทธิภาพอย่างไร

4.8 ปัญหาที่เกิดขึ้นด้านต่อไปนี้ คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไรสามารถจัดการได้ไหม (กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อ/เอกสาร)

4.9 เครือข่ายการศึกษา ประกอบด้วยบุคคล องค์กร มีบุคคลใด องค์กรใด

4.10 รูปแบบ ของบุคคล องค์กรที่เป็นเครือข่ายการศึกษาที่ให้การสนับสนุนคืออะไร

4.11 ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเครือข่ายการศึกษา คืออะไร มีแนวทาง ในการจัดการอย่างไร

เครื่องมือวิจัย3 แบบสัมภาษณ์

เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คนได้แก่กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน

2 คนกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น5 คน กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน)

ผู้สัมภาษณ์..... วันที่.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี วุฒิการศึกษา.....

ตำแหน่ง/สถานะระบุ (ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชนกลุ่มภูมิปัญญา

ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

เริ่มการสัมภาษณ์เวลา.....สิ้นสุดการสัมภาษณ์เวลา.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

1. วิสัยทัศน์ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็นอย่างไร
2. นโยบาย ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็นอย่างไร
3. วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็นอย่างไร
4. การบริหารจัดการ 4ด้าน 4 M ได้แก่ Man: บุคลากร/คณะกรรมการ Money : งบประมาณ Material : วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ Management : การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา มีการบริหารจัดการอย่างไร หรือ ดำเนินการอย่างไร

1. การบริหารจัดการด้านบุคลากร/คณะกรรมการ (Man)

1.1 โครงสร้างของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรประกอบด้วยใครบ้าง มีโครงสร้างอย่างไรจึงจะเหมาะสม

- 1.2 วุฒิการศึกษาของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรอยู่ในระดับไหน
- 1.3 คุณสมบัตินักวิชาการ/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควร เป็นอย่างไร
- 1.4 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความจำเป็นที่ต้องเป็นคนท้องถิ่น และปกากะเอยหรือไม่ เพราะอะไร
- 1.5 ความรู้ทางด้านปกากะเอยของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีความรู้แค่ไหน ทำไม
- 1.6 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง
- 1.7 การปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ ของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมอย่างไรในด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้พัฒนามากขึ้น
- 1.8 ท่านมีความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาบทบาทหน้าที่บุคลากร/ คณะกรรมการ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไร
 - 1.8.1 ด้านการฝึกอบรม
 - 1.8.2 ด้านการวิจัยสอดคล้องกับความต้องการของศูนย์การเรียนรู้
 - 1.8.3 ด้านงานสร้างสรรค์นวัตกรรม
 - 1.8.4 ด้านการจัดหาแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนปัจจุบันในศูนย์การเรียนรู้ หรือเพื่อการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น
 - 1.8.5 ด้านการจัดหาแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษา การพัฒนาบุคลากร/คณะกรรมการ ศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.8.6 ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ทางนวัตกรรมของบุคลากร/ คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.8.7 ด้านอื่นๆ (ระบุ) ที่เกี่ยวกับบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การบริหารจัดการด้านงบประมาณ (Money)

- 2.1 ศูนย์ควรจัดหางบประมาณมาจากแหล่งใดจะดำเนินการจัดหาอย่างไร
- 2.2 การจัดสรรงบประมาณต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณอย่างไร แบ่งเป็นด้านใดบ้าง
- 2.3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้ปกครอง คนในชุมชน และคนภายนอกชุมชนควร มีการสนับสนุนงบประมาณด้านไหน อย่างไร

3. การบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)

3.1 สภาพแวดล้อมโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็น อย่างไร

3.1.1 ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง

- 1) อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างควรมีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพที่ควรเป็นอย่างไร เมื่อต้องการดำเนินการปรับปรุง จะดำเนินการปรับปรุงอะไรบ้าง ปรับปรุงอย่างไร
- 2) มีใครบ้างที่สมควร เข้าไปใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างได้
- 3) จะปรับปรุง แก้ไข หรือจัดให้มีกฎระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร
- 4) จะมีกำหนดเวลาการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างหรือไม่ อย่างไร
- 5) จะจัดให้มีการติดตามตรวจสอบการใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร
- 6) ใครที่ต้องมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนาอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง และต้องทำอย่างไร
- 7) ควรมีแนวทาง และ วิธีการจัดการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

3.1.2 ด้านแหล่งเรียนรู้

- 1) ต้องการให้มีการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ที่ใดบ้าง สิ่งที่ต้องการให้มีการ
- 2) ปรับปรุงคืออะไรจะปรับปรุงอย่างไร
- 3) มีใครบ้างที่สมควร เข้าไปใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ได้จะปรับปรุง แก้ไข หรือจัดให้มีกฎระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้ตัวแหล่งเรียนรู้อย่างไร
- 4) จะมีกำหนดเวลาการใช้แหล่งเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร
- 5) จะจัดให้มีการติดตามตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างไร
- 6) ใครที่ต้องมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนา ฟื้นฟู แหล่งเรียนรู้ และ ต้องทำอย่างไร
- 7) ควรมีแนวทาง และ วิธีการจัดการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

3.1.3 ด้านวัสดุ อุปกรณ์

- 1) วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นควรมีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพเป็นอย่างไร
- 2) สมควรจะให้ใครมีสิทธิในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ได้
- 3) จะปรับปรุง แก้ไข หรือจัดให้มีกฎระเบียบ ข้อห้าม อะไรบ้างเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์
- 4) ผู้ที่สมควรมีส่วนในการดูแล วัสดุ อุปกรณ์คือใคร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
- 5) ควรมีแนวทาง และ วิธีการจัดการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

4.การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management)

- 4.1 บทบาทผู้สอนควรเป็นอย่างไร
 - 4.2 บทบาทผู้เรียนควรเป็นอย่างไร
 - 4.3 เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้เรียน ควรเป็นอย่างไร
 - 4.4 สื่อ เอกสาร สมควรที่จะให้มีการปรับปรุง อย่างไร
 - 4.5 การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตร และเหมาะสมกับผู้เรียน ควรทำอย่างไร
 - 4.6 การประเมินผลการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการประเมินอย่างไร
 - 4.7 บุคคล องค์กรที่เป็นเครือข่ายการศึกษาควรให้การสนับสนุนด้านใดบ้าง
5. ศูนย์ที่มีอยู่ปัจจุบันนี้ ควรทำหน้าที่ทำอะไรอีก หรือ มีกิจกรรมอะไรบ้าง
 6. การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ ปัจจุบันเป็นอย่างไรมีใคร หรือองค์กรใดบ้างจากภายในชุมชน และนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ
 7. ท่านจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำงานของศูนย์อย่างไร
 8. ท่านเห็นว่าคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำงานของศูนย์อย่างไร
 9. ควรมีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ฯ ด้านอื่นๆ อีกหรือไม่ ด้านใดบ้าง จะพัฒนาอย่างไร

เครื่องมือวิจัย 4. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

(การสนทนากลุ่มจำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้ 3 คนกลุ่มผู้นำชุมชน 6 คน และประชาชนในชุมชน 4 คน องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7 คน)

เริ่มการสนทนากลุ่มเวลา.....สิ้นสุดการสนทนากลุ่มเวลา.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลการสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

1. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรีรูปแบบอย่างไรในด้านต่อไปนี้
2. วิสัยทัศน์ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็นอย่างไร
3. นโยบาย ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็นอย่างไร

4. วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอควรเป็นอย่างไร

4. การบริหารจัดการ 4 ด้าน 4 M ได้แก่ Man : บุคลากร/คณะกรรมการ Money : งบประมาณ

Material : วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ Management : การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา มีการบริหารจัดการอย่างไร หรือ ดำเนินการอย่างไร

1.การบริหารจัดการด้านบุคลากร/คณะกรรมการ (Man)

1.1 โครงสร้างของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรประกอบด้วยใครบ้าง มีโครงสร้างอย่างไรจึงจะเหมาะสม

1.2 วุฒิการศึกษาของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรอยู่ในระดับไหน

1.3 คุณสมบัติบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควร เป็นอย่างไร

1.4 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความจำเป็นที่ต้องเป็นคนท้องถิ่นและปกากะญอหรือไม่ เพราะอะไร

1.5 ความรู้ทางด้านปกากะญอของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีความรู้แค่ไหน ทำไม

1.6 บุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง

1.7 การปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ ของบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมอย่างไรในด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้พัฒนามากขึ้น

1.8 ท่านมีความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาบทบาทหน้าที่บุคลากร/ คณะกรรมการ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไร

1.8.1 ด้านการฝึกอบรม

1.8.2 ด้านการวิจัยสอดคล้องกับความต้องการของศูนย์การเรียนรู้

1.8.3 ด้านงานสร้างสรรค์นวัตกรรม

1.8.4 ด้านการจัดหาแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนปัจจุบันในศูนย์การเรียนรู้ หรือเพื่อการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น

1.8.5 ด้านการจัดหาแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษา การพัฒนาบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.8.6 ด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ทางนวัตกรรมของบุคลากร/ คณะกรรมการศูนย์ฯ/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.8.7 ด้านอื่นๆ (ระบุ) ที่เกี่ยวกับบุคลากร/คณะกรรมการศูนย์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การบริหารจัดการด้านงบประมาณ (Money)

- 2.1 ศูนย์ควรจัดหางบประมาณมาจากแหล่งใดจะดำเนินการจัดหาอย่างไร
- 2.2 การจัดสรรงบประมาณต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณอย่างไร แบ่งเป็นด้านใดบ้าง
- 2.3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้ปกครอง คนในชุมชน และคนภายนอกชุมชนควร มีการสนับสนุนงบประมาณด้านไหน อย่างไร

3.การบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)

3.1 สภาพแวดล้อมโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชาวปกากะญอควรเป็น อย่างไร

3.1.1 ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง

- 1) อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างควรมีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพที่ควรเป็นอย่างไร เมื่อต้องการดำเนินการปรับปรุง จะดำเนินการปรับปรุงอะไรบ้าง ปรับปรุงอย่างไร
- 2) มีใครบ้างที่สมควร เข้าไปใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างได้
- 3) จะปรับปรุง แก้ไข หรือจัดให้มีกฎระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร
- 4) จะมีกำหนดเวลาการใช้ตัวอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างหรือไม่ อย่างไร
- 5) จะจัดให้มีการติดตามตรวจสอบการใช้อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างอย่างไร
- 6) ใครที่ต้องมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนาอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้าง และต้องทำอย่างไร
- 7) ควรมีแนวทาง และ วิธีการจัดการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

3.1.2 ด้านแหล่งเรียนรู้

- 1) ต้องการให้มีการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ที่ใดบ้าง สิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงคืออะไร จะปรับปรุงอย่างไร
- 2) มีใครบ้างที่สมควร เข้าไปใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ได้
- 3) จะปรับปรุง แก้ไข หรือจัดให้มีกฎระเบียบ ข้อห้าม แนวทางการใช้ตัว
- 4) แหล่งเรียนรู้ได้อย่างไร
- 5) จะมีกำหนดเวลาการใช้แหล่งเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร
- 6) จะจัดให้มีการติดตามตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างไร
- 7) ใครที่ต้องมีส่วนในการดูแล จัดการ พัฒนา ฟื้นฟู แหล่งเรียนรู้ และ ต้องทำ

8) ควรมีแนวทาง และ วิธีการจัดการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

3.1.3 ด้านวัสดุ อุปกรณ์

อุปกรณ์

- 1) วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น ควรมีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร สภาพเป็นอย่างไร
- 2) สมควรจะให้ใครมีสิทธิในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ได้
- 3) จะปรับปรุง แก้ไข หรือจัดให้มีกฎระเบียบ ข้อห้าม อะไรบ้างเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์
- 4) ผู้ที่สมควรมีส่วนในการดูแล วัสดุ อุปกรณ์คือใคร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
- 5) ควรมีแนวทาง และ วิธีการจัดการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

4. การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management)

- 4.1 บทบาทผู้สอนควรเป็นอย่างไร
 - 4.2 บทบาทผู้เรียนควรเป็นอย่างไร
 - 4.3 เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้เรียน ควรเป็นอย่างไร
 - 4.4 สื่อ เอกสาร สมควรที่จะให้มีการปรับปรุง อย่างไร
 - 4.5 การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตร และเหมาะสมกับผู้เรียน ควรทำอย่างไร
 - 4.7 บุคคล องค์กรที่เป็นเครือข่ายการศึกษาควรให้การสนับสนุนด้านใดบ้าง
5. ศูนย์ที่มีอยู่ปัจจุบันนี้ ควรมีหน้าที่ทำอะไรอีก หรือ มีกิจกรรมอะไรบ้าง
 6. การมีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ ปัจจุบันเป็นอย่างไรมีใคร หรือองค์กรใดบ้างจากภายในชุมชน และนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ
 7. ท่านจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำงานของศูนย์อย่างไร
 8. ท่านเห็นว่าคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำงานของศูนย์อย่างไร
 9. ควรมีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ฯ ด้านอื่นๆ อีกหรือไม่ ด้านใดบ้าง จะพัฒนาอย่างไร

เครื่องมือวิจัย 5. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวปกากะญอ

(จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์การเรียนรู้ 3 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านหรือผู้แทน
ชาวบ้าน 2 คน ตัวแทนผู้ใช้ศูนย์การเรียนรู้ 2 คน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 คน ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การ
เรียนรู้ 3 คน ผู้แทน

หน่วยงานภายในท้องถิ่น 2 คน)

เริ่มการสนทนากลุ่มเวลา.....สิ้นสุดการสนทนากลุ่มเวลา.....

ตอนที่ 4 ข้อมูลการสนทนากลุ่ม ประเมินคุณภาพของร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นชาวปกากะญอ

1. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของชาวปกากะญอมีความถูกต้อง ครบคลุม มีความน่าเชื่อถือ มีสาระตามต้องการ อย่างไร
2. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของชาวปกากะญอมีความเหมาะสมของรูปแบบด้านกฎ ระเบียบ วิถีชุมชน อย่างไร
3. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของชาวปกากะญอมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จะก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างไร
4. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของชาวปกากะญอสามารถตอบสนองความต้องการผู้ใช้ อย่างไร
5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ชี้แจง โปรดพิจารณาว่า คำถามแต่ละข้อมีความเหมาะสมตามที่ระบุไว้หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนน โดยพิจารณาตามความเห็นของท่าน ดังนี้

ช่อง +1 ถ้าเห็นด้วย / เหมาะสม / ถูกต้อง
 ช่อง 0 ถ้าเห็นไม่แน่ใจ
 ช่อง -1 ถ้าไม่เห็นด้วย / ไม่เหมาะสม / ไม่ถูกต้อง

อนึ่ง ข้อใดใน แบบสัมภาษณ์ ที่ท่านเห็นสมควรปรับปรุง แก้ไขหรือตัดออก กรุณาให้ความเห็นในแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่าน

ลำดับ	รายการประเมิน	คะแนนการพิจารณา			หมายเหตุ
		+1	0	-1	
1	คำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	
2	การเลือกประชากรเหมาะสมกับการวิจัย	
3	การเลือกเครื่องมือเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย	
4	คำถามครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย	
5	ลักษณะรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ถูกต้องและเหมาะสม	
6	จำนวนคำถามในแต่ละตอนเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย	
7	ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย	
8	ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ถูกต้องและเหมาะสม	
9	คำถามในแบบสัมภาษณ์กระชับรัดกุม สามารถตอบได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย	
10	การเรียงลำดับคำถามสอดคล้องกับลำดับเนื้อหาของการวิจัย	
	รวม				

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
 (.....)
 ตำแหน่ง

ผนวก แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย(แบบสอบถาม)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

คำชี้แจง : แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัยเรื่อง..การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อคำถาม มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะทำการประเมินความเที่ยงตรงในตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 5 โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรง

+1 = แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสม

0 = ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสมหรือไม่

-1 = แน่ใจว่าคำถามไม่มีความเหมาะสม

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อความมีความสอดคล้อง หรือถูกต้องเพียงใด

ระยะที่ 1 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ข้อที่	ข้อคำถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
1	<p>เครื่องมือวิจัย 1. แบบสังเกต</p> <p>สภาพของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่เป็นอยู่ปัจจุบันเป็นอย่างไร</p> <p>1.1บุคลากร/คณะกรรมการ (Man)</p> <p>1.2งบประมาณ(Money)</p> <p>1.3วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)</p> <p>1.4การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management) การจัด</p>				

	กระบวนการเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีสอน) สื่อ เอกสาร เครือข่าย การประเมินผลการเรียนรู้				
2	ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่ เป็นอยู่ปัจจุบันเป็นอย่างไร				

ข้อที่	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
1	<p>เครื่องมือวิจัย 2. แบบสัมภาษณ์</p> <p>สภาพของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่เป็นอยู่ ปัจจุบันเป็นอย่างไร</p> <p>1.1บุคลากร/คณะกรรมการ (Man)</p> <p>1.2งบประมาณ(Money)</p> <p>1.3วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)</p> <p>1.4การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับ การพัฒนา (Management) การจัด กระบวนการเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีสอน) สื่อ เอกสาร เครือข่าย การประเมินผลการเรียนรู้</p>				
2	ปัญหาของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอด				

	ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอที่เป็นอยู่ปัจจุบันเป็นอย่างไร				
--	--	--	--	--	--

ระยะที่ 1 ตอนที่ 2 ข้อมูลความต้องการศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ข้อที่	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
1	<p>เครื่องมือวิจัย 3 แบบสัมภาษณ์</p> <p>1.ท่านต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอมีการพัฒนาอย่างไรในด้านต่อไปนี้</p> <p>1.1บุคลากร/คณะกรรมการ (Man)</p> <p>1.2งบประมาณ(Money)</p> <p>1.3วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ (Material)</p> <p>1.4การบริหารจัดการเมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีสอน)สื่อ เอกสาร เครือข่าย การประเมินผลการเรียนรู้</p>				

2	2.ท่านต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญออย่างไร				
---	--	--	--	--	--

ระยะที่ 2 ตอนที่ 3 ข้อมูล การสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ข้อที่	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
1	<p><u>เครื่องมือวิจัย 4. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม</u></p> <p>1.จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่ารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ควรมีรูปแบบอย่างไร ในด้านต่อไปนี้</p> <p>1.1วิสัยทัศน์</p> <p>1.2 นโยบาย</p> <p>1.3วัตถุประสงค์</p> <p>1.4.การบริหารจัดการ 4 ด้าน</p> <p>1.4.1บุคลากร/ คณะกรรมการ (Man)</p>				

	<p>1.4.2งบประมาณ (Money)</p> <p>1.4.3วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ แหล่ง เรียนรู้ (Material)</p> <p>1.4.4การบริหารจัดการ เมื่อนำมาประยุกต์กับการพัฒนา (Management) การจัด กระบวนการเรียนรู้ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธี สอน) สื่อ เอกสาร เครื่องช่วย การ ประเมินผลการเรียนรู้</p>				
--	---	--	--	--	--

ระยะที่ 3 ตอนที่ 4 ข้อมูล การสนทนากลุ่ม ตรวจสอบคุณภาพของร่างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวปกาเกอะญอ

ข้อที่	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
1	<p><u>เครื่องมือวิจัย 5. แนวคำถามการสนทนา กลุ่ม</u></p> <p>จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของชาวปกาเกอะญอ มี ความถูกต้อง ครบคลุม มีความน่าเชื่อถือ มี</p>				

	สาระตามต้องการ อย่างไร				
2	จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอมีความเหมาะสมของรูปแบบด้านกฎ ระเบียบ วิธี ชุมชน อย่างไร				
3	จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอมีความ เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จะก่อให้เกิด ประสิทธิภาพอย่างไร				
4	จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอสามารถ ตอบสนองความต้องการผู้ใช้ อย่างไร				
5	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม				

..... ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

ที่ อว 0602.16 (บ)/ 69

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

12 ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การเรียน มอวาติ

ด้วย นางสาวจรี ขยัน นักศึกษาหลักสูตรดุขภูมบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชอยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์
การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย จากศูนย์การเรียน มอวาติ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อ
การวิจัยตาม วัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วิฒนกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-504-8503

เบอร์นักศึกษา 086-1968231

ที่ อว 0602.16 (บ)/ 659

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

12 ธันวาคม 2562

เรื่อง ขออนุญาตให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การเรียน โฉมมาโลสือหล่า

ด้วย นางสาวจุรี ชยัน นักศึกษาหลักสูตรดุขฎฐฎฎบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชอยู่ระหว่างดำเนินการทำคุดษฎฎฎฎนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย จากศูนย์การเรียน โฉมมาโลสือหล่า

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตจากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตาม วัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-504-8503

เบอร์นักศึกษา 086-1968231

ที่ อว 0602.16 (บ) 659

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

12 ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุศอยผาส้ม

ด้วย นางสาวจรี ขยัน นักศึกษาหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชอยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ในกรณีนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุศอยผาส้ม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตาม วัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วิฒนกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา
โทร. 02-504-8503
เบอร์นักศึกษา 086-1968231

ที่ อว 0602.16 (บ)/ ๕๑๑

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๑๒ ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ห้าแพรกสาละวิน

ด้วย นางสาวจรี ชัยน นักศึกษาหลักสูตรดุขภูบัณฑิต วิชาเอกการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชอยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจาก ศูนย์การเรียนรู้ห้าแพรกสาละวิน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตาม วัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-504-8503

เบอร์นักศึกษา 086-1968231

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรม

ภาพกิจกรรมภาคสนาม

การสัมภาษณ์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และชาวบ้าน ผู้ปกครอง

การสังเกตการจัดการเรียนรู้ ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูชาติพันธุ์ และการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง กับ พระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้ปกครอง
ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียง วัดพระบรมธาตุดอยผาส้ม

แหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา และสัตว์น้ำ

นาข้าว และป่าแหล่งเรียนรู้

การปลูกพืชผักของศูนย์การเรียนรู้ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่

การถ่ายทอด และ สืบทอด ภูมิปัญญาทางด้านภาษา

กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับป่า และการอนุรักษ์

รูปแบบหนึ่งของการเผยแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกากะญอ ออกสู่สังคมโลก

ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้เรียนขณะทำการเกษตร

การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนองค์กร

การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ชาวบ้าน ผู้แทนชาวบ้าน ตัวแทนผู้ใช้ศูนย์ฯ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้แทน
หน่วยงานภายในท้องถิ่น

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวจุรี ขยัน
วัน เดือน ปี เกิด	3 มิถุนายน 2514
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	วิทยาลัยครูเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สถานที่ทำงาน	มูลนิธิเครือข่ายพัฒนาบ้านเด็ก
ตำแหน่ง	ครูมูลนิธิเครือข่ายพัฒนาบ้านเด็ก และ ครูอาสาฯ ศูนย์การเรียนมอวาติ

